

2014

Barcelona
Cultura

VIA
SEPULCRA
ROMANA
MUHBA

Barcelona Cultura 2014

<p>7 DIETARI 2014. LA CULTURA EN QUATRE ESTACIONS Jaume Ciurana i Llevadot Tinent d'alcaldia en funcions de Cultura, Coneixement, Creativitat i Innovació</p>	<p>103 DIETARIO 2014. LA CULTURA EN CUATRO ESTACIONES Jaume Ciurana i Llevadot Teniente de alcalde en funciones de Cultura, Conocimiento, Creatividad e Innovación</p>	<p>185 CHRONICLE OF 2014. CULTURE IN FOUR SEASONS Jaume Ciurana i Llevadot Acting Deputy Mayor for Culture, Knowledge, Creativity and Innovation</p>
<p>21 BARCELONA, NOUS FOCUS CULTURALS Montse Frisach i Maria Palau Periodistes</p>	<p>117 BARCELONA, NUEVOS FOCOS CULTURALES Montse Frisach y María Palau Periodistas</p>	<p>199 BARCELONA: NEW CULTURAL FOCUS POINTS Montse Frisach and María Palau Journalists</p>
<p>49 INFORME ANUAL DE LA CULTURA DE 2014 Reflexions del Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona en matèria de política cultural</p>	<p>139 INFORME ANUAL DE LA CULTURA DE 2014 Reflexiones del Comité Ejecutivo del Consell de la Cultura de Barcelona en materia de política cultural</p>	<p>221 ANNUAL REPORT ON CULTURE 2014 Reflections of the Executive Committee of the Consell de la Cultura de Barcelona (Barcelona Culture Council) on cultural policy</p>
<p>94 PRINCIPALS INDICADORS CULTURALS DE LA CIUTAT DE BARCELONA</p>	<p>176 PRINCIPALES INDICADORES CULTURALES DE BARCELONA</p>	<p>258 MAIN CULTURAL INDICATORS ON BARCELONA</p>

Xavier Trias

Alcalde de Barcelona en funcions

El 2014 ha estat un any molt positiu per a la cultura a Barcelona. La publicació que teniu a les mans posa en relleu la vitalitat i el potencial culturals de la nostra ciutat, trets que ens enriqueixen com a persones i com a país, i que generen activitat econòmica i llocs de treball. Perquè el futur de Barcelona depèn en bona part de la cultura, i hi destinem una part important del pressupost municipal.

Això ens ha permès crear un fons extraordinari de capitalitat per als grans equipaments culturals de la ciutat i, alhora, fer una aposta molt important per posar en marxa recentment el nou Museu del Disseny i el Museu de Cultures del Món, uns equipaments culturals de primer nivell, com també ho són el Recinte Modernista de Sant Pau o el Born Centre Cultural, aquest últim, epicentre de tot un any d'activitats per commemorar el Tricentenari de 1714.

A les pàgines següents, podreu confirmar que al llarg del 2014 hem seguit promovent l'àmplia xarxa de museus i espais d'exposicions de Barcelona, que han rebut 21 milions de visitants, així com els projectes d'arqueologia del Pla Bàrcino. També hem impulsat la creativitat i difusió de projectes artístics contemporanis amb el Parc de Recerca Creativa del Canòdrom, el Centre d'Art Contemporani de Fabra i Coats i les noves fàbriques de creació.

Hem continuat oferint el nostre suport al comerç cultural de proximitat, i ajuts per a la rehabilitació d'ateneus i centres culturals. Hem persistit per fer més assequible l'accés a la cultura dels barcelonins i les barcelonines, mitjançant programes d'abonaments, carnets i registres culturals. Hem seguit impulsant i fent créixer els festivals de la ciutat i els nostres equipaments de proximitat.

Sobre la base de la col·laboració públic-privada, plantegem futurs projectes culturals de la ciutat, com la Muntanya dels Museus de Montjuïc. Així entenc la capitalitat cultural de Barcelona, com un esforç compartit entre institucions públiques i privades que col·laboren per impulsar projectes i equilibrar els recursos existents, i que ja està donant molt bons resultats en el nou model de gestió del Disseny Hub Barcelona o el Museu Picasso, el qual visiten cada any un milió de persones.

Els principals indicadors culturals del 2014 ens mostren que, en definitiva, Barcelona s'ha consolidat com una ciutat de cultura, coneixement, creativitat, innovació i benestar, que posa al servei de Catalunya tot el seu potencial de projecció per difondre el nostre patrimoni i talent creatiu al món.

DIETARI 2014. LA CULTURA EN QUATRE ESTACIONS

Jaume Ciurana i Llevadot

Tinent d'alcalde en funcions de Cultura,
Coneixement, Creativitat i Innovació

Els que ens dediquem a la *res publica* tenim l'obligació de prendre més distància que ningú i defugir l'hàbit, el costum i les inèrcies del dia a dia per preguntar-nos, periòdicament, per què fem el que fem. La claredat en la missió esdevé fonamental per no perdre el camí.

La nostra és una visió de ciutat que treballa el fet cultural com un gran ecosistema en què tot està interrelacionat: en primera instància, des dels centres cívics, com a gran xarxa de cultura de proximitat, però també des d'una biblioteca de barri, una colla castellera, un espai de creació de circ o una escola de música, per citar-ne només uns quants exemples.

Hem d'aprendre, doncs, a tocar en simfonia perquè la música —tot el grup— soni bé. Cal passar de l'individualisme a la interdependència perquè absolutament cap agent cultural resti abandonat a la seva sort. Una societat culta, amb capacitat crítica i que fugi de l'autocomplaiença, senzillament no s'ho pot permetre.

Han passat moltes coses en l'escena cultural barcelonina durant aquest últim any. A banda de les iniciatives desplegades i consolidades des de les polítiques culturals de proximitat, aquest 2014 s'ha caracteritzat per algunes de les fites assolides i per projectes engegats a escala internacional, un dels més rellevants dels quals és començar a preparar la candidatura perquè Barcelona esdevingui **Ciutat Creativa UNESCO de la Literatura**. Estem decidits a aconseguir convertir la literatura en un veritable puntal en el desenvolupament cultural, econòmic i social de la ciutat, i a consolidar així la capitalitat editorial de Barcelona i en sinergia amb els diferents festivals literaris que celebrem, com el BCNegra, la Setmana de la Poesia, el Món Llibre o el Barcelona Novel·la Històrica. Estem convençuts que, només pel camí que tracem per aconseguir-ho, ja serà molt positiu pel que representa, és i vol ser la nostra ciutat.

A través d'aquest recull, a mode de dietari, us convido a endinsar-vos per les principals iniciatives que s'han impulsat des de l'Institut de Cultura de Barcelona aquest darrer any amb un únic desig: convertir la ciutadania en l'única i veritable protagonista de la cultura.

Hivern

Comencem l'any amb força presentant el projecte del **Museu de Cultures del Món**. Aquest museu pretén ser, per sobre de tot, una finestra oberta al món, una invitació a conèixer altres maneres de fer, a descobrir altres formes de veure i viure la vida a través de l'art; ens convida a un diàleg entre Barcelona i algunes de les principals cultures d'Africa, Àsia, Amèrica i Oceania. El català és un poble amant del coneixement de la diversitat, del viatge i de l'intercanvi. És per això que aquest museu es proposa ajudar a entendre i interpretar la realitat a través de la mirada d'altres cultures i, per tant, entraixa amb naturalitat amb la vocació internacional i cosmopolita que Barcelona sempre ha tingut. Pel que fa a la seu del museu, el projecte posa en valor la Casa Nadal i la Casa Mora o del Marquès de Llió, dues de les edificacions més emblemàtiques i majestuoses del carrer Montcada, alhora que dipositàries de bona part de la història de la nostra ciutat, des de l'època medieval fins al segle xx. Serà del cert un espai molt especial i un valor afegit per a Barcelona.

Als Jardins **Salvador Espriu**, popularment coneguts com a Jardinets de Gràcia, inaugurem l'escultura *Solc*, de Frederic Amat, en homenatge al gran poeta. Anunciem que, des d'aquests jardins, s'inicia l'itinerari «Lavínia: la Barcelona de Salvador Espriu». Amb aquest acte, es tanca tot un any de commemoració dedicat a recordar l'obra i la personalitat d'Espriu. Els versos del poeta recitats per Montserrat Carulla esdevenen, al meu parer, els moments més àlgids, intensos i emotius de l'Any Espriu.

Facilitar l'accés dels barcelonins i les barcelonines al món de la cultura és i ha estat una de les nostres principals obsessions. Fruit d'això, presentem el **carnet BCN Cultural**, que permet obtenir descomptes en una part important de l'àmplia oferta cultural de la ciutat en teatre, música, dansa, cinema, museus, galeries, etc. Aquest nou carnet suma dues iniciatives d'èxit consolidades com són el carnet de Biblioteques de Barcelona i el TR3SC: qui tingui el nou carnet BCN Cultural podrà comptar amb el servei de préstec del carnet de Biblioteques, i també escollir algunes de les ofertes del TR3SC. Alhora, aquest nou carnet s'afegeix a altres iniciatives creades amb el mateix propòsit com el Quadern Cultura, posat en marxa el 2013 amb l'objectiu d'apropar l'oferta cultural de la ciutat al públic més jove.

Finalitzat el període de quatre anys d'obres, obrim les portes del **Recinte Modernista de Sant Pau**. Aquest conjunt modernista, el més important d'Europa, és un dels màxims exponents de casa nostra pel seu enorme valor patrimonial i arquitectònic.

Després d'una acurada rehabilitació, el recinte esdevé un centre de coneixement que acull institucions i empreses capdavanteres que treballen en els seus propis programes i, alhora, estableixen sistemes de col·laboració en iniciatives compartides. Les tres principals línies d'actuació en què treballem són:

la salut, la sostenibilitat i l'educació. En paral·lel, s'està desenvolupant una proposta cultural que, a més de potenciar l'Arxiu Històric de l'Hospital, inclourà un programa de visites pensat per a tot tipus de públic, així com cursos, conferències, jornades i activitats diverses.

Cada vegada es parla més de creativitat i innovació, aspectes que desperten un gran interès a les ciutats. Iniciatives com el **Barcelona Lab Event** pretenen obrir la cultura, el coneixement, la creativitat i la innovació a la ciutadania, i posen en contacte els creadors, els agents del coneixement i els innovadors. En paraules de John Howkins, és important enfortir una *creative economy*, perquè és la que crea llocs de treball de valor afegit a la ciutat. La indústria ha de ser creativa, i la creativitat, industrialitzada. Les ciutats són laboratoris en si mateixes, i la ciutadania, membres d'una comunitat creativa. En aquest sentit, Barcelona ha d'aspirar a ser la capital d'un país laboratori: Catalunya.

CREATIVITAT I INNOVACIÓ DESPERTEN GRAN INTERÈS. BARCELONA HA D'ASPIRAR A SER LA CAPITAL D'UN PAÍS LABORATORI: CATALUNYA.

Barcelona és proclamada **Capital de la Sardana**. Amb els actes de commemoració del Tricentenari de 1714 de fons, tot el país —i Barcelona molt particularment— viu un moment especial. És, per tant, una distinció que rebem amb orgull i responsabilitat. És també un repte que ens il·lusiona i ens encoratja a treballar per a la nostra dansa nacional, símbol arrelat de la nostra memòria col·lectiva. Ens sentim honorats d'acceptar aquest compromís amb la gran família sardanista. **Somni**, del mestre Manuel Saderra, podria ser la perfecta banda sonora del moment que estem vivint tots aquells que estem compromesos amb la cultura, la política i la llibertat del nostre país.

Tanquem l'hivern amb una excel·lent notícia: Barcelona ha estat nomenada **Capital de la Innovació** en el marc d'un concurs organitzat per la Comissió Europea i dotat amb 500.000 euros. Aquest reconeixement es basa en el fet que, per a la Comissió Europea, la innovació és essencial per al creixement econòmic i la competitivitat de les empreses i constitueix una part imprescindible de l'estratègia Europa 2020. El món canvia i, amb ell, els processos de l'Administració pública han d'evolucionar amb diligència per adaptar-se als nous reptes de futur que se li plantegen. A Barcelona ho tenim clar.

Primavera

Si hi ha una paraula que defineix la diada de **Sant Jordi** és aquesta: esclat. Un esclat de civisme, un esclat de cultura, un esclat de sentiments, un esclat de catalanitat. Sant Jordi és per als catalans el mirall en què ens agradarà reconèixer-nos tots els dies de l'any. Si París és la ciutat de la llum, Viena la dels valses i Nova York la dels gratacels, a Barcelona ens agradarà ser coneguts com la ciutat dels llibres, la ciutat de les biblioteques. Volem còmplices per convertir una aventura extraordinària en multitudinària: la d'obrir un bon llibre i començar a llegir.

Presentem, per primera vegada, una mostra de la **col·lecció Salvador**, una col·lecció excepcional que té la ciutat, a través de l'exposició «Salvadoriana. El gabinet de curiositats de Barcelona». Tots tenim una pulsó cultural i aquest gabinet ens mostra la pulsó del coneixement de la família Salvador, una nissaga d'apotecaris que entre els segles XVI i XVIII van situar Barcelona com a referent científic a Europa, i que van contribuir a difondre el coneixement científic en un temps en què encara hi havia moltes incògnites. Amb la nova documentació, adquirida per l'Ajuntament, aquesta col·lecció ens dóna a conèixer una reproducció fidel de la flora, la fauna, la mineralogia, la paleontologia i les aplicacions farmacològiques de nombrosos productes naturals, alhora que la potència intel·lectual i econòmica de la Catalunya del segle XVIII. Tot plegat, una magnífica oportunitat no tan sols per divulgar les grans aportacions dels Salvador, sinó també per recuperar i projectar molts dels seus valors. Resseguint la història de la ciència descobrim la trama interna de la societat d'avui.

I continuem en el terreny de la ciència, perquè amb una renovada edició del **Festival Ciència, Tecnologia i Innovació**, ens mantenim en la ferma voluntat d'aproximar a la ciutadania la ciència, la tecnologia, la recerca i la innovació. Aquest festival vol ser un espai de contacte i interacció entre els diferents agents culturals, científics, tecnològics i empresarials, amb l'objectiu últim d'ajudar a visualitzar la cultura científica i tecnològica de la ciutat. Enguany hem incorporat el concepte *innovació* al nom del festival. La creativitat i la innovació són generadores d'emprenedoria i creixement econòmic; són una actitud davant de tots els aspectes de la vida. I volem que Barcelona sigui reconeguda per aquest tret diferencial. Tenim clar que volem formar part d'un model de ciutat on es doni camp per córrer a noves maneres imaginatives de pensar el nostre futur. No ens espanta la incertesa, ens espanta l'immobilisme i el bloqueig. Cal, doncs, apostar pel risc d'experimentar amb noves maneres de fer.

A les portes de Sant Joan, inaugurem la **Biblioteca Sant Gervasi - Joan Maragall**, que posa en valor els jardins i el Centre Cívic Vil·la Florida.

Aquesta biblioteca neix amb elements innovadors, un dels més representatius dels quals és el servei d'autopréstec. Amb un fons de 40.000 documents, passa a ser la biblioteca més gran del districte i eleva a 40 el nombre de biblioteques de la ciutat. Més de 900.000 ciutadans ja disposen del carnet de Biblioteques. Darrerament, hem equipat cinc espais multimèdia per a persones amb discapacitat funcional, hem posat en funcionament l'app de Biblioteques de Barcelona i hem reforçat la cooperació amb les escoles i el teixit social, mentre ens preparam per l'arribada imminent del préstec de llibre electrònic. Estem convençuts que la xarxa de biblioteques és la millor porta d'entrada a la cultura de la ciutat. La creativitat ha d'estar ben present en el procés d'aprenentatge de tots nosaltres i la lectura hi té molt a veure. De la qualitat i l'èxit d'aquestes actuacions en depenen generacions senceres de lectors. Això vol dir persones més empàtiques, més comunicatives, amb més capacitat crítica, d'expressió precisa i raonament correcte. I això equival, en definitiva, a persones més lliures.

LA XARXA DE BIBLIOTEQUES ÉS LA MILLOR PORTA D'ENTRADA A LA CULTURA DE LA CIUTAT.

Estiu

Al juliol, a Barcelona, la cultura té un nom: **Grec Festival de Barcelona**. I amb el festival, l'oportunitat d'ofrir a l'espectador una representació àmplia de la realitat del món de l'espectacle, des de les formes convencionals fins a les més elaborades o menys convencionals, amb la finalitat de fomentar la transversalitat de públics entre els diversos registres i estètiques. També és una bona ocasió per impulsar i difondre els artistes i les companyies emergents. Però si algun motiu adquireix especial transcendència, en el sentit de la permanència i la continuïtat, és el de fomentar la iniciació en tots els àmbits de les arts escèniques i el seu coneixement al públic infantil i juvenil.

Amb la programació del Grec encarant l'últim tram, presentem el nou **web de Cultura Popular**. Des de l'inici, ens vam proposar més promoció, presència i projecció del món de la cultura popular. Amb aquesta voluntat hem engegat una sèrie d'iniciatives per fer-ho possible: promoure intercanvis internacionals, organitzar trobades nacionals com Els Tres Tombs o trobades de puntaires, impulsar la xarxa Cases de la Festa, munir exposicions divulgatives, incentivar accions comunicatives (som a les xarxes socials: Facebook, Twitter, Instagram, YouTube) i enguany estrenem un espai web. Aquest web unifica i mostra el conjunt del patrimoni de cultura popular de la ciutat, i permet visualitzar un corpus documental de la festa i dels col·lectius implicats. En paral·lel, hem iniciat un projecte participatiu amb Viquipèdia. Som conscients de la potència humana i simbòlica del teixit de la cultura popular, i facilitarem els recursos i les eines que els permetin projectar-se cap al futur.

A l'agost, Barcelona és la ciutat convidada al **Festival de Cultura d'Estocolm**. Grups i espectacles amb el segell més genuí de la nostra ciutat obtenen un més que notable èxit en la seva estada escandinava. Per la seva banda, Estocolm desembarcarà a Barcelona, també en qualitat de ciutat convidada, per les Festes de la Mercè, i així tancarà un fructífer intercanvi basat en una manera de fer que totes dues ciutats comparteixen fonamentada en la cultura, el coneixement, la creativitat i la innovació.

**DES DE L'INICI ENS
VAM PROPOSAR
MÉS PROMOCIÓ,
PRESÈNCIA
I PROJECCIÓ
DEL MÓN DE LA
CULTURA POPULAR.**

Tardor

Barcelona és la ciutat convidada de la **Beijing Design Week**, un dels festivals més importants del món del disseny, l'arquitectura i l'urbanisme. La nostra ciutat compta amb un pavelló propi on s'organitzen exposicions, tallers, diàlegs, projeccions audiovisuals i conferències, una de les quals està dedicada a Gaudí i al modernisme. A més, una delegació de 36 estudis de disseny, creadors i professionals independents de Barcelona participa a l'esdeveniment amb l'objectiu de promocionar el talent barceloní en l'àmbit del disseny i atraure inversions.

I en el pla internacional, en només dos dies de diferència, ens arriba la notícia de dos esdeveniments importants. D'una banda, el 2015, Barcelona serà la seu de la **reunió anual del Parlament Cultural Europeu**; de l'altra, la ciutat acollirà el **Cineposium**, el congrés anual de membres de l'Associació Internacional de Film Commissioners que, en aquesta edició, se centrarà pràcticament en la seva totalitat en la relació entre cinema i turisme.

Som una capital europea, compromesa i solidària amb els seus veïns, i la caiguda del mur de Berlín és un dels fets més significatius dels darrers 25 anys. Per aquest motiu, i a iniciativa pròpia, organitzem el **programa Europa 25**, un cicle de cinc exposicions en diferents punts de la ciutat amb motiu del 25è aniversari de la caiguda del mur de Berlín, uns esdeveniments que l'any 1989 van canviar la història d'Europa. Volem mostrar-ne la versió menys oficial i portar les persones que van viure de primera mà aquells fets: els veritables protagonistes de l'Europa de la postguerra freda. Preparem el programa en col·laboració amb diversos centres culturals i els consolats a Barcelona de Letònia, Hongria, Polònia, Romania i Txèquia.

La Mercè és un dels moments importants del calendari de la ciutat. El més destacable de la festa, any rere any, és la participació de milers de ciutadans de Barcelona que la fan possible. Sense l'entusiasme i l'esforç de barcelonins i barcelonines, que impulsen des de diverses associacions i entitats gran part de l'extens programa, no seria el mateix. És un esdeveniment de ciutat i país amb ressò internacional, i enguany la ciutat convidada ha estat Estocolm. La capital sueca s'uneix a la festa amb un seguit de magnífiques propostes com les projeccions a la façana de l'Ajuntament. Cada vegada veiem més turistes entre les activitats que s'hi programen, gent que s'enganxa a les trobades castelleres, de gegants, de foc, concerts... són la prova palpable que tenim una Mercè cada vegada més internacional.

I amb el final de les Festes de la Mercè, arribem també a la **cloenda del Tricentenari**. Ara fa un any van començar els actes de commemoració dels tres-cents anys dels fets de 1714 a la nostra ciutat. Ha estat un any intens, farcit de propostes de tota mena que ens han permès endinsar-nos en la Barcelona de fa tres-cents anys, entendre la dimensió dels fets que es van viure i posar-los en relació amb la Barcelona d'avui i amb els reptes del demà. L'èxit de tota iniciativa es defineix i es mesura. I a jutjar pels indicadors, creiem que el balanç ha estat molt positiu: 13 mesos de commemoració, 391 activitats programades que han

EL BALANÇ DEL TRICENTENARI ÉS MOLT POSITIU: UN ANY FARCIT DE PROPOSTES PER TOTA LA CIUTAT I 2 MILIONS DE VISITANTS.

generat un total de 865 sessions/functions en 143 espais de la ciutat i 2 milions de visitants. La commemoració ha arribat a tots els districtes de la ciutat, i amb això s'ha acomplert el propòsit inicial d'arribar a tota la ciutadania i donar a conèixer els fets històrics de la Guerra de Successió amb el màxim rigor i, alhora, de la manera més amena. Res d'això hauria estat possible sense l'esforç, la dedicació i l'aportació de totes i cada una de les persones que hi han participat.

Arribem a unes noves jornades de **CultSurfing**. Amb aquesta iniciativa volem posar el nostre potencial, com a capital, al servei de tot el territori dels Països Catalans. En aquesta segona edició, les dades ens indiquen que creix la representació de València i les Balears, i per primera vegada tenim inscrits de la Catalunya del Nord i Andorra. Ens adrecem bàsicament a programadors, a professionals de la gestió cultural i a tècnics municipals per crear connexions entre projectes culturals singulars de tot el territori. Es tracta de descobrir nous projectes i intercanviar experiències amb l'objectiu de donar visibilitat a les diferents propostes i facilitar el contacte amb la premsa i els patrocinadors. Si hagués de definir Cultsurfing amb dos verbs, aquests serien, sense cap mena de dubte, *compartiri intercanviar*.

Des del convenciment de continuar apostant pel programa Fàbriques de Creació, organitzem les jornades **Factorial - International Meeting of Art Factories**, amb la vocació de convertir-les en una plataforma de debat i reflexió sobre les fàbriques de creació a escala internacional. La finalitat principal d'aquestes jornades és pensar en veu alta sobre els principals reptes que planteja aquesta nova generació d'equipaments culturals. Hem posat les bases per incloure a la xarxa de les fàbriques de creació l'Obrador de la Sala Beckett i un nou espai de dansa a les Corts. Hi ha moltes fàbriques de creació arreu del món, però allò que és més difícil de trobar és un programa articulat de suport a les fàbriques de creació. En el cas de Barcelona, la xarxa d'espais públics enforteix un sistema molt més ampli d'espais de creació d'iniciativa privada, associativa, cooperativa, etc., que ens permet parlar d'una quarantena d'espais. El 2013 les fàbriques de creació de Barcelona van acollir i acompanyar un total de 379 projectes de creació. En resum, els tres objectius de Factorial són: obrir un espai de diàleg i reflexió sobre les fàbriques, esdevenir una plataforma d'intercanvi i connexió entre les fàbriques i amb els sistemes culturals i artístics, i projectar les fàbriques i els espais de creació de Barcelona a l'exterior.

Obrim temporada expositiva a La Virreina amb una mostra de primeríssim ordre: «**On the table. Ai Weiwei**». Objectes i imatges carregats de sentit reflecteixen la vida i l'experiència de l'autor com a artista i activista compromès amb la societat, i documenten les realitats política i social de la Xina actual. Ai Weiwei ens invita a qüestionar el nostre entorn des de les més diverses i variades mirades. A través d'una cronologia gràfica, podem accedir a dades rellevants de l'evolució política, cultural i econòmica de la Xina contemporània i dels principals esdeveniments en la trajectòria artística i activista d'aquest autor dissident amb el règim comunista xinès. Una exposició, en definitiva, que vincula cultura amb llibertat i que troba a Barcelona el seu millor escenari de projecció.

Hivern

Sense moure'ns de La Virreina, iniciem l'últim mes de l'any presentant l'exposició «**Objectiu BCN. Retratem la ciutat**». 200 persones de diferent perfil, estil i procedència es proposen crear la *memòria urbana* dels nostres dies, a través de la fotografia, accompanyats per tutors fotògrafs de gran prestigi internacional. Es tracta del resultat d'un projecte que situa els centres cívics com a autèntics centres culturals de proximitat i que promou la participació ciutadana com a eina de creació i generació de continguts de qualitat, i incentiva la visió crítica del ciutadà així com la seva implicació en la realitat social més propera. Alhora, el projecte vincula els centres cívics amb els equipaments culturals de referència de la ciutat. Estem davant d'un *projecte model* de com convertir la ciutadania en veritable protagonista de la cultura.

Acabem de saber que l'any vinent Barcelona serà la primera ciutat convidada de la **Hong Kong Business of Design Week**, un esdeveniment de primer ordre que fins ara només comptava amb la participació de països. Serà una magnífica oportunitat de llançament al continent asiàtic de les empreses catalanes del món del disseny i les tecnologies.

Tanquem el 2014 amb la materialització d'un gran somni de ciutat i de país que es remunta 25 anys enrere: l'obertura al públic del **Museu del Disseny**. Amb aquesta posada en funcionament, col·loquem l'última gran peça que faltava per completar l'edifici del Disseny Hub Barcelona, que ja acull el FAD, el Barcelona Centre de Disseny i la Biblioteca El Clot - Josep Benet.

Barcelona és una ciutat de museus de temàtiques molt diferents, bona part dels quals s'han creat a partir de donacions i llegats. Ens faltava, però, un museu important, el del disseny, i ja el tenim. Un museu ambiciós, alhora rigorós i didàctic, de caràcter nacional, dedicat a les col·leccions de l'objecte des del segle IV aC fins avui. Professionals de disciplines diverses han treballat de costat per mostrar de manera conjunta unes magnífiques col·leccions. Concretament, les del Museu de les Arts Decoratives, del Museu de Ceràmica, del Museu Tèxtil i d'Indumentària, i del Gabinet de les Arts Gràfiques. El disseny és un element essencial en la Barcelona que estem constraint entre tots i uneix dos conceptes que formen part de la nostra identitat: creativitat i emprenedoria. En aquesta ciutat som capdavanters en la fabricació d'objectes enginyosos que ens fan la vida més fàcil i més còmoda. Aquest nou museu esdevindrà, segur, un pol d'atracció de generació d'idees i d'iniciatives; ara hem de ser capaços de seguir projectant el disseny com un dels sectors estratègics i fonamentals de casa nostra. Barcelona es creu i juga fort la seva carta de capitalitat cultural; ara necessitem tota la vostra complicitat perquè el desig es faci realitat.

Molt a prop de Nadal, organitzem una jornada de portes obertes perquè els barcelonins i les barcelonines puguin accedir a la recuperada finca **Muñoz Ramonet**, al carrer Muntaner, abans de l'inici de les obres de rehabilitació dels seus jardins. La rehabilitació es portarà a terme d'acord amb criteris del disseny del jardí original, dissenyat per Jean Claude Nicolas Forestier (1916) i, posteriorment, remodelat per Joan Mirambell (1950). Pel que fa a la casa i a la torre, totes dues de l'arquitecte Enric Sagnier, també romandran tancades al públic mentre durin les obres de rehabilitació i es restauri el patrimoni artístic que contenen.

Epíleg

Des d'una perspectiva temporal, aquests són alguns dels episodis més rellevants que han omplert el calendari de l'Institut de Cultura de Barcelona. Des d'una perspectiva geogràfica, les periodistes Maria Palau i Montse Frisach ens proposen la seva particular mirada entorn dels nous pols culturals que s'estan configurant a la nostra ciutat. L'anàlisi teòrica, la reflexió i la diagnosi des dels diferents àmbits és el que encomanem al Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona amb la finalitat d'optimitzar les polítiques culturals i treure'n el màxim rendiment. Finalment, tenim els indicadors, les dades fredes però necessàries per conèixer la realitat i anticipar tendències que alhora orientin la planificació.

BARCELONA, NOUS FOCUS CULTURALS

Montse Frisach i Maria Palau

Periodistes

Les ciutats creixen, agafen impuls o es renoven amb la cultura. La cultura és la locomotora de la transformació de les ciutats. La cultura fa ciutat. Històricament, Barcelona sap que per construir ciutat necessita construir cultura. Aquest va ser el seu desig quan, l'any 1934, es va inaugurar el Museu d'Art de Catalunya, l'embrió de l'actual Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC), al Palau Nacional de Montjuïc, herència, en principi efímera, de l'Exposició Internacional del 1929, el veritable moment zero dels anhels modernitzadors de la capital catalana del segle xx. Va ser un gest decidit i valent —interromput poc després amb l'esclat de la Guerra Civil Espanyola i anestesiat durant els anys més grisos de la postguerra— per articular una nova identitat a la muntanya de Montjuïc; de la mateixa manera que, mig segle després, aquest focus regenerador es posaria sobre el Raval amb la gestació del Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA) i, tan recentment, sobre la Ribera, amb la irrupció del Born Centre Cultural com a paradigma de la idiosincràsia d'una ciutat que projecta el seu futur sobre els fonaments del seu passat.

La ciutat que es construeix amb cultura s'ha tornat a manifestar aquest final d'any 2014 amb la inauguració del Museu del Disseny, a les Glòries, un eix tot just en fase d'incubació que en un horitzó no gaire llunyà s'erigirà en un potent focus cultural. I el 2015 ha començat amb una nova acció a Ciutat Vella, amb l'obertura al públic del Museu de Cultures del Món, que s'alimentarà de —i probablement també alimentarà— la via més picassiana de Barcelona, el carrer Montcada.

Barcelona, doncs, segueix sent fidel a aquesta manera d'entendre i de fer ciutat: concep nous pols d'atracció ciutadana, o reforça i reinventa els preexistents, amb un reclam cultural en la seva essència. Aquest model de ciutat policèntrica s'ha acabat imposant davant els corrents d'opinió que recurrentment han reivindicat el nucli històric com a principal i gairebé exclusiva força de captació del consum cultural. En la ubicació d'equipaments tan capitals com el MNAC o el Teatre Nacional de Catalunya (TNC), alguns encara hi atribueixen el seu dramàtic fre per atreure els ciutadans. Tot allò que se situa lluny de la plaça Catalunya, entenen, també s'allunya de la ciutadania.

BARCELONA CONCEP NOUS POLS D'ATRACCIÓ CIUTADANA, O REFORÇA I REINVENTA ELS PREEXISTENTS, AMB UN RECLAM CULTURAL EN LA SEVA ESSÈNCIA. AQUEST MODEL DE CIUTAT POLICÈNTRICA S'HA ACABAT IMPOSANT ALS CORRENTS D'OPINIÓ QUE REIVINDIQUEN EL NUCLI HISTÒRIC COM A PRINCIPAL FORÇA D'ATRACCIÓ DE CONSUM CULTURAL.

En certa manera, així perviu una concepció de la ciutat, pensem que retrògrada i insòlita en qualsevol ciutat del segle XXI, que més enllà de l'Eixample no hi sap veure res més que fronteres i perifèries. Sense anar gaire enllà en el temps, aquest ha estat un dels factors principals en les discussions sobre la ubicació del centre d'art contemporani de Barcelona, que finalment s'ha destinat a l'antiga fàbrica de la Fabra i Coats, al barri de Sant Andreu, per desesperació d'una part del sector.

L'èxit del sistema de biblioteques públiques —una xarxa que ha entès i ha atès les necessitats de tots els barcelonins visquin on visquin—, del mapa de centres cívics —autèntics fars de la democratització, de la diversitat i de la transversalitat cultural a tots els barris— i l'empremta que de mica en mica va deixant el programa Fàbriques de Creació —probablement el que tindrà més transcendència els pròxims anys— indiquen el camí que haurien de seguir molts altres equipaments, que si bé poden haver superat l'estigma de l'elitisme continuen ancorats en uns impactes minoritaris. En el cas del sistema museístic, per posar-ne un exemple, l'allau de turistes maquilla unes dades de repercussió molt minses si es destria el públic local de les xifres totals de visitants.

Pensar més enllà de la Barcelona de l'Eixample és un primer pas fonamental per superar aquest horitzó cultural tan escapçat. La suposada llunyania —lluny de qui?, a prop de què?— d'alguns equipaments s'ha de combatre amb campanyes institucionals que promoguin el canvi de mentalitat i, no cal dir-ho, amb polítiques fermes que garanteixin l'accés a la cultura a tothom.

EL DEBAT REAL DE L'ESTAT DE LA CULTURA DE BARCELONA ES TROBA EN LA PROGRAMACIÓ CULTURAL, MOLT ÀMPLIA I DIVERSA PERO AMB UNS ÍNDEXS DE RESPOSTA TERRIBLMENT DESIGUALS.

El debat real de l'estat de la cultura de Barcelona es troba en la programació cultural, molt àmplia i diversa però amb uns índexs de resposta terriblement desiguals. L'ob-sessió per erigir grans contenidors culturals, en alguns casos faraònics i directament desproporcionats, no ha anat sempre acompañada d'unes polítiques preocupades per omplir aquests recipients de continguts culturals d'ambició creativa i intel·lectual i sintonitzats amb els criteris i els gustos de la societat actual. Les inversions des-controlades que es van fer fins a la irrupció de la crisi han deixat com a trist llegat, en alguns casos, edificis que ara són difícils per no dir impossibles de mantenir i que per mantenir-se engoleixen per complet els pressupostos culturals.

Tot i el retrocés d'aquests últims temps marcats per un context econòmic tan advers, Barcelona afronta el seu present i esbossa el seu futur amb un genuí patró cultural que, insistim, emula la forma i el sentit de diferents constel·lacions d'equipaments o motors culturals. Una fórmula que, a més, entén la ciutat per conceptes o per es-trats que s'entrecreuen. Bàrcino està demostrant el seu potencial des de la ruïna arqueològica més pura que es pot explorar in situ fins a una aplicació per a mòbils que permet fer un viatge virtual, màgic i suggestiu pel passat romà de Barcelona. La Barcelona del 1700 ha tret el cap durant la commemoració del Tricentenari però s'ha quedat per sempre i promet nous incentius a recer de futurs estudis i projectes de difusió que ja estan en dansa sota l'empara del Born Centre Cultural. La singularís-sima Barcelona modernista fins a cert punt està sobreexplotada, despersonalitzada i excessivament simplificada però, paradoxalment, té algunes llacunes incompren-sibles com seria la necessitat imperiosa de posar ordre, control i harmonia al llegat del seu geni principal, Gaudí, dispersat en tantes mans i interessos tan dispers que sovint en desvirtuen l'esperit més autèntic. La Barcelona de Picasso, per bé que s'as-socia massa a la Barcelona més turística, té molt trajecte per endavant i un idili que encara no s'ha travat del tot amb els mateixos barcelonins. I no cal dir que en té la Barcelona de Miró. Miró és l'eterna mina pendent d'explotar. Barcelona hauria de perfumar-se molt més de Miró més enllà del seu temple d'obres de Montjuïc. Miró hauria de ser molt més present a tot Barcelona.

En aquest article ens proposem fer una radiografia dels vells i els nous focus cultu-rls de la ciutat: el centre històric - Eixample, Montjuïc i Glòries.

La riquesa i les tensions del centre

Un cop la seu del Foment de les Arts i del Disseny (FAD) s'ha traslladat al nou edifici del Museu del Disseny, a les Glòries, el MACBA ha guanyat grans possibilitats d'expansió amb la incorporació de l'antic Convent dels Àngels, que ha tingut lloc durant el 2014 gràcies a una cessió de l'espai per part de l'Ajuntament de Barcelona. El museu, doncs, s'ha desplegat en quatre edificis que emmarquen la plaça dels Àngels: la seu central de la institució, l'edifici blanc de Richard Meier, que justament aquest 2015 complirà els seus vint anys; l'edifici pantalla, on es desenvolupa l'activitat del Centre d'Estudis i Documentació del museu; la Capella, i ara el Convent dels Àngels, davant per davant de l'edifici Meier. El museu s'ha convertit, per tant, en l'autèntic rei de la plaça dels Àngels.

Les possibilitats que aquesta incorporació suposa per al MACBA són infinites, per tot el que s'ha guanyat no només en espai (1.800 metres quadrats nous) sinó també en termes de futurs projectes de producció artística i educatius i activitats transversals, que sobretot ajudin a la imbricació del museu en el teixit cultural i cívic del Raval, i de retruc, de tota la ciutat. L'Ajuntament s'ha compromès de totes totes amb aquesta expansió del museu, com una nova aposte estratègica per dinamitzar el barri. L'alcalde Xavier Trias va anunciar, durant la presentació del projecte —el juliol del 2014—, que el consistori aportaria 1,5 milions d'euros dels dos que es necessiten per poder dur a terme tot aquest extens i intens desplegament. S'espera que el mig milió restant es pugui cobrir a través dels recursos propis generats pel mateix museu.

EL REpte DEL MACBA ESTÀ SERVIT I S'Haurà DE VEURE AL LLARG DELS PRÒXIMS ANYS COM S'ARTICULA AQUESTA NOVA ETAPA. EL MUSEU S'ENFRONTARÀ AL SEGON GRAN MOMENT DE LA SEVA EXISTÈNCIA, DES DE LA SEVA INAUGURACIÓ FA DUES DÈCADES.

Que el MACBA hagi guanyat el Convent dels Àngels ha estat com ser agraciat amb el primer premi de la loteria per a la institució, però a hores d'ara al centre li queda molta feina per fer per dotar de contingut i de reptes intel·lectuals tots aquests espais.

El MACBA s'enfrontarà en els pròxims anys al segon gran moment de la seva existència, des de la seva inauguració fa dues dècades, i més tenint en compte que encara no ha assolit del tot el primer: ser un museu arrelat en la ciutadania, un museu que faci estimar l'art contemporani als ciutadans. Lligat a tot el projecte d'ampliació, a principis del 2014 el museu ja va anunciar un gir pel que fa als seus continguts i programació, un autèntic «reset», en paraules dels mateixos responsables de la institució. Amb la incorporació al museu, encara que hagi estat com a col·laboradors externs, de l'historiador de l'art Valentín Roma i de la filòsofa Beatriz Preciado, el MACBA, després d'un temps d'una desacceleració en la seva activitat programàtica provocada pels retalls pressupostaris, ja va iniciar a la primavera un nou capítol amb més oferta d'activitats i exposicions, una fórmula més híbrida entre exposicions i programes públics i, per tant, molt més flexible i més susceptible per a l'objectiu de creació de nous públics.

El repte del MACBA, doncs, està servit i s'haurà de veure al llarg dels pròxims anys com s'articula de manera efectiva aquesta nova etapa. El que és difícil de mantenir és que un museu tan ben situat dins de la xarxa de museus d'art contemporani internacional (és membre de la xarxa de museus d'art contemporani L'Internationale, per posar-ne un exemple) continui sent un autèntic desconegut per a una gran majoria de barcelonins i que després de tants anys de funcionament el seu impacte encara sigui tan minoritari.

A la mateixa zona, el consolidat Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB), que recentment ha tornat a canviar de direcció amb la incorporació de Vicenç Villatoro en substitució de Marçal Sintes, no pot quedar-se enrere com a lloc de referència de l'activitat cultural de la ciutat. La col·laboració conjunta entre les dues institucions veïnes, el MACBA i el CCCB, hauria de ser obligatòria i es fa estrany que encara ara no s'hagi explotat com una opció real per al seu creixement. És una llàstima que la proximitat de les facultats de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona no hagi servit, de moment, per dinamitzar una mica més tant el MACBA com el CCCB, principalment pel que fa a l'afluència d'estudiants. Una primera aproximació molt interessant d'aquesta entesa tan necessària entre els dos equipaments és el programa que s'ha posat en marxa recentment, de nom Habitació 1418, que s'adreça als joves de l'àrea metropolitana i de manera especial als del Raval. És una iniciativa valenta i innovadora que hauria d'obrir noves vies de cooperació i marcar nous models de gestió a tota la ciutat, ja que atén un públic habitualment absent dels centres culturals. Absent perquè no acostuma a sentir reflectits els seus gustos i criteris en les programacions.

EL PROGRAMA HABITACIÓ 1418, FRUIT DE LA COL·LABORACIÓ CONJUNTA DEL MACBA I EL CCCB, ÉS UNA INICIATIVA VALENTA I INNOVADORA QUE HAURIA D'OBRIR NOVES VIES DE COOPERACIÓ I MARCAR NOUS MODELS DE GESTIÓ A TOTA LA CIUTAT, JA QUE ATÉN UN PÚBLIC HABITUALMENT ABSENT DELS CENTRES CULTURALS.

L'eix de la Rambla, on la tensió entre el continu flux de turisme massiu i el consum cultural és més radical, té tres potes clares: la Virreina Centre de la Imatge, especialitzat en el tema de la imatge, sigui fotogràfica o en moviment; el Gran Teatre del Liceu, i l'Arts Santa Mònica. En el cas de la Virreina, la programació segueix amb fidelitat l'anàlisi de la importància de la imatge en la societat contemporània, i el 2014 ha tingut en l'èxit de públic i de crítica de l'exposició de l'artista xinès Ai Weiwei el seu moment més àlgid.

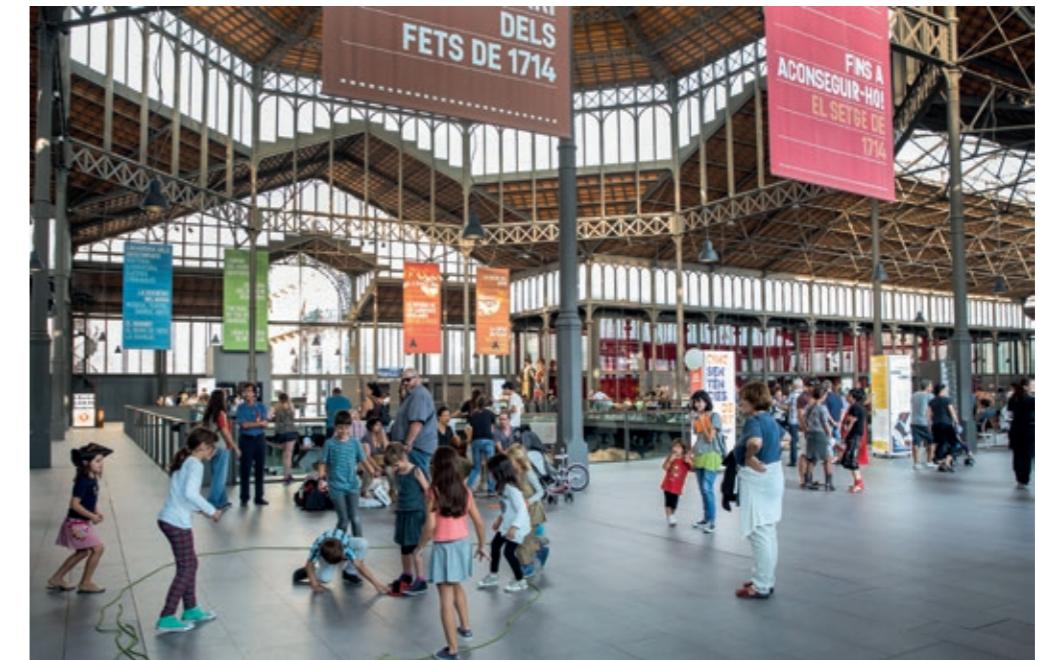
Des del començament de la crisi econòmica, el Liceu, que aquesta temporada 2014-2015 celebra el quinze aniversari de la seva reobertura després de l'incendi del 1994, ha patit amb virulència extrema els efectes de les retallades pressupostàries, i ara busca noves maneres de trobar ingressos propis i d'acostar-se al públic, encara que sigui amb fórmules diferents. Amb el seu prestigi i la seva privilegiada situació al centre de la ciutat, el teatre hauria d'aprofitar el flux de turistes que visiten Barcelona amb ofertes i activitats que puguin atraure el públic estranger, però això mai ha de significar desatendre el seu públic, i encara menys els seus abonats. Sense que suposi un descens del nivell qualitatiu, el teatre també s'ha de dirigir als ciutadans neòfits en temes d'òpera, amb una bona política d'ofertes i reduccions del preu de l'entrada i activitats fora del mateix equipament. Les retransmissions d'òperes a la platja, per exemple, han demostrat ser una bona idea, però el Liceu hauria de tenir encara una presència més viva a la ciutat, per treure's de sobre definitivament l'etiqueta d'espai elitista i inaccessible. Al cap i a la fi, una entrada al Camp Nou sol ser més cara, en comparació, que una entrada al Liceu.

L'Arts Santa Mònica, que depèn del Departament de Cultura de la Generalitat, està en franca crisi des del canvi de rumb iniciat el 2013. S'haurà de veure com evoluciona aquest centre, afectat per massa vaivens d'identitat des de fa temps, amb la recent incorporació del seu nou director, Jaume Reus. Més enllà de la conveniència de la seva nova orientació, és urgent treure'l de la invisibilitat, i més si es té en compte la seva ubicació en un dels punts més transitats de la ciutat.

A l'altra banda de la Rambla (Barri Gòtic i barri de la Ribera), el punt de centralitat cultural té un clar nou protagonista, el Born Centre Cultural, inaugurat l'11 de setembre del 2013, i que en molt poc temps, i sobretot al llarg del 2014, s'ha consolidat com una infraestructura clau en aquesta àrea de la ciutat, en aquest cas, dedicada especialment a la memòria històrica al voltant de la desfeta de tot un barri, durant el setge de Barcelona del 1714. S'ha demostrat que la conservació de les restes trobades sota l'antic mercat del Born i la seva museització i posada en valor ha estat un encert, malgrat les crítiques a la possible utilització propagandística del centre en el marc del procés soberanista català. Més enllà de consideracions polítiques, i encara que Catalunya no estigués vivint un moment políticament tan significatiu, el Born és una infraestructura singular que explica amb solvència i claredat uns fets històrics, atractiva per tant per al gran públic barceloní i català i també per als turistes. La gent ha respolt de manera massiva, ja que prop de dos milions de persones han passat pel Born al llarg del seu primer any d'existència. Una xifra que el situa dalt de tot dels equipaments culturals més visitats del país.

EL BORN CENTRE CULTURAL S'HA CONSOLIDAT COM UNA INFRAESTRUCTURA CLAU DE LA RIBERA, I HA ESTAT UN ENCERT LA CONSERVACIÓ, MUSEITZACIÓ I POSADA EN VALOR DE LES RESTES ARQUEOLÒGIQUES TROBADES SOTA L'ANTIC MERCAT DEL BORN.

El segon encert ha estat convertir l'edifici en una plaça pública coberta, cosa que n'accentua la faceta com a lloc d'encontre, oci i passeig, així com la seva multidisciplinarietat i capacitat per acollir activitats de tota mena, encara que, tal com han admès els seus responsables, s'ha d'aplicar un filtre de continguts perquè l'espai no esdevingui un calaix de sastre. Closes les activitats del Tricentenari, el Born ha trobat la seva personalitat i raó de ser en el bell mig de la ciutat i el seu projecte agafa volada més enllà d'aquest any de commemoració dels fets del 1714.

El Born ha esdevingut, per exemple, l'escenari ideal d'un dels nous festivals ciutadans, impulsats des de l'Ajuntament, el Barcelona Novel·la Històrica, que aprofita l'èxit que la novel·la històrica té al nostre país, i que el 2014 ha celebrat la seva segona edició. Un model excel·lent i transversal de trobada literària i una manera efectiva de debatre temes literaris i d'acostar el públic als seus autors preferits. Es tracta d'un format de festival amb un extraordinari ressò, basat en un de totalment consolidat, el BCNegra, en aquest cas dedicat a la novel·la negra, un altre gènere molt estimat pels barcelonins, i que ha de continuar mantenint-se amb la mateixa força que fins ara. No només els dos festivals no es fan nosa, sinó que fins i tot podrien aliar-se en moments determinats. Barcelona tindria espai, creiem, per a altres festivals paral·lels vinculats al món del llibre.

Si el Born ha constituït un fenomen ciutadà, el Museu Picasso, vaixell insígnia dels museus municipals per la seva qualitat, importància patrimonial i nombre de visitants, continua sent un dels centres preferits dels turistes per la internacionalitat de l'artista. Picasso és un ham pels que vénen de fora, però massa sovint molts barcelonins només recorden haver posat els peus al museu quan el van visitar amb l'escola. I el cert és que el museu els ofereix cada vegada més estímuls per tornar-lo a visitar. La col·lecció permanent es renova tres cops l'any, de manera que mai és el mateix museu, sempre hi ha noves obres per descobrir en aquesta presentació viva i dinàmica dels seus fons. Potser el que falla és la política informativa del museu, però més i tot, un problema que ve de lluny i que desespera especialment els veïns: les aglomeracions de públic forà a l'estret carrer Montcada.

Recentment, però, el museu ha modernitzat el sistema de venda d'entrades i ara es poden adquirir a través d'internet, una solució que pot ajudar a trencar la *barrera física* i a la vegada psicològica que suposen les llargues cues que es formen a la porta d'accés al centre, sobretot durant la temporada alta. Els barcelonins (i no barcelonins, també) encara veuen amb massa freqüència el Picasso com un museu només per a turistes. Un tòpic a combatre. Aquesta va ser una de les obsessions de l'exdirector del museu, Pepe Serra, i de l'actual director, Bernardo Laniado-Romero. S'haurà de veure si la venda i reserva d'entrades en línia descongestiona de cues el carrer Montcada, per bé que de moment cal dir que les primeres impressions són bones. Al llarg de la primavera del 2015, una exposició de producció important i d'èxit assegurat, com la dedicada a la relació entre Pablo Picasso i Salvador Dalí, pot ajudar al retrobament del públic barceloní amb el museu, que, al cap i a la fi, és per a qui el pintor malaguey va pensar que havia de ser, fa mig segle, quan va fundar el centre.

Precisament, un dels debats que en els últims anys s'han posat sobre la taula respecte a la programació artística barcelonina és si la ciutat té o no la necessitat real de comptar de tant en tant en el centre històric amb exposicions que arrosseguin una gran quantitat de públic. Aquest tipus de mostres *blockbuster*, tan freqüents en ciutats de la mateixa tirada turística que Barcelona com Londres, París, Nova York i fins i tot Madrid, no acostumen a passar per la ciutat, llevat de comptades excepcions. Durant tot el llarg període de crisi, la capital catalana ha quedat òrfena d'aquesta mena d'exposicions d'impacte massiu, de manera que les comparacions amb la capital espanyola l'han deixat en una posició incòmoda. Ara bé, la reflexió que cal fer: Barcelona necessita realment tenir exposicions d'aquesta personalitat? El gran cost econòmic d'aquest tipus d'operacions i el fet que els museus d'aquí no comptin amb fons que puguin fer d'intercanvi amb les grans institucions internacionals dificulta enormement l'arribada d'aquestes mostres, cosa que pot semblar paradoxal en una ciutat que s'acosta als 8 milions de pernoctacions a l'any.

ENCARA ES VEU EL MUSEU PICASSO COM UN MUSEU NOMÉS PER A TURISTES. UN TÒPIC A COMBATRE.

S'ha dit també que una de les raons d'aquesta absència és la manca d'un espai prou ampli al centre de la ciutat per acollir aquestes manifestacions culturals, encara que el MACBA, el mateix CCCB, el Picasso o la Pedrera podrien perfectament ser espais vàlids per fer-ho. Però, insistim, si posem exemples de recents exposicions internacionals, el MACBA programaria en aquests moments una exposició de Jeff Koons o Bill Viola? Encaixen en la seva línia programàtica? Pot el nou Museu del Disseny, amb els actuals recursos amb què compta, acollir una mostra de Givenchy o Yves Saint-Laurent? Amb quina freqüència pot el Museu Picasso organitzar una mostra com la de Picasso i Dalí?

Trobar l'equilibri entre el nombre estratosfèric de turistes que visiten la ciutat i activitat cultural no és gens fàcil. Aquesta tensió es nota especialment en el centre, sobretot al nord de la plaça Catalunya. El passeig de Gràcia, avinguda gaudiniana per excel·lència, s'ha transformat en molt poc temps en un enlluernador contingut de botigues de luxe. Tampoc els Champs-Élysées de París ni la Via Condotti de Roma són eixos culturals, però el passeig de Gràcia i els seus carrers contigus tenen les joies de la corona de les cases

de Gaudí, l'espectacular arquitectura de l'Eixample i fundacions petites però de gran interès com la Godia, la Suñol o la mateixa Fundació Tàpies.

Si aquesta zona s'ha consolidat com el paradigma de les compres de luxe, paradoxalment el gran eix de galeries d'art que ha estat durant quatre dècades el carrer Consell de Cent viu un trist i accelerat procés de desmantellament. Les causes d'aquesta desfeta són la crisi econòmica, que sobretot al mercat de l'art ha afectat greument el consum de nivell mitjà, que era fins ara el que predominava a les galeries barcelonines; la crisi del model de negoci de les galeries a causa de la globalització i la digitalització del procés de compravenda, i, en el cas concret de l'àrea de la qual parlem, la Llei d'Arrendaments Urbans, que ha afectat com un fort cop de destral els locals comercials que gaudien de rendes antigues. A tall d'exemple, al llarg del 2014, tres de les galeries més prestigioses de la ciutat han estat víctimes d'aquesta circumstància: la Joan Prats, que va haver d'abandonar la seva seu històrica de la rambla Catalunya per quedar-se només amb la seu de l'antiga Artgràfic al carrer Balmes; la Carles Taché, que es traslladarà a Montjuïc, i la Senda, que s'acostarà a la zona del Palau de la Música: s'instal·larà al carrer Trafalgar. Com se superarà la pèrdua d'una concentració de galeries d'art comercials en ple centre de la ciutat?

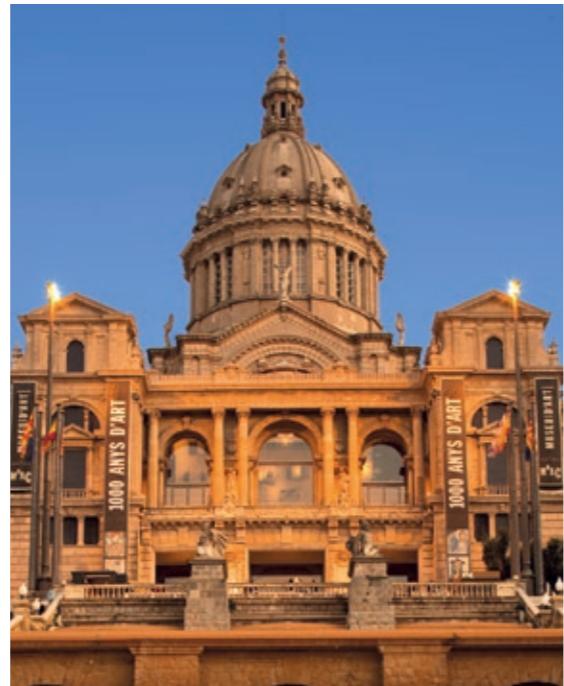
Montjuïc, la gran apostà

Barcelona segueix confiant a la cultura els estímuls perquè els ciutadans es facin seus els espais de la ciutat. La cultura com la força per dinamitzar sectors urbans allunyats, abandonats, maleïts. I aquesta serà la raó de ser per desplegar un dels plans més ambiciosos per als pròxims anys: la Muntanya dels Museus, a Montjuïc. Com hem dit, el potencial cultural de la ciutat s'està expandint més enllà de la Barcelona de l'Eixample i del seu nucli històric. Un canvi de mentalitat prometedor que tot just s'albira. Un nou model en dansa que se sustenta en diferents eixos culturals. L'horitzó s'ha eixamplat. I Montjuïc s'insereix amb personalitat pròpia en aquest patró de ciutat policèntrica. La Muntanya dels Museus és un projecte que vol posar al dia i revalorar un llegat històric i a la vegada contemporani. A Montjuïc convien, sovint d'esquena un de l'altre i sense una percepció de veïnatge real, una munió d'elements disgrégats que reclamen una recomposició, un rellançament i, per damunt de tot, més visibilitat.

La ciutat no s'acaba a la plaça Espanya. Però perviuen els prejudicis i els temors, uns més justificats que d'altres, per creuar aquesta frontera artificiosa. Els barcelonins han tingut una relació desigual i contradictòria amb la seva muntanya que s'alça entre el mar i la ciutat. Per a uns, tan pròxima; per a d'altres, tan apartada. Per a uns, el seu espai de lleure i de desconexió a quatre passes de l'enrenou urbà; per a d'altres, una vista de postal amb ressoms històrics endimoniats. Integrar definitivament Montjuïc en la vida cultural de la ciutat, en un sentit quotidià i no pas excepcional, exigeix conferir una perspectiva molt més oberta i interrelacionada als seus continguts culturals, d'oci i d'entreteniment. Vells i nous continguts.

Montjuïc ha d'apostar per un sentit ampli de la cultura a recer d'aquest projecte que s'està gestant amb la complicitat de diversos agents, públics i privats (la Generalitat de Catalunya, l'Ajuntament de Barcelona, la Fira de Barcelona i "la Caixa"). Un projecte que s'encomana al suggestiu concepte d'una muntanya de cultura, i no només una esplanada, idea inicial desterrada amb encert per, justament, dotar-se d'un caràcter més ric i complex. Amb més volum, relleu, matisos, en sintonia amb el paisatge de Montjuïc. El pla té neguits aglutinadors. I més que n'ha de tenir, ja que en una primera fase només afecta tres equipaments: el MNAC, el CaixaForum i el Pavelló Mies van der Rohe. Una tríada per començar. Però només per començar.

**A MONTJUÏC L'ART
TÉ MOLT PES, PERO
TAMBÉ EL TÉ EL
TEATRE. NO SERIA
ESCABELLAT QUE
UN MNAC I UN
TEATRE LLIURE
S'ASSEGUESSIN
JUNTS PER
IMPULSAR TOT UN
PAQUET D'ACCIONS
CONJUNTES PER
COMPARTIR PÚBLICS.
PERQUÈ AVUI ELS
CONÈIXEMENTS
CULTURALS ESTAN
ENTRELLAÇATS
I NO ES PÒDEN
COMPARTIMENTAR.**

El MNAC serà un dels pilars de l'arrencada del projecte, i no s'entendria que fos d'una altra manera. El museu de capçalera de l'art català ha començat a desenvolupar, sota el lideratge de Pepe Serra, el seu director, un model més social de centre que, justament, està ajudant a aproximar Montjuïc a Barcelona. Nous perfils de públics han percut la por a entrar al gran santuari de l'art català. Lèxit de la recent renovació de la presentació de la col·lecció d'art modern és una prova del nou poder de convocatòria d'un museu que demanava a crits una sacsejada profunda. I una gestió més entusias- ta. Les seves imbricacions amb propostes que van més enllà d'una visió monolítica de l'art, una altra.

El museu s'està convertint, a poc a poc, en punt de trobada i d'interès per a públics antagonòtics. Sense banalitzar la seva línia d'activitats, està aconseguint socialitzar un museu amb unes limitacions flagrants. Per exemple, d'accessibilitat.

És clar que Montjuïc és més lluny psicològicament que físicament de Barcelona. Però res justifica el retard de l'arribada del metro a peu de museu, eterna aspiració per trencar els fils invisibles d'aquest distanciament. Amb un suport ferm i decidit per part de (totes) les administracions, el MNAC es pot convertir en la gran porta d'entrada del Montjuïc cultural. Una entrada que, amb el dibuix de l'actual projecte, se situarà més a prop del pla que de la muntanya gràcies als dos pavellons bessons que la Fira de Barcelona ja no necessita i cedeix a la ciutat. Els pavellons d'Alfons XIII i Victòria Eugènia són ara mateix dos contenidors buits que esperen pacients els nous usos culturals que se'ls encomanaran.

És una oportunitat per endreçar i difondre col·leccions pròpies, disperses o amagades en reserves, i per fer-ne venir d'altres de caràcter internacional, sempre que tinguin alguna connexió amb la identitat cultural barcelonina i catalana o que la puguin reforçar. Seria un error apartar-se d'aquests dos principis. I més i tot cal evitar el perill de convertir el complex de la Muntanya dels Museus en un pastix de museus. I, el més important de tot, el que cal és atendre les necessitats de l'actual sistema museístic català. Necessitats que en el cas del MNAC deriven en urgències. D'entre les múltiples mancances que té el Palau Nacional, una de les que més mal fa al projecte de futur del museu de referència de l'art català és l'absència d'un es-

pai digne per a les exposicions temporals. No és un problema del MNAC, és un problema de la ciutat i del país.

Una muntanya de cultura és molt més que un complex de museus. I més imprescindible que sumar nous atractius a Montjuïc és consolidar els que ja té i buscar solucions més enginyoses per promocionar-los. Solucions més imaginatives i transversals. Solucions inclusives. A Montjuïc l'art té molt pes, però també el té el teatre. S'han explotat prou els vincles i les complicitats entre equipaments de diferent naturalesa per afavorir els transvasaments de públics? Gran qüestió pendent que no es resol amb la Nit Blanca, un cop l'any, per molt multitudinària que hagi estat. No seria escabellat que un MNAC i un Teatre Lliure s'asseguassin junts en una mateixa taula per impulsar, no una col·laboració puntual en les seves agendes, sinó tot un paquet d'accions conjunes que es perllonguessin en el temps per compartir públics. Perquè no estan lluny, ni físicament ni conceptualment. Perquè avui, més que mai, els coneixements culturals estan entrellaçats i no es poden compartimentar. Fer bellugar els públics de Montjuïc és una ambició immensa que alguns se l'han començat a creure. El felíct tandem Mercat de les Flors i Fundació Miró, per exemple. El mateix MNAC fent ballar Sol Picó davant del seu extraordinari patrimoni romànic o projectant pel·lícules sobre art amb la col·laboració de la Filmoteca de Catalunya.

I una iniciativa exemplar és la del Grec. El festival d'estiu de Barcelona s'ha reorientat amb unes idees de programació clares i coherents i amb una aposta decidida per Montjuïc com a escenari gairebé exclusiu. Els seus artífexs, amb Ramon Simó al capdavant, entenen que el Grec s'ha de viure a Montjuïc. La programació es concep com una taca d'oli que s'estén des del Teatre Grec per tota la muntanya. Les connivències que s'han teixit amb el Pavelló Mies van der Rohe, amb el Museu d'Arqueologia de Catalunya o amb el CaixaForum són el camí a seguir i l'exemple per a molts altres projectes de futur. Per al de la Muntanya dels Museus, també.

Una major coordinació entre tots els equipaments de Montjuïc seria desitjable. Montjuïc entès com un tot. Perquè la muntanya ofereix múltiples fils conductors. També el dels seus parcs i jardins, amb els quals es pot fer un plantejament museogràfic més incisiu que es compenetri amb la resta d'al·licients del turó i que converteixi la idea tan senzilla del passeig en una aventura d'aprenentatge. Vincular a la cultura la museïtzació d'aquests espais naturals. O del patrimoni arquitectònic. Un patrimoni que també podria donar molt més joc. Per si mateix, no només pels seus continguts. Un patrimoni amb veu pròpia. El Palau Sant Jordi, de l'arquitecte japonès Arata Isozaki, icona del nou impuls que van aportar els Jocs Olímpics i d'una nova pulsió de l'arquitectura internacional d'avantguarda, no és només un escenari de grans esdeveniments musicals. O el mateix edifici que acull la Fundació Joan Miró, de Josep Lluís Sert, metàfora d'una manera de ser i de viure mediterrànies.

I, per descomptat, el Castell de Montjuïc, signe de les tenebres del passat, però actualment al servei de la cultura. Tots aquests, entre tants d'altres, poden aportar més dimensió en aquesta nova configuració cultural de Montjuïc.

Montjuïc no deixa de ser, per tant, un laboratori on es poden assajar i fer múltiples experiments per trobar una nova entesa entre el públic i la cultura. Un públic que és, ha de ser, divers. I que per sobre de tot és, ha de ser, ciutadà. El debat sobre la turistització de masses afecta de ple aquests plans de futur de la muntanya. No cal caure en discursos turismofòbics, però cap programa de política cultural ha de tenir com a prioritat el públic turista com a font de benefici econòmic. Montjuïc no ha de ser un parc temàtic per a turistes. Justament per aquesta complexa relació que el barceloní hi ha tingut històricament, cal una estratègia contundent per facilitar-li l'accés a la cultura. Una estratègia que, fonamentalment, hauria de ser informativa. És cert que a la Fundació Miró, per posar-ne un dels exemples més radicals, el percentatge de visitants forans engoleix per complet el de visitants locals. Però la massificació no és a totes hores, ni tots els dies, ni totes les èpoques de l'any.

MONTJUÏC NO DEIXA DE SER UN LABORATORI ON ES PODEN ASSAJAR EXPERIMENTS PER TROBAR UNA NOVA ENTESA ENTRE EL PÚBLIC I LA CULTURA. UN PÚBLIC DIVERS I CIUTADÀ. MONTJUÏC NO HA DE SER UN PARC TEMÀTIC PER A TURISTES.

El disseny, com a nou motor de Glòries

L'altre punt de centralitat cultural barcelonina s'ergeix a la plaça de les Glòries i els seus voltants, una zona que des de fa dècades, a causa d'un urbanisme complex que obstaculitza qualsevol tipus d'interconnexió, busca una identitat més definida. Les infraestructures culturals que van arribar abans a l'àrea van ser el TNC i L'Auditori, però a partir d'ara la zona compta amb un nou focus d'atenció, el Museu del Disseny, acabat d'inaugurar, que finalment ha pogut obrir les portes al públic el desembre del 2014, després d'una quinzena d'anys des que el projecte es va començar a gestar.

L'edifici que acull el museu, el Disseny Hub Barcelona, concebut per l'estudi d'arquitectura MBM, i malgrat el seu aspecte exterior gens plaent —encara que amb la desaparició dels anells viaris ha guanyat en harmonia visual—, és i pot ser ara per ara un immens contenidor de propostes —molt més bonic i eficaç en l'interior— al voltant de l'àmbit del disseny. A més del museu, l'equipament acull la nova Biblioteca Josep Benet del districte del Clot i és seu del Foment de les Arts i del Disseny i del Barcelona Centre de Disseny. Però més enllà de si arquitectònicament i urbanísticament l'edifici acabarà funcionant —i això el temps ho dirà quan la remodelació de la plaça estigui enllestita i es pugui distingir millor el diàleg amb els veïns Encants Vells nous i el gratacel de la torre Agbar—, el més destacable de l'obertura del Museu del Disseny és el fet d'haver posat, per fi, a l'abast dels ciutadans uns fons de més de 70.000 objectes, que no és poca broma.

I és que el nou centre museístic és el resultat de la integració de les col·leccions del Museu de les Arts Decoratives,

L'ALTRE PUNT DE CENTRALITAT CULTURAL BARCELONINA S'ERGEIX A LA PLAÇA DE LES GLÒRIES I ELS SEUS VOLTANTS, AMB TRES INFRAESTRUCTURES CULTURALS: EL TNC, L'AUDITORI I EL NOU MUSEU DEL DISSENY, INAUGURAT EL DESEMBRE DEL 2014.

el Museu de Ceràmica, el Museu Tèxtil i d'Indumentària i el Gabinet de les Arts Gràfiques. La nova infraestructura és la culminació d'una decisió presa fa dues dècades de reunir en un macroespai les arts de l'objecte, de les coses, del que, en un terme obsolet, se'n deia les arts aplicades, un àmbit del qual el nostre país ha estat un referent. És indiscutible l'immens valor patrimonial que tenen les col·leccions del museu, i la bona nova de la inauguració del centre ha estat que, per fi, aquests fons es-tiguin disponibles per ser admirats pel públic i per ser estudiats pels experts en un únic espai, que es configura com un autèntic temple de l'art de l'objecte a Barcelona.

EL MUSEU DEL DISSENY HA DE SER LA CASA DE TOT EL SECTOR DEL DISSENY, AMB TOTS ELS SEUS ACTORS.

El museu, que s'ha inaugurat desplegant quatre espectaculars exposicions permanentes dedicades al disseny de producte, moda, disseny gràfic i arts decoratives i d'autor, té, però, diversos reptes per davant. És cert que per obrir-lo era necessari mostrar amb tesis interessants —com s'ha fet brillantment en el cas de l'apartat de la moda, en què s'estudia com ha canviat la silueta del cos al llarg de la història a través dels vestits i els complementos— el patrimoni de les seves col·leccions. Cal, sobretot a partir d'ara, un cop el museu ja està en ple funcionament, trencar els mottles de les disciplines, moure literalment els objectes dels fons en funció de la història que es vulgui explicar, donar visions transversals sobre el món de l'objecte i interactuar, especialment, amb els creadors en actiu, les empreses, les marques i, en general, amb tots els sectors econòmics relacionats amb el museu. Segurament cap centre museístic de la ciutat com aquest té les possibilitats més obertes d'interrelació amb la societat i d'investigació sobre les noves formes de vida del segle XXI. Cap museu com aquest té la capacitat d'esdevenir una veritable àgora sobre el món de l'objecte, una plaça pública d'intercanvi, i per això no és casualitat que el vianant o el públic pugui travessar l'edifici de banda a banda com un espai públic més.

No serà una tasca fàcil, però, ja que el museu es va concebre en un moment de vaques grasses però s'ha obert en un de vaques excessivament primes. A més, pertany a un sector sensible i molt susceptible, amb molts interessos i tendències diverses. La implicació del sector privat, doncs, sense que el museu hagi de perdre mai la seva vocació pública i de servei a la ciutadania, ha de ser absolutament necessària per assegurar-se un futur viu i no esdevenir un cementiri d'objectes que només sigui visitat per estudiants de les escoles de disseny. Si en el moment de l'anomenat *boom*, Barcelona es vantava d'haver superat Milà com a capital del disseny de la Mediterrània, ara es podria vantar de tenir obert un museu amb unes col·leccions de disseny dinàmiques i que obrin noves portes a la investigació i la innovació en el disseny d'objectes. Aquesta ha de ser la casa de tot el sector del disseny, amb tots els seus actors, tant protagonistes com secundaris. Si és així, el públic ja acudirà de manera natural a visitar el museu. Serà una conseqüència que vindrà sola. En definitiva, el Museu del Disseny és una grandiosa oportunitat per a Barcelona.

La consolidació de l'àrea de Glòries com un nou focus cultural de la ciutat no es pot completar sense tenir en compte un dels actors que des del 2009 forma part del barri 22@ i que és a pocs metres de la plaça: el museu Can Framis de la Fundació Vila Casas. Sempre sense ajuts institucionals públics, Can Framis acull la col·lecció privada de pintura catalana que ha format l'empresari Antoni Vila Casas. La intenció del col·leccionista ha estat sempre la de configurar un recull significatiu d'obres d'artistes catalans amb l'objectiu d'ofrir un retrat fidel, i a la vegada heterodox, de la producció artística actual. Vila Casas actua com un autèntic mecenes i és una prova vivent de com des de l'àmbit privat poden sorgir propostes que complementin i completin les institucions públiques i fins i tot facin de revulsiu per a aquestes institucions. El tàndem que formen els museus veïns Can Framis i Museu del Disseny —un de privat i un de públic— pot configurar una petita xarxa museística i de diàleg entre art i disseny a tenir en compte. I és que la col·lecció d'art que s'exposa a Can Framis, complementada per les exposicions temporals que tenen lloc regularment als dos espais Volart de la Fundació Vila Casas del carrer Ausiàs Marc, constitueix un veritable museu d'art contemporani català.

GLÒRIES ÉS TAMBÉ UNA REFERÈNCIA EN LES ARTS ESCÈNIQUES I MUSICALS DE LA CIUTAT AMB L'AUDITORI I EL TNC. EL NOU MODEL DEL TNC HA ENGRESCAT I ÉS REALMENT PROMETEDOR. L'AUDITORI TAMBÉ HA AGAFAT UNA NOVA EMBRANZIDA I ASSAJA UNA PROGRAMACIÓ MÉS ECLECTICA.

Glòries és també una referència en les arts escèniques i musicals de la ciutat amb L'Auditori i el TNC. El darrer any de Sergi Belbel com a director del TNC feia presagiar el pitjor per al futur d'aquest equipament que arrossega la rèmora d'una arquitectura solemne, desmesurada i antípatica, gestada amb tics polítics i sense cap connivència amb el sector. El TNC va néixer malament, però és innegable que, amb els seus encerts i desencerts, Belbel el va ajudar a créixer durant la seva llarga etapa de set anys a la direcció. En plena crisi, però, la seva fórmula es va esgotar i els índexs d'ocupació i de bona sintonia es van esfondrar de la nit al dia. L'arribada de Xavier Albertí i d'unes noves intencions molt més revolucionàries han rescatat el que tothom espera que sigui algun dia la institució teatral de referència del país.

Albertí ha donat un tomb inesperat al destí del teatre amb una programació més polièdrica, transversal i complexa que ha cridat l'atenció de nous perfils de públic. La seva aposta pel teatre popular català ha aportat aquest caràcter més obert a un TNC que demanava a crits ampliar el seu radi d'acció i trinxar els murs del cànón del teatre burgès. El nou director ha desafiat la insaciabile estructura del teatre redirigint algunes de les seves despeses de manteniment cap a activitat.

Si el seu antecessor va optar per reduir l'activitat davant l'escassetat de recursos, ell se les ha enginyat per incrementar-la i ha establert un munt de noves complicitats. Per exemple, amb el sistema de biblioteques o amb l'Institut del Teatre, etern acord pendient de resoldre. El seu model, tot i que encara tendre, ha engrescat i és realment prometedor.

També L'Auditori ha agafat una nova embranzida amb l'arribada de Joaquim Garrigosa a la direcció i, més recentment, de Valentí Oviedo a la gerència. Oviedo és un valor de futur en les noves maneres que implora la gestió cultural. Noves maneres que L'Auditori necessita i que ja assaja en una programació més eclèctica —fins a cert punt també més desordenada— que s'està impregnant d'un caire més popular, amb picades d'ullet al món del cinema i a nous gèneres musicals i amb noves línies de promocións que en faciliten l'accés. El concert gratuït que l'OBC va oferir l'estiu passat a la platja de Sant Sebastià, amb una resposta tan multitudinària, marca un camí de creixement paral·lel de la institució en la seva missió de fer estimar la música clàssica entre tots els barcelonins.

La reorientació del projecte de L'Auditori era inajornable, i més si es té en compte la fortalesa que està agafant el Palau de la Música Catalana amb Joan Oller a la seva direcció. El Palau es troba en un moment molt dolç que ha de servir d'estímul per a L'Auditori. Una millor coordinació en les programacions dels dos equipaments també seria desitjable.

El valor d'allò específic

Barcelona —i més tenint en compte un hipòtic futur en què la capitalitat de la ciutat pugui esdevenir estatal— ha d'anar creant nous punts de centralitat cultural. La funció dels centres cívics municipals ha de ser clau en el desenvolupament d'aquests nous pols, però també el de les fàbriques de creació que, nascudes ja en ple segle XXI, són a la vegada centres de producció, d'exhibició i pedagògics. En un barri com Sant Andreu de Palomar, el centre Fabra i Coats, malgrat la seva joventut, és un exemple de transversalitat cultural, totalment en consonància amb els nous temps. Fabra i Coats ja ha nascut com a centre per impulsar la hibridació entre art i tecnologia, amb vocació d'estar lligat al seu entorn més pròxim però també de ser internacional, com s'ha pogut veure, per exemple, amb el fantàstic cicle d'art contemporani a càrrec de Martí Manen i David Armengol que va inaugurar la programació regular de projectes comissariats del centre. Fabra i Coats actua també com a viver de projectes culturals, i fomenta així l'emprenedoria en el sector.

En la cultura de proximitat amb els públics, tant els consolidats com els potencials, és on Barcelona ha demostrat

efectivitat, capacitat de penetració amb els diferents actors de la cultura i permanència en el temps. En aquest sentit es pot explicar l'èxit d'iniciatives culturals que sorgeixen del sector privat i que tenen una personalitat específica i particular. Barcelona és la ciutat dels festivals Sónar i Primavera Sound, que des de sota han anat caminant com una formigueta des dels seus inicis. En aquest cas, el paper de les administracions públiques és estar amatent i ensumar aquest tipus d'iniciatives per acompanyar-les en el seu desenvolupament.

En el cas de les fires d'art, per exemple, i davant dels nombrosos intents, sempre fallits, d'organitzar un certamen més o menys generalista i de grans dimensions, han triomfat, en canvi, les fires petites i amb molta personalitat: Loop i Swab. Potser aquest és el camí.

Darrerament, també s'ha produït un fenomen en el cas de les sales d'exhibició cinematogràfica que denota aquesta tendència a l'especialització cultural. Enmig de la greu crisi d'espectadors que viuen les sales de cinema comercials i de les dificultats per les quals passen els propietaris de les sales —per la crisi econòmica, per la brutal i inexplicable

CALDRIA APOSTAR PER NOUS MODELS DE GEΣTΙÓ. LA GEΣTΙÓ DE LA CULTURA NOMÉS HAURIA D'ESTAR EN MANS DE GENT QUE CREGUI EN ELS VALORS AUTÈNTICS DE LA CULTURA.

pujada de l'IVA de les entrades— s'han obert nous espais amb programacions especialitzades que estan trobant un forat en el difícil sector cinematogràfic. El director de cinema Ventura Pons ha recuperat els vells Cinemes Texas i els ha reobert amb una programació de reestrena de films amb un interès cultural especial. A finals del 2014, en l'antic cinema Nàpols ha nascut el nou cinema Phenomena, dedicat a la reestrena en pantalla gegant de films, principalment dels anys vuitanta, que han esdevingut de culte i clàssics. En el territori més indie i alternatiu, també hem d'esmentar el cinema Zumzeig, al barri de Sants. En el terreny dels festivals de cine, també romanen certàmens de forta implantació com L'Alternativa o l'In-Edit Festival, dedicat al documental musical.

L'oferta cultural, doncs, és extensa. Rica i variada. D'accents múltiples. I sovint, malauradament massa sovint, no troba una correspondència amb la demanda. El problema de la demanda cultural és preocupant i cal vincular-lo a històriques deficiències en el sistema educatiu del país. També caldria apostar per nous models de gestió —molts dels quals estan desfasats—, d'esperit col·lectiu i més persuasius amb un ideal de cultura integrada en la vida de les persones. I, sobretot, la gestió de la cultura només hauria d'estar en mans de gent que cregui en els valors autèntics de la cultura.

INFORME ANUAL DE LA CULTURA DE 2014

Reflexions del Comitè Executiu del
Consell de la Cultura de Barcelona en
matèria de política cultural

PUNT 1

Introducció

El 2014 ha estat un any important per a la ciutat de Barcelona. Un any en què s'han enllistit grans projectes i n'han cristal·litzat d'altres. Un any en què s'han començat a establir les bases del que han de ser els grans reptes del futur.

En un moment de canvi profund als fonaments mateixos de la pràctica democràtica tal com l'hem entesa els darrers quaranta anys, enmig d'un context en què diverses estructures sembla que han tocat fons i molts dels processos que fins ara es perceben com a incontestables tenen una aparença poc menys que caduca, la ciutat es veu amb la possibilitat i la capacitat de liderar un procés de canvi en què les polítiques culturals haurien de tenir un paper central.

Creiem que és el moment de recuperar el sentit etimològic de la paraula *ajuntament*, de fer-ne bandera. Ara més que mai, la institució que representa els ciutadans de Barcelona —perquè no hi ha ciutat sense ciutadania— ha d'endegar un procés de confluència que tingui una fita clara: que els ciutadans siguin i se sentin autèntics partícips de les polítiques municipals. Que tot el que faci l'Ajuntament de Barcelona sigui el que els barcelonins volem i podem fer junts.

Com ja ha passat en les darreres edicions, el Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona vol que els aspectes que tinguin més rellevància en l'informe que es presenta enguany continuïn sent de caire crític i teòric. L'informe ha de conservar un to reflexiu i ha de mantenir el focus d'atenció en els eixos del debat cultural, molts dels quals són consideracions que ja s'apuntaven a l'informe de l'any 2013. Aquest document de 2014 també vol defugir balanços i números i centrar-se en línies, arguments i propostes en matèria de política cultural. Per això s'hi ha volgut mantenir el subtítol amb la paraula *reflexions*. Les reflexions del Comitè s'articulen a l'entorn de grans blocs. L'informe inclou una sèrie d'apunts sobre diversos àmbits relacionats d'una manera o altra amb la política cultural de la ciutat.

L'any 2006, l'Ajuntament de Barcelona va aprovar el nou pla estratègic de cultura que, amb el títol de *Nous accENTS 2006*, establia les línies mestres de les polítiques culturals que havien d'aplicar-se en els deu anys subsegüents. El text marcava l'any 2015 com a data per fer balanç de les consecucions del pla i, a més a més, revisar-lo amb la intenció d'encarar la redacció d'un nou pla estratègic. L'informe incorpora referències a aquest pla estratègic amb la finalitat de contribuir a l'avaluació i revisió que tard o d'hora tocarà fer-ne.

Si bé hem dit que no volem recórrer a xifres, creiem oportú d'aportar unes dades bàsiques sobre la inversió en cultura. Segons el Centre d'Estudis i Recursos Culturals de la Diputació de Barcelona, la despesa pública en cultura (entre totes les administracions que hi fan aportacions) es va reduir un 29 % entre 2009 i 2012. Va passar de 1.256 milions d'euros l'any 2009 a 897 milions el 2012.¹ És indiscutible que el context de crisi global ha provocat la rebaixa (també) dels pressupostos de cultura, però el que cal és analitzar de quina manera s'ha manifestat aquesta rebaixa.

L'any 2006, l'Institut de Cultura de Barcelona (ICUB) va dedicar a subvencions un 4,38 % del pressupost total. Aquest 2014, l'import destinat a concorrència competitiva ha suposat un 3,45 %. Per tant, la baixada ha estat del 0,93 %. Per contra, el pressupost global de l'ICUB ha augmentat un 21,06 % en aquest mateix període de temps. Llibreries, galeries, espais de creació, sales de música i teatre, ateneus, etc., s'han beneficiat d'aquesta pujada de recursos. I això, evidentment, és positiu. Tanmateix, creiem que la partida destinada als ajuts per a iniciatives i projectes culturals hauria de tornar a créixer per permetre la tan necessària entrada de projectes nous.

PUNT 2

Reflexions per al debat cultural

Prengent com a base el que ja es proposava a l'informe de 2013, plantegem una sèrie de reflexions sobre àmbits diversos, relacionats amb la política cultural de Barcelona en menor o major mesura, i ja sigui d'una manera directa o tangencial. Aquestes reflexions presenten temes que darrerament centren el debat cultural, expressen de manera breu el posicionament d'aquest comitè i s'il·lustren, sempre que és possible, amb exemples de la nostra ciutat. També s'inclouen referències al pla estratègic de cultura de 2006, amb la voluntat de facilitar-ne la revisió i l'avaluació.

2.1 Cultura i educació

Com recollien el pla estratègic de 2006 i els diversos informes precedents d'aquest Comitè, sembla que hi ha un consens general sobre la necessitat d'atribuir un paper fonamental a la cultura en el camp de l'educació. Dèiem a l'informe anterior que l'educació hauria de ser un instrument de la cultura, que hauria de representar un sistema capaç de despertar en els infants el sentit crític, generar identitats i contribuir al teixit social.

2.1.1 Fonaments de la diagnosi

L'informe del CoNCA de 2011,² en el capítol dedicat a cultura i educació, ja alertava que:

Durant els darrers anys, la publicació dels informes regulars i continuats de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE), de la UNESCO i de la UE, posen de manifest, amb una insistència preocupant, que la situació educativa a Catalunya [...] no només està molt lluny del que li corresponeria pel seu nivell econòmic, sinó que pateix deficiències estructurals d'una gravetat enorme més pròpies de països en desenvolupament.

1. DIPUTACIÓ DE BARCELONA. CENTRE D'ESTUDIS I RECURSOS CULTURALS. *Una mirada a les estadístiques culturals de Catalunya 2014* [en línia]. <<http://interaccio.diba.cat/blogs/2014/10/09/mirada-les-estadisticques-culturals-de-catalunya-2014>> [Consulta: 11 març 2015].

2. GENERALITAT DE CATALUNYA. CONSELL NACIONAL DE LA CULTURA I DE LES ARTS. *Informe anual sobre l'estat de la Cultura i de les Arts a Catalunya 2011*. Barcelona: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, 2011.

Segons l'anuari 2013 de la Fundació Jaume Bofill,³ Catalunya és a la cua d'Europa en inversió (millor que *despesa*) pública educativa. Amb un 4,1 % del PIB invertit (millor que *gastat*) en educació, només té al darrere Grècia, Romania i Luxemburg, mentre que la mitjana espanyola és del 4,97 %. A la resta d'Europa, els percentatges van del 8,8 % de Dinamarca al 3,15 % de Luxemburg.

HI HA UN CONSENS GENERAL SOBRE LA NECESSITAT D'ATTRIBUIR UN PAPER FONAMENTAL A LA CULTURA EN EL CAMP DE L'EDUCACIÓ.

Més enllà de la minva progressiva en la inversió pública en matèria educativa, que per si mateixa no il·lustra res, hi ha indicadors que fa anys que alerten de la necessitat d'una reestructuració profunda del sistema educatiu. L'abandonament escolar prematur, si bé és cert que des de 2008 té tendència a reduir-se, continua sent un d'aquests indicadors. Segons dades del Departament d'Ensenyament,⁴ el 2011 era del 26 %, dada que situa Catalunya en la mitjana espanyola (26,5 %) però que representa pràcticament el doble de la mitjana a la UE-27 (13,5 %).

Tanmateix, i segons el que recull també l'anuari de la Fundació Jaume Bofill, cal destacar que els indicadors de referència de l'estrategia d'educació i formació dels països de la UE per al 2020⁵ són cada vegada més positius. Això probablement vol dir que el sistema està començant a mostrar els efectes d'un canvi de rumb.

El pla estratègic de 2006, en el seu programa estructurant número 2 (*Cultura, educació i proximitat*), establia les línies bàsiques d'actuació que havien de «connectar cultura i educació [...] per afavorir un desenvolupament integral». Potser dels deu projectes estructurants que presentava el pla, aquest és el que s'ha acomplert en menor mesura i, per tant, creiem que ha arribat el moment de plantejar mesures serioses que puguin implementar-se en el futur immediat per tal de redreçar una situació que ja fa massa temps que s'allarga.

3. MARTÍNEZ MARTÍN, Miquel; ALBAIGÉS BLASI, Bernat (dir). *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2013*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, 2013. (Polítiques; 80)

4. GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT. Ofensiva de país a favor de l'èxit escolar. Pla per a la reducció del fracàs escolar a Catalunya 2012-2018. Barcelona: Departament d'Ensenyament, 2013. També disponible en línia a: <http://ensenyament.gencat.cat/web/content/home/departament/publicacions/monografies/ofensiva_exit_escolar/ofensiva_exit_escolar.pdf> [Consulta: 11 març 2015].

5. COMISSIÓ EUROPEA. Marc estratègic: educació i formació 2020 [en línia]. <http://ec.europa.eu/education/policy стратегic-framework/index_en.htm> [Consulta: 11 març 2015].

El mateix any del darrer pla estratègic, la UNESCO publicava un estudi sobre educació i cultura⁶ i promulgava un full de ruta a partir d'aquest mateix estudi i de les conclusions de la conferència internacional sobre el tema (World Conference on Arts Education).⁷ El full de ruta descriu les incidències més palpables que la intricació entre educació i cultura reverteix en el sistema educatiu:

- Foment de l'aprenentatge actiu
- Interès dels estudiants per àrees concretes d'un currículum adaptat localment
- Respecte i implicació amb les comunitats i cultures locals
- Promoció d'un professorat format i motivat

De la mateixa manera, el document posa de manifest la importància d'aquesta interrelació pel que fa a la cultura i les arts:

La consciència i el coneixement de les pràctiques culturals i les diverses formes artístiques enforteixen les identitats i els valors personals i col·lectius, i contribueixen a la preservació i la promoció de la diversitat cultural. L'educació en la cultura encoratja aquesta consciència alhora que promou les pràctiques culturals, i és el mitjà a través del qual es transmeten el coneixement i la valoració de la cultura i les arts de generació en generació.⁸

2.1.2 La fractura entre educació i cultura

Aquest Comitè, doncs, parteix d'una diagnosi crítica i alhora ambivalent: a la manca de polítiques que vinculin cultura i educació a llarg termini en el nostre context, cal afegir-hi l'existència d'iniciatives concretes sorgides bàsicament en l'àmbit local i, en especial, a la ciutat de Barcelona, que —malgrat les dificultats generades per aquest buit estructural— contenen elements de canvi i de transformació.

Aquest punt de partida coincideix, alhora, amb la diagnosi que ja han definit darrerament diversos autors, tant des del camp cultural com des de l'educatiu: Gemma Carbó, Alfons Martinell, Eduard Miralles o Aida Sánchez de Serdio, entre d'altres.

6 . BAMFORD, Anne. *The Wow Factor: Global research compendium on the impact of the arts in education*. Münster: Waxmann Verlag, 2006. [Edició en castellà: *El factor ¡Wau! El papel de las artes en la educación. Un estudio internacional sobre el impacto en la educación*. Barcelona: Octaedro, 2009].

7. UNESCO. *Road Map for Arts Education. The World Conference on Arts Education: Building Creative Capacities for the 21st Century* [en línia]. <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/CLT/pdf/Arts_Edu_RoadMap_en.pdf> [Consulta: 16 març 2015].

8. Ibidem.

Així, doncs, mentre les principals organitzacions nacionals i supranacionals insistixen en la necessitat de refundar el sistema educatiu per facilitar el desenvolupament de les competències de les persones en la societat contemporània i de fer-ho tot posant l'accent en la centralitat de la competència cultural i artística com un dels pilars d'una educació per al món actual, el fet és que en l'àmbit de les polítiques *domèstiques* (d'àmbit estatal i d'àmbit català) es manté o s'accentua la divergència entre el sistema cultural i el sistema educatiu. Seguint la terminologia de Gemma Carbó, en comptes de potenciar les *interseccions* (espais de confluència), s'incrementen els *intersticis* (espais buits, erms).

Es constata, per tant, l'existència d'una fractura sistèmica entre cultura i educació, tan sols neutralitzada per experiències concretes que, bàsicament, tenen el valor d'excepcions que confirmen una regla implacable: en el nostre context (català i estatal) les polítiques culturals i les educatives han construït dues esferes autònomes, amb molt pocs espais d'*intersecció*. En aquest marc, dos dels principals efectes nocius propiciats per aquesta dissociació són, d'una banda, una precarietat de l'educació artística del conjunt de la població i, de l'altra, una fractura creixent entre la creació contemporània i els interessos de la societat.

Aquesta desconexió sistèmica entre cultura i educació té un impacte directe en el desenvolupament d'un dels principals drets culturals: el dret a participar en la vida cultural. Efectivament, es contribueix a perpetuar una desigualtat cultural que consisteix a assignar l'exclusivitat de la funció *creativa* o *creadora* a un conjunt d'agents, definits com a agents actius de la vida cultural: artistes, creatius, indústries culturals, centres culturals, etc. A l'altra banda hi ha el conjunt informe dels *públics*, amb una condició passiva i merament reduïda a la funció receptora, consumidora d'aquesta *cultura* que produeixen *els altres*. En aquest sentit, *participar en la vida cultural* implica l'exercici d'un dret que té relació amb el fet de formar part (activa) dels diversos processos que tenen a veure amb la cultura: formació, creació, producció i comunicació. Ara mateix, en canvi, algunes d'aquestes funcions queden reservades només a uns determinats tipus d'agents. És per això que tan sols algunes pràctiques culturals —les que són considerades *cultura*— són les que obtenen reconeixement, visibilitat i, en síntesi, una posició hegemònica.

LA MILLORA DEFINITIVA DEL SISTEMA EDUCATIU HAURIA DE PASSAR INEVITABLEMENT PER UNA GESTIÓ INTRICADA DE LA CULTURA I L'EDUCACIÓ.

2.1.3 Capgirar la situació

A parer d'aquest Comitè, la millora definitiva del sistema educatiu hauria de passar inevitablement per una gestió intricada de la cultura i l'educació. La integració d'ensenyaments i pràctiques de caire artístic i creatiu a tots els nivells de l'educació obligatòria i postobligatòria, ja sigui en forma d'assignatures específiques o de recursos aplicables a disciplines diverses, és una fórmula que contribueix a motivar la implicació cultural activa al llarg de la vida, i que representa un canal directe i regular de participació en la cultura.

Quan s'ha vist que els mitjans de comunicació digitals i les xarxes *socials* poden acabar sent a la pràctica una eina d'aïllament, la cultura i les accions comunitàries que implica poden exercir una tensió en sentit contrari com a vector de força resocialitzadora. Però perquè això tingui lloc d'una manera generalitzada i efectiva, és necessari que la cultura hagi exercit un paper principal en l'educació.

Darrerament han aparegut diverses iniciatives orientades a transformar les malmeses relacions entre l'educació i la cultura. Són projectes, programes i accions que relacionen la creació contemporània amb el context educatiu. Més enllà d'algunes iniciatives aïllades i mancades de continuïtat, algunes d'aquestes experiències han començat a traçar una trajectòria que permet pensar que tenen capacitat per contribuir a construir programes i sistemes permanents, sempre que es donin determinades condicions.

Si això fos cert, estaríem al davant d'una transformació fins ara inèdita en el nostre entorn: la superació d'una etapa inicial, caracteritzada per la presència d'accions singulars, aïllades i de trajectòria curta, i la transició a una etapa més madura, definida per l'articulació de programes compromesos amb la vinculació entre la cultura i l'educació a partir de la creació contemporània. Sense resoldre el problema estructural (les polítiques es mouen en capes o estrats diferents dels dels programes, projectes i accions), aquestes experiències no només tenen un efecte *pal·liatiu* de les absències i omissions, sinó que també contenen elements i agents amb capacitat transformadora.

2.1.4 Experiències destacades

Barcelona, com altres governs locals del nostre entorn, ha tendit a cobrir l'absència de polítiques nacionals amb dues línies d'actuació. En primer lloc, la creació de programes que vinculen cultura i educació, en cooperació amb tota mena d'agents culturals i educatius, tant de l'àmbit públic com del privat i associatiu. En segon lloc, el suport a les iniciatives que desenvolupen una altra mena d'agents, especialment des del tercer sector, organitzat o no.

Cal, en aquest sentit, fer esment d'iniciatives com el Consell de Coordinació Pedagògica de Barcelona (en sintonia amb la tradició de Ciutats Educadores), concebut com una plataforma de connexió entre el sistema cultural i educatiu de ciutat, que ha traçat una sólida trajectòria de cooperació. Igualment, la posada en marxa del Consorci d'Educació de Barcelona (principal agent de polítiques educatives de ciutat, integrat per la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona) ha permès iniciar programes (com ara els programes educatius en associació i els programes educatius en aliança escola i territori) que vinculen cultura i educació. És en aquest context que cal situar, per exemple, el desenvolupament del programa **«Creadors EN RESIDÈNCiA als instituts de Barcelona»**, creat el 2009 en estreta col·laboració amb l'Institut de Cultura de Barcelona i que s'ha desenvolupat en sis edicions a vint-i-nou dels instituts públics d'educació secundària de Barcelona.

L'ICUB HA PROPICIAT QUE ELS PROGRAMES FÀBRIQUES DE CREACIÓ I LA XARXA DE CENTRES CÍVICS SITUÏN ENTRE ELS SEUS OBJECTIUS L'OBERTURA DE MÉS INTERSECCIONS ENTRE CULTURA I EDUCACIÓ.

El mateix Institut de Cultura ha propiciat que dos dels seus programes principals (Fàbriques de Creació i la xarxa de centres cívics) situïn entre els seus objectius l'obertura de més interseccions entre cultura i educació. Pel que fa a les fàbriques de creació, moltes (Graner, Sala Beckett / Obrador Internacional de Dramatúrgia o Fabra i Coats, per exemple) s'han vinculat a EN RESIDÈNCiA des de fa temps. D'altra banda, bona part de les fàbriques de creació desenvolupen programes educatius, tant amb escoles i instituts com amb altres menes d'agents no formals (escoles d'adults, entitats veïnals, casals d'avis, casals de barri): l'Ateneu Popular 9Barris i, de nou, la Sala Beckett, Fabra i Coats i Graner desenvolupen programes i projectes que posen l'accent en la dimensió educadora dels centres culturals. Respecte als centres cívics, la seva condició de centres culturals de proximitat sovint els ha portat a vincular el seu projecte de suport a la creació amb l'establiment de vincles amb els agents educatius de l'entorn. En aquesta línia, cal destacar el programa **«Objectiu Barcelona»**, promogut per dotze centres cívics de la ciutat i que durant tot el 2014 ha vinculat en un procés de producció creadors del camp de la fotografia amb més de dos-cents participants de cadascun d'aquests centres. Els processos posteriors de visualització i comunicació d'aquest projecte (exposició al metro, exposicions als dotze centres cívics i a La Virreina Centre de la Imatge, activitats paral·leles, etc.) són un bon exemple de com es pot treballar amb el màxim nivell d'excellència i mantenir alhora la condició de proximitat.

A banda dels programes propis, l'Institut de Cultura dóna suport a iniciatives concebudes al marge de la institució i que treballen per a la creació d'interseccions entre cultura i educació: des dels espais de creació que han apostat per la dimensió educadora fins a programes desenvolupats per entitats, col·lectius i plataformes:

- «**Cinema en curs**», el programa conduït per l'associació A Bao A Qu, ha tornat per desena vegada a les escoles i instituts de Barcelona. Com el projecte que hem citat més amunt, aquest també treballa disciplines diverses i educa en valors comunitaris. La creació cinematogràfica estimula la creativitat i la innovació en una edat primerenca, alhora que fomenta el gust pel cinema.
- Volem destacar els cursos i tallers de creació artística per a infants i joves que promou **Experimentem amb l'Art**, així com la formació continuada que imparteix per a mestres amb l'objectiu que incorpon metodologies innovadores a l'ensenyament a partir de diversos processos artístics.
- També cal sumar a aquest conjunt els projectes «**Construint mirades**» (de Drac Mètic), «**Explica dansa**» (de BdDansa), **La Mandarina de Newton**, **El Meu Primer Festival** (de Modiband) o **Transformas**, entre d'altres.

El Consell de la Cultura considera que el diàleg institucional és una de les premisses bàsiques per al desenvolupament de polítiques a llarg termini. En aquest sentit, el marc de cooperació consolidat entre el Consorci d'Educació i l'Institut de Cultura per al desenvolupament d'**EN RESIDÈNCiA** ha demostrat que és possible que ambdós sistemes (l'educatiu i el cultural) es vinculin amb èxit en el desenvolupament d'interseccions entre cultura i educació. Aquest programa també ha demostrat que aquest diàleg institucional fomenta tota mena de connexions en base a un projecte compartit: centres d'art (la Fundació Joan Miró de Barcelona, La Capella), museus (MACBA, MNAC, MUHBA, entre d'altres), espais escènics (Mercat de les Flors), biblioteques, centres cívics, arxius, etc., hi han cooperat. Altres programes amb una trajectòria important, com els que desenvolupa Can Felipa, també parteixen del treball en xarxa entre i amb agents diversos: instituts, fàbriques de creació, centres culturals, entitats veïnals, creadors...

El caràcter relacional d'aquesta mena de col·laboracions, en el marc de les quals es difuminen les tradicionals fronteres (entre el dins i el fora, l'institucional i el no institucional) i on les institucions (tant les culturals com les educatives) accentuen la porositat

i la permeabilitat, és una altra de les premisses bàsiques per a un salt qualitatius en la millora de l'educació artística. Tal com les fàbriques de creació es vinculen amb centres de secundària, també ho han de fer amb centres d'educació de tots els nivells educatius: des de l'educació infantil (el Graner ha iniciat un programa per a escoles bressol) fins a l'educació postuniversitària (durant el 2014 Fabra i Coats - Fàbrica de Creació de Barcelona ha impulsat el programa Col·lectivaccions, conjuntament amb la Llotja - Escola Superior de Disseny i Art, la Facultat de Belles Arts de la UB i la Sala d'Art Jove).

Aquestes aliances permeten l'entrada i la sortida de tota mena d'agents: creadors, professors, comissaris, curadors, programadors, crítics, investigadors i agents vinculats amb la creació artística. Pedagògicament, es contribueix a introduir la realitat (i no el simulacre) a les aules: no parlem de la creació, sinó que fem viure la creació (de la mà dels seus protagonistes) en primera persona. Per això és tan important engegar processos que situin els estudiants en contextos de creació real (de producció, si es vol) de la mà de la cooperació entre institucions i tot tipus d'agents culturals i educatius.

EL MARC DE COOPERACIÓ CONSOLIDAT ENTRE EL CONSORCI D'EDUCACIÓ I L'INSTITUT DE CULTURA PER AL DESENVOLUPAMENT D'«EN RESIDÈNCIA»** HA DEMOSTRAT QUE ÉS POSSIBLE QUE ELS SISTEMES EDUCATIU I CULTURAL ES VINCLIN AMB ÈXIT EN EL DESENVOLUPAMENT D'INTERSECCIONS ENTRE CULTURA I EDUCACIÓ.**

2.2 Cultura i comunitat

Els darrers anys s'ha produït un canvi important en les possibilitats de participació i implicació de la ciutadania en l'esfera política i social. La dicotomia entre el que és públic i el que és privat es veu superada per una concepció que recull un sentiment d'implicació activa i positiva de cada ciutadà envers el món: el *comú*, allò que ens *fa i ens afecta* a tots, independentment del grau de consciència col·lectiva que tinguem. Vulguem o no, cada acte, cada idea, cada pensament i cada emoció afecten la comunitat i ens fan coresponsables.

La cultura, entesa com una capacitat pròpia de l'individu (de l'espècie humana), queda reubicada d'una manera ben diferent si tenim en compte aquesta coresponsabilitat.

La idea de *cultura* es multiplica per mil, per milions, pel nombre mateix de ciutadans que conviuen, es relacionen i busquen una interacció entre ells i el món. El concepte de *cultura* ha esclatat i ha trencat el consens còmode de l'etiqueta imposta. Cultura és alhora diferència, conflicte, incomoditat amb el món i amb un mateix; i és voluntat de compartir l'emoció d'aquest distanciament.

La cultura no és un producte més o menys consensuat, definit i desat en determinats àmbits específics amb la finalitat de ser *mostrat o consumit* (museus, teatres, auditoris...) segons unes funcions utilitàries pactades i convencionals (identitàries, estandarditzadores...) o segons les mateixes regles de mercat que imperen per a l'ús d'altres productes de consum. No és un element *extern* a l'individu, al qual l'Administració hagi de garantir l'accés i que pugui convertir-se en producte de mercat segons les condicions que se li imposin.

La cultura és més *capacitat* que *resultat*, més potència que acte. És pròpia de la condició humana, i negar-ne el lliure desenvolupament individual i col·lectiu és reduir-ne el potencial, és deshumanitzar l'existència, limitar el nostre propi desenvolupament com a espècie.

**CAL PARLAR DE LA DIMENSIÓ CULTURAL DE TOTES LES NOSTRES DECISIONS POLÍTIQUES.
LA CULTURA ÉS A TOT ARREU I CAL CUIDAR-LA I VETLLAR PER PROTEGIR-LA I CONSERVAR-LA DES DE TOTS ELS ÀMBITS.**

Per això cal parlar de la dimensió cultural de totes les nostres decisions polítiques. La cultura és a tot arreu i cal cuidar-la i vetllar per protegir-la i conservar-la des de tots els àmbits. No es pot administrar i regular la vida col·lectiva sense tenir-ho en compte. Les conseqüències culturals de la política econòmica, laboral, social, educativa, urbanística, etc., són (o, més aviat, *haurien de ser*) la preocupació prioritària a l'hora de definir totes les actuacions en aquests camps polítics.

També és per això que el que ja fa temps que es reivindica com una necessitat urgent (pensar conjuntament les polítiques d'educació i de cultura, com hem vist més amunt), ara s'estén amb la mateixa urgència a la resta d'àmbits de l'Administració pública local. És a dir, en el cas de Barcelona: la política social, urbanística, turística, econòmica, d'habitatge, de participació ciutadana, i malauradament encara, d'educació i ensenyament.

Si en cadascun d'aquests terrenys es prenen decisions que prioritzen i, sobretot, faciliten el lliure desenvolupament cultural de la comunitat, val a dir que haurem avançat força en la rehumanització d'una ciutat que, cada vegada d'una manera més flagrant, perd personalitat pròpia i habitabilitat creativa.

Hi ha diversos projectes que treballen eminentment en l'àmbit de la cultura comunitària, ja sigui des d'un punt de vista teòric o pràctic. Són projectes amb molts anys de vida que, ara més que mai, han de passar a primer pla:

- El col·lectiu **Indigestió** que, després de vint anys d'activitat, continua aprofundint i ampliant el debat sobre les relacions entre artistes i societat a través de la revista electrònica *Nativa* i especialment per mitjà dels diversos fòrums i espais de reflexió que promou.
- La xarxa **Artibarri** incideix en el treball participatiu mitjançant projectes artístics d'acció comunitària que volen estimular el canvi social i la millora de la qualitat de vida.
- L'organització **Comusitària**, especialitzada en la gestió de projectes artístics comunitaris i en serveis a entitats, organitzacions i centres cívics, socials, culturals i educatius.
- Per acabar, volem destacar la gestió que fa l'associació **Bidó de Nou Barris** de l'espai de l'Ateneu i de les activitats de formació i de divulgació artística i cultural que hi tenen lloc.

2.3 Cultura i ciència

Si bé el pla estratègic de 2006 donava al cinquè programa estructurant el títol de *Barcelona ciència*, ens fa l'efecte que encara cal treballar molt en l'acostament, la promoció i la divulgació de les implicacions culturals del fet científic.

2.3.1 Ciència, art i humanitats com a elements indestriables de l'ésser cultural

L'espècie humana és hereva d'un llegat evolutiu en què la informació genètica i els coneixements adquirits són indestriables. Avui, als inicis del segle XXI, el desenvolupament científic i tecnològic ha assolit un creixement exponencial. Com mai abans no havíem pogut fer-ho, ara podem arribar a saber el perquè del que ens envolta i utilitzar aquest coneixement per esclarir els nostres reptes col·lectius. Aquest fet constata la necessitat d'una ciutadania informada i culta, que pugui tenir un paper actiu en les decisions del futur de la societat.

Les bondats del coneixement científic en la cultura ciutadana van molt més enllà del mateix coneixement. La ciència confereix una manera crítica de veure la realitat, transmet uns valors sobre els quals volem sustentar la nostra societat. El mètode científic es basa a qüestionar-se allò que és dogma, i demostrar amb fets les hipòtesis; és una mirada diferent sobre el coneixement preestablert, ens permet avançar i innovar.

Com deia l'estadista i erudit Wilhelm von Humboldt a l'Alemanya del segle XIX:

Hem de considerar la ciència com una cosa ni del tot descoberta ni mai del tot descubrible, sinó incessantment sotmesa a la recerca... En efecte, només la ciència que neix de dins i pot arrelar a dins transformarà també el caràcter, amb el benentès que el que importa a l'Estat, igual com a la humanitat, no és tant el saber i el perorar com el caràcter i el comportament.⁹

⁹ HUMBOLDT, Wilhelm von. «Memòries», 1809. A: TORRENTS I BERTRANA, Ricard. *Què és la universitat, o de la conveniència de rellegir Humboldt: lliçó de jubilació*. Vic: Servei de Publicacions de la Universitat de Vic, 2007.

2.3.2 El paper de l'educació

Tot i que la relació entre educació i cultura es tracta més amunt en aquest mateix informe, cal destacar-ne aquí també la rellevància. La nostra capacitat per entendre el món en què vivim depèn en bona mesura del nostre coneixement de les idees científiques, de les tecnologies associades i dels reptes socials. A la majoria de la gent aquest coneixement ens arriba principalment a través de l'educació.

El sistema educatiu arrossega estructures massa rígides en què se'n demana es-collir molt d'hora entre comportaments estancs de coneixement. Oblidem el més important: més enllà del *què*, l'etapa educativa ens ha de servir per adquirir el *com*. Com afrontem els grans reptes individuals i col·lectius, com ens qüestionem els estàndards de coneixement. El procés educatiu ha d'esdevenir un procés de descoberta, un laboratori per a la creació d'individus autònoms. Creativitat i innovació, ingredients de l'ADN de la cultura i la ciència, no són assignatures de temaris alternatius, sinó competències que haurien d'adquirir-se al llarg del procés educatiu.

**CREATIVITAT I
INNOVACIÓ, INGREDIENTS
DE L'ADN DE LA
CULTURA I LA CIÈNCIA,
SÓN COMPETÈNCIES QUE
HAURIEN D'ADQUIRIR-SE
AL LLARG DEL
PROCÉS EDUCATIU.**

Els reptes de futur són híbrids, i caldrà transversalitat i multidisciplinarietat per fer-hi front. Les ciències socials i artístiques hauran de ser científiques i les disciplines científiques hauran de servir als reptes socials.

Aquests elements haurien de ser tinguts en compte en el disseny del nostre sistema educatiu, des de primària fins a l'educació superior. Les iniciatives que han endegat alguns instituts per treballar reptes determinats transversals en equip van en aquesta direcció. També algunes proves pilot, com la iniciada per la UPF (Universitat Pompeu Fabra) d'ofrir un primer any amb un currículum personalitzat amb matèries de diversos graus.

2.3.3 Barcelona, ciutat de ciència

A Barcelona hi ha nombrosos equipaments culturals que desenvolupen projectes i activitats de difusió científica. Cal potenciar-los i fomentar-ne el paper en el procés educatiu de descoberta. Tanmateix, no aconseguirem una veritable cultura científica dels ciutadans si la ciència no deixa de ser un producte d'una determinada elit que anem a veure als museus. La ciència ha d'irrompre en l'espai públic, des de les biblioteques fins als centres cívics, dels mercats als mitjans de comunicació. Benvingudes siguin iniciatives com la de fa dos anys, quan el pregó de les festes de La Mercè el va fer un dels nostres grans científics, Lluís Torner; o els festivals de ciència al carrer; o l'encert d'enguany de celebrar l'Any de la Llum aprofitant les festes de Santa Eulàlia.

Barcelona compta amb espais d'elevada concentració científica, normalment al voltant de campus universitaris: campus UB (Universitat de Barcelona) / UPC (Universitat Politècnica de Catalunya) de la Diagonal; IEC (Institut d'Estudis Catalans), Facultat de Geografia i Història i CSIC (Consejo Superior de Investigaciones Científicas) al Raval; UPF (Universitat Pompeu Fabra) a la Ciutadella. Sovint són espais no del tot integrats a la vida de l'entorn immediat del barri. Hi manquen serveis que facin d'aquests campus comunitats obertes. Això fa que es perdi l'oportunitat única de fer la ciència més permeable entre veïns i centres del barri. Les implicacions culturals de l'espai públic es tracten més detalladament al punt següent d'aquest mateix informe.

L'aposta per la creació de centres de recerca propis ha contribuït a fer que l'alt nivell de la recerca situï Catalunya entre les regions capdavanteres d'Europa. Barcelona i la seva àrea metropolitana en concentren la major part. Centres capdavanters internacionalment com l'Institut de Recerca Biomèdica (IRB) o el Barcelona Supercomputing Centre (BSC) enguany celebren tot just el desè aniversari. Una història curta en relació amb la història de la ciutat, però que ha aconseguit posicionar el nom de Barcelona en els rànquings internacionals. Alhora, però, aquests centres són la representació d'un ecosistema fràgil, on allò que ha costat temps i esforços de construir pot esvair-se per culpa de polítiques errònies i practicisms mal entesos.

L'APOSTA PER LA CREACIÓ DE CENTRES DE RECERCA PROPIS HA CONTRIBUÏT A FER QUE L'ALT NIVELL DE LA RECERCA SITUÏ CATALUNYA ENTRE LES REGIONS CAPDAVANTERES D'EUROPA.

Demanem polítiques coordinades entre les administracions per preservar aquest patrimoni. L'Ajuntament, tot i que és l'administració amb menys competències directes sobre el pressupost d'aquesta matèria, hi pot contribuir donant visibilitat als centres de recerca com a actius de la ciutat. Cal defugir la visió de torres de marfil per fer més permeables els entorns que generen coneixement. En són exemples destacades tots aquells programes que, impulsats des d'àmbits públics o privats, centres de recerca i universitats, apropen la ciència a diferents entorns de la ciutat, com els programes de ciència en societat d'entitats com l'Institut de Recerca de la Sida IrsiCaixa o el Parc Científic de Barcelona, amb suport de la Fundació "la Caixa" o la Fundació Catalunya-La Pedrera. Així mateix, cal destacar els cicles de debats sobre ciència i cultura que impulsa el CCCB en col·laboració amb diferents entitats i, en definitiva, totes aquelles iniciatives que acosten la ciència a la quotidianitat dels ciutadans.

2.4 Cultura i espai públic

L'espai públic, la ciutat, com a lloc de diversitat, d'intercanvi, d'oportunitats i d'integració, és l'espai obert, universal, global. És l'espai on l'individu, com a ésser cultural que és, es desenvolupa lliurement. L'espai on pot mostrar-se, expressar-se, viure, sentir i fer-se sentir. És l'espai col·lectiu, divers i plural on conviven, es combinen i s'expressen totes les identitats. On la presència és múltiple i diversa, ja sigui material o immaterial. On es manifesten totes les connexions, la pluralitat i la convivència. On es crea comunitat, on es comparteix el bé comú i es milloren les condicions de vida. És l'espai cultural per excel·lència.

Com a ciutat mediterrània i europea i a diferència d'algunes ciutats orientals o americanes, Barcelona es crea i es desenvolupa a l'entorn de l'espai públic. La ciutat la fan els carrers, les places, les rambles, els passejos, l'espai obert, emmarcats i definits ordenadament pels edificis. Per tant, la qualitat de l'espai públic és clau per al desenvolupament de la ciutat, per al desenvolupament cultural.

2.4.1 Espai públic i equipaments

2.4.1.1 L'espai públic vinculat als equipaments culturals

Alguns exemples de la importància de la relació entre l'equipament cultural i l'espai públic immediat.

- **Edifici Disseny Hub Barcelona:** la confluència de diversos equipaments en un sol edifici, una situació estratègica que vincula dos espais urbans —la plaça de les Glòries i el Poblenou— units per un gran vestíbul interior, que podria ben ser exterior, posen en relleu la importància i la irradiació dels equipaments culturals en l'espai públic que els és proper. El mateix es podria dir de les intervencions temporals dels espais provisionals a la plaça de les Glòries que, amb una gestió astuta del període d'obres, contribueixen de manera amable al benestar del ciutadà. És un bon exemple de la dimensió cultural que pot tenir l'espai urbà, quan diferents disciplines i accions confluïxen en un mateix punt. Cal mantenir i potenciar aquestes confluències, perquè són les que multipliquen de manera exponencial els beneficis de les propostes culturals.

- **La Biblioteca Joan Maragall de Sant Gervasi**, la darrera de les quaranta biblioteques construïdes a la ciutat, és un bon exemple de generositat urbana. No representa només un equipament cultural excel·lent, sinó que amb savis gestos arquitectònics afavoreix i millora l'espai urbà més immediat —l'estretor del carrer—, així com el jardí que preserva. És una mostra representativa de la relació directa de l'espai públic amb els equipaments culturals i de com aquests es poden relacionar i beneficiar mútuament.
- Un exemple més complex i de resolució més dubtosa és **l'entorn de la Biblioteca Joan Fuster**. Mentre que una de les accions del Pla Buits ha resolt amb senzillesa i generositat cap al vianant la disponibilitat pública dels solars desocupats temporalment, el conjunt de projecte urbanístic de la plaça Lesseps, tot i el treball col·lectiu que arrossega, no ha aconseguit resoldre de manera favorable aquest nus, que té una empremta urbana i una dimensió cultural molt fortes, i que en lloc de ser el punt de trobada entre els barris del nord i el sud de Gràcia, continua fent-los de frontera.
- Una clara vinculació de l'espai públic com a ampliació i extensió dels equipaments culturals amb molt potencial encara per explotar és el cas de la **plaça Margarida Xirgu** que, a manera de plaça perfecta envoltada de tres grans equipaments —el Mercat de les Flors, l'Institut del Teatre i el Teatre Lliure— i amb una capacitat immensa per multiplicar el potencial cultural del conjunt, es desaprofita encara massa sovint. És un exemple clar de l'urbanisme al servei de la cultura. Les polítiques culturals de la ciutat haurien d'incidir-hi amb més força, perquè els beneficis que pot reportar no són exclusivament urbanístics, sinó que actuen com a clars multiplicadors culturals.
- En el futur s'hauria de pensar, per exemple, en la **Muntanya dels Museus a Montjuïc**. A banda de la presència construïda dels possibles equipaments que s'hi ubiquin, caldrà tenir molt en compte l'ampliació de la dimensió cultural que l'espai públic pugui representar i que, en aquest cas, no només serà complementari a l'activitat cultural sinó que, per la seva dimensió urbana, podrà tenir la funció positiva d'amplificador cultural. És evident que això no només s'ha de tenir en compte, sinó que s'ha d'aprofitar i potenciar.

2.4.1.2 L'espai públic i altres equipaments i serveis de la ciutat

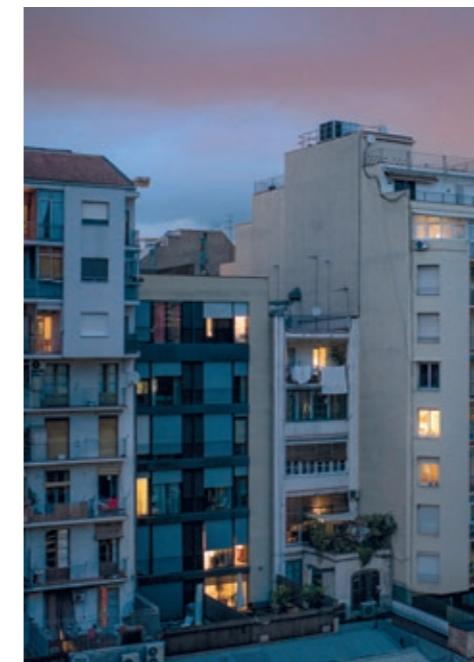
Per la seva naturalesa, la dimensió de l'espai públic es fa sempre present al voltant de qualsevol equipament de la ciutat, siguin quins en siguin els usos o les funcions. Per aquest motiu, és important prendre sempre en consideració aquesta dimensió, i cal que les apostes en política cultural també dirigeixin la mirada a aquests àmbits, que sovint es consideren menors però que, a la pràctica, concentren una gran densitat d'intercanvis i relacions culturals.

- És el cas de l'espai públic que envolta els **centres educatius**. Són espais culturals les entrades, les sortides i els voltants de les escoles bressol i dels centres de primària, secundària i de qualsevol altre ensenyament. Espais oberts i indefinits, fortament lligats a l'entorn, que cal cuidar des del punt de vista cultural. L'espai públic és una prolongació directa de l'activitat dels centres educatius i, de la mateixa manera, el centre educatiu s'ha d'entendre com una part més de l'espai públic.

■ Un altre exemple de relació cultural en l'espai urbà són **els mercats**. L'interior i l'exterior es barregen, l'espai públic és diàfan i divers i hi tenen lloc innumerables relacions humanes. És bo i necessari que es tingui en compte i s'incentivi aquesta activitat natural i espontània de relació social, humana i, per tant, cultural que sorgeix a l'entorn dels mercats. I és positiu que en l'espai i en el temps s'hagin sabut sumar en aquests punts el patrimoni i les activitats econòmiques, socials i culturals. El mercat de Santa Caterina és un bon exemple de símbios cultural. La millor contemporaneïtat arquitectònica es barreja amb les relacions socials, la gastronomia i el pes històric i urbà de l'entorn. O el mercat de Sant Antoni, adaptació perfecta de l'espai urbà i del temps a les múltiples accions que s'hi poden desenvolupar. També ho són totes les iniciatives d'accions culturals i educatives als mercats, des dels concerts de folk fins als cursos de cuina. Cal mantenir aquesta apostava, que creua interessos comercials, econòmics, ciutadans i culturals.

- També cal citar la xarxa de **centres cívics**. Les polítiques culturals no han d'incidir exclusivament en les activitats dels espais *interiors*, cal que valorin la importància i la incidència que aquests nuclis tenen sobre l'espai públic amb què es relacionen.
- I hi ha nombrosos exemples en què l'espai públic vinculat als equipaments té una incidència positiva en la qualitat cultural. Alguns pot fer l'efecte que estan molt allunyats de la cultura, però en realitat contribueixen favorablement a la qualitat cultural de l'individu i de la ciutat. Decisions com la d'afavorir la vista del mar i la relació amb la platja de les dependències de l'Hospital del Mar no són banals i contribueixen de manera subtil però efectiva, a més a més del benestar del ciutadà, a la sensibilitat espacial, a la relació amable amb l'entorn i, en definitiva, a la sensibilitat cultural.

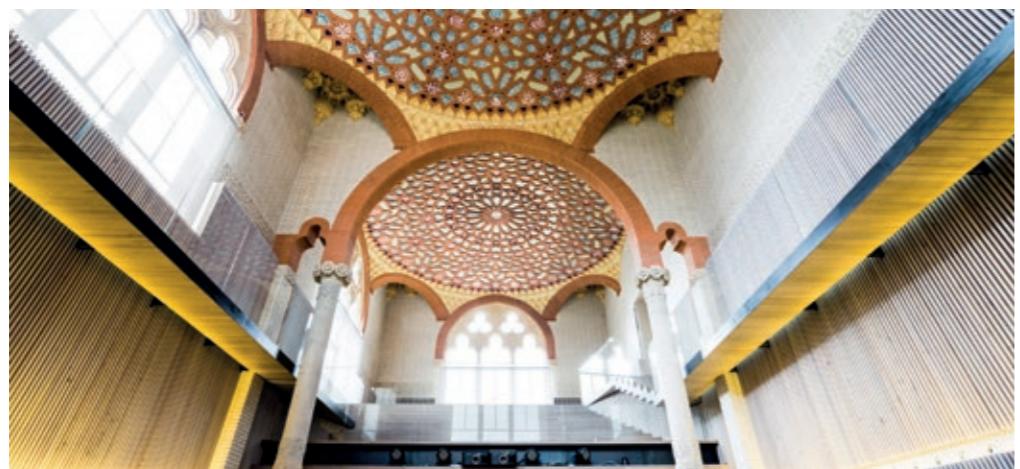
LES POLÍTIQUES CULTURALS NO HAN D'INCIDIR EXCLUSIVAMENT EN LES ACTIVITATS DELS ESPAIS *INTERIORS*, CAL QUE VALORIN LA INCIDÈNCIA QUE AQUESTS NUCLIS TENEN SOBRE L'ESPAI PÚBLIC.

En resum, no és només el mateix equipament, sinó també l'espai públic que l'envolta, el que ofereix una oportunitat d'ampliació del fet cultural i el que representa un benefici ciutadà sobre el qual s'ha de parar una atenció especial.

2.4.2 Espai públic i patrimoni

El patrimoni material i construït de la ciutat té una forta vinculació amb l'espai públic amb què es relaciona i una incidència destacable en matèria cultural. Les circumstàncies actuals vinculades al turisme, nous models econòmics, etc., incideixen en la relació entre aquest patrimoni i la ciutat, i no ho fan sempre d'una manera positiva.

La relació d'aquests grans llegats construïts amb l'espai urbà és especialment important perquè contribueixin al bé comú dels ciutadans de Barcelona i no es converteixin en simples atractius turístics i econòmics. Cal treballar perquè conjunts patrimonials com l'Hospital de Sant Pau, la Sagrada Família, el Park Güell o el passeig de Gràcia no esdevinguin simples *objectes de consum*, sinó que mantinguin la condició d'espai públic i comú dels barcelonins.

El que realment confereix riquesa patrimonial a la ciutat de Barcelona no són exclusivament els grans conjunts, sinó la gran quantitat d'elements construïts i de restes materials i immaterials que deixen constància del passat i que li permeten de projectar-se al futur. La majoria d'aquests elements patrimonials construïts tenien relació amb l'espai públic en èpoques passades i actualment en continuen tenint, tot i que potser d'una manera diferent. La seva existència enriqueix aquest espai comú. És el cas de totes les traces antigues, les muralles, la ciutat romana, la jueva, els jaciments dels pobles que es van integrar a Barcelona, els espais industrials, etc. La incorporació d'aquests elements patrimonials dispersos i diversos a la vida de la ciutat és la clau per aconseguir que contribueixin al coneixement i el benestar ciutadans.

- Un bon exemple d'integració cultural urbana d'un element de patrimoni històric és el de la urbanització i restauració de les **bateries antiaèries al Turó de la Rovira**. S'hi han sumat història, arquitectura contemporània i situació estratègica per posar en valor un element patrimonial obert i al servei del ciutadà. Un projecte global que ha de contribuir segur a un coneixement global, que afavoreix i facilita una sensibilització total i que fusiona, per tant, tots els aspectes culturals. Aquest seria un bon model a seguir en altres conjunts patrimonials de la ciutat, restes arqueològiques, muralles, etc., en què molts dels aspectes de la cultura, el passat, la història, el patrimoni, l'arquitectura, l'urbanisme, l'art i el gaudi del ciutadà puguin confluir de manera harmoniosa i bastir, finalment, una ciutat més rica i més sàvia. Cal, doncs, que l'espai urbà integri el patrimoni arquitectònic de tots els temps i de tots els tipus. I que des de l'Administració es posin els mitjans i les facilitats perquè s'estudiïn, es preservin, es conservin i es posin en valor tots els elements patrimonials, per petits que siguin, i que s'integren i s'ofereixin de manera visible, entenedora, oberta i lliure als ciutadans.

CAL TREBALLAR PERQUÈ ELS GRANS CONJUNTS PATRIMONIALS NO ES CONVERTEIXIN EN SIMPLES ATRACTIUS TURÍSTICS, SINÓ QUE MANTINGUIN LA CONDICIÓN D'ESPAI PÚBLIC I COMÚ DELS BARCELONINS.

2.4.3 Espai públic *natural*

Qualsevol forma de coneixement i de millora del benestar representa una millora cultural. En aquesta millora cultural, i com a espai públic obert i natural que són, els parcs i zones verdes de Barcelona tenen, o haurien de tenir, un paper clau en l'intercanvi de coneixement, vivències i relacions.

- **Grans pulmons verds.** La relació de la ciutat amb la natura i el coneixement del medi natural és també un factor clau en el desenvolupament cultural dels ciutadans. Però massa sovint aquest aspecte es desvincula de la cultura i de la gestió cultural de la ciutat i es relega exclusivament a les àrees de responsabilitat urbanística. Són nombroses i recurrents les oportunitats de sensibilització cultural desaprofitades en el gran espai públic que és el medi natural (coneixement i desenvolupament sensorials i artístics, etc.).

Són ocasions perdudes que ens farien ciutadans més sensibles, més savis i més lliures i, consegüentment, enfortirien i eixamplarien el desig i l'interès per tots els aspectes del coneixement. A Tres Turons, Montjuïc o Collserola es perden grans oportunitats d'intercanvi i de relacions culturals entre individus o entre el ciutadà i l'espai natural perquè es tendeix a pensar que la cultura a la ciutat es desenvolupa exclusivament en l'entorn urbà. Les característiques espacials d'aquests grans parcs urbans tenen un gran potencial d'expressions culturals de tota mena que Barcelona encara no ha sabut condir.

- **Parcs i jardins de la ciutat.** La dimensió més propera i reduïda dels espais oberts en l'àmbit urbà que representen els parcs i els jardins segurament ha estat la clau perquè en aquest cas sí que s'hagin incorporat aquests espais públics oberts al desenvolupament d'activitats culturals i relacions humanes. Cal destacar i lloar la coincidència de la iniciativa col·lectiva i de l'Administració per al desenvolupament d'activitats socials i culturals en els espais desocupats de la ciutat, els Buits Urbans. De totes maneres, massa vegades les iniciatives als espais lliures de la ciutat es porten a terme des del punt de vista urbanístic més que des del vessant cultural global.

2.4.4 Espai públic quotidiana

De la mateixa manera que la cultura de la ciutat és la del dia a dia, tot i que reforçada pels mil esdeveniments, equipaments i connexions que s'hi desenvolupen, l'espai urbà a la ciutat no el fan els llocs singulars sinó la trama infinita de carrers i places. I és aquí, als carrers i places, on la cultura de la ciutat es mostra cada dia, sense espectacles ni ficcions.

Una ciutat que permet caminar, moure's i passejar còmodament, on es pot gaudir de l'espai comú, segur que és una ciutat inquieta, sàvia i culta. Com dèiem més amunt, la qualitat de l'espai urbà està directament relacionada amb la qualitat de vida dels ciutadans que, al seu torn, depèn de l'afany de coneixement i de desenvolupament cultural d'aquests. Per tant, és evident que la qualitat urbana dels carrers i places de Barcelona i la manera de poder-los *viure* tenen una dimensió cultural important. Barcelona ha estat un model urbanístic en molts moments de la història i ha pres decisions urbanes exemplars a favor de l'espai comú que l'han enriquida culturalment.

**ÉS ALS
CARRERS I
PLACES ON LA
CULTURA ES
MOSTRA CADA
DIA, SENSE
ESPECTACLES
NI FICCIONS.**

Però darrerament hi ha certes dinàmiques d'ocupació de l'espai públic que neguen la qualitat d'aquest espai al servei comú de tots els ciutadans i, amb això, neguen també les virtuts culturals que té l'espai públic. És el cas del tractament de la Rambla, posada al servei dels interessos econòmics derivats del turisme sense tenir en compte que forma part de la ciutat i que, per damunt de tot, ha de ser dels i per als barcelonins.

El mateix patró es repeteix a la rambla de Catalunya, model urbanístic de recuperació de la rambla central en el seu moment que actualment es veu ocupada per estructures permanentes i, d'aquesta manera, manllevada als ciutadans. Contràriament, a d'altres zones de la ciutat, on els turistes potser (encara) no arriben, com la plaça de les Glòries, s'han creat estratègies enginyoses per oferir un espai públic de qualitat als ciutadans, fins i tot mentre hi tenen lloc les obres.

Els ciutadans de Barcelona han de poder *prendre* l'espai públic quan s'hi celebren grans esdeveniments o festes populars i tradicionals. S'ha de garantir que aquestes expressions culturals comunes puguin desenvolupar-se sense haver de subugar-se a interessos privats o parcials.

2.5 Cultura i turisme

Les dades de turisme a la ciutat de Barcelona són aclaparadores. S'estima que la ciutat rep anualment uns 27 milions de visitants, dels quals la meitat pernocten a la ciutat (al voltant de 7,8 milions ho fan en hotels) i la resta són visitants de dia.¹⁰ Per l'impacte que suposa aquest volum de visitants, és ben clar que el turisme no pot quedar al marge de les polítiques municipals. I, per descomptat, tampoc de les culturals. El turisme a Barcelona és un fenomen ja irreversible. Més enllà de l'aportació de riquesa a la ciutat, cal veure quins són els principals efectes d'aquest impressionant flux turístic.

La gran majoria dels turistes que visiten la nostra ciutat hi busquen els tòpics de la bona vida, el bon menjar, el bon clima, les platges, les compres. I s'hi troben també elements culturals. Elements d'una cultura, però, que sembla quedar reduïda als grans tòpics: Gaudí, el modernisme, Picasso, el gòtic i, en determinades ocasions, les fundacions Miró i Tàpies. Si bé és cert que hi ha esdeveniments que atrauen col·lectius específics, com el Sónar o el Primavera Sound, a grans trets les figures arquetípiques són les que segueixen aglutinant el gruix del turisme.

ELS ELEMENTS CULTURALS QUE TROBEN LA GRAN MAJORIA DELS TURISTES QUE VISITEN LA NOSTRA CIUTAT SÓN ELEMENTS D'UNA CULTURA QUE SEMBLA REDUÏDA ALS GRANS TÒPICS: GAUDÍ, EL MODERNISME, PICASSO, EL GÒTIC I, EN DETERMINADES OCASIONS, LES FUNDACIONS MIRO I TÀPIES.

No negarem que cal aprofitar-se de l'interès d'aquells que vénen a la nostra ciutat per la cultura, perquè aquest fet no deixa de comportar un benefici econòmic, però massa sovint el ciutadà té la sensació que la ciutat només treballa per al *turista*. Es fan millores urbanes i arquitectòniques que semblen especialment adreçades als turistes, i el mateix passa amb la facilitats en els transports.

Aquesta ciutat eminentment turística veu com se li buiden determinats barris que, d'una manera gairebé immediata, es converteixen en alguna cosa a mig camí entre un hotel dissimulat i un parc temàtic.

Davant de l'obvietat que és la desaparició, en els nostres dies, del viatger del *Grand Tour* i la implantació del *turista* (entès com aquella persona que es desplaça a una ciutat determinada un parell de dies o tres i que per això els ha d'aprofitar al màxim), tot això ens fa plantejar quins són els *serveis* que s'han d'oferir al turista. I, en aquest cas, amb *serveis* ens referim a una oferta cultural de qualitat, perquè pensem bàsicament en qui pràctica el denominat *turisme cultural*.

Fins ara la sensació és que són les empreses privades les que han après ràpidament com atreure la possible *clientela*. Han utilitzat els elements culturals més distintius de la ciutat per promoure la seva pròpia oferta: visites a platges, centres d'oci, centres comercials o botigues de luxe, mentre que s'han servit de la cultura només en allò que els pot resultar rendible.

I si és evident que hem de tenir cura del turisme i n'hem de poder atendre les necessitats, també hem d'animar-lo a participar en l'oferta cultural de la ciutat, massa sovint tancada en ella mateixa. Per tant, el primer pas que caldria fer és prestigiar la nostra cultura, difondre-la més enllà dels canals locals.

A les dades recollides pels informes de Turisme de Barcelona,¹¹ els turistes sostenen que el que valoren més de la ciutat són les ofertes arquitectònica i cultural, per davant de l'oci i la restauració. Així doncs, si bé Barcelona és percebuda com una ciutat cultural, quan analitzem amb més detall els equipaments culturals de la ciutat, veiem que les visites de turistes estrangers no hi són gaire nombroses. A excepció de La Pedrera i el Museu Picasso, que registren prop d'un milió de visitants estrangers cada any, la resta de museus municipals i equipaments culturals que caracteritzen la ciutat, com el MACBA, el MNAC, el MUHBA, el CCCB, La Virreina Centre de la Imatge, el Museu de Ciències Naturals o L'Auditori, per no parlar dels teatres que omplen la ciutat, reben una afluència de turistes molt minsa, amb xifres que amb prou feines superen els tres-cents mil visitants. De fet, l'any 2013 Barcelona va registrar un total de 12,7 milions de visites als museus, col·leccions privades i centres d'exposicions. Una xifra molt allunyada del potencial de la capital catalana.

Aquest mateix fenomen el trobem en espais no estrictament culturals, però que podrien definir l'essència i la personalitat de la ciutat, com són els parcs municipals que, a excepció del Park Güell i la Ciutadella, no són àmpliament coneguts ni visitats. El Laberint d'Horta, el Jardí Botànic a Montjuïc i el parc de Diagonal Mar, entre d'altres, no han esdevingut referents internacionals ni senyals d'identitat de la ciutat.

Com dèiem més amunt, Barcelona segueix tenint el modernisme i Gaudí com a pal de paller. Les galeries d'art, els festivals de música (a excepció dels mencionats Sónar i Primavera Sound), els festivals de cinema, o els festivals de teatre, inclòs el Grec, no han esdevingut encara referents internacionals de Barcelona, de la mateixa manera que no ho han fet els espectacles de circ, dansa o teatre ni les sales de concerts.

¿Ens hem de limitar a promocionar els ítems més gastats o hem de promoure tota la riquesa que la nostra ciutat acumula en art, museus, teatres, cinema, música, tal com fan altres ciutats europees?

El fet és que qualsevol moviment en aquest sentit pot provocar tensions. Com assenyala l'informe del CoNCA de 2011 en l'apartat sobre turisme i cultura:

La conversió d'un actiu cultural en producte turístic genera dues possibilitats: la sinergia entre turisme i cultura produeix un espai de respecte i aprofitament mutus, o bé una realitat ofega l'altra desvirtuant-la dels seus valors essencials. Qualsevol interferència dins l'àmbit cultural ha despertat reticències a tots els àmbits.

Ens sembla important analitzar certes qüestions que es plantegen de manera recurrent quan surgen aquests recels:

- Per què quan es parla de cultura, es parla essencialment de turisme i la rendibilitat que aquest aporta?
- Per què hem de pagar uns preus tan alts per accedir a uns equipaments determinats que, de fet, ja són nostres, i encara n'hem de patir la massificació?
- On van a parar els diners que recapta l'Administració amb la taxa turística que cobra als turistes que pernocten a la ciutat? No havia de revertir en la ciutat? I, si ho fa, és que només ho fa per fer millors per als turistes?

No n'hi prou que un diumenge al mes o en determinades franges horàries l'entrada als museus municipals sigui gratuïta. Potser ha arribat el moment d'establir un preu simbòlic o, si més no, reduït per als barcelonins i alhora facilitar-los l'accés perquè puguin gaudir també d'aquests equipaments. Moltes ciutats del món que sofreixen un gran impacte turístic ofereixen mesures d'aquesta mena. És cert que la Unió Europea desaconsella aquesta pràctica, però la legitima quan el servei en qüestió és prestat per un ajuntament i finançat amb fons municipals. Venècia és el clàssic exemple de ciutat amb dos preus per a tot: un per als turistes, l'altre per als locals. Ningú no es planteja que això sigui una injustícia, sinó que s'entén com una contribució necessària a les arques municipals per al manteniment d'uns serveis i unes infraestructures que tenen uns costos elevadíssims, i com una contraprestació a la paciència dels habitants del lloc, que han de suportar l'impacte d'un turisme de caire extractiu que produeix un desgast notable en la quotidianitat urbana.

CAL TROBAR UN EQUILIBRI ENTRE LA CIUTAT PER ALS TURISTES I LA CIUTAT DELS BARCELONINS, CAL FACILITAR ALS BARCELONINS LA PARTICIPACIÓ EN LA CULTURA DE LA CIUTAT. I CALEN UNES POLÍTIQUES PÚBLIQUES QUE FOMENTIN UN TURISME NO INVASIU, SINÓ BEN INTEGRAT A LA CIUTAT.

En aquest marc, per bé que amb un esperit universalista, es podria situar l'acció que en determinats moments han fet els cinemes, que en una acció reivindicativa han abaixat el preu de l'entrada i han aconseguit un inusitat nombre d'assistents a les projeccions. També el que en alguna ocasió, i coincidint amb Sant Jordi, han fet els teatres públics de Barcelona o la iniciativa del Dia Mundial del Teatre. En aquest sentit, potser es podria pensar a impulsar alguna cosa similar a Girona10, la campanya que amb tant d'encert fomenta Girona des de fa uns anys. Certament, aquesta acció està promoguda per l'Associació d'Hostaleria, Turisme i Restauració de Girona, però els agents culturals de la ciutat se n'han vist beneficiats.

Estem convençuts de la importància de la cultura i som plenament conscients que és un factor determinant en els ingressos que la ciutat obté amb el turisme. Per aquest motiu hem d'oferir uns serveis de qualitat, però això no ens ha de fer oblidar que l'obligació primera és cap als barcelonins que suporten el fenomen turístic de la ciutat: és a aquestes persones a qui hem de facilitar la cultura.

Hem de trobar un equilibri entre la ciutat per als turistes i la ciutat dels barcelonins. Hem de facilitar als barcelonins la participació en la cultura de la ciutat, adaptar la cultura a les seves capacitats i consums creatius, i crear un entorn on el talent i la creació excel·leixin, perquè aquesta excel·lència acabi esdevenint, per ella mateixa i de manera natural, un esquer per al turisme. Un turisme consumidor de la cultura d'una ciutat amb una clara aposta pública per posar-la en valor. Amb preus assequibles per als barcelonins, amb equipaments propers i atractius, amb continguts que compensin propostes innovadores i minoritàries amb propostes de gran consum. Una ciutat que prioritzi sempre la qualitat, la producció i el talent nacionals, i que faci una intensa campanya de difusió i comunicació del nostre patrimoni i de l'oferta cultural.

Unes polítiques públiques que facin que les nostres sales de teatre i de cinema, els nostres museus i sales d'exposicions, els nostres festivals i sales de concerts esdevinguin referent internacional. En definitiva, unes polítiques públiques que fomentin un turisme no invasiu, sinó ben integrat a la ciutat.

PUNT 3

A mode de conclusió

3.1 Difusió i visibilitat de les polítiques culturals

De la mateixa manera que hem estat crítics en molts aspectes amb les polítiques que l'Ajuntament de Barcelona vehicula a través de l'Institut de Cultura, també hem reconegut una sèrie d'experiències en diversos camps que ens han semblat positives. Moltes d'aquestes experiències no són gaire conegudes pels barcelonins, com tampoc no ho són moltes de les actuacions i projectes que ha promogut l'ICUB aquest 2014.

Creiem molt necessari que millorin els canals de difusió de les actuacions en matèria de política cultural, a fi que la rellevància i la visibilitat pública dels projectes siguin notablement més elevades. Donar un ressò evident i explícit a les accions que l'Ajuntament impulsa i/o a les quals dóna suport en aquest àmbit implicaria un apropament notable de la cultura als barcelonins.

En aquest sentit, l'Ajuntament disposa de nombrosos recursos i mitjans propis, a través dels quals es podria fer una aposta estratègica de comunicació dels continguts que defineixen culturalment Barcelona. Es podrien emprendre campanyes per incentivar les visites als museus de la ciutat, promoure iniciatives de barri, fer difusió de la creació de qualitat en qualsevol dels àmbits artístics i, evidentment, fer menció de les nombroses iniciatives que s'estan duent a terme per apropar la ciència als ciutadans.

3.2 Facilitació del fet cultural

Els punts dedicats a l'educació, a la cultura comunitària i a l'espai públic volen incidir en la necessitat de facilitar el fet cultural als ciutadans. Un ciutadà educat culturalment participarà de manera inconscient i espontània en la vida cultural de la ciutat. Si, a més a més, pot ocupar-se de la gestió d'aquesta vida cultural de manera comunitària i en l'espai públic, contribuirà d'una manera natural i no dirigida a la creació d'un teixit cultural tan necessari com fructífer.

No cal dir que aquesta facilitació ha de ser també formal. És a dir, el fet cultural ha de ser fàcilment realitzable des del punt de vista dels tràmits administratius. No pot ser que les bones intencions en matèria cultural es vegin entorpides per una burocratització i una fiscalitat exagerades que no aconsegueixen res més que desanimar els principals agents culturals de la ciutat: els ciutadans.

**SI ACONSEGUIS
QUE LA CULTURA
ÉSDEVINGUI UN EIX
TRANSVERSAL A
L'AGENDA POLÍTICA DE
LA CIUTAT, HAUREM
FET UN PAS DE GEGANT
PER ASSOLIR L'ESTAT
DE PRESTIGI I DE
RESPECTE QUE LA
DIMENSIÓ CULTURAL
HA DE TENIR COM A
PILEAR FONAMENTAL DE
LA NOSTRA SOCIETAT.**

3.3 Culturalització de la política

Pensem que és molt necessari que les polítiques municipals de tots els àmbits s'imprègnin de cultura. Cal repensar la ciutat des del prisma de la cultura, i això només es pot aconseguir si s'aplica una mirada culturalment crítica sobre tot el que s'ha de decidir.

Si aconsegum que la cultura esdevingui un eix transversal a l'agenda política de la ciutat, a tots els àmbits que hem tractat en aquest informe i en molts d'altres, haurrem fet un pas de gegant per assolir l'estat de prestigi i de respecte que la dimensió cultural ha de tenir com a pilar fonamental de la nostra societat.

ANNEX

Què és el Consell de la Cultura de Barcelona

El Consell de la Cultura de Barcelona va néixer l'any 2007 com a òrgan independent de participació ciutadana en la política cultural de la ciutat. S'estructura de la manera següent:

- El **Ple del Consell** és l'òrgan que en recull l'aspecte consultiu i assessor. L'integren un màxim de cinquanta persones entre representants d'entitats culturals de la ciutat, representants dels grups polítics de l'Ajuntament, persones de reconeguda vàlua en el camp cultural i responsables tècnics i observadors permanents de diversos àmbits de la gestió cultural municipal. Entre d'altres funcions, el Ple té la capacitat de crear comissions delegades per obrir la participació i el debat a totes aquelles persones, col·lectius i entitats que formen el sistema cultural de la ciutat.
- El **Comitè Executiu**, presidit per la Vicepresidència del Consell i integrat per sis vocals designats pel Ple d'entre les persones de reconeguda vàlua en l'àmbit cultural del Ple del Consell, té un perfil netament independent en el seu funcionament i és l'òrgan que concentra les competències executives del Consell.
- Les **comissions delegades**, creades a iniciativa del Ple del Consell, s'obren a la participació de totes aquelles persones que, ja sigui a títol individual o en representació d'entitats, col·lectius o empreses, estan directament relacionades amb el seu camp temàtic o sectorial.

Atribucions i funcionament

Des de la perspectiva competencial que acabem de descriure, doncs, podem afirmar que el Consell barceloní és únic perquè presenta una naturalesa híbrida pel que fa a les atribucions que té encomanades. Això és així, també, en organismes homòlegs d'altres països, com veurem més endavant, però en el cas de la ciutat de Barcelona l'espai d'actuació se centra a l'àmbit estrictament local, la qual cosa confereix al Consell una immediatesa i una agilitat operativa molt destacables.

D'una banda, i com ja hem descrit més amunt, el Ple i les comissions sectorials operen com a òrgans consultius mentre que, de l'altra, el Comitè exerceix les funcions executives del Consell.

D'acord amb el reglament del Consell, les competències executives del Comitè són:

- Informar amb caràcter preceptiu sobre:
 - La creació de nous organismes o equipaments culturals municipals.
 - Els projectes normatius i reglamentaris municipals que incideixin en temes de política cultural o artística.
 - El nomenament dels responsables dels equipaments culturals municipals.
- Participar en la destinació de les subvencions de l'àmbit de cultura, en el marc de la normativa de subvencions de l'Ajuntament de Barcelona.
- Proposar els membres dels jurats dels Premis Ciutat de Barcelona.
- Totes aquelles funcions que li encomani expressament el Ple del Consell de la Cultura de Barcelona.

És clar, doncs, que les atribucions executives del Comitè abracen terrenys molt compromesos (premis, subvencions, nomenaments, etc.), àrees que no són competència de la immensa majoria dels òrgans homòlegs i que, per tant, queden fora de l'abast de la participació ciutadana.

A més a més, i a banda d'aquestes funcions, el Comitè també s'encarrega de la redacció de l'informe anual que ens ocupa i que, com hem dit més amunt, enguany s'ha volgut centrar en l'exposició de certes reflexions teòriques i crítiques sobre les línies generals que, a parer d'aquest Comitè, hauria de seguir la política cultural que s'implementa des de l'Ajuntament de Barcelona.

Referents i precedents

El Consell de la Cultura de Barcelona es va crear amb determinades especificitats, però emmirallant-se en el model d'organismes semblants que funcionen des de fa més o menys temps en diversos països del món.

D'acord amb les capacitats operatives que tenen assignades, aquests òrgans de participació es poden dividir en dos grans grups:

- Els que tenen una naturalesa purament executiva: Regne Unit (*arts councils*), Estats Units i Canadà (*arts commissions, foundations i councils*), o Suècia (*Kulturrådet*), entre d'altres.
- Els que exerceixen unes funcions bàsicament consultives, com els dels Països Baixos (*Kunstraad*).

En alguns països aquests instruments tenen atribucions de totes dues naturaleses, com passa per exemple en els casos francès i xilè. A França, si bé nominalment s'apliquen polítiques culturals homogènies i centralitzades, en general es vehiculen a través de les DRAC (direccions regionals d'afers culturals), que gaudeixen de molta autonomia a les regions (les províncies franceses) sobre les quals actuen. És a dir, si bé és cert que les DRAC han d'aplicar els principis generals de la política cultural que dicta l'Estat francès, tenen autonomia tant executiva com consultiva per treballar en un sentit o en un altre i en major o menor mesura segons les necessitats pròpies de cada regió.¹²

Pel que fa al cas de Xile, el Consejo Nacional de la Cultura y las Artes (CNCA) és també un òrgan de doble vessant, tant executiu com consultiu. Amb una gestió descentralitzada que comporta una implantació molt fortal al territori, unes línies d'actuació clares i una dotació pressupostària directa, el CNCA continua sent el model més àgil i efectiu dels que hem analitzat.¹³ Val la pena fer una menció específica al web www.observatoriocultural.gob.cl, que funciona com a plataforma per aglutinar els estudis i les reflexions del comitè xilè.

12. El projecte europeu de base web Compendium (<http://www.culturalpolicies.net>) aporta informació comparada de les polítiques culturals als països europeus.

13. CONSEJO NACIONAL DE LA CULTURA Y LAS ARTES. *Política Cultural 2011-2016*. Valparaíso, 2011.

Composició del Comitè Executiu

En el moment de l'elaboració i redacció d'aquest informe, el Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona està format per:

- **Montserrat Vendrell i Rius** (Barcelona, 1964)

Doctora en ciències biològiques per la UB (1991). És màster en comunicació científica per la UPF (1997) i ha cursat un programa de direcció general a l'IESE (2007). Té una llarga experiència en recerca biomèdica en centres catalans i internacionals, i en gestió directiva. Va formar part de l'equip directiu del Parc Científic de Barcelona entre 1997 i 2007. Des de 2007 és directora general de Biocat, càrrec que des de 2014 compagina amb el de directora general del Parc Científic de Barcelona. Presideix el Comitè Europeu de Bioregions des de març de 2012. Presideix el Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona des de 2012.

- **Miquel Cabal Guarro** (Barcelona, 1977)

Traductor literari de rus. Ha traduït nombroses obres de narrativa i teatre del rus al català d'autors com Dostoievski, Lérмонтov, Platónov, Dovlátov, Txékhov o Tsvetàieva. Ha rebut el Premi Vidal Alcover Ciutat de Tarragona pel projecte de traducció de *Petersburg*, d'Andrei Beli. És investigador del Centre de Sociolingüística i Comunicació i membre del Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades de la Universitat de Barcelona. Redacta la tesi doctoral *Transmissió, actituds i usos lingüístics dels tàtars de Crimea*. És director adjunt de l'Heliogàbal des de l'any 2001. Forma part del Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona des de 2012.

- **Toni Casares Roca** (Barcelona, 1965)

Director de la Sala Beckett / Obrador Internacional de Dramatúrgia. Va ser membre fundador de l'Aula de Teatre de la Universitat Autònoma de Barcelona i, també, coordinador general (1989-1992) del Centre Dramàtic de la Generalitat de Catalunya. Des de 2006 forma part del Consell d'Assessorament Artístic, Dramatúrgia Catalana Contemporània, del TNC. Forma part del Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona des de 2011.

- **Xavier Cordomí i Fernández** (Barcelona, 1956)

Director de La Casa dels Entremesos i d'actes tradicionals per al Servei de Festes de l'ICUB, president de la Federació d'Entitats de Cultura Popular i Tradicional de Barcelona Vella i secretari de l'Associació de Festes de la Plaça Nova, entre altres responsabilitats. Exerceix la direcció artística dels actes tradicionals de

les festes de la Mercè i de Santa Eulàlia, del Corpus i del Carnaval històric de Barcelona. És o ha estat assessor de moltes iniciatives de cultura tradicional, alhora que dissenyador, programador, organitzador i director de festes com el Toc d'Inici, entre moltes altres. És autor de diversos llibres, conferenciant, ponent i articulista de nombrosos treballs en revistes, publicacions, comissions i congressos, i comissari de diverses exposicions de cultura popular i tradicional. Ha rebut la Medalla d'Honor de la Ciutat de Barcelona, entre molts altres premis i distincions. Forma part del Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona des de 2009.

- **Daniel Giralt-Miracle** (Barcelona, 1944)

Llicenciat en filosofia i lletres (UB) i en ciències de la informació (UAB) i diplomat en disseny i comunicació a Alemanya (Escola d'Ulm), des de mitjan anys seixanta exerceix la crítica d'art, disseny i arquitectura, especialitats de les quals ha comissariat més d'un centenar d'exposicions i ha escrit diversos llibres i monografies. També ha tingut responsabilitats en la gestió cultural pública i privada. Forma part del Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona des de 2009.

- **Meritxell Inaraja Genís** (Vic, 1968)

Arquitecta des de 1994 per l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona. Té el diploma de postgrau de museografia i disseny de la UPC. Des de 1995 dirigeix el seu propi estudi amb la realització de projectes i obres de restauració i equipaments culturals públics i privats, com ara la restauració de l'antiga fàbrica de la moneda La Seca per a l'espai escènic La Seca - Espai Brossa, obra mereixedora de diversos premis. Ha estat professora de projectes de l'Escola d'Arquitectura de la UIC (Universitat Internacional de Catalunya) i professora convidada a l'Escola d'Arquitectura del Vallès i del programa d'extensió universitària de la Universitat de Vic. Des de l'any 2009 és membre de la Comissió Tècnica de Patrimoni Cultural de la Catalunya Central del Departament de Cultura. Forma part del Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona des de 2014.

- **Elena Subirà Roca** (Barcelona, 1974)

Llicenciada en humanitats i periodisme per la Universitat Pompeu Fabra, va obtenir el títol de postgrau de direcció de comunicació del programa Executive Education de l'escola de negocis ESADE. És membre de l'equip de direcció de Paral·lel 40 des de l'any 2003 i actualment és la responsable de l'àrea de Fundraising i Relacions Institucionals d'aquesta companyia de producció i gestió audiovisuals. Forma part del Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona des de 2012.

**PRINCIPALS INDICADORS
CULTURALS DE LA CIUTAT
DE BARCELONA**

DOS MIL CATORZE

94
CAT

DADES DE CONTEXT

Població de la ciutat de Barcelona

1,6 M

Població de l'àrea metropolitana de Barcelona

3,2 M

Superfície de la ciutat

101,4 km²

Superfície de l'àrea metropolitana

636 km²

Nombre anual de turistes als hotels

7,9 M

Nre. d'edificis declarats Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO

8

MUSEUS I ESPAIS D'EX- POSICIONS

Nre. de museus i grans centres d'exposicions

53

Nre. d'espais i seus dels museus i centres

64

Visitants de museus, exposicions i col·leccions

23,1 M

Visitants de museus, exposicions i col·leccions als centres municipals i consorciats

10,6 M

Visitants als 10 espais amb més públic

14,3 M

Nre. de centres amb més de 500.000 visitants anuals

15

Nre. d'exposicions temporals amb més de 100.000 visites

15

Valoració ciutadana dels museus i centres d'exposicions

7,7

ESPAIS D'ARTS ESCENIQUES

Nre. de sales d'arts escèniques

59

Nre. de representacions teatrals

12.666

Espectadors de les sales d'arts escèniques

2,5 M

% d'ocupació de les sales d'arts escèniques

56 %

Nre. d'espectacles amb més de 25.000 espectadors

15

Valoració ciutadana dels espectacles teatrals

7,2

95
CAT

ESPAIS DE CONCERTS

Nre. de grans auditoris

3

Espectadors dels grans auditoris

1 M

% d'ocupació dels grans auditoris

69 %

Nre. de concerts en espais de gran capacitat

16

Nre. d'assistents als concerts en espais de gran capacitat

193.264

Valoració ciutadana dels concerts

7,4

96
CAT

SALES DE CINEMA I RODATGES A LA CIUTAT

Nre. de cinemes

30

Nre. de pantalles de cinema

196

Nre. de projeccions de cinema

234.625

Espectadors de cinema

6 M

Nre. de rodatges a la ciutat

3.073

Nre. de llargmetratges rodats a Barcelona

62

Valoració ciutadana del cinema

6,8

ESPAIS DE CREACIÓ

Nre. d'espais de creació privats

17

Nre. de fàbriques de creació públiques

8

m² de la xarxa Fàbriques de Creació

20.040

Nre. de projectes de creació de la xarxa Fàbriques de Creació

350

BIBLIOTEQUES DE BARCELONA

Nre. de biblioteques de la xarxa de biblioteques públiques

40

Nre. de biblioteques de la xarxa de biblioteques públiques / 100.000 habitants

2,5

Visites a la xarxa Biblioteques de Barcelona

6,4 M

Préstecs a les biblioteques / habitant

2,6

% de ciutadans de Barcelona amb carnet de biblioteca

55 %

Valoració ciutadana de les biblioteques

8

FESTIVALS

Nre. de festivals a la ciutat

187

Assistents als festivals

1,7 M

Nre. de festivals amb més de 100.000 assistents

5

SUPORT A ENTITATS

Import de les subvencions per convocatòria atorgades per l'ICUB

5,4 M€

% de sol·licituds presentades que han rebut subvenció

56 %

Nre. de projectes subvencionats per l'ICUB

428

FESTES

Assistents a les Festes de la Mercè

1,5 M

% de barcelonins que han assistit a les Festes de la Mercè

33 %

Valoració ciutadana de les festes populars

7,5

FONTS

Àrea Metropolitana de Barcelona, Associació d'Empreses de Teatre de Catalunya (ADETCA), Barcelona-Catalunya Film Commission (BCFC), Biblioteques de Barcelona, Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona, enquesta Òmnibus municipal de l'Ajuntament de Barcelona, Institut Català de les Empreses Culturals (ICEC), Institut de Cultura de Barcelona (ICUB), Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT), Societat General d'Autors i Editors (SGAE), Turisme de Barcelona i UNESCO.

97
CAT

**VERSIÓN EN
CASTELLANO**

Xavier Trias

Alcalde de Barcelona en funciones

El 2014 ha sido un año muy positivo para la cultura en Barcelona. La publicación que tenéis en vuestras manos pone de relieve la vitalidad y el potencial culturales de nuestra ciudad, características que nos enriquecen como personas y como país, y que generan actividad económica y puestos de trabajo. Porque el futuro de Barcelona depende en buena parte de la cultura, y destinamos a ella una parte importante del presupuesto municipal.

Esto nos ha permitido crear un fondo extraordinario de capitalidad para los grandes equipamientos culturales de la ciudad y, al mismo tiempo, hacer una apuesta muy importante para poner en marcha recientemente el nuevo Museu del Disseny y el Museu de Cultures del Món, unos equipamientos culturales de primer nivel, como también lo son el Recinte Modernista de Sant Pau o el Born Centre Cultural, este último, epicentro de todo un año de actividades para conmemorar el Tricentenario de 1714.

En las páginas siguientes, podréis confirmar que a lo largo de 2014 hemos seguido promoviendo la amplia red de museos y espacios de exposiciones de Barcelona, que han recibido 21 millones de visitantes, así como los proyectos de arqueología del Plan Barcino. También hemos impulsado la creatividad y difusión de proyectos artísticos contemporáneos con el Parc de Recerca Creativa del Canòdrom, el Centre d'Art Contemporani de Fabra i Coats y las nuevas fábricas de creación.

Hemos continuado ofreciendo nuestro apoyo al comercio cultural de proximidad, y ayudas para la rehabilitación de ateneos y centros culturales. Hemos persistido para hacer más asequible el acceso a la cultura de los barceloneses y barcelonesas, mediante programas de abonos, carnés y registros culturales. Hemos seguido impulsando y haciendo crecer los festivales de la ciudad y nuestros equipamientos de proximidad.

En base a la colaboración público-privada, planteamos futuros proyectos culturales de la ciudad, como la Montaña de los Museos de Montjuïc. Así entiendo la capitalidad cultural de Barcelona, como un esfuerzo compartido entre instituciones públicas y privadas que colaboran para impulsar proyectos y equilibrar los recursos existentes, y que ya está dando muy buenos resultados en el nuevo modelo de gestión del Disseny Hub Barcelona o el Museu Picasso, el cual visitan cada año un millón de personas.

Los principales indicadores culturales de 2014 muestran que, en definitiva, Barcelona se ha consolidado como una ciudad de cultura, conocimiento, creatividad, innovación y bienestar, que pone al servicio de Cataluña todo su potencial de proyección para difundir nuestro patrimonio y talento creativo en el mundo.

DIETARIO 2014. LA CULTURA EN CUATRO ESTACIONES

Jaume Ciurana i Llevadot

Teniente de alcalde en funciones de Cultura,
Conocimiento, Creatividad e Innovación

Los que nos dedicamos a la *res publica* tenemos la obligación de tomar más distancia que nadie y rehuir el hábito, la costumbre y las inercias del día a día para preguntarnos, periódicamente, por qué hacemos lo que hacemos. La claridad en la misión es fundamental para no salirse del camino.

La nuestra es una visión de ciudad que trabaja el hecho cultural como un gran ecosistema en el que todo está interrelacionado: en primera instancia, desde los centros cívicos, como una gran red de cultura de proximidad, pero también desde una biblioteca de barrio, una *colla castellera*, un espacio de creación de circo o una escuela de música, por citar sólo algunos ejemplos.

Debemos aprender, pues, a tocar en sinfonía para que la música —todo el grupo— suene bien. Es necesario pasar del individualismo a la interdependencia para que absolutamente ningún agente cultural quede abandonado a su suerte. Una sociedad culta, con capacidad crítica y que huya de la autocomplacencia, sencillamente no se lo puede permitir.

Han pasado muchas cosas en la escena cultural barcelonesa durante este último año. Al margen de las iniciativas desplegadas y consolidadas desde las políticas culturales de proximidad, este 2014 se ha caracterizado por algunas de las metas alcanzadas y por proyectos puestos en marcha a nivel internacional, uno de los más relevantes de los cuales es empezar a preparar la candidatura para que Barcelona se convierta en **Ciudad Creativa UNESCO de la Literatura**. Estamos decididos a lograr convertir la literatura en un verdadero puntal en el desarrollo cultural, económico y social de la ciudad, y a consolidar así la capitalidad editorial de Barcelona y en sinergia con los diferentes festivales literarios que celebramos, como el BCNegra, la Setmana de la Poesia, el Món Llibre o el Barcelona Novel·la Històrica. Estamos convencidos de que, sólo por el camino que trazamos para conseguirlo, ya será muy positivo por lo que representa, es y quiere ser nuestra ciudad.

A través de esta selección, a modo de dietario, os invito a adentraros en las principales iniciativas que se han impulsado desde el Institut de Cultura de Barcelona este último año con un único deseo: convertir la ciudadanía en la única y verdadera protagonista de la cultura.

Invierno

Empezamos el año con fuerza presentando el proyecto del **Museu de Cultures del Món**. Este museo pretende ser, por encima de todo, una ventana abierta al mundo, una invitación a conocer otras maneras de funcionar, a descubrir otras formas de ver y vivir la vida a través del arte; nos invita a un diálogo entre Barcelona y algunas de las principales culturas de África, Asia, América y Oceanía. El pueblo catalán es un pueblo amante del conocimiento de la diversidad, del viaje y del intercambio. Es por ello que este museo se propone ayudar a entender e interpretar la realidad a través de la mirada de otras culturas y, por lo tanto, entraña con naturalidad con la vocación internacional y cosmopolita que Barcelona siempre ha tenido. En cuanto a la sede del museo, el proyecto pone en valor la Casa Nadal y la Casa Mora o del Marqués de Llió, dos de las edificaciones más emblemáticas y majestuosas de la calle Montcada, al tiempo que depositarias de buena parte de la historia de nuestra ciudad, desde la época medieval hasta el siglo xx. Será con certeza un espacio muy especial y un valor añadido para Barcelona.

En los Jardins **Salvador Espriu**, popularmente conocidos como Jardinets de Gràcia, inauguramos la escultura *Solc*, de Frederic Amat, en homenaje al gran poeta. Anunciamos que, desde estos jardines, se inicia el itinerario «Lavínia: la Barcelona de Salvador Espriu». Con este acto, se clausura un año entero de conmemoración dedicado a recordar la obra y la personalidad de Espriu. Los versos del poeta recitados por Montserrat Carulla son, en mi opinión, los momentos más álgidos, intensos y emotivos del Año Espriu.

Facilitar el acceso de los barceloneses y barcelonesas al mundo de la cultura es y ha sido una de nuestras principales obsesiones. Fruto de ello, presentamos el **carné BCN Cultural**, que permite obtener descuentos en una parte importante de la amplia oferta cultural de la ciudad en teatro, música, danza, cine, museos, galerías, etc. Este nuevo carné suma dos iniciativas de éxito consolidadas como son el carné de Bibliotecas de Barcelona y el TR3SC: quien tenga el nuevo carné BCN Cultural contará con el servicio de préstamo del carné de Bibliotecas, y también podrá escoger algunas de las ofertas del TR3SC. Asimismo, este nuevo carné se añade a otras iniciativas creadas con el mismo propósito como el Quadern Cultura, puesto en marcha en 2013 con el objetivo de acercar la oferta cultural de la ciudad al público más joven.

Después de cuatro años de obras, abrimos las puertas del **Recinte Modernista de Sant Pau**. Este conjunto modernista, el más importante de Europa, es uno de nuestros máximos exponentes por su enorme valor patrimonial y arquitectónico. Tras una cuidadosa rehabilitación, el recinto se convierte en un centro de conocimiento que alberga instituciones y empresas líderes que trabajan en sus propios programas y, a la vez, establecen sistemas de colaboración en iniciativas compartidas. Las tres principales líneas de actuación en las que trabajamos son: la salud, la sostenibilidad y la educación. En paralelo, se está desarrollando una propuesta cultural que, además de potenciar el Arxiu Històric del Hospital, incluirá un programa de visitas pensado para todo tipo de público, así como cursos, conferencias, jornadas y actividades diversas.

Cada vez se habla más de creatividad e innovación, aspectos que despiertan un gran interés en las ciudades. Iniciativas como el **Barcelona Lab Event** pretenden abrir la cultura, el conocimiento, la creatividad y la innovación a la ciudadanía, y ponen en contacto a los creadores, los agentes del conocimiento y los innovadores. En palabras de John Howkins, es importante fortalecer una *creative economy*, porque es la que crea puestos de trabajo de valor añadido a la ciudad. La industria tiene que ser creativa, y la creatividad, industrializada. Las ciudades son laboratorios en sí mismas, y la

ciudadanía, miembros de una comunidad creativa. En este sentido, Barcelona tiene que aspirar a ser la capital de un país laboratorio: Cataluña.

Barcelona es proclamada **Capital de la Sardana**. Con los actos de conmemoración del Tricentenario de 1714 de fondo, todo el país —y Barcelona muy particularmente— vive un momento especial. Es, por consiguiente, una distinción que recibimos con orgullo y responsabilidad. Es también un reto que nos ilusiona y nos anima a trabajar para nuestra danza nacional, símbolo arraigado de nuestra memoria colectiva. Nos sentimos honrados de aceptar este compromiso con la gran familia sardanista. *Somni*, del maestro Manuel Saderra, podría ser la perfecta banda sonora del momento que estamos viviendo todos aquellos que estamos comprometidos con la cultura, la política y la libertad de nuestro país.

CREATIVIDAD E INNOVACIÓN DESPIERTAN GRAN INTERÉS. BARCELONA TIENE QUE ASPIRAR A SER LA CAPITAL DE UN PAÍS LABORATORIO: CATALUÑA.

Acabamos el invierno con una excelente noticia: Barcelona ha sido nombrada **Capital de la Innovación** en el marco de un concurso organizado por la Comisión Europea y dotado con 500.000 euros. Este reconocimiento se basa en que, para la Comisión Europea, la innovación es esencial para el crecimiento económico y la competitividad de las empresas y constituye una parte imprescindible de la estrategia Europa 2020. El mundo cambia y, con él, los procesos de la Administración Pública deben evolucionar con diligencia para adaptarse a los nuevos retos de futuro que se le plantean. En Barcelona lo tenemos claro.

Primavera

Si hay una palabra que define el día de **Sant Jordi** es esta: explosión. Una explosión de civismo, una explosión de cultura, una explosión de sentimientos, una explosión de catalanidad. Sant Jordi es para los catalanes el espejo en el que nos gustaría reconocernos todos los días del año. Si París es la ciudad de la luz, Viena la de los valses y Nueva York la de los rascacielos, en Barcelona nos gustaría ser conocidos como la ciudad de los libros, la ciudad de las bibliotecas. Queremos cómplices para convertir una aventura extraordinaria en multitudinaria: la de abrir un buen libro y empezar a leer.

Presentamos, por primera vez, una muestra de la **colección Salvador**, una colección excepcional que tiene la ciudad, a través de la exposición «Salvadoriana. El gabinete de curiosidades de Barcelona». Todos tenemos una pulsión cultural y este gabinete nos muestra la

pulsión del conocimiento de la familia Salvador, una saga de boticarios que entre los siglos XVI y XVIII situaron a Barcelona como referente científico en Europa, y que contribuyeron a difundir el conocimiento científico en un tiempo en el que todavía había muchas incógnitas. Con la nueva documentación, adquirida por el Ayuntamiento, esta colección nos da a conocer una reproducción fiel de la flora, la fauna, la mineralogía, la paleontología y las aplicaciones farmacológicas de numerosos productos naturales, al tiempo que la potencia intelectual y económica de la Cataluña del siglo XVIII. En definitiva, una magnífica oportunidad no sólo para divulgar las grandes aportaciones de los Salvador, sino también para recuperar y proyectar muchos de sus valores. Recorriendo la historia de la ciencia descubrimos la trama interna de la sociedad de hoy.

Y seguimos en el terreno de la ciencia, porque con una renovada edición del **Festival Ciència, Tecnologia i Innovació**, nos mantenemos en la firme voluntad de aproximar a la ciudadanía la ciencia, la tecnología, la investigación y la innovación. Este festival quiere ser un espacio de contacto e interacción entre los diferentes agentes culturales, científicos, tecnológicos y empresariales, con el objetivo último de ayudar a visualizar la cultura científica y tecnológica de la ciudad. Este año hemos incorporado el concepto *innovación* al nombre del festival. La creatividad y la innovación son generadoras de emprendimiento y crecimiento económico; son una actitud frente de todos los aspectos de la vida. Y queremos que Barcelona sea reconocida por este rasgo diferencial. Tenemos claro que queremos formar parte de un modelo de ciudad que dé vía libre a nuevas formas imaginativas de pensar nuestro futuro. No nos asusta la incertidumbre, nos asusta el inmovilismo y el bloqueo. Así pues, hay que apostar por el riesgo de experimentar con nuevas formas de hacer las cosas.

A las puertas de San Juan, inauguramos la **Biblioteca Sant Gervasi - Joan Maragall**, que pone en valor los jardines y el

Centre Cívic Vil·la Florida. Esta biblioteca nace con elementos innovadores, uno de los más representativos de los cuales es el servicio de autopréstamo. Con un fondo de 40.000 documentos, pasa a ser la biblioteca más grande del distrito y eleva a 40 el número de bibliotecas de la ciudad. Más de 900.000 ciudadanos ya disponen del carné de Bibliotecas. Últimamente, hemos equipado cinco espacios multimedia para personas con discapacidad funcional, hemos puesto en funcionamiento la app de Bibliotecas de Barcelona y hemos reforzado la cooperación con las escuelas y el tejido social, mientras nos preparamos para la llegada inminente del préstamo de libro electrónico. Estamos convencidos de que la red de bibliotecas es la mejor puerta de entrada a la cultura de la ciudad. La creatividad tiene que estar muy presente en el proceso de aprendizaje de todos y la lectura tiene mucho que ver en este proceso. De la calidad y el éxito de estas actuaciones dependen generaciones enteras de lectores. Esto quiere decir personas más empáticas, más comunicativas, con más capacidad crítica, de expresión precisa y razonamiento correcto. Y eso equivale, en definitiva, a personas más libres.

LA RED DE BIBLIOTECAS ES LA MEJOR PUERTA DE ENTRADA A LA CULTURA DE LA CIUDAD.

Verano

En julio, en Barcelona, la cultura tiene un nombre: **Grec Festival de Barcelona**. Y con el festival, la oportunidad de ofrecer al espectador una representación amplia de la realidad del mundo del espectáculo, desde las formas convencionales hasta las más elaboradas o menos convencionales, con el fin de fomentar la transversalidad de públicos entre los distintos registros y estéticas. También es una buena ocasión para impulsar y difundir los artistas y las compañías emergentes. Pero si algún motivo cobra especial trascendencia, en el sentido de la permanencia y la continuidad, es el de fomentar la iniciación en todos los ámbitos de las artes escénicas y su conocimiento al público infantil y juvenil.

Con la programación del Grec en el último tramo, presentamos el nuevo **web de Cultura Popular**. Desde el inicio, nos propusimos más promoción, presencia y proyección del mundo de la cultura popular. Con esta voluntad hemos puesto en marcha una serie de iniciativas para hacerlo posible: promover intercambios internacionales, organizar encuentros nacionales como Els Tres Tombs o encuentros de encajeras de bolillos, impulsar la red Cases de la Festa, montar exposiciones divulgativas, incentivar acciones comunicativas (estamos en las redes sociales: Facebook, Twitter, Instagram, YouTube) y este año estrenamos un espacio web. Este web unifica y muestra el conjunto del patrimonio de cultura popular de la ciudad, y permite visualizar un corpus documental de la fiesta y de los colectivos implicados. En paralelo, hemos iniciado un proyecto participativo con Wikipedia. Somos conscientes de la potencia humana y simbólica del tejido de la cultura popular, y facilitaremos los recursos y las herramientas que les permitan proyectarse hacia el futuro.

En agosto, Barcelona es la ciudad invitada al **Festival de Cultura de Estocolmo**. Grupos y espectáculos con el sello más genuino de nuestra ciudad obtienen un más que notable éxito en su estancia escandinava. Por su parte, Estocolmo desembarcará en Barcelona, también en calidad de ciudad invitada, para las Fiestas de la Mercè, y así cerrará un fructífero intercambio basado en una forma de funcionar que las dos ciudades comparten fundamentada en la cultura, el conocimiento, la creatividad y la innovación.

Otoño

Barcelona es la ciudad invitada de la **Beijing Design Week**, uno de los festivales más importantes del mundo del diseño, la arquitectura y el urbanismo. Nuestra ciudad cuenta con un pabellón propio donde se organizan exposiciones, talleres, diálogos, proyecciones audiovisuales y conferencias, una de las cuales está dedicada a Gaudí y el modernismo. Además, una delegación de 36 estudios de diseño, creadores y profesionales independientes de Barcelona participa en el evento con el objetivo de promocionar el talento barcelonés en el ámbito del diseño y atraer inversiones.

Y en el plano internacional, en tan sólo dos días de diferencia, nos llega la noticia de dos eventos importantes. Por un lado, en 2015, Barcelona será la sede de la **reunión anual del Parlamento Cultural Europeo**; por otro, la ciudad acogerá el **Cineposium**, el congreso anual de miembros de la Asociación Internacional de Film Commissioners que, en esta edición, se centrará prácticamente en su totalidad en la relación entre cine y turismo.

Somos una capital europea, comprometida y solidaria con sus vecinos, y la caída del muro de Berlín es uno de los hechos más significativos de los últimos 25 años. Por este motivo, y por iniciativa propia,

**DESDE EL INICIO
NOS PROPUSIMOS
MÁS PROMOCIÓN,
PRESENCIA Y
PROYECCIÓN
DEL MUNDO DE LA
CULTURA POPULAR.**

organizamos el **programa Europa 25**, un ciclo de cinco exposiciones en diferentes puntos de la ciudad con motivo del 25 aniversario de la caída del muro de Berlín, unos acontecimientos que en 1989 cambiaron la historia de Europa. Queremos mostrar la versión menos oficial y traer a las personas que vivieron de primera mano aquellos hechos: los verdaderos protagonistas de la Europa de la posguerra fría. Preparamos el programa en colaboración con varios centros culturales y los consulados en Barcelona de Letonia, Hungría, Polonia, Rumanía y la República Checa.

La Mercè es uno de los momentos importantes del calendario de la ciudad. Lo más destacable de la fiesta, todos los años, es la participación

de miles de ciudadanos de Barcelona que la hacen posible. Sin el entusiasmo y el esfuerzo de barceloneses y barcelonas, que impulsan desde distintas asociaciones y entidades gran parte del extenso programa, no sería lo mismo. Es un acontecimiento de ciudad y país con eco internacional, y este año la ciudad invitada ha sido Estocolmo. La capital sueca se une a la fiesta con un conjunto de magníficas propuestas como las proyecciones en la fachada del Ayuntamiento. Cada vez vemos más turistas entre las actividades que se programan, gente que se engancha a los encuentros de *castellers*, de gigantes, de fuego, conciertos... son la prueba palpable de que tenemos una Mercè cada vez más internacional.

Y con el final de las Fiestas de la Mercè, llegamos también a la **clausura del Tricentenario**. Hace un año empezaron los actos de conmemoración de los trescientos años de los hechos de 1714 en nuestra ciudad. Ha sido un año intenso, repleto de propuestas de todo tipo que nos han permitido adentrarnos en la Barcelona de hace trescientos años, entender la dimensión de los hechos que se vivieron y ponerlos en relación con la Barcelona de hoy y con los retos del mañana. El éxito de cualquier iniciativa se define y se mide. Y a juzgar por los indicadores, creemos que el balance ha sido

muy positivo: 13 meses de conmemoración, 391 actividades programadas que han generado un total de 865 sesiones/funciones en 143 espacios de la ciudad y 2 millones de visitantes. La conmemoración ha llegado a todos los distritos de la ciudad, y con ello se ha cumplido el propósito inicial de llegar a toda la ciudadanía y dar a conocer los hechos históricos de la Guerra de Sucesión con el máximo rigor y, a la vez, de la forma más amena. Nada de esto habría sido posible sin el esfuerzo, la dedicación y la aportación de todas y cada una de las personas que han participado en el proyecto.

EL BALANCE DEL TRICENTENARIO ES MUY POSITIVO: UN AÑO REPLETO DE PROPUESTAS POR TODA LA CIUDAD Y 2 MILLONES DE VISITANTES.

Llegamos a unas nuevas jornadas de **CultSurfing**. Con esta iniciativa queremos poner nuestro potencial, como capital, al servicio de todo el territorio de los Países Catalanes. En esta segunda edición, los datos nos indican que crece la representación de Valencia y Baleares, y por primera vez tenemos inscritos de la Cataluña Norte y Andorra. Nos dirigimos básicamente a programadores, profesionales de la gestión cultural y técnicos municipales para crear conexiones entre proyectos culturales singulares de todo el territorio. Se trata de descubrir nuevos proyectos e intercambiar experiencias con el objetivo de dar visibilidad a las diferentes propuestas y facilitar el contacto con la prensa y los patrocinadores. Si tuviera que definir Cultsurfing con dos verbos, éstos serían, sin lugar a dudas, *compartir e intercambiar*.

Desde el convencimiento de seguir apostando por el programa Fàbriques de Creació, organizamos las jornadas **Factorial - International Meeting of Art Factories**, con la vocación de convertirlas en una plataforma de debate y reflexión sobre las fábricas de creación a escala internacional. La finalidad principal de estas jornadas es pensar en voz alta sobre los principales retos que plantea esta nueva generación de equipamientos culturales. Hemos puesto las bases para incluir en la red de las fábricas de creación el Obrador de la Sala Becke-

tt y un nuevo espacio de danza en Les Corts. Existen muchas fábricas de creación alrededor del mundo, pero es más difícil encontrar un programa articulado de apoyo a las fábricas de creación. En el caso de Barcelona, la red de espacios públicos refuerza un sistema mucho más amplio de espacios de creación de iniciativa privada, asociativa, cooperativa, etc., que nos permite hablar de unos cuarenta espacios. En 2013 las fábricas de creación de Barcelona albergaron y acompañaron a un total de 379 proyectos de creación. En resumen, los tres objetivos de Factorial son: abrir un espacio de diálogo y reflexión sobre las fábricas, convertirse en una plataforma de intercambio y conexión entre las fábricas y con los sistemas culturales y artísticos, y proyectar las fábricas y los espacios de creación de Barcelona al exterior.

Abrimos temporada expositiva en La Virreina con una muestra de primerísimo orden: **«On the table. Ai Weiwei»**. Objetos e imágenes cargados de sentido reflejan la vida y la experiencia del autor como artista y activista comprometido con la sociedad, y documentan las realidades política y social de la China actual. Ai Weiwei nos invita a cuestionar nuestro entorno desde las más diversas y variadas miradas. A través de una cronología gráfica, podemos acceder a datos relevantes de la evolución política, cultural y económica de la China contemporánea y de los principales acontecimientos en la trayectoria artística y activista de este autor disidente con el régimen comunista chino. Una exposición, en definitiva, que vincula cultura con libertad y que halla en Barcelona su mejor escenario de proyección.

Invierno

Sin movernos de La Virreina, iniciamos el último mes del año presentando la exposición **«Objetivo BCN. Retratamos la ciudad»**. 200 personas de diferente perfil, estilo y procedencia se proponen crear la *memoria urbana* de nuestros días, a través de la fotografía, acompañados por tutores fotógrafos de gran prestigio internacional. Se trata del resultado de un proyecto que sitúa a los centros cívicos como auténticos centros culturales de proximidad y que promueve la participación ciudadana como instrumento de creación y generación de contenidos de calidad, e incentiva la visión crítica del ciudadano así como su implicación en la realidad social más

próxima. Asimismo, el proyecto vincula a los centros cívicos con los equipamientos culturales de referencia de la ciudad. Nos encontramos ante un *projeto modelo* de cómo convertir la ciudadanía en verdadero protagonista de la cultura.

Acabamos de conocer que el próximo año Barcelona será la primera ciudad invitada de la **Hong Kong Business of Design Week**, un evento de primer orden que hasta ahora sólo contaba con la participación de países. Será una magnífica oportunidad de lanzamiento al continente asiático de las empresas catalanas del mundo del diseño y las tecnologías.

Cerramos el 2014 con la materialización de un gran sueño de ciudad y de país que se remonta 25 años atrás: la apertura al público del **Museu del Disseny**. Con esta puesta en funcionamiento, colocamos la última gran pieza que faltaba para completar el edificio del Disseny Hub Barcelona, que ya acoge el FAD, el Barcelona Centre de Disseny y la Biblioteca El Clot - Josep Benet. Barcelona es una ciudad de museos de temáticas muy diferentes, buena parte de los cuales se han creado con donaciones y legados. Nos faltaba, sin embargo, un museo importante, el del diseño, y ya lo tenemos. Un museo ambicioso, a la vez riguroso y didáctico, de carácter nacional, dedicado a las colecciones del objeto desde el siglo IV a. C. hasta hoy. Profesionales de disciplinas diversas han trabajado codo con codo para mostrar de forma conjunta unas magníficas colecciones. Concretamente, las del Museu de les Arts Decoratives, del Museu de Ceràmica, del Museu Tèxtil i d'Indumentària, y del Gabinet de les Arts Gràfiques. El diseño es un elemento esencial en la Barcelona que estamos construyendo entre todos y une dos conceptos que forman parte de nuestra identidad: creatividad y emprendimiento. En esta ciudad somos líderes en la fabricación de objetos ingeniosos que nos hacen la vida más fácil y más cómoda. Este nuevo museo se convertirá, seguro, en un polo de atracción de generación de ideas y de iniciativas;

ahora debemos ser capaces de seguir proyectando el diseño como uno de los sectores estratégicos y fundamentales de nuestra casa. Barcelona se cree y juega fuerte su carta de capitalidad cultural; ahora necesitamos toda vuestra complicidad para que el deseo se haga realidad.

Muy cerca de Navidad, organizamos una jornada de puertas abiertas para que los barceloneses y las barcelonas puedan acceder a la recuperada finca **Muñoz Ramonet**, en la calle Muntaner, antes del inicio de las obras de rehabilitación de sus jardines. La rehabilitación se llevará a cabo conforme a criterios del diseño del jardín original, diseñado por Jean-Claude Nicolas Forestier (1916) y, posteriormente, remodelado por Joan Mirambell (1950). Con respecto a la casa y la torre, ambas del arquitecto Enric Sagnier, también permanecerán cerradas al público mientras duren las obras de rehabilitación y se restaure el patrimonio artístico que contienen.

Epílogo

Desde una perspectiva temporal, estos son algunos de los episodios más relevantes que han llenado el calendario del Institut de Cultura de Barcelona. Desde una perspectiva geográfica, las periodistas María Palau y Montse Frisach nos proponen su particular mirada en torno a los nuevos polos culturales que se están configurando en nuestra ciudad. El análisis teórico, la reflexión y la diagnosis desde los distintos ámbitos es lo que encargamos al Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona con el fin de optimizar las políticas culturales y obtener el máximo rendimiento de ellas. Finalmente, tenemos los indicadores, los datos fríos pero necesarios para conocer la realidad y anticipar tendencias que a la vez orienten la planificación.

BARCELONA, NUEVOS FOCOS CULTURALES

Montse Frisach y María Palau

Periodistas

Las ciudades crecen, toman impulso o se renuevan con la cultura. La cultura es la locomotora de la transformación de las ciudades. La cultura construye ciudad. Históricamente, Barcelona sabe que para construir ciudad necesita construir cultura. Este fue su deseo cuando, en 1934, se inauguró el Museu d'Art de Catalunya, el embrión del actual Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC), en el Palau Nacional de Montjuïc, herencia, en principio efímera, de la Exposición Internacional de 1929, el verdadero momento cero de los anhelos modernizadores de la capital catalana del siglo xx. Fue un gesto decidido y valiente —interrumpido poco después con el estallido de la Guerra Civil Española y anestesiado durante los años más grises de la posguerra— para articular una nueva identidad en la montaña de Montjuïc; de la misma forma que, medio siglo después, este foco regenerador se pondría sobre el Raval con la gestación del Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA) y, tan recientemente, sobre la Ribera, con la irrupción de El Born Centre Cultural como parádigma de la idiosincrasia de una ciudad que proyecta su futuro sobre los cimientos de su pasado.

La ciudad que se construye con cultura se ha vuelto a manifestar este fin de año 2014 con la inauguración del Museu del Disseny, en Glòries, un eje apenas en fase de incubación que en un horizonte no muy lejano se erigirá en un potente foco cultural. Y el 2015 ha comenzado con una nueva acción en Ciutat Vella, con la apertura al público del Museu de Cultures del Món, que se alimentará de —y probablemente también alimentará— la vía más picassiana de Barcelona, la calle Montcada.

Barcelona, pues, sigue siendo fiel a esta forma de entender y de hacer ciudad: concibe nuevos polos de atracción ciudadana, o refuerza y reinventa los preexistentes, con un reclamo cultural en su esencia. Este modelo de ciudad policéntrica ha acabado imponiéndose ante las corrientes de opinión que recurrentemente han reivindicado el núcleo histórico como principal y casi exclusiva fuerza de captación del consumo

cultural. En la ubicación de equipamientos tan capitales como el MNAC o el Teatre Nacional de Catalunya (TNC), algunos todavía le atribuyen su dramático freno para atraer a los ciudadanos. Todo lo que se sitúa lejos de la plaza Catalunya, entienden, también se aleja de la ciudadanía. En cierto modo, así pervive una concepción de la ciudad, pensamos que retrógrada e insólita en cualquier ciudad del siglo xxi, que más allá de L'Eixample no concibe nada más que fronteras y periferias. Sin ir más allá en el tiempo, este ha sido uno de los factores principales en las discusiones sobre la ubicación del centro de arte contemporáneo de Barcelona, que finalmente se ha destinado a la antigua fábrica de Fabra i Coats, en el barrio de Sant Andreu, para desesperación de una parte del sector.

El éxito del sistema de bibliotecas públicas —una red que ha entendido y ha atendido las necesidades de todos los barceloneses vivan donde vivan—, del mapa de centros cívicos —auténticos faros de la democratización, de la diversidad y de la transversalidad cultural en todos los barrios— y la estela que poco a poco va dejando el programa Fàbriques de Creació —probablemente el que tendrá más trascendencia en los próximos años— indican el camino que deberían seguir muchos otros equipamientos, que si bien pueden haber superado el estigma del elitismo continúan anclados en unos impactos minoritarios. En el caso del sistema museístico, por poner un ejemplo, la avalancha de turistas maquilla unos datos de repercusión muy escasos si se separa el público local de las cifras totales de visitantes.

Pensar más allá de la Barcelona de L'Eixample es un primer paso fundamental para superar este horizonte cultural tan segado. La supuesta lejanía —¿lejos de quién?, ¿cerca de qué?— de algunos equipamientos se debe combatir con campañas institucionales que promuevan el cambio de mentalidad y, por supuesto, con políticas firmes que garanticen el acceso a la cultura a todo el mundo.

BARCELONA CONCIBE NUEVOS POLOS DE ATRACCIÓN CIUDADANA, O REFUERZA Y REINVENTA LOS PREEXISTENTES, CON UN RECLAMO CULTURAL EN SU ESENCIA. ESTE MODELO DE CIUDAD POLICÉNTRICA HA ACABADO IMPONIÉNDOSE ANTE LAS CORRIENTES DE OPINIÓN QUE REIVINDICAN EL NÚCLEO HISTÓRICO COMO PRINCIPAL FUERZA DE CAPTACIÓN DEL CONSUMO CULTURAL.

El debate real del estado de la cultura de Barcelona está en la programación cultural, muy amplia y diversa pero con unos índices de respuesta terriblemente desiguales. La obsesión por erigir grandes contenedores culturales, en algunos casos faraónicos y directamente desproporcionados, no ha ido siempre acompañada de unas políticas preocupadas por llenar esos recipientes de contenidos culturales de ambición creativa e intelectual y sintonizados con los criterios y los gustos de la sociedad actual. Las inversiones descontroladas que se hicieron hasta la irrupción de la crisis han dejado como triste legado, en algunos casos, edificios que ahora son difíciles por no decir imposibles de mantener y que para mantenerse devoran por completo los presupuestos culturales.

A pesar del retroceso de estos últimos tiempos marcados por un contexto económico tan adverso, Barcelona afronta su presente y esboza su futuro con un genuino patrón cultural que, insistimos, emula la forma y el sentido de diferentes constelaciones de equipamientos o motores culturales. Una fórmula que, además, entiende la ciudad por conceptos o por estratos que se entrecruzan. Barcino está demostrando su potencial desde la ruina arqueológica más pura que se puede explorar *in situ* hasta una aplicación para móviles que permite realizar un viaje virtual, mágico y sugestivo por el pasado romano de Barcelona. La Barcelona del 1700 se ha asomado durante la conmemoración del Tricentenario pero

se ha quedado para siempre y promete nuevos incentivos al abrigo de futuros estudios y proyectos de difusión que ya están en marcha bajo el paraguas de El Born Centre Cultural. La singularísima Barcelona modernista hasta cierto punto está sobreexplotada, despersonalizada y excesivamente simplificada pero, paródicamente, tiene algunas lagunas incomprensibles como sería la necesidad imperiosa de poner orden, control y armonía al legado de su genio principal, Gaudí, dispersado en tantas manos e intereses tan dispares que a menudo desvirtúan su espíritu más auténtico. La Barcelona de Picasso, aunque se asocia demasiado a la Barcelona más turística, tiene mucho trayecto por delante y un romance que aún no se ha trabado del todo con los propios barceloneses. Y no hace falta decir que lo tiene la Barcelona de Miró. Miró es la eterna mina pendiente de explotar. Barcelona debería perfumarse mucho más de Miró más allá de su templo de obras de Montjuïc. Miró debería estar mucho más presente en toda Barcelona.

En este artículo nos proponemos hacer una radiografía de los viejos y los nuevos focos culturales de la ciudad: el centro histórico - Eixample, Montjuïc y Glòries.

EL DEBATE REAL DEL ESTADO DE LA CULTURA DE BARCELONA ESTÁ EN LA PROGRAMACIÓN CULTURAL, MUY AMPLIA Y DIVERSA PERO CON UNOS ÍNDICES DE RESPUESTA TERRIBLEMENTE DESIGUALES.

La riqueza y las tensiones del centro

Una vez que la sede del Foment de les Arts i del Disseny (FAD) se ha trasladado al nuevo edificio del Museu del Disseny, en Glòries, el MACBA ha ganado grandes posibilidades de expansión con la incorporación del antiguo Convent dels Àngels, que ha tenido lugar durante el 2014 gracias a una cesión del espacio por parte del Ayuntamiento de Barcelona. El museo, pues, se ha desplegado en cuatro edificios que enmarcan la plaza de Els Àngels: la sede central de la institución, el edificio blanco de Richard Meier, que justamente este 2015 cumplirá sus veinte años; el edificio pantalla, donde se desarrolla la actividad del Centro de Estudios y Documentación del museo; la Capella, y ahora el Convent dels Àngels, justo enfrente del edificio Meier. El museo se ha convertido, por tanto, en el auténtico rey de la plaza de Els Àngels.

Las posibilidades que esta incorporación supone para el MACBA son infinitas, por todo lo que se ha ganado no sólo en espacio (1.800 metros cuadrados nuevos) sino también en términos de futuros proyectos de producción artística y educativos y actividades transversales, que sobre todo ayuden a la imbricación del museo en el tejido cultural y cívico del Raval, y desde aquí, de toda la ciudad. El Ayuntamiento se ha comprometido firmemente con esta expansión del museo, como una nueva apuesta estratégica para dinamizar el barrio. El alcalde Xavier Trias anunció, durante la presentación del proyecto —en julio del 2014—, que el consistorio aportaría 1,5 millones de euros de los dos que se necesitan para poder llevar a cabo todo este extenso e intenso desarrollo. Se espera que el medio millón restante se pueda cubrir a través de los recursos propios generados por el propio museo.

Que el MACBA haya incorporado el Convent dels Àngels ha sido como ser agraciado con el primer premio de la lotería para la institución, pero a día de hoy al centro le queda mucho trabajo por hacer para dotar de contenido y de retos intelectuales todos estos espacios.

EL RETO DEL MACBA ESTÁ SERVIDO Y HABRÁ QUE VER EN LOS PRÓXIMOS AÑOS CÓMO SE ARTICULA ÉSTA NUEVA ETAPA. EL MUSEO SE ENFRENTARÁ AL SEGUNDO GRAN MOMENTO DE SU EXISTENCIA, DESDE SU INAUGURACIÓN HACE DOS DÉCADAS.

El MACBA se enfrentará en los próximos años al segundo gran momento de su existencia, desde su inauguración hace dos décadas, y más teniendo en cuenta que aún no ha logrado totalmente el primero: ser un museo arraigado en la ciudadanía, un museo que conduzca a los ciudadanos a amar el arte contemporáneo. En relación con todo el proyecto de ampliación, a principios del 2014 el museo ya anunció un cambio en cuanto a sus contenidos y programación, un auténtico «reset», en palabras de los propios responsables de la institución. Con la incorporación al museo, aunque como colaboradores externos, del historiador del arte Valentín Roma y de la filósofa Beatriz Preciado, el MACBA, después de un tiempo de una desaceleración en su actividad programática provocada por los recortes presupuestarios, ya inició en primavera un nuevo capítulo con más oferta de actividades y exposiciones, una fórmula más híbrida entre exposiciones y programas públicos y, por tanto, mucho más flexible y más susceptible para el objetivo de creación de nuevos públicos.

El reto del MACBA, pues, está servido y habrá que ver en los próximos años cómo se articula de forma efectiva esta nueva etapa. Lo que es difícil de mantener es que un museo tan bien situado dentro de la red de museos de arte contemporáneo internacional (es miembro de la red de museos de arte contemporáneo L'Internationale, por poner un ejemplo) continúe siendo un auténtico desconocido para una gran mayoría de barceloneses y que después de tantos años de funcionamiento su impacto sea todavía tan minoritario.

En la misma zona, el consolidado Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB), que recientemente ha cambiado de nuevo de dirección con la incorporación de Vicenç Villatoro en sustitución de Marçal Sintes, no puede quedarse atrás como espacio de referencia de la actividad cultural de la ciudad. La colaboración conjunta entre las dos instituciones vecinas, el MACBA y el CCCB, debería ser obligatoria y resulta extraño que todavía no se haya explotado como una opción real para su crecimiento. Es una lástima que la proximidad de las facultades de Geografía e Historia de la Universitat de Barcelona no haya servido, de momento, para dinamizar un poco más tanto el MACBA como el CCCB, principalmente en cuanto a la afluencia de estudiantes. Una primera aproximación muy interesante de este entendimiento tan necesario entre los dos equipamientos es el programa que se ha puesto en marcha recientemente, llamado Habitació 1418, que se dirige a los jóvenes del área metropolitana y de manera especial a los del Raval. Es una iniciativa valiente e innovadora que debería abrir nuevas vías de cooperación y marcar nuevos modelos de gestión en toda la ciudad, ya que atiende a un público habitualmente ausente de los centros culturales. Ausente porque no suele sentir reflejados sus gustos y criterios en las programaciones.

El eje de la Rambla, donde la tensión entre el continuo flujo de turismo masivo y

el consumo cultural es más radical, tiene tres patas claras: La Virreina Centre de la Imatge, especializado en el tema de la imagen, sea fotográfica o en movimiento; el Gran Teatre del Liceu, y el Arts Santa Mònica. En el caso de La Virreina, la programación sigue con fidelidad el análisis de la importancia de la imagen en la sociedad contemporánea, y en 2014 ha tenido en el éxito de público y de crítica de la exposición del artista chino Ai Weiwei su momento más álgido.

EL PROGRAMA HABITACIÓ 1418, FRUTO DE LA COLABORACIÓN CONJUNTA DEL MACBA Y EL CCCB, ES UNA INICIATIVA VALIENTE E INNOVADORA QUE DEBERÍA ABRIR NUEVAS VÍAS DE COOPERACIÓN Y MARCAR NUEVOS MODELOS DE GESTIÓN EN TODA LA CIUDAD, YA QUE ATIENDE A UN PÚBLICO HABITUALMENTE AUSENTE DE LOS CENTROS CULTURALES.

Desde el comienzo de la crisis económica, el Liceu, que esta temporada 2014-2015 celebra el decimoquinto aniversario de su reapertura tras el incendio del 1994, ha sufrido con virulencia extrema los efectos de los recortes presupuestarios, y ahora busca nuevas formas de ingresos propios y de acercarse al público, aunque sea con fórmulas distintas. Con su prestigio y su privilegiada situación en el centro de la ciudad, el teatro debería aprovechar el flujo de turistas que visitan Barcelona con ofertas y actividades que puedan atraer al público extranjero, pero esto nunca debe significar desatender a su público, y mucho menos a sus abonados.

Sin que suponga un descenso del nivel cualitativo, el teatro también debe dirigirse a los ciudadanos neófitos en temas de ópera, con una buena política de ofertas y reducciones del precio de la entrada y actividades fuera del propio equipamiento. Las retransmisiones de óperas en la playa, por ejemplo, han demostrado ser una buena idea, pero el Liceu debería tener una presencia todavía más viva en la ciudad, para sacudirse definitivamente la etiqueta de espacio elitista e inaccesible. Al fin y al cabo, una entrada en el Camp Nou suele ser más cara, en comparación, que una entrada en el Liceu.

El Arts Santa Mónica, que depende del Departament de Cultura de la Generalitat, está en franca crisis desde el cambio

de rumbo iniciado en 2013. Habrá que ver cómo evoluciona este centro, afectado por demasiados vaivenes de identidad desde hace tiempo, con la reciente incorporación de su nuevo director, Jaume Reus. Más allá de la conveniencia de su nueva orientación, es urgente sacarlo de la invisibilidad, y más si se tiene en cuenta su ubicación en uno de los puntos más transitados de la ciudad.

En el otro lado de La Rambla (Barrio Gótico y el barrio de la Ribera), el punto de centralidad cultural tiene un claro nuevo protagonista, El Born Centre Cultural, inaugurado el 11 de septiembre del 2013, y que en muy poco tiempo, y sobre todo a lo largo del 2014, se ha consolidado como una infraestructura clave en esta área de la ciudad, en este caso, dedicada especialmente a la memoria histórica en torno a la derrota de todo un barrio, durante el sitio de Barcelona de 1714.

EL BORN CENTRE CULTURAL SE HA CONSOLIDADO COMO UNA INFRAESTRUCTURA CLAVE DE LA RIBERA, Y HA SIDO UN ACIERTO LA CONSERVACIÓN, MUSEIZACIÓN Y PUESTA EN VALOR DE LOS RESTOS HALLADOS BAJO EL ANTIGUO MERCADO DE EL BORN.

Se ha demostrado que la conservación de los restos hallados bajo el antiguo mercado de El Born y su museización y puesta en valor ha sido un acierto, a pesar de las críticas a la posible utilización propagandística del centro en el marco del proceso soberanista catalán. Más allá de consideraciones políticas, y aunque Cataluña no estuviera viviendo un momento políticamente tan significado, El Born es una infraestructura singular que explica con solvencia y claridad unos hechos históricos, y por tanto atractiva para el gran público barcelonés y catalán y también para los turistas. La gente ha respondido de forma masiva: casi dos millones de personas han pasado por El Born a lo largo de su primer año de existencia. Una cifra que lo sitúa en lo más alto de los equipamientos culturales más visitados del país.

El segundo acierto ha sido convertir el edificio en una plaza pública cubierta, lo que acentúa su faceta como lugar de encuentro, ocio y paseo, así como su multidisciplinariedad y capacidad para acoger actividades de todo tipo, aunque, tal como han admitido sus responsables, se aplicará un filtro de contenidos para que el espacio no sea un cajón de sastre. Concluidas las actividades del Tricentenario, El Born ha encontrado su personalidad y razón de ser en el centro de la ciudad y su proyecto toma vuelo más allá de este año de conmemoración de los hechos de 1714.

El Born se ha convertido, por ejemplo, en el escenario ideal de uno de los nuevos festivales ciudadanos, impulsados desde el Ayuntamiento, el Barcelona Novel·la Històrica, que aprovecha el éxito que la novela histórica tiene en nuestro país, y que en 2014 ha celebrado su segunda edición. Un modelo excelente y transversal de encuentro literario y una forma efectiva de debatir temas literarios y de acercar el público a sus autores preferidos. Se trata de un formato de festival con un extraordinario eco, basado en uno totalmente consolidado, el BCNegra, en este caso dedicado a la novela negra, otro género muy querido por los barceloneses, y que debe continuar manteniéndose con la misma fuerza que hasta ahora. No sólo los dos festivales no se estorban, sino que incluso podrían aliarse en momentos determinados. Barcelona tendría espacio, creemos, para otros festivales paralelos vinculados al mundo del libro.

Si El Born ha constituido un fenómeno ciudadano, el Museu Picasso, buque insignia de los museos municipales por su calidad, importancia patrimonial y número de visitantes, sigue siendo uno de los centros preferidos de los turistas por la internacionalidad del artista. Picasso es un reclamo para los que vienen de fuera, pero demasiado a menudo muchos barceloneses sólo recuerdan haber puesto los pies en el museo cuando lo visitaron con su escuela. Y lo cierto es que el museo les ofrece cada vez más estímulos para visitarlo de nuevo. La colección permanente se renueva tres veces al año, por lo que nunca es el mismo museo, siempre hay nuevas obras para descubrir en esta presentación viva y dinámica de sus fondos. Quizás lo que falla es la política informativa del museo, pero más aún, un problema que viene de lejos y que desespera en especial a los vecinos: las aglomeraciones de público foráneo en la estrecha calle Montcada.

Recientemente, sin embargo, el museo ha modernizado el sistema de venta de entradas y ahora se pueden adquirir a través de internet, una solución que puede ayudar a romper la barrera física y a la vez psicológica que suponen las largas colas que se forman en la puerta de acceso al centro, sobre todo durante la temporada alta. Los barceloneses (y no barceloneses, también) todavía ven con demasiada frecuencia el Picasso como un museo sólo para turistas. Un tópico a combatir. Esta fue una de las

obsesiones del exdirector del museo, Pepe Serra, y del actual director, Bernardo Laniado-Romero. Habrá que ver si la venta y reserva de entradas en línea descongestiona de colas la calle Montcada, si bien de momento hay que decir que las primeras impresiones son buenas. A lo largo de la primavera del 2015, una exposición de producción importante y de éxito asegurado, como la dedicada a la relación entre Pablo Picasso y Salvador Dalí, puede ayudar al reencuentro del público barcelonés con el museo, que, al fin y al cabo, es para quien el pintor malagueño pensó que tenía que ser, hace medio siglo, cuando fundó el centro.

Precisamente, uno de los debates que en los últimos años se han puesto sobre la mesa respecto a la programación artística barcelonesa es si la ciudad tiene o no la necesidad real de contar de vez en cuando en el centro histórico con exposiciones que arrastren una gran cantidad de público. Este tipo de muestras *blockbuster*, tan frecuentes en ciudades de la misma inclinación turística que Barcelona como Londres, París, Nueva York e incluso Madrid, no suelen pasar por la ciudad, salvo contadas excepciones. Durante todo el largo período de crisis, la capital catalana ha quedado huérfana de este tipo de exposiciones de impacto masivo, por lo que las comparaciones con la capital española la han dejado en una posición incómoda. Ahora bien, la reflexión que hay que ha-

cer: ¿Barcelona necesita realmente tener exposiciones de esta personalidad? El gran coste económico de este tipo de operaciones y el hecho de que los museos de aquí no cuenten con fondos que puedan hacer de intercambio con las grandes instituciones internacionales dificulta enormemente la llegada de estas muestras, lo que puede parecer paradójico en una ciudad que se acerca a los 8 millones de pernoctaciones al año.

Se ha dicho también que una de las razones de esta ausencia es la falta de un espacio suficientemente amplio en el centro de la ciudad para instalar estas manifestaciones culturales, aunque el MACBA, el propio CCCB, el Picasso o La Pedrera podrían perfectamente ser espacios válidos. Pero, insistimos, si ponemos ejemplos de recientes exposiciones internacionales, ¿el MACBA programaría en estos momentos una exposición de Jeff Koons o Bill Viola? ¿Se ajustan a su línea programática? ¿Puede el nuevo Museu del Disseny, con los actuales recursos con los que cuenta, acoger una muestra de Givenchy o Yves Saint Laurent? ¿Con qué frecuencia puede el Museu Picasso organizar una muestra como la de Picasso y Dalí?

TODAVÍA SE VE EL MUSEO PICASSO COMO UN MUSEO SÓLO PARA TURISTAS. UN TÓPICO A COMBATIR.

Encontrar el equilibrio entre el número estratosférico de turistas que visitan la ciudad y actividad cultural no es nada fácil. Esta tensión se nota especialmente en el centro, sobre todo en el norte de la plaza Catalunya. El paseo de Gràcia, avenida gaudiniana por excelencia, se ha transformado en muy poco tiempo en un deslumbrante contenedor de tiendas de lujo. Tampoco los Champs-Élysées de París ni la Via Condotti de Roma son ejes culturales, pero el paseo de Gràcia y sus calles contiguas tienen las joyas de la corona de las casas de Gaudí, la espectacular arquitectura de L'Eixample y fundaciones pequeñas pero de gran interés como la Godia, la Suñol o la propia Fundació Tàpies.

Si esta zona se ha consolidado como el paradigma de las compras de lujo, paradójicamente el gran eje de galerías de arte que ha sido durante cuatro décadas la calle Consell de Cent vive un triste y acelerado proceso de desmantelamiento. Las causas de este abandono son la crisis económica, que sobre todo en el mercado del arte ha afectado gravemente al consumo de nivel medio, que era hasta ahora el que predominaba en las galerías barcelonesas; la crisis del modelo de negocio de las galerías debido a la globalización y la digitalización del proceso de compraventa, y, en el caso concreto del área de la que hablamos, la Ley de Arrendamientos Urbanos, que ha afectado como un fuerte hachazo a los locales comerciales que goza-

ban de rentas antiguas. A modo de ejemplo, a lo largo del 2014, tres de las galerías más prestigiosas de la ciudad han sido víctimas de esta circunstancia: la Joan Prats, que tuvo que abandonar su sede histórica de la rambla Catalunya para quedarse sólo con la sede de la antigua Artgràfic en la calle Balmes; la Carles Taché, que se trasladará a Montjuïc, y la Senda, que se acercará a la zona del Palau de la Música: se instalará en la calle Trafalgar. ¿Como se superará la pérdida de una concentración de galerías de arte comerciales en pleno centro de la ciudad?

Montjuïc, la gran apuesta

Barcelona sigue confiando a la cultura los estímulos para que los ciudadanos se adueñen de los espacios de la ciudad. La cultura como la fuerza para dinamizar sectores urbanos alejados, abandonados, malditos. Y esta será la razón de ser para desarrollar uno de los planes más ambiciosos para los próximos años: la Montaña de los Museos, en Montjuïc. Como hemos dicho, el potencial cultural de la ciudad se está expandiendo más allá de la Barcelona de L'Eixample y de su núcleo histórico. Un cambio de mentalidad prometedor que apenas se vislumbra. Un nuevo modelo en danza que se sustenta en diferentes ejes culturales. El horizonte se ha ensanchado. Y Montjuïc se inserta con personalidad propia en este patrón de ciudad policéntrica. La Montaña de los Museos es un proyecto que quiere poner al día y revalorizar un legado histórico y a la vez contemporáneo. En Montjuïc conviven, a menudo de espaldas uno del otro y sin una percepción de vecindad real, una multitud de elementos disgregados que reclaman una recomposición, un relanzamiento y, por encima de todo, más visibilidad.

La ciudad no se acaba en la plaza Espanya. Pero perviven los prejuicios y los temores, unos más justificados que otros, para cruzar esa frontera artificiosa. Los barceloneses han tenido una relación desigual y contradictoria con su montaña que se alza entre el mar y la ciudad. Para unos, tan cercana; para otros, tan apartada. Para unos, su espacio de ocio y de desconexión a cuatro pasos del bullicio urbano; para otros, una vista de postal con ecos históricos endemoniados. Integrar definitivamente Montjuïc en la vida cultural de la ciudad, en un sentido cotidiano y no excepcional, exige conferir una perspectiva mucho más abierta e interrelacionada a sus contenidos culturales, de ocio y de entretenimiento. Viejos y nuevos contenidos.

Montjuïc tiene que apostar por un sentido amplio de la cultura al abrigo de este proyecto que se está gestando con la complicidad de varios agentes, públicos y privados (la Generalitat de Catalunya, el Ayuntamiento de Barcelona, la Fira de Barcelona y "la Caixa"). Un proyecto que se encomienda al sugestivo concepto de una montaña de cultura, y no sólo una explanada, idea inicial desterrada

con acierto para, justamente, dotarse de un carácter más rico y complejo. Con más volumen, relieve, matices, en sintonía con el paisaje de Montjuïc. El plan tiene inquietudes aglutinadoras. Y más que deberá tener, ya que en una primera fase sólo afecta a tres equipamientos: el MNAC, el CaixaForum y el Pavelló Mies van der Rohe. Una tríada para empezar. Pero sólo para empezar.

El MNAC será uno de los pilares de la puesta en marcha del proyecto, y no se entendería que fuera de otra manera. El museo de cabecera del arte catalán ha comenzado a desarrollar, bajo el liderazgo de Pepe Serra, su director, un modelo más social de centro que, justamente, está ayudando a aproximar Montjuïc a Barcelona. Nuevos perfiles de públicos han perdido el miedo a entrar en el gran santuario del arte catalán. El éxito de la reciente renovación de la presentación de la colección de arte moderno es una prueba del nuevo poder de convocatoria de un museo que pedía a gritos una profunda sacudida. Y una gestión más entusiasta. Sus imbricaciones con propuestas que van más allá de una visión monolítica del arte, otra.

El museo se está convirtiendo, poco a poco, en punto de encuentro y de interés para públicos antagónicos. Sin banalizar su línea de actividades, está consiguiendo socializar un museo con unas limitaciones flagrantes. Por ejemplo, de accesibilidad.

**EN MONTJUÏC
EL ARTE TIENE
MUCHO PESO, PERO
TAMBIÉN LO TIENE
EL TEATRO. NO SERÍA
DESCABELLADO
QUE UN MNAC Y UN
TEATRE LLIURE SE
SENTARAN JUNTOS
PARA IMPULSAR
TODO UN PAQUETE
DE ACCIONES
CONJUNTAS
PARA COMPARTIR
PÚBLICOS.
PORQUE HOY LOS
CONOCIMIENTOS
CULTURALES ESTÁN
ENTRELAZADOS
Y NO SE PUEDEN
COMPARTIMENTAR.**

Es evidente que Montjuïc está más lejos psicológicamente que físicamente de Barcelona. Pero nada justifica el retraso de la llegada del metro a pie de museo, eterna aspiración para romper los hilos invisibles de este distanciamiento. Con un apoyo firme y decidido por parte de (todas) las administraciones, el MNAC se puede convertir en la gran puerta de entrada del Montjuïc cultural. Una entrada que, con el dibujo del actual proyecto, se situará más cerca del llano que de la montaña gracias a los dos pabellones gemelos que Fira de Barcelona ya no necesita y cede a la ciudad. Los pabellones de Alfons XIII y Victòria Eugènia son ahora mismo dos contenedores vacíos que esperan pacientes los nuevos usos culturales que se les asignarán.

Es una oportunidad para ordenar y difundir colecciones propias, dispersas o escondidas en reservas, y para atraer otras de carácter internacional, siempre que tengan conexión con la identidad cultural barcelonesa y catalana o que la puedan reforzar. Sería un error apartarse de estos dos principios. Y más aún hay que evitar el peligro de convertir el complejo de la Montaña de los Museos en un mejunje de museos. Y, lo más importante de todo, lo que hay que hacer es atender a las necesidades del actual sistema museístico catalán. Necesidades que en el caso del MNAC derivan en urgencias. De entre las múltiples carencias que tiene el Palau Nacional, una de las que más perjudica al proyecto de futuro del museo de referen-

cia del arte catalán es la ausencia de un espacio digno para las exposiciones temporales. No es un problema del MNAC, es un problema de la ciudad y del país.

Una montaña de cultura es mucho más que un complejo de museos. Y más imprescindible que sumar nuevos atractivos en Montjuïc es consolidar los que ya tiene y buscar soluciones más ingeniosas para promocionarlos. Soluciones más imaginativas y transversales. Soluciones inclusivas. En Montjuïc el arte tiene mucho peso, pero también lo tiene el teatro. ¿Se han explotado suficientemente los vínculos y las complicidades entre equipamientos de diferente naturaleza para favorecer los transvases de públicos? Gran cuestión pendiente que no se resuelve con la Nit Blanca, una vez al año, por muy multitudinaria que haya sido. No sería descabellado que un MNAC y un Teatre Lliure se sentaran juntos en una misma mesa para impulsar, no una colaboración puntual en sus agendas, sino todo un paquete de acciones conjuntas que se prolongaran en el tiempo para compartir públicos. Porque no están lejos, ni física ni conceptualmente. Porque hoy, más que nunca, los conocimientos culturales están entrelazados y no se pueden compartmentar. Hacer mover los públicos de Montjuïc es una ambición inmensa que algunos se la han empezado a creer. El feliz tandem Mercat de les Flors y Fundació Miró, por ejemplo. El propio MNAC haciendo bailar Sol Picó delante de su extraordinario patrimonio románico o proyectando películas sobre

arte con la colaboración de la Filmoteca de Catalunya. Y una iniciativa ejemplar es la del Grec. El festival de verano de Barcelona se ha reorientado con unas ideas de programación claras y coherentes y con una apuesta decidida por Montjuïc como escenario casi exclusivo. Sus artífices, con Ramon Simó a la cabeza, entienden que el Grec se tiene que vivir en Montjuïc. La programación se concibe como una mancha de aceite que se extiende desde el Teatre Grec por toda la montaña. Las connivencias que se han tejido con el Pavelló Mies van der Rohe, con el Museu d'Arqueología de Catalunya o con el CaixaForum son el camino a seguir y el ejemplo para muchos otros proyectos de futuro. Para el de la Montaña de los Museos, también.

Una mayor coordinación entre todos los equipamientos de Montjuïc sería deseable. Montjuïc entendido como un todo. Porque la montaña ofrece múltiples hilos conductores. También el de sus parques y jardines, con los que se puede hacer un planteamiento museográfico más incisivo que se compenetre con el resto de alicientes de la colina y que convierta la idea tan sencilla del

paseo en una aventura de aprendizaje. Vincular a la cultura la museización de estos espacios naturales. O del patrimonio arquitectónico. Un patrimonio que también podría dar mucho más juego. Por sí mismo, no sólo por sus contenidos. Un patrimonio con voz propia. El Palau Sant Jordi, del arquitecto japonés Arata Isozaki, ícono del nuevo impulso que aportaron los Juegos Olímpicos y de una nueva pulsión de la arquitectura internacional de vanguardia, no es sólo un escenario de grandes eventos musicales. O el edificio que acoge la Fundació Joan Miró, de Josep Lluís Sert, metáfora de una manera de ser y de vivir mediterráneas. Y, por supuesto, el Castillo de Montjuïc, signo de las tinieblas del pasado, pero actualmente al servicio de la cultura. Todos estos, entre tantos otros, pueden aportar más dimensión en esta nueva configuración cultural de Montjuïc.

Montjuïc no deja de ser, por lo tanto, un laboratorio donde se pueden ensayar y hacer múltiples experimentos para encontrar un nuevo entendimiento entre el público y la cultura.

MONTJUÏC NO DEJA DE SER UN LABORATORIO DONDE SE PUEDEN ENSAYAR EXPERIMENTOS PARA ENCONTRAR UN NUEVO ENTENDIMIENTO ENTRE EL PÚBLICO Y LA CULTURA. UN PÚBLICO DIVERSO Y CIUDADANO. MONTJUÏC NO TIENE QUE SER UN PARQUE TEMÁTICO PARA TURISTAS.

Un público que es, tiene que ser, diverso. Y que por encima de todo es, tiene que ser, ciudadano. El debate sobre la turistización de masas afecta de lleno estos planes de futuro de la montaña. No hay que caer en discursos turismofóbicos, pero ningún programa de política cultural debe tener como prioridad el público turista como fuente de beneficio económico. Montjuïc no tiene que ser un parque temático para turistas. Precisamente por esta compleja relación que el barcelonés ha tenido históricamente con la montaña, hace falta una estrategia contundente para facilitarle el acceso a la cultura. Una estrategia que, fundamentalmente, debería ser informativa. Certo es que en la Fundació Miró, por poner uno de los ejemplos más radicales, el porcentaje de visitantes foráneos devora por completo el de visitantes locales. Pero la masificación no es a todas horas, ni todos los días, ni todas las épocas del año.

El diseño, como nuevo motor de Glòries

El otro punto de centralidad cultural barcelonesa se constituye en la plaza de Les Glòries y sus alrededores, una zona que desde hace décadas, a causa de un urbanismo complejo que obstaculiza cualquier tipo de interconexión, busca una identidad más definida. Las infraestructuras culturales que llegaron antes al área fueron el TNC y L'Auditori, pero a partir de ahora la zona cuenta con un nuevo foco de atención, el recién inaugurado Museu del Disseny, que finalmente ha podido abrir sus puertas al público en diciembre del 2014, después de unos quince años, aproximadamente, desde que el proyecto se empezó a gestar.

El edificio que da cobijo al museo, el Disseny Hub Barcelona, concebido por el estudio de arquitectura MBM, y a pesar de su aspecto exterior nada pla-

centero — aunque con la desaparición de los anillos viarios ha ganado en armonía visual —, es y puede ser hoy por hoy un inmenso contenedor de propuestas — mucho más bonito y eficaz en el interior — en torno al ámbito del diseño. Además del museo, el equipamiento alberga la nueva Biblioteca Josep Benet del distrito de El Clot y es sede del Foment de les Arts i del Disseny y del Barcelona Centre de Disseny. Pero más allá de si arquitectónicamente y urbanísticamente el edificio acabará funcionando — y esto el tiempo lo dirá cuando la remodelación de la plaza esté terminada y se pueda distinguir mejor el diálogo con los vecinos Encants Vells nuevos y el rascacielos de la torre Agbar —, lo más destacable de la apertura del Museu del Disseny es el hecho de haber pue-

to, por fin, al alcance de los ciudadanos unos fondos de más de 70.000 objetos, que no es poca cosa.

Y es que el nuevo centro museístico es el resultado de la integración de las colecciones del Museu de les Arts Decoratives, el Museu de Ceràmica, el Museu Tèxtil i d'Indumentària y el Gabinet de les Arts Gràfiques. La nueva infraestructura es la culminación de una decisión tomada hace dos décadas de reunir en un macroespacio las artes del objeto, de las cosas, de lo que, en un término obsoleto, se llamaba las *artes aplicadas*, de cuyo ámbito nuestro país ha sido un referente. Es indiscutible el inmenso valor patrimonial que tienen las colecciones del museo, y la buena noticia de la inauguración del centro ha sido que, por fin, estos fondos estén disponibles para ser admirados por el público y para ser estudiados por los expertos en un único espacio, que se erige como un auténtico templo del arte del objeto en Barcelona.

El museo, que se ha inaugurado con cuatro espectaculares exposiciones permanentes dedicadas al diseño de producto, moda, diseño gráfico y artes decorativas y de autor, tiene, sin embargo, varios retos por delante. Certo es que para su apertura era necesario mostrar con tesis interesantes — como se ha hecho brillantemente en el caso del apartado de la moda, en el que se estudia cómo ha cambiado la silueta del cuerpo a lo largo de la historia a través

EL OTRO PUNTO DE CENTRALIDAD CULTURAL BARCELONESA SE CONSTITUYE EN LA PLAZA DE LES GLÒRIES Y SUS ALREDEDORES, CON TRES INFRAESTRUCTURAS CULTURALES: EL TNC, L'AUDITORI Y EL NUEVO MUSEU DEL DISSENY, INAUGURADO EN DICIEMBRE DEL 2014.

de los vestidos y los complementos — el patrimonio de sus colecciones. Es necesario, sobre todo a partir de ahora, una vez que el museo ya está en pleno funcionamiento, romper los moldes de las disciplinas, mover literalmente los objetos de los fondos en función de la historia que se quiera explicar, dar visiones transversales sobre el mundo del objeto e interactuar, especialmente, con los creadores en activo, las empresas, las marcas y, en general, con todos los sectores económicos relacionados con el museo. Seguramente ningún centro museístico de la ciudad como este tiene las posibilidades más abiertas de interrelación con la sociedad y de investigación sobre las nuevas formas de vida del siglo xxi. Ningún museo como este tiene la capacidad de convertirse en una verdadera ágo-

EL MUSEU DEL DISSENY TIENE QUE SER LA CASA DE TODO EL SECTOR DEL DISEÑO, CON TODOS SUS ACTORES.

ra sobre el mundo del objeto, una plaza pública de intercambio, y por ello no es casualidad que el transeúnte o el público pueda atravesar el edificio de punta a punta como un espacio público más.

No será tarea fácil, sin embargo, ya que el museo se concibió en un momento de vacas gordas pero se ha abierto en uno de vacas excesivamente flacas. Además, pertenece a un sector sensible y muy susceptible, con muchos intereses y tendencias varias. La implicación del sector privado, pues, sin que el museo tenga que perder nunca su vocación pública y de servicio a la ciudadanía, tiene que ser absolutamente necesaria para asegurarse un futuro vivo y no convertirse en un cementerio de objetos que sólo sea visitado por estudiantes de las escuelas de diseño. Si en el momento del llamado *boom*, Barcelona presumía de haber superado Milán como capital del diseño del Mediterráneo, ahora podría presumir de tener abierto un museo con unas colecciones de diseño dinámicas y que abran nuevas puertas a la investigación y la innovación en el diseño de objetos. Esta tiene que ser la casa de todo el sector del diseño, con todos sus actores, tanto protagonistas como secundarios.

Si es así, el público ya acudirá de forma natural a visitar el museo. Será una con-

secuencia que vendrá sola. En definitiva, el Museu del Disseny es una grandiosa oportunidad para Barcelona.

La consolidación del área de Glòries como un nuevo foco cultural de la ciudad no se puede completar sin tener en cuenta uno de los actores que desde el 2009 forma parte del barrio 22@ y que está a pocos metros de la plaza: el museo Can Framis de la Fundació Vila Casas. Siempre sin ayudas institucionales públicas, Can Framis da cobijo a la colección privada de pintura catalana que ha formado el empresario Antoni Vila Casas. La intención del coleccionista ha sido siempre la de conformar una recopilación significativa de obras de artistas catalanes con el objetivo de ofrecer un retrato fiel, y a la vez heterodoxo, de la producción artística actual.

Vila Casas actúa como un auténtico mecenas y es una prueba viviente de cómo desde el ámbito privado pueden surgir propuestas que complementen y completen las instituciones públicas e incluso hagan de revulsivo para estas instituciones. El tandem que forman los museos vecinos Can Framis y Museu del Disseny —uno privado y uno público— puede conformar una pequeña red museística y de diálogo entre arte y diseño

a tener en cuenta. Y es que la colección de arte que se expone en Can Framis, complementada por las exposiciones temporales que se muestran regularmente en los dos espacios Volart de la Fundació Vila Casas de la calle Ausiàs Marc, constituye un verdadero museo de arte contemporáneo catalán.

Glòries es también una referencia en las artes escénicas y musicales de la ciudad con L'Auditori y el TNC. El último año de Sergi Belbel como director del TNC hacía presagiar lo peor para el futuro de este equipamiento que arrastra la rémora de una arquitectura solemne, desmesurada y antipática, gestada con tics políticos y sin ninguna connivencia con el sector. El TNC nació mal, pero es innegable que, con sus aciertos y desaciertos, Belbel lo ayudó a crecer durante su larga etapa de siete años en la dirección. En plena crisis, sin embargo, su fórmula se agotó y los índices de ocupación y de buena sintonía se derrumbaron de la noche a la mañana. La llegada de Xavier Albertí y de unas nuevas intenciones mucho más revolucionarias han rescatado lo que todo el mundo espera que sea algún día la institución teatral de referencia del país.

Albertí ha dado un giro inesperado al destino del teatro con una programación más poliédrica, transversal y compleja que ha llamado la atención de nuevos perfiles de público. Su apuesta por el teatro popular catalán ha aportado este carácter más abierto a un TNC que pedía a gritos ampliar su radio de acción y triturar los muros del canon del teatro burgués. El nuevo director ha desafiado la insaciable estructura del teatro redirigiendo algunos de sus gastos de mantenimiento hacia actividad. Si su antecesor optó por reducir la actividad ante la escasez de recursos, él se las ha ingeniado para incrementarla y ha establecido multitud de nuevas complicidades. Por ejemplo, con el sistema de bibliotecas o con el Institut del Teatre, eterno acuerdo pendiente de resolver. Su modelo, aunque todavía tierno, ha entusiasmado y es realmente prometedor.

También L'Auditori ha tomado un nuevo impulso con la llegada de Joaquim Garrigosa a la dirección y, más recientemente, de Valentín Oviedo a la gerencia. Oviedo es un valor de futuro en las nuevas formas que implora la gestión cultural.

GLÒRIES ES TAMBIÉN UNA REFERENCIA EN LAS ARTES ESCÉNICAS Y MUSICALES DE LA CIUDAD CON L'AUDITORI Y EL TNC. EL NUEVO MODELO DEL TNC HA ENTUSIASMADO Y ES REALMENTE PROMETEDOR. TAMBIÉN L'AUDITORI HA TOMADO UN NUEVO IMPULSO Y ENSAYA UNA PROGRAMACIÓN MÁS ECLÉCTICA.

Nuevas formas que L'Auditori necesita y que ya ensaya en una programación más ecléctica —hasta cierto punto también más desordenada— que se está impregnando de un carácter más popular, con guiños al mundo del cine y nuevos géneros musicales y con nuevas líneas de promociones que facilitan su acceso. El concierto gratuito que la OBC ofreció el pasado verano en la playa de Sant Sebastià, con una respuesta tan multitudinaria, marca un camino de crecimiento paralelo de la institución en su misión de hacer amar la música clásica entre todos los barceloneses.

La reorientación del proyecto de L'Auditori era inaplazable, y más si se tiene en cuenta la fuerza que está tomando el Palau de la Música Catalana con Joan Oller en su dirección. El Palau vive un momento muy dulce que tiene que servir de estímulo para L'Auditori. Una mejor coordinación en las programaciones de los dos equipamientos también sería deseable.

El valor de lo específico

Barcelona —y más teniendo en cuenta un hipotético futuro en el que la capitalidad de la ciudad pueda convertirse en estatal— tiene que ir creando nuevos puntos de centralidad cultural. La función de los centros cívicos municipales deberá ser clave en el desarrollo de estos nuevos polos, pero también el de las fábricas de creación que, nacidas ya en pleno siglo XXI, son a la vez centros de producción, de exhibición y pedagógicos. En un barrio como Sant Andreu de Palomar, el centro Fabra i Coats, a pesar de su juventud, es un ejemplo de transversalidad cultural, totalmente acorde con los nuevos tiempos. Fabra i Coats ya ha nacido como centro para impulsar la hibridación entre arte y tec-

nología, con vocación de estar ligado a su entorno más próximo pero también de ser internacional, como se ha podido ver, por ejemplo, con el fantástico ciclo de arte contemporáneo a cargo de Martí Manen y David Armengol que inauguró la programación regular de proyectos comisariados del centro. Fabra i Coats actúa también como vivero de proyectos culturales, y fomenta así el emprendimiento en el sector.

En la cultura de proximidad con los públicos, tanto los afianzados como los potenciales, es donde Barcelona ha demostrado efectividad, capacidad de penetración con los diferentes actores de la cultura y permanencia en el tiempo. En este sentido se puede explicar el éxito de iniciativas culturales que surgen del sector privado y que tienen una personalidad específica y particular.

HABRÍA QUE APOSTAR POR NUEVOS MODELOS DE GESTIÓN. LA GESTIÓN DE LA CULTURA SÓLO DEBERÍA ESTAR EN MANOS DE GENTE QUE CREA EN LOS VALORES AUTÉNTICOS DE LA CULTURA.

Barcelona es la ciudad de los festivales Sónar y Primavera Sound, que desde abajo han ido caminando como una hormiguita desde sus inicios. En este caso, el papel de las administraciones públicas es estar atento y oler este tipo de iniciativas para acompañarlas en su desarrollo.

En el caso de las ferias de arte, por ejemplo, y ante los numerosos intentos, siempre fallidos, de organizar un certamen más o menos generalista y de grandes dimensiones, han triunfado, en cambio, las ferias pequeñas y con mucha personalidad: Loop y Swab. Quizás este es el camino.

Últimamente, también se ha producido un fenómeno en el caso de las salas de exhibición cinematográfica que denota esta tendencia a la especialización cultural. En medio de la grave crisis de espectadores que viven las salas de cine comerciales y de las dificultades por las que pasan los propietarios de las salas —por la crisis económica, por la brutal e inexplicable subida del IVA de las entradas— han abierto nuevos espacios con programaciones especializadas que están encontrando su hueco en el difícil sector cinematográfico. El director de cine Ventura Pons ha recuperado los viejos Cinemes Texas y los ha reabierto

con una programación de reestreno de filmes con un interés cultural especial. A finales del 2014, en el antiguo cine Nápoles ha nacido el nuevo cine Phenomena, dedicado al reestreno en pantalla gigante de películas, principalmente de los años ochenta, que se han convertido en filmes de culto y clásicos. En el territorio más indie y alternativo, también debemos mencionar el cine Zumzeig, en el barrio de Sants. En el terreno de los festivales de cine, también permanecen certámenes de fuerte implantación como L'Alternativa o el In-Edit Festival, dedicado al documental musical.

La oferta cultural, pues, es extensa. Rica y variada. De múltiples acentos. Ya menudo, desgraciadamente demasiado a menudo, no encuentra una correspondencia con la demanda. El problema de la demanda cultural es preocupante y hay que vincularlo a históricas deficiencias en el sistema educativo del país. También habría que apostar por nuevos modelos de gestión —muchos de los cuales están desfasados—, de espíritu colectivo y más persuasivos con un ideal de cultura integrada en la vida de las personas. Y, sobre todo, la gestión de la cultura sólo debería estar en manos de gente que crea en los valores auténticos de la cultura.

INFORME ANUAL DE LA CULTURA DE 2014

Reflexiones del Comitè Executiu del
Consell de la Cultura de Barcelona
en materia de política cultural

PUNTO 1

Introducción

El 2014 ha sido un año importante para la ciudad de Barcelona. Un año en el que se han ultimado grandes proyectos y han cristalizado otros. Un año en el que se han empezado a establecer las bases de lo que serán los grandes retos del futuro.

En un momento de cambio profundo en los propios cimientos de la práctica democrática tal como la hemos entendido los últimos cuarenta años, en medio de un contexto en el que varias estructuras parecen haber tocado fondo y muchos de los procesos que hasta ahora se percibían como incontestables tienen una apariencia poco menos que caduca, la ciudad se ve con la posibilidad y la capacidad de liderar un proceso de cambio en el que las políticas culturales deberían tener un papel central.

Creemos que es el momento de recuperar el sentido etimológico de la palabra *ayuntamiento*, de hacer bandera de ella. Ahora más que nunca, la institución que representa a los ciudadanos de Barcelona —porque no hay ciudad sin ciudadanía— debe iniciar un proceso de confluencia que tenga una meta clara: que los ciudadanos sean y se sientan auténticos partícipes de las políticas municipales. Que todo lo que haga el Ayuntamiento de Barcelona sea lo que los barceloneses queremos y podemos hacer juntos.

Como ya ha ocurrido en las últimas ediciones, el Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona quiere que los aspectos más relevantes del informe que se presenta este año sigan siendo de carácter crítico y teórico. El informe tiene que conservar un tono reflexivo y tiene que mantener el foco de atención en los ejes del debate cultural, muchos de los cuales son consideraciones que ya se apuntaban en el informe del año 2013. Este documento de 2014 también quiere rehuir balances y números y centrarse en líneas, argumentos y propuestas en materia de política cultural. Por este motivo se le ha querido mantener el subtítulo con la palabra *reflexiones*.

Las reflexiones del Comitè Executiu se articulan alrededor de grandes bloques. El informe incluye una serie de apuntes sobre distintos ámbitos relacionados de una manera u otra con la política cultural de la ciudad.

En 2006, el Ayuntamiento de Barcelona aprobó el nuevo plan estratégico de cultura que, con el título de *Nuevos acentos 2006*, establecía las líneas maestras de las políticas culturales que debían aplicarse en los diez años subsiguientes. El texto marcaba el año 2015 como fecha para hacer balance de los logros del plan y, además, revisarlo con la intención de encarar la redacción de un nuevo plan estratégico. El informe incorpora referencias a este plan estratégico con el fin de contribuir a su evaluación y revisión, que tarde o temprano tocará hacer.

Si bien hemos dicho que no queremos recurrir a cifras, creemos oportuno aportar unos datos básicos sobre la inversión en cultura. Según el Centre d'Estudis i Recursos Culturals de la Diputació de Barcelona, el gasto público en cultura (entre todas las administraciones que hacen aportaciones) se redujo un 29% entre 2009 y 2012. Pasó de 1.256 millones de euros en 2009 a 897 millones en 2012.¹ Es indiscutible que el contexto de crisis global ha provocado la rebaja (también) de los presupuestos de cultura, pero lo que hay que hacer es analizar de qué manera se ha manifestado esta rebaja.

En 2006, el Institut de Cultura de Barcelona (ICUB) dedicó a subvenciones un 4,38% del presupuesto total. Este 2014, el importe destinado a concurrencia competitiva ha supuesto un 3,45%. Por lo tanto, la bajada ha sido del 0,93%. Por el contrario, el presupuesto global del ICUB ha aumentado un 21,06% en este mismo periodo de tiempo. Librerías, galerías, espacios de creación, salas de música y teatro, ateneos, etc., se han beneficiado de esta subida de recursos. Y esto, evidentemente, es positivo. Sin embargo, creemos que la partida destinada a las ayudas para iniciativas y proyectos culturales debería volver a crecer para permitir la tan necesaria entrada de nuevos proyectos.

1. DIPUTACIÓ DE BARCELONA. CENTRE D'ESTUDIS I RECURSOS CULTURALS. *Una mirada a les estadístiques culturals de Catalunya 2014* [en línea]. <<http://interacció.diba.cat/blogs/2014/10/09/mirada-les-estadistiques-culturals-de-catalunya-2014>> [Consulta: 11 marzo 2015].

PUNTO 2

Reflexiones para el debate cultural

Tomando como base lo que ya se proponía en el informe de 2013, planteamos una serie de reflexiones sobre ámbitos diversos, relacionados con la política cultural de Barcelona en menor o mayor medida, y ya sea de forma directa o tangencial. Estas reflexiones presentan temas que últimamente centran el debate cultural, expresan de manera breve el posicionamiento de este comité y se ilustran, siempre que es posible, con ejemplos de nuestra ciudad. También se incluyen referencias al plan estratégico de cultura de 2006, con la voluntad de facilitar su revisión y su evaluación.

2.1 Cultura y educación

Como constaba en el plan estratégico de 2006 y en los diversos informes precedentes de este comité, parece que hay un consenso general sobre la necesidad de atribuir un papel fundamental a la cultura en el campo de la educación. Decíamos en el anterior informe que la educación debería ser un instrumento de la cultura, que debería representar un sistema capaz de despertar en los niños el sentido crítico, generar identidades y contribuir al tejido social.

2.1.1 Fundamentos del diagnóstico

El informe del CoNCA de 2011,² en el capítulo dedicado a cultura y educación, ya alertaba que:

Durante los últimos años, la publicación de los informes regulares y continuados de la Organización para la Cooperación y el Desarrollo Económico (OCDE), de la UNESCO y la Unión Europea (UE), ponen de manifiesto, con una preocupante insistencia, que la situación educativa en Cataluña [...] no sólo está muy lejos de lo que le correspondería por su nivel económico, sino que sufre deficiencias estructurales de una enorme gravedad más propias de países en vías de desarrollo.

². GENERALITAT DE CATALUNYA. CONSELL NACIONAL DE LA CULTURA I DE LES ARTS. *Informe anual sobre el estado de la Cultura y de las Artes en Cataluña 2011*. Barcelona: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, 2011.

Según el anuario 2013 de la Fundació Jaume Bofill,³ Cataluña está a la cola de Europa en inversión (mejor que *gasto*) pública educativa. Con un 4,1% del PIB invertido (mejor que *gastado*) en educación, sólo tiene detrás Grecia, Rumanía y Luxemburgo, mientras que la media española es del 4,97%. En el resto de Europa, los porcentajes van del 8,8% de Dinamarca al 3,15% de Luxemburgo.

HAY UN CONSENSO GENERAL SOBRE LA NECESIDAD DE ATRIBUIR UN PAPEL FUNDAMENTAL A LA CULTURA EN EL CAMPO DE LA EDUCACIÓN.

Más allá de la disminución progresiva en la inversión pública en materia educativa, que por sí misma no ilustra nada, hay indicadores que hace años que alertan de la necesidad de una reestructuración profunda del sistema educativo. El abandono escolar prematuro, aunque es cierto que desde 2008 tiene tendencia a reducirse, sigue siendo uno de estos indicadores. Según datos del Departament d'Ensenyament,⁴ en 2011 era del 26%, dato que sitúa a Cataluña en la media española (26,5%) pero que representa prácticamente el doble de la media en la UE-27 (13,5%).

Sin embargo, y según lo que recoge también el anuario de la Fundació Jaume Bofill, cabe destacar que los indicadores de referencia de la estrategia de educación y formación de los países de la UE para 2020⁵ son cada vez más positivos. Esto probablemente significa que el sistema está empezando a mostrar los efectos de un cambio de rumbo.

El plan estratégico de 2006, en su programa estructurante número 2 (*Cultura, educación y proximidad*), establecía las líneas básicas de actuación que tenían que «conectar cultura y educación [...] para favorecer un desarrollo integral». Quizás de los diez proyectos estructurantes que presentaba el plan, éste es el que se ha cumplido en menor medida y, por lo tanto, creemos que ha llegado el momento de plantear medidas serias que puedan implementarse en el futuro inmediato para enderezar una situación que ya hace demasiado tiempo que se dilata.

³. MARTÍNEZ MARTÍN, Miquel; ALBAIGÉS BLASI, Bernat (dir.). *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2013*. BBarcelona: Fundació Jaume Bofill, 2013. (Politiques; 80)

⁴. GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT. *Ofensiva de país a favor de l'exit escolar. Pla per a la reducció del fracàs escolar a Catalunya 2012-2018*. Barcelona: Departament d'Ensenyament, 2013.
También disponible en línea en: <http://ensenyament.gencat.cat/web/content/home/departament/publicacions/monografies/ofensiva_exit_escolar/ofensiva_exit_escolar.pdf> [Consulta: 11 marzo 2015].

⁵. COMISIÓN EUROPEA. *Marco estratégico: educación e formación 2020* [en línea].
<http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/index_en.htm> [Consulta: 11 marzo 2015].

El mismo año del último plan estratégico, la UNESCO publicaba un estudio sobre educación y cultura⁶ y promulgaba una hoja de ruta a partir de este mismo estudio y de las conclusiones de la conferencia internacional sobre el tema (World Conference on Arts Education).⁷ La hoja de ruta describe las incidencias más palpables que la intrincación entre educación y cultura revierte en el sistema educativo:

- Fomento del aprendizaje activo
- Interés de los estudiantes por áreas concretas de un currículo adaptado localmente
- Respeto e implicación con las comunidades y culturas locales
- Promoción de un profesorado formado y motivado

Asimismo, el documento pone de manifiesto la importancia de esta interrelación con respecto a la cultura y las artes:

La conciencia y el conocimiento de las prácticas culturales y las diversas formas artísticas fortalecen las identidades y los valores personales y colectivos, y contribuyen a la preservación y la promoción de la diversidad cultural. La educación en la cultura alienta esta conciencia a la vez que promueve las prácticas culturales, y es el medio a través del cual se transmiten el conocimiento y la valoración de la cultura y las artes de generación en generación.⁸

2.1.2 La fractura entre educación y cultura

Este comité, pues, parte de un diagnóstico crítico al tiempo que ambivalente: a la falta de políticas que vinculen cultura y educación a largo plazo en nuestro contexto, hay que añadirle la existencia de iniciativas concretas surgidas básicamente en el ámbito local y, en especial, en la ciudad de Barcelona, que —a pesar de las dificultades generadas por este vacío estructural— contienen elementos de cambio y de transformación.

Este punto de partida coincide, a su vez, con el diagnóstico que ya han definido últimamente varios autores, tanto desde el campo cultural como desde el educativo: Gemma Carbó, Alfons Martinell, Eduard Miralles o Aida Sánchez de Serdio, entre otros.

Así pues, mientras las principales organizaciones nacionales y supranacionales insisten en la necesidad de refundar el sistema educativo para facilitar el desarrollo de las competencias de las personas en la sociedad contemporánea y de hacerlo poniendo énfasis en la centralidad de la competencia cultural y artística como uno de los pilares de una educación para el mundo actual, lo cierto es que en el terreno de las políticas *domésticas* (de ámbito estatal y de ámbito catalán) se mantiene o se acentúa la divergencia entre el sistema cultural y el sistema educativo. Siguiendo la terminología de Gemma Carbó, en vez de potenciar las *intersecciones* (espacios de confluencia), se incrementan los *intersticios* (espacios vacíos, yermos).

Se constata, por lo tanto, la existencia de una fractura sistémica entre cultura y educación, sólo neutralizada por experiencias concretas que, básicamente, tienen el valor de excepciones que confirman una regla implacable: en nuestro contexto (catalán y estatal) las políticas culturales y las educativas han construido dos esferas autónomas, con muy pocos espacios de intersección. En este marco, dos de los principales efectos nocivos propiciados por esta disociación son, por un lado, una precariedad de la educación artística del conjunto de la población y, por otro, una fractura creciente entre la creación contemporánea y los intereses de la sociedad.

Esta desconexión sistémica entre cultura y educación tiene un impacto directo en el desarrollo de uno de los principales derechos culturales: el derecho a participar en la vida cultural. Efectivamente, se contribuye a perpetuar una desigualdad cultural que consiste en asignar la exclusividad de la función *creativa o creadora* a un conjunto de agentes, definidos como agentes activos de la vida cultural: artistas, creativos, industrias culturales, centros culturales, etc. En el otro lado está el conjunto informe de los *públicos*, con una condición pasiva y meramente reducida a la función receptora, consumidora de esta *cultura* que producen *los demás*. En este sentido, *participar en la vida cultural* implica el ejercicio de un derecho que tiene relación con formar parte (activa) de los distintos procesos que tienen que ver con la cultura: formación, creación, producción y comunicación. En estos momentos, por el contrario, algunas de estas funciones quedan reservadas sólo a unos determinados tipos de agentes. Es por ello que sólo algunas prácticas culturales —las que son consideradas *cultura*— son las que obtienen reconocimiento, visibilidad y, en síntesis, una posición hegemónica.

6 . BAMFORD, Anne. *The Wow Factor: Global research compendium on the impact of the arts in education*. Münster: Waxmann Verlag, 2006. [Edición en castellano: *El factor ¡Wuuu! El papel de las artes en la educación. Un estudio internacional sobre el impacto en la educación*. Barcelona: Octaedro, 2009].

7. UNESCO. *Road Map for Arts Education. The World Conference on Arts Education: Building Creative Capacities for the 21st Century* [en línea]. <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/CLT/pdf/Arts_Edu_RoadMap_en.pdf> [Consulta: 16 març 2015].

8 . Ibidem.

LA MEJORA DEFINITIVA DEL SISTEMA EDUCATIVO DEBERÍA PASAR INEVITABLEMENTE POR UNA GESTIÓN INTRINCADA DE LA CULTURA Y LA EDUCACIÓN.

2.1.3 Invertir la situación

Según la opinión de este comité, la mejora definitiva del sistema educativo debería pasar inevitablemente por una gestión intrincada de la cultura y la educación. La integración de las enseñanzas y prácticas de tipo artístico y creativo en todos los niveles de la educación obligatoria y postobligatoria, ya sea en forma de asignaturas específicas o de recursos aplicables a disciplinas diversas, es una fórmula que contribuye a motivar la implicación cultural activa a lo largo de la vida y que representa un canal directo y regular de participación en la cultura.

Cuando se ha observado que los medios de comunicación digitales y las redes *sociales* pueden acabar siendo a la práctica un instrumento de aislamiento, la cultura y las acciones comunitarias que implica pueden ejercer una tensión en sentido contrario como vector de fuerza resocializadora. Pero para que esto tenga lugar de un modo generalizado y efectivo, es preciso que la cultura haya desempeñado un papel principal en la educación.

Recientemente han aparecido diferentes iniciativas orientadas a transformar las deterioradas relaciones entre la educación y la cultura. Son proyectos, programas y acciones que relacionan la creación contemporánea con el contexto educativo. Más allá de algunas iniciativas aisladas y carentes de continuidad, algunas de estas experiencias han empezado a trazar una trayectoria que permite pensar que poseen capacidad para contribuir a construir programas y sistemas permanentes, siempre y cuando se den determinadas condiciones.

Si esto fuese cierto, estaríamos frente a una transformación hasta la fecha inédita en nuestro entorno: la superación de una etapa inicial, caracterizada por la presencia de acciones singulares, aisladas y de trayectoria corta, y la transición a una etapa más madura, definida por la articulación de programas comprometidos con la vinculación entre la cultura y la educación a partir de la creación contemporánea. Sin resolver el problema estructural (las políticas se desenvuelven en capas o estratos distintos de los de los programas, proyectos y acciones), estas experiencias no sólo tienen un efecto *paliativo* de las ausencias y omisiones, también contienen elementos y agentes con capacidad transformadora.

2.1.4 Experiencias destacadas

Barcelona, como otros gobiernos locales de nuestro entorno, ha tendido a cubrir la ausencia de políticas nacionales con dos líneas de actuación. En primer lugar, la creación de programas que vinculan cultura y educación, en cooperación con toda clase de agentes culturales y educativos, tanto del ámbito público como del privado y asociativo. En segundo lugar, el apoyo a las iniciativas que desempeñan otro tipo de agentes, especialmente desde el tercer sector, organizado o no.

Es necesario, en este sentido, mencionar iniciativas como el Consell de Coordinació Pedagògica de Barcelona (en sintonía con la tradición de Ciudades Educadoras), concebido como una plataforma de conexión entre el sistema cultural y educativo de ciudad, que ha trazado una sólida trayectoria de cooperación. Igualmente, la puesta en marcha del Consorci d'Educació de Barcelona (principal agente de políticas educativas de ciudad, integrado por la Generalitat de Catalunya y el Ayuntamiento de Barcelona) ha permitido iniciar programas (como los programas educativos en asociación y los programas educativos en alianza escuela y territorio) que vinculan cultura y educación. Es en este contexto que hay que situar, por ejemplo, el desarrollo del programa «**Creadors EN RESIDÈNCIA als instituts de Barcelona**», creado en 2009 en estrecha colaboración con el Institut de Cultura de Barcelona y que se ha desarrollado en seis ediciones en veintinueve de los institutos públicos de educación secundaria de Barcelona.

El propio Institut de Cultura ha propiciado que dos de sus programas principales (Fàbriques de Creació y la red de centros cívicos) sitúen entre sus objetivos la apertura de más intersecciones entre cultura y educación. En cuanto a las fábricas de creación, muchas (Graner, Sala Beckett / Obrador Internacional de Dramatúrgia o Fabra i Coats, por ejemplo) se han vinculado a EN RESIDÈNCIA desde hace tiempo. Por otro lado, gran parte de las fábricas de creación desarrollan programas educativos, tanto con escuelas e institutos como con otras clases de agentes no formales (escuelas de adultos, entidades vecinales, residencias de ancianos, centros de barrio): el Ateneu Popular 9Barris y, de nuevo, la Sala Beckett, Fabra i Coats y Graner desarrollan programas y proyectos que ponen el acento en la dimensión educadora de los centros culturales. Con respecto a los centros cívicos, su condición de centros culturales de proximidad con frecuencia les ha llevado a vincular su proyecto de apoyo a la creación con el establecimiento de vínculos con los agentes educativos del entorno. En esta línea, cabe destacar el programa «**Objectiu Barcelona**», promovido por doce centros cívicos de la ciudad y que durante todo 2014 ha vinculado en un proceso de producción creadores del ámbito de la fotografía con más de doscientos

EL ICUB HA PROPICIADO QUE LOS PROGRAMAS FÀBRIQUES DE CREACIÓ Y LA RED DE CENTROS CÍVICOS SITUEN ENTRE SUS OBJETIVOS LA APERTURA DE MÁS INTERSECCIONES ENTRE CULTURA Y EDUCACIÓN.

participantes de cada uno de estos centros. Los procesos posteriores de visualización y comunicación de este proyecto (exposición en el metro, exposiciones en los doce centros cívicos y en La Virreina Centre de la Imatge, actividades paralelas, etc.) son un buen ejemplo de cómo se puede trabajar con el máximo nivel de excelencia y mantener al mismo tiempo la condición de proximidad.

A parte de los programas propios, el Instituto de Cultura apoya iniciativas concebidas al margen de la institución y que trabajan para la creación de intersecciones entre cultura y educación: desde los espacios de creación que han apostado por la dimensión educadora hasta programas desarrollados por entidades, colectivos y plataformas:

- «**Cinema en curs**», el programa conducido por la asociación A Bao A Qu ha vuelto por décima vez a los colegios e institutos de Barcelona. Como el proyecto antes citado, este también trabaja distintas disciplinas y educa en valores comunitarios. La creación cinematográfica estimula la creatividad y la innovación en una edad temprana, a la vez que fomenta el gusto por el cine.
- Queremos destacar los cursos y talleres de creación artística para niños y jóvenes que promueve **Experimentem amb l'Art**, así como la formación continuada que imparte para maestros con el objetivo de que incorporen metodologías innovadoras en la enseñanza a partir de varios procesos artísticos.

También hay que sumar a este conjunto los proyectos «**Construint mirades**» (de Drac Mètic), «**Explica dansa**» (de BdDansa), **La Mandarina de Newton**, **El Meu Primer Festival** (de Modiband) o **Transformas**, entre otros.

El Consell de la Cultura considera que el diálogo institucional es una de las premisas básicas para el desarrollo de políticas a largo plazo. En este sentido, el marco de cooperación consolidado entre el Consorci d'Educació y el Institut de Cultura para el desarrollo de EN RESIDÈNCIA ha demostrado que es posible que ambos sistemas (el educativo y el cultural) se vinculen con éxito en el desarrollo de intersecciones entre cultura y educación. Dicho programa también ha demostrado que este diálogo institucional fomenta toda clase de conexiones en base a un proyecto compartido: centros de

arte (la Fundació Joan Miró de Barcelona, La Capella), museos (MACBA, MNAC, MUHBA, entre otros), espacios escénicos (Mercat de les Flors), bibliotecas, centros cívicos, archivos, etc., han cooperado en él. Otros programas con una trayectoria importante, como los que desarrolla Can Felipa, también parten del trabajo en red entre y con agentes diversos: institutos, fábricas de creación, centros culturales, entidades vecinales, creadores...

El carácter relacional de este tipo de colaboraciones, en cuyo marco se difuminan las tradicionales fronteras (entre el dentro y el afuera, lo institucional y lo no institucional) y en donde las instituciones (tanto las culturales como las educativas) acentúan la porosidad y la permeabilidad, es otra de las premisas básicas para un salto cualitativo en la mejora de la educación artística. De la misma forma que las fábricas de creación se vinculan con centros de secundaria, también deben hacerlo con centros de educación de todos los niveles educativos: desde la

educación infantil (el Graner ha iniciado un programa para escuelas infantiles) hasta la educación postuniversitaria (durante 2014 Fabra i Coats - Fàbrica de Creació de Barcelona ha impulsado el programa Col·lectivaccions, conjuntamente con la Llotja - Escola Superior de Disseny i Art, la Facultat de Belles Arts de la UB y la Sala d'Art Jove).

Estas alianzas permiten la entrada y la salida de agentes de toda clase: creadores, profesores, comisarios, curadores, programadores, críticos, investigadores y agentes vinculados a la creación artística. Pedagógicamente, se contribuye a introducir la realidad (y no el simulacro) en las aulas: no hablamos de la creación, sino que hacemos vivir la creación (de la mano de sus protagonistas) en primera persona. Por eso es tan importante iniciar procesos que sitúen a los estudiantes en contextos de creación real (de producción, si se quiere) de la mano de la cooperación entre instituciones y todo tipo de agentes culturales y educativos.

EL MARCO DE COOPERACIÓN CONSOLIDADO ENTRE EL CONSORCI D'EDUCACIÓ Y EL INSTITUT DE CULTURA PARA EL DESARROLLO DE «EN RESIDÈNCIA» HA DEMOSTRADO QUE ES POSIBLE QUE LOS SISTEMAS EDUCATIVO Y CULTURAL SE VINCULEN CON ÉXITO EN EL DESARROLLO DE INTERSECCIONES ENTRE CULTURA Y EDUCACIÓN.

2.2 Cultura y comunidad

En los últimos años se ha producido un cambio importante en las posibilidades de participación e implicación de la ciudadanía en la esfera política y social. La dicotomía entre lo público y lo privado se ve superada por una concepción que recoge un sentimiento de implicación activa y positiva de cada ciudadano para con el mundo: lo *común*, lo que nos *hace* y nos *afecta* a todos, independientemente del grado de conciencia colectiva que tengamos. Queramos o no, cada acto, cada idea, cada pensamiento y cada emoción afectan a la comunidad y nos hacen corresponsables.

La cultura, entendida como una capacidad propia del individuo (de la especie humana), queda reubicada de un modo muy diferente si tenemos en cuenta esta responsabilidad.

La idea de *cultura* se multiplica por mil, por millones, por el propio número de ciudadanos que conviven, se relacionan y buscan una interacción entre ellos y el mundo. El concepto de *cultura* ha estallado y ha roto el cómodo consenso de la etiqueta impuesta. Cultura es a la vez diferencia, conflicto, incomodidad con el mundo y con uno mismo; y es voluntad de compartir la emoción de este distanciamiento.

La cultura no es un producto más o menos consensuado, definido y guardado en determinados ámbitos específicos con el fin de ser *mostrado* o *consumido* (museos, teatros, auditorios...) según unas funciones utilitarias pactadas y convencionales (identitarias, estandarizadoras...) o según las mismas reglas de mercado que impiden para el uso de otros productos de consumo. No es un elemento *externo* al individuo, al que la Administración tenga que garantizar el acceso y que pueda convertirse en producto de mercado según las condiciones que se le impongan.

La cultura es más *capacidad* que *resultado*, más potencia que acto. Es propia de la condición humana, y negar su libre desarrollo individual y colectivo es reducir su potencial, es deshumanizar la existencia, limitar nuestro propio desarrollo como especie.

SE DEBE HABLAR DE LA DIMENSIÓN CULTURAL DE TODAS NUESTRAS DECISIONES POLÍTICAS. LA CULTURA ESTÁ EN TODAS PARTES Y ES PRECISO VELAR POR ELLA DESDE TODOS LOS ÁMBITOS.

De ahí que se deba hablar de la dimensión cultural de todas nuestras decisiones políticas. La cultura está en todas partes y es preciso velar por ella desde todos los ámbitos. No se puede administrar y regular la vida colectiva sin tener esto en cuenta. Las consecuencias culturales de la política económica, laboral, social, educativa, urbanística, etc., son (o, más bien, *deberían ser*) la preocupación prioritaria a la hora de definir todas las actuaciones en estos ámbitos políticos.

También de ahí que lo que ya hace tiempo que se reivindica como una necesidad urgente (pensar conjuntamente las políticas de educación y de cultura, como hemos visto anteriormente), ahora se extienda con la misma urgencia en el resto de ámbitos de la Administración pública local. Es decir, en el caso de Barcelona: la política social, urbanística, turística, económica, de vivienda, de participación ciudadana, y lamentablemente todavía, de educación y enseñanza.

Si en cada uno de estos ámbitos se toman decisiones que priorizan y, sobre todo, facilitan el libre desarrollo cultural de la comunidad, hay que decir que habremos avanzado bastante en la rehumanización de una ciudad que, cada vez de un modo más flagrante, pierde personalidad propia y habitabilidad creativa.

Existen varios proyectos que trabajan eminentemente en el ámbito de la cultura comunitaria, ya sea desde un punto de vista teórico o práctico. Son proyectos con muchos años de vida que, ahora más que nunca, deben pasar a primer plano:

- El colectivo **Indigestió** que, después de veinte años de actividad sigue profundizando y ampliando el debate sobre las relaciones entre artistas y sociedad a través de la revista electrónica *Nativa* y especialmente mediante los distintos foros y espacios de reflexión que promueve.
- La red **Artibarri** incide en el trabajo participativo a través de proyectos artísticos de acción comunitaria que buscan estimular el cambio social y la mejora de la calidad de vida.
- La organización **Comusitària**, especializada en la gestión de proyectos artísticos comunitarios y en servicios a entidades, organizaciones y centros cívicos, sociales, culturales y educativos.
- Por último, queremos destacar la gestión que hace la asociación **Bidó de Nou Barris** del espacio del Ateneu y de las actividades de formación y de divulgación artística y cultural que allí tienen lugar.

2.3 Cultura y ciencia

Si bien el plan estratégico de 2006 daba al quinto programa estructurante el título de *Barcelona ciencia*, nos da la impresión de que todavía hay que trabajar mucho en el acercamiento, la promoción y la divulgación de las implicaciones culturales del hecho científico.

2.3.1 Ciencia, arte y humanidades como elementos inseparables del ser cultural

La especie humana es heredera de un legado evolutivo en el que la información genética y los conocimientos adquiridos son inseparables. Hoy, en los inicios del siglo XXI, el desarrollo científico y tecnológico ha alcanzado un crecimiento exponencial. Como nunca antes había pasado, ahora podemos llegar a saber el porqué de lo que nos rodea y utilizar este conocimiento para esclarecer nuestros retos colectivos. Este hecho constata la necesidad de una ciudadanía informada y culta, que pueda tener un papel activo en las decisiones del futuro de la sociedad.

Las bondades del conocimiento científico en la cultura ciudadana van mucho más allá del propio conocimiento. La ciencia confiere una forma crítica de ver la realidad, transmite unos valores sobre los que queremos sustentar nuestra sociedad. El método científico se basa en cuestionarse lo que es dogma, y demostrar con hechos las hipótesis; es una mirada distinta sobre el conocimiento preestablecido, nos permite avanzar e innovar.

Como decía el estadista y erudito Wilhelm von Humboldt en la Alemania del siglo XIX:

La ciencia no debe ser considerada nunca como algo ya descubierto, sino como algo que jamás podrá descubrirse por entero y que, por tanto, debe ser, incesantemente, objeto de investigación. [...] En efecto, sólo la ciencia que brota del interior y puede arraigar en él transforma también el carácter, y lo que al Estado le interesa, lo mismo que a la humanidad, no es tanto el saber y el hablar como el carácter y la conducta.⁹

2.3.2 El papel de la educación

Aunque la relación entre educación y cultura se trata más arriba en este mismo informe, cabe destacar aquí también su relevancia. Nuestra capacidad para entender el mundo en el que vivimos depende en gran medida de nuestro conocimiento de las ideas científicas, de las tecnologías asociadas y de los retos sociales. A la mayor parte de la gente dicho conocimiento nos llega principalmente a través de la educación.

El sistema educativo arrastra estructuras demasiado rígidas donde se nos pide elegir muy temprano entre compartimentos estancos de conocimiento. Olvidamos lo más importante: más allá del *qué*, la etapa educativa nos debe servir para adquirir el *cómo*. *Cómo* afrontamos los grandes retos individuales y colectivos, cómo nos cuestionamos los estándares de conocimiento. El proceso educativo debe convertirse en un proceso de descubrimiento, un laboratorio para la creación de individuos autónomos. Creatividad e innovación, ingredientes del ADN de la cultura y la ciencia, no son asignaturas de temarios alternativos, sino competencias que deberían adquirirse a lo largo del proceso educativo.

**CREATIVIDAD E INNOVACIÓN, INGREDIENTES
DEL ADN DE LA CULTURA Y LA CIENCIA, NO SON
ASIGNATURAS DE TEMARIOS ALTERNATIVOS, SINO
COMPETENCIAS QUE DEBERÍAN ADQUIRIRSE A LO
LARGO DEL PROCESO EDUCATIVO.**

Los retos de futuro son híbridos, y habrá transversalidad y multidisciplinariedad para afrontarlos. Las ciencias sociales y artísticas deberán ser científicas y las disciplinas científicas deberán servir a los retos sociales.

Estos elementos deberían ser tomados en consideración en el diseño de nuestro sistema educativo, desde primaria hasta la educación superior. Las iniciativas que han puesto en marcha algunos institutos para trabajar determinados retos transversales en equipo van en esa dirección. También algunas pruebas piloto, como la iniciada por la UPF (Universitat Pompeu Fabra) de ofrecer un primer año con un currículo personalizado con materias de varios grados.

9. HUMBOLDT, Wilhelm von. «Sobre la organización interna y externa de las instituciones científicas superiores en Berlín». *Anales del Seminario de Metafísica* (1966).

2.3.3 Barcelona, ciudad de ciencia

En Barcelona existen numerosos equipamientos culturales que desarrollan proyectos y actividades de difusión científica. Hay que potenciarlos y fomentar su papel en el proceso educativo de descubrimiento. Sin embargo, no lograremos una verdadera cultura científica de los ciudadanos si la ciencia no deja de ser un producto de una determinada élite que visitamos en los museos. La ciencia ha de irrumpir en el espacio público, desde las bibliotecas hasta los centros cívicos, de los mercados a los medios de comunicación. Bienvenidas sean iniciativas como la de hace dos años, cuando el pregón de las fiestas de La Mercè lo realizó uno de nuestros grandes científicos, Lluís Torner; o los festivales de ciencia en la calle; o el acierto de este año de celebrar el Año de la Luz aprovechando las fiestas de Santa Eulalia.

Barcelona cuenta con espacios de elevada concentración científica, normalmente en torno a campus universitarios: campus UB (Universitat de Barcelona) / UPC (Universitat Politècnica de Catalunya) de la Diagonal; IEC (Institut d'Estudis Catalans), Facultat de Geografia i Història y CSIC (Consejo Superior de Investigaciones Científicas) en El Raval; UPF (Universitat Pompeu Fabra) en Ciutadella. Con frecuencia son espacios no totalmente integrados en la vida del entorno inmediato del barrio. Faltan servicios que hagan de estos campus comunidades abiertas. Esto provoca que se pierda la oportunidad única de hacer la ciencia más permeable entre vecinos y centros del barrio. Las implicaciones culturales del espacio público se tratan con más detalle en el punto siguiente de este mismo informe.

La apuesta por la creación de centros de investigación propios ha contribuido a que el alto nivel de la investigación sitúe a Cataluña entre las regiones a la vanguardia de Europa. Barcelona y su área metropolitana concentran la mayor parte de ellos. Centros líderes internacionalmente como el Institut de Recerca Biomèdica (IRB) o el Barcelona Supercomputing Centre (BSC) este año celebran apenas el décimo aniversario. Una historia corta en relación con la historia de la ciudad, pero que ha logrado posicionar el nombre de Barcelona en los rankings internacionales. Pero al mismo tiempo, estos

centros son la representación de un ecosistema frágil, donde lo que ha costado tiempo y esfuerzos de construir puede desvanecerse por culpa de políticas erróneas y prácticos mal entendidos.

Pedimos políticas coordinadas entre las administraciones para preservar este patrimonio. El Ayuntamiento, a pesar de que es la administración con menos competencias directas sobre el presupuesto de esta materia, puede contribuir a ello dando visibilidad a los centros de investigación como activos de la ciudad. Hay que rehuir la visión de torres de marfil para hacer más permeables los entornos que generan conocimiento. Son ejemplos destacados todos aquellos programas que, impulsados desde ámbitos públicos o privados, centros de investigación y universidades, acercan la ciencia a diferentes entornos de la ciudad, como los programas de ciencia en sociedad de entidades como el Institut de Recerca de la Sida IrsiCaixa o el Parc Científic de Barcelona, con apoyo de la Fundació "la Caixa" o la Fundació Catalunya-La Pedrera. Asimismo, cabe destacar los ciclos de debates sobre ciencia y cultura que impulsa el CCCB en colaboración con diferentes entidades y, en definitiva, todas aquellas iniciativas que acercan la ciencia a la cotidianidad de los ciudadanos.

2.4 Cultura y espacio público

El espacio público, la ciudad, como lugar de diversidad, de intercambio, de oportunidades y de integración, es el espacio abierto, universal, global. Es el espacio en donde el individuo, como ser cultural que es, se desarrolla libremente. Es el espacio donde puede mostrarse, expresarse, vivir, sentir y hacerse escuchar. Es el espacio colectivo, diverso y plural donde conviven, se combinan y se expresan todas las identidades. Donde la presencia es múltiple y diversa, ya sea material o inmaterial. Donde se manifiestan todas las conexiones, la pluralidad y la convivencia. Donde se crea comunidad, donde se comparte el bien común y se mejoran las condiciones de vida. Es el espacio cultural por excelencia.

Como ciudad mediterránea y europea y a diferencia de algunas ciudades orientales o americanas, Barcelona se crea y se desarrolla en el entorno del espacio público. La ciudad la hacen las calles, las plazas, las ramblas, los paseos, el espacio abierto, encerrados y definidos ordenadamente por los edificios. Por lo tanto, la calidad del espacio público es clave para el desarrollo de la ciudad, para el desarrollo cultural.

LA APUESTA POR LA CREACIÓN DE CENTROS DE INVESTIGACIÓN PROPIOS HA CONTRIBUIDO A QUE EL ALTO NIVEL DE LA INVESTIGACIÓN SITÚE A CATALUÑA ENTRE LAS REGIONES A LA VANGUARDIA DE EUROPA.

2.4.1 Espacio público y equipamientos

2.4.1.1 El espacio público vinculado a los equipamientos culturales

Algunos ejemplos de la importancia de la relación entre el equipamiento cultural y el espacio público inmediato.

- **Edificio Disseny Hub Barcelona:** la confluencia de varios equipamientos en un solo edificio, una situación estratégica que vincula a dos espacios urbanos — plaza de Les Glòries y El Poblenou— unidos por un gran vestíbulo interior, que perfectamente podría ser exterior, ponen de relieve la importancia y la irradiación de los equipamientos culturales en el espacio público cercano a ellos. Lo mismo se podría decir de las intervenciones temporales de los espacios provisionales en la plaza de Les Glòries que, con una gestión astuta del periodo de obras, contribuyen de manera amable al bienestar del ciudadano. Es un buen ejemplo de la dimensión cultural que puede tener el espacio urbano, cuando diferentes disciplinas y acciones confluyen en un mismo punto. Es preciso mantener y potenciar estas confluencias, porque son las que multiplican de forma exponencial los beneficios de las propuestas culturales.

- **La Biblioteca Joan Maragall de Sant Gervasi,** la última de las cuarenta bibliotecas construidas en la ciudad, es un buen ejemplo de generosidad urbana. No representa sólo un equipamiento cultural excelente, sino que con sabios gestos arquitectónicos favorece y mejora el espacio urbano más inmediato —la estrechez de la calle—, así como el jardín que preserva. Es una muestra representativa de la relación directa del espacio público con los equipamientos culturales y de cómo estos se pueden relacionar y beneficiarse mutuamente.

- Un ejemplo más complejo y de resolución más dudosa es el **entorno de la Biblioteca Joan Fuster.** Mientras que una de las acciones del Pla Buits ha resultado con sencillez y generosidad hacia el transeúnte la disponibilidad pública de los solares desocupados temporalmente, el conjunto de proyecto urbanístico de la plaza Lesseps, a pesar del trabajo colectivo que arrastra, no ha logrado resolver de forma favorable este nudo, que tiene una huella urbana y una dimensión cultural muy fuertes, y que en vez de ser el punto de encuentro entre los barrios del norte y el sur de Gràcia sigue haciéndoles de frontera.

- Una clara vinculación del espacio público como ampliación y extensión de los equipamientos culturales con mucho potencial aún por explotar es el caso de la **plaza Margarida Xirgu** que, a modo de plaza perfecta rodeada de tres grandes equipamientos —el Mercat de les Flors, el Institut del Teatre y el Teatre Lliure— y con una capacidad inmensa para multiplicar el potencial cultural del conjunto, se desaprovecha todavía con demasiada frecuencia. Es un ejemplo claro del urbanismo al servicio de la cultura. Las políticas culturales de la ciudad deberían incidir con más fuerza, porque los beneficios que puede reportar no son exclusivamente urbanísticos, sino que actúan como claros multiplicadores culturales.

- En el futuro se debería pensar, por ejemplo, en la **Montaña de los Museos en Montjuïc.** Aparte de la presencia construida de los posibles equipamientos que se ubiquen, habrá que tener muy en cuenta la ampliación de la dimensión cultural que el espacio público pueda representar y que, en este caso, no sólo será complementario a la actividad cultural sino que, por su dimensión urbana, podrá tener la función positiva de amplificador cultural. Es evidente que esto no sólo se debe tomar en consideración, sino que se debe aprovechar y potenciar.

2.4.1.2 El espacio público y otros equipamientos y servicios de la ciudad

Por su naturaleza, la dimensión del espacio público se hace siempre presente en torno a cualquier equipamiento de la ciudad, sean cuales sean sus usos o funciones. Por este motivo, es importante tomar siempre en consideración esta dimensión, y es necesario que las apuestas en política cultural también dirijan la mirada a estos ámbitos, que a menudo se consideran menores pero que, en la práctica, concentran una gran densidad de intercambios y relaciones culturales.

- Es el caso del espacio público que rodea *los centros educativos*. Son espacios culturales las entradas, las salidas y los alrededores de las escuelas infantiles y los centros de primaria, secundaria y de cualquier otra enseñanza. Espacios abiertos e indefinidos, fuertemente ligados al entorno, que hay que cuidar desde el punto de vista cultural. El espacio público es una prolongación directa de la actividad de los centros educativos y, del mismo modo, el centro educativo debe entenderse como una parte más del espacio público.
- Otro ejemplo de relación cultural en el espacio urbano son *los mercados*. El interior y el exterior se mezclan, el espacio público es diáfano y diverso y en él se dan innumerables relaciones humanas. Es bueno y necesario que se tenga en cuenta y se incentive esta actividad natural y espontánea de relación social, humana y, por tanto, cultural que surge en torno a los mercados. Y es positivo que en el espacio y en el tiempo se hayan sabido sumar en estos puntos el patrimonio y las actividades económicas, sociales y culturales. El mercado de Santa Caterina es un buen ejemplo de simbiosis cultural. La mejor contemporaneidad arquitectónica se mezcla con las relaciones sociales, la gastronomía y el peso histórico y urbano del entorno. O el mercado de Sant Antoni, adaptación perfecta del espacio urbano y del tiempo a las múltiples acciones que se pueden desarrollar. También lo son todas las iniciativas de acciones culturales y educativas en los mercados, desde los conciertos de folk hasta los cursos de cocina. Es preciso mantener esta apuesta, que cruza intereses comerciales, económicos, ciudadanos y culturales.
- También hay que citar la red de *centros cívicos*. Las políticas culturales no deben incidir exclusivamente en las actividades de los espacios *interiores*, deben valorar la importancia y la incidencia que estos núcleos tienen sobre el espacio público con el que se relacionan.

- Y hay numerosos ejemplos en los que el espacio público vinculado a los equipamientos tiene una incidencia positiva en la calidad cultural. Algunos pueden dar la impresión de que están muy alejados de la cultura, pero en realidad contribuyen favorablemente a la calidad cultural del individuo y de la ciudad. Decisiones como la de favorecer las vistas del mar y la relación con la playa de las dependencias del Hospital del Mar no son banales y contribuyen de forma sutil pero efectiva, además del bienestar del ciudadano, a la sensibilidad espacial, a la relación amable con el entorno y, en definitiva, a la sensibilidad cultural.

En resumen, no es sólo el propio equipamiento, sino también el espacio público que lo rodea lo que ofrece una oportunidad de ampliación del hecho cultural y lo que representa un beneficio ciudadano sobre el que se debe prestar una atención especial.

LAS POLÍTICAS CULTURALES NO DEBEN INCIDIR EXCLUSIVAMENTE EN LAS ACTIVIDADES DE LOS ESPACIOS *INTERIORES*, DEBEN VALORAR LA IMPORTANCIA Y LA INCIDENCIA QUE ESTOS NÚCLEOS TIENEN SOBRE EL ESPACIO PÚBLICO CON EL QUE SE RELACIONAN.

2.4.2 Espacio público y patrimonio

El patrimonio material y construido de la ciudad tiene una fuerte vinculación con el espacio público con el que se relaciona y una incidencia destacable en materia cultural. Las circunstancias actuales vinculadas al turismo, nuevos modelos económicos, etc., inciden en la relación entre este patrimonio y la ciudad, y no lo hacen siempre de forma positiva.

La relación de estos grandes legados construidos con el espacio urbano es especialmente importante para que contribuyan al bien común de los ciudadanos de Barcelona y no se conviertan en simples atractivos turísticos y económicos. Hay que trabajar para que conjuntos patrimoniales como el Hospital de Sant Pau, la Sagrada Familia, el Park Güell o el paseo de Gràcia no se conviertan en simples *objetos de consumo*, sino que mantengan la condición de espacio público y común de los barceloneses.

Lo que realmente confiere riqueza patrimonial a la ciudad de Barcelona no son exclusivamente los grandes conjuntos, sino la gran cantidad de elementos construidos y de restos materiales e inmateriales que dejan constancia del pasado y que le permiten proyectarse al futuro. La mayoría de estos elementos patrimoniales construidos tienen relación con el espacio público en épocas pasadas y actualmente siguen teniéndola, aunque quizás de una manera diferente. Su existencia enriquece a este espacio común. Es el caso de todas las trazas antiguas, las murallas, la ciudad romana, la judía, los yacimientos de los pueblos que se integraron a Barcelona, los espacios industriales, etc. La incorporación de estos elementos patrimoniales dispersos y diversos a la vida de la ciudad es la clave para conseguir que contribuyan al conocimiento y al bienestar ciudadanos.

- Un buen ejemplo de integración cultural urbana de un elemento de patrimonio histórico es el de la urbanización y restauración de las baterías antiaéreas en el **Turó de la Rovira**. En él se han sumado historia, arquitectura contemporánea y situación estratégica para poner en valor un elemento patrimonial abierto y al servicio del ciudadano. Un proyecto global que seguro contribuirá a un conocimiento global, que favorece y facilita una sensibilización total y que fusiona, por lo tanto, todos los aspectos culturales. Este sería un buen modelo a seguir en otros conjuntos patrimoniales de la ciudad, restos arqueológicos, murallas, etc., en los que muchos de los aspectos de la cultura, el pasado, la historia, el patrimonio, la arquitectura, el urbanismo, el arte y el disfrute del ciudadano puedan confluir de manera armoniosa y construir, finalmente, una ciudad más rica y más sabia. Es necesario, pues, que el espacio urbano integre el patrimonio arquitectónico de todos los tiempos y de todos los tipos. Y que desde la Administración se pongan los medios y las facilidades para que se estudien, se preserven, se conserven y se pongan en valor todos los elementos patrimoniales, por pequeños que sean, y que se integren y se ofrezcan de manera visible, comprensible, abierta y libre a los ciudadanos.

HAY QUE TRABAJAR PARA QUE CONJUNTOS PATRIMONIALES NO SE CONVIERTAN EN SIMPLES ATRACTIVOS TURÍSTICOS, SINO QUE MANTENGAN LA CONDICIÓN DE ESPACIO PÚBLICO Y COMÚN DE LOS BARCELONESES.

2.4.3 Espacio público *natural*

Cualquier forma de conocimiento y de mejora del bienestar representa una mejora cultural. En esta mejora cultural, y como espacio público abierto y natural que son, los parques y zonas verdes de Barcelona tienen, o deberían tener un papel clave en el intercambio de conocimiento, vivencias y relaciones.

- **Grandes pulmones verdes.** La relación de la ciudad con la naturaleza y el conocimiento del medio natural es también un factor clave en el desarrollo cultural de los ciudadanos. Pero con demasiada frecuencia este aspecto se desvincula de la cultura y de la gestión cultural de la ciudad y queda relegado exclusivamente a las áreas de responsabilidad urbanística. Son numerosas y recurrentes las oportunidades de sensibilización cultural desaprovechadas en el gran espacio público que es el medio natural (conocimiento y desarrollo sensoriales y artísticos, etc.). Son ocasiones perdidas que nos convertirían en ciudadanos más sensibles, más sabios y más libres y, por consiguiente, fortalecerían y ensancharían el deseo y el interés por todos los aspectos del conocimiento. En Tres Turons, Montjuïc o Collserola se pierden grandes oportunidades de intercambio y de relaciones culturales entre individuos o entre el ciudadano y el espacio natural porque se tiende a pensar que la cultura en la ciudad se desarrolla exclusivamente en el entorno urbano. Las características espaciales de estos grandes parques urbanos tienen un gran potencial de expresiones culturales de toda índole que Barcelona no ha sabido conducir.
- **Parques y jardines de la ciudad.** La dimensión más cercana y reducida de los espacios abiertos en el ámbito urbano que representan los parques y los jardines seguramente ha sido la clave para que en este caso sí se hayan incorporado estos espacios públicos abiertos al desarrollo de actividades culturales y relaciones humanas. Hay que destacar y alabar la coincidencia de la iniciativa colectiva y de la Administración para el desarrollo de actividades sociales y culturales en los espacios desocupados de la ciudad, los Buits Urbans. De todos modos, demasiadas veces las iniciativas en los espacios libres de la ciudad se llevan a cabo desde el punto de vista urbanístico más que desde la vertiente cultural global

ES EN LAS CALLES Y PLAZAS EN DONDE LA CULTURA SE MUESTRA CADA DÍA, SIN ESPECTÁCULOS NI FICCIONES.

2.4.4 El espacio público *cotidiano*

Del mismo modo que la cultura de la ciudad es la del día a día, aunque reforzada por los mil eventos, equipamientos y conexiones que se desarrollan en ella, el espacio urbano en la ciudad no lo hacen los sitios singulares sino la trama infinita de calles y plazas. Y es aquí, en las calles y plazas, en donde la cultura de la ciudad se muestra cada día, sin espectáculos ni ficciones.

Una ciudad que permite caminar, moverse y pasear cómodamente, donde se puede disfrutar del espacio común, seguro, que es una ciudad inquieta, sabia y culta. Como decíamos más arriba, la calidad del espacio urbano está directamente relacionada con la calidad de vida de los ciudadanos que, a su vez, depende del afán de conocimiento y de desarrollo cultural de estos. Así pues, es evidente que la calidad urbana de las calles y plazas de Barcelona y la manera de poderlos vivir tienen una dimensión cultural importante. Barcelona ha sido un modelo urbanístico en muchos momentos de la historia y ha tomado decisiones urbanas ejemplares a favor del espacio común que la han enriquecido culturalmente.

Pero últimamente existen ciertas dinámicas de ocupación del espacio público que niegan la calidad de este espacio al servicio común de todos los ciudadanos y, con ello, niegan también las virtudes culturales que tiene el espacio público. Es el caso del tratamiento de La Rambla, puesta al servicio de los intereses económicos derivados del turismo sin tener en cuenta que forma parte de la ciudad y que, por encima de todo, tiene que ser de los y para los barceloneses.

El mismo patrón se repite en la rambla de Catalunya, modelo urbanístico de recuperación de la rambla central en su momento que actualmente se ve ocupada por estructuras permanentes y, de este modo, robada a los ciudadanos. Por el contrario, en otras zonas de la ciudad, donde los turistas quizás (todavía) no llegan, como la plaza de Les Glòries, se han creado estrategias ingeniosas para ofrecer un espacio público de calidad a los ciudadanos, incluso mientras se realizan las obras.

Los ciudadanos de Barcelona tienen que poder *tomar* el espacio público cuando se celebren grandes eventos o

fiestas populares y tradicionales. Se debe garantizar que estas expresiones culturales comunes puedan desarrollarse sin tener que subyugarse a intereses privados o parciales.

2.5 Cultura y turismo

Los datos de turismo en la ciudad de Barcelona son abrumadores. Se estima que la ciudad recibe anualmente a unos 27 millones de visitantes, de los cuales la mitad pernoctan en la ciudad (alrededor de 7,6 millones lo hacen en hoteles) y el resto son visitantes de día.¹⁰ Por el impacto que supone este volumen de visitantes, está claro que el turismo no puede quedar al margen de las políticas municipales. Y, por supuesto, tampoco de las culturales. El turismo en Barcelona es un fenómeno ya irreversible. Más allá del aporte de riqueza en la ciudad, hay que ver cuáles son los principales efectos de este impresionante flujo turístico.

La gran mayoría de los turistas que visitan nuestra ciudad buscan los tópicos de la buena vida, la buena comida, el buen clima, las playas, las compras. Y en ella también encuentran elementos culturales. Elementos de una cultura, sin embargo, que parece quedar reducida a los grandes tópicos: Gaudí, el modernismo, Picasso, el gótico y, en determinadas ocasiones, las fundaciones Miró i Tàpies. Si bien es cierto que hay eventos que atraen colectivos específicos, como el Sónar o el Primavera Sound, a grandes rasgos las figuras arquetípicas son las que siguen aglutinando el mayor peso del turismo.

LOS ELEMENTOS CULTURALES QUE ENCUENTRAN LA GRAN MAYORÍA DE LOS TURISTAS QUE VISITAN NUESTRA CIUDAD SON ELEMENTOS DE UNA CULTURA QUE PARECE QUEDAR REDUCIDA A LOS GRANDES TÓPICOS: GAUDÍ, EL MODERNISMO, PICASSO, EL GÓTICO Y, EN DETERMINADAS OCASIONES, LAS FUNDACIONES MIRO I TÀPIES.

10. AYUNTAMIENTO DE BARCELONA. ÁREA DE ECONOMÍA, EMPRESA Y OCUPACIÓN. *El sector turístico en Barcelona*. Barcelona: Ayuntamiento de Barcelona, 2014.

No vamos a negar que es preciso aprovecharse del interés de quienes vienen a nuestra ciudad por la cultura, porque este hecho no deja de suponer un beneficio económico, pero con demasiada frecuencia el ciudadano tiene la sensación de que la ciudad sólo trabaja para el turista.

Se realizan mejoras urbanas y arquitectónicas que parecen especialmente dirigidas a los turistas, y lo mismo ocurre con las facilidades en los transportes. Esta ciudad eminentemente turística ve como se le vacían determinados barrios que, de una manera casi inmediata, se convierten en algo a medio camino entre un hotel disimulado y un parque temático.

Ante la obviedad que es la desaparición, en nuestros días, del viajero del *Grand Tour* y la implantación del *turista* (entendido como aquella persona que se desplaza a una ciudad determinada un par de días o tres y que por ese motivo los tiene que aprovechar al máximo), todo esto hace que nos planteemos cuáles son los servicios que se deben ofrecer al turista. Y, en este caso, con *servicios* nos referimos a una oferta cultural de calidad, porque pensamos básicamente en quien practica el denominado *turismo cultural*.

Hasta el momento la sensación es que son las empresas privadas las que han aprendido rápidamente cómo atraer a la posible *clientela*. Han utilizado los elementos culturales más distintivos de la ciudad para promover su propia oferta: visitas a playas, centros de ocio, centros comerciales o tiendas de lujo, mientras que se han servido de la cultura sólo en lo que les puede resultar rentable.

Y si es evidente que tenemos que cuidar el turismo y tenemos que poder atender sus necesidades, también debemos animarle a participar en la oferta cultural de la ciudad, con demasiada frecuencia cerrada en sí misma. Así pues, el primer paso que se debería hacer es prestigiar nuestra cultura, difundirla más allá de los canales locales.

En los datos recogidos por los informes de Turisme de Barcelona,¹¹ los turistas sostienen que lo que valoran más de la ciudad son las ofertas arquitectónica y cultural, por delante del ocio y la restauración. Así pues, si bien Barcelona es percibida como una ciudad cultural, cuando analizamos con más detalle los equipamientos culturales de la ciudad, vemos que las visitas de turistas extranjeros en ellos no son muy numerosas. A excepción de La Pedrera y el Museu Picasso, que registran casi un millón de visitantes extranjeros cada año, el resto de museos municipales y equipamientos culturales que caracterizan la ciudad, como el MACBA, el MNAC, el MUHBA, el CCCB, La Virreina Centre de la Imatge, el Museu de Ciències Naturals o L'Auditori, por no hablar de los teatros que llenan la ciudad, reciben una afluencia de turistas muy escasa, con cifras que apenas superan los trescientos mil visitantes. De hecho, en el año 2013 Barcelona registró un total de 12,7 millones de visitas a los museos, colecciones privadas y centros de exposiciones. Una cifra muy alejada del potencial de la capital catalana.

Este mismo fenómeno lo encontramos en espacios no estrictamente culturales, pero que podrían definir la esencia y la personalidad de la ciudad, como son los parques municipales que, a excepción del Park Güell y la Ciutadella, no son ampliamente conocidos ni visitados. El Laberint d'Horta, el Jardí Botànic en Montjuïc y el parque de Diagonal Mar, entre otros, no se han convertido en referentes internacionales ni en señas de identidad de la ciudad.

Como decíamos más arriba, Barcelona sigue teniendo el modernismo y Gaudí como eje. Las galerías de arte, los festivales de música (a excepción de los mencionados Sónar y Primavera Sound), los festivales de cine, o los festivales de teatro, incluido el Grec, no se han convertido todavía en referentes internacionales de Barcelona, del mismo modo que no lo han hecho los espectáculos de circo, danza o teatro ni salas de conciertos.

¿Tenemos que limitarnos a promocionar los ítems más gastados o debemos promover toda la riqueza que nuestra ciudad acumula en arte, museos, teatros, cine, música, como hacen otras ciudades europeas?

¹¹ TURISME DE BARCELONA; DIPUTACIÓ DE BARCELONA. *Estadístiques de turisme a Barcelona i comarques*. Barcelona: Turisme de Barcelona; Diputació de Barcelona, 2014.

El hecho es que cualquier movimiento en este sentido puede provocar tensiones. Como señala el informe del CoNCA de 2011 en el apartado sobre turismo y cultura:

La conversión de un activo cultural en producto turístico genera dos posibilidades: la sinergia entre turismo y cultura produce un espacio de respeto y aprovechamiento mutuos, o bien una realidad ahoga a la otra desvirtuando sus valores esenciales. Cualquier interferencia dentro del ámbito cultural ha despertado reticencias en todos los ámbitos.

Nos parece importante analizar ciertas cuestiones que se plantean de modo recurrente cuando surgen estos recelos:

- ¿Por qué cuando se habla de cultura, se habla esencialmente de turismo y la rentabilidad que éste aporta?
- ¿Por qué tenemos que pagar unos precios tan altos para acceder a unos determinados equipamientos que, de hecho, ya son nuestros, y aún tenemos que sufrir su masificación?
- ¿Dónde va a parar el dinero que recauda la Administración con la tasa turística que cobra a los turistas que pernoctan en la ciudad? ¿No tenía que revertir en la ciudad? Y, si lo hace, ¿es que sólo lo hace para hacer mejoras para los turistas?

No basta con que un domingo al mes o en determinadas franjas horarias la entrada a los museos municipales sea gratuita. Quizás haya llegado el momento de establecer un precio simbólico o, cuando menos, reducido para los barceloneses y a la vez facilitarles el acceso para que puedan disfrutar también de estos equipamientos. Muchas ciudades del mundo que sufren un gran impacto turístico ofrecen medidas de esta naturaleza. Es cierto que la Unión Europea desaconseja esta práctica, pero la legítima cuando el servicio en cuestión es prestado por un ayuntamiento y financiado con fondos municipales. Venecia es el clásico ejemplo de ciudad con dos precios para todo: uno para los turistas, el otro para los locales.

Nadie se plantea que esto sea una injusticia, sino que se entiende como una contribución necesaria a las arcas municipales para el mantenimiento de unos servicios y unas infraestructuras que tienen unos costes elevadísimos, y como una contraprestación a la paciencia de los habitantes del lugar, que tienen que soportar el impacto de un turismo de tipo extractivo que produce un desgaste notable en la cotidianidad urbana.

En este marco, si bien con un espíritu universalista, se podría situar la acción que en determinados momentos han hecho los cines, que en una acción reivindicativa han bajado el precio de la entrada y han logrado un inusitado número de asistentes a las proyecciones. También lo que en alguna ocasión, y coincidiendo con Sant Jordi, han hecho los teatros públicos de Barcelona o la iniciativa del Día Mundial del Teatro. En este sentido, tal vez se podría pensar en impulsar algo similar a Girona10, la campaña que con tanto acierto fomenta Girona desde hace unos años. Ciertamente, esta acción está promovida por la Associació d'Hostaleria, Turisme i Restauració de Girona, pero los agentes culturales de la ciudad se han beneficiado de ello.

Estamos convencidos de la importancia de la cultura y somos plenamente conscientes de que es un factor determinante en los ingresos que la ciudad obtiene con el turismo. Por este motivo debemos ofrecer unos servicios de calidad, pero esto no nos debe hacer olvidar que la obligación primera es hacia los barceloneses que soportan el fenómeno turístico de la ciudad: es a estas personas a las que debemos facilitar la cultura.

Tenemos que encontrar un equilibrio entre la ciudad para los turistas y la ciudad de los barceloneses. Debemos facilitar a los barceloneses la participación en la cultura de la ciudad, adaptar la cultura a sus capacidades y consumos creativos, y crear un entorno donde el talento y la creación destaque, porque esta excelencia termine convirtiéndose, por ella misma y de forma natural, en un cebo para el turismo. Un turismo consumidor de la cultura de una ciudad con una clara apuesta pública para ponerla en valor. Con precios asequibles para los barceloneses, con equipamientos cercanos y atractivos, con contenidos que compensen propuestas innovadoras y minoritarias con propuestas de gran consumo. Una ciudad que priorice siempre la calidad, la producción y el talento nacionales, y que realice una intensa campaña de difusión y comunicación de nuestro patrimonio y de la oferta cultural.

Unas políticas públicas que hagan que nuestras salas de teatro y de cine, nuestros museos y salas de exposiciones, nuestros festivales y salas de conciertos lleguen a ser referente internacional. En definitiva, unas políticas públicas que fomenten un turismo no invasivo, sino totalmente integrado en la ciudad.

HAY QUE ENCONTRAR UN EQUILIBRIO ENTRE LA CIUDAD PARA LOS TURISTAS Y LA CIUDAD DE LOS BARCELONESES. DEBEMOS FACILITAR A LOS BARCELONESES LA PARTICIPACIÓN EN LA CULTURA DE LA CIUDAD. Y SON NECESARIAS UNAS POLÍTICAS PÚBLICAS QUE FOMENTEN UN TURISMO NO INVASIVO, SINO TOTALMENTE INTEGRADO EN LA CIUDAD.

PUNTO 3 A modo de conclusión

3.1 Difusión y visibilidad de las políticas culturales

Del mismo modo que hemos sido críticos en muchos aspectos con las políticas que el Ayuntamiento de Barcelona vehicula a través del Institut de Cultura, también hemos reconocido una serie de experiencias en diversos ámbitos que nos han parecido positivas. Muchas de estas experiencias no son muy conocidas por los barceloneses, como tampoco lo son muchas de las actuaciones y proyectos que ha promovido el ICUB este 2014.

Creemos muy necesario que mejoren los canales de difusión de las actuaciones en materia de política cultural, a fin de que la relevancia y la visibilidad pública de los proyectos sean notablemente más elevadas. Dar un eco evidente y explícito a las acciones que el Ayuntamiento impulsa y/o a las que apoya en este ámbito implicaría un acercamiento notable de la cultura a los barceloneses.

En este sentido, el Ayuntamiento dispone de numerosos recursos y medios propios, a través de los cuales se podría hacer una apuesta estratégica de comunicación de los contenidos que definen culturalmente Barcelona. Se podrían emprender campañas para incentivar las visitas a los museos de la ciudad, promover iniciativas de barrio, hacer difusión de la creación de calidad en cualquiera de los ámbitos artísticos y, evidentemente, hacer mención de las numerosas iniciativas que se están llevando a cabo para acercar la ciencia a los ciudadanos.

3.2 Facilitación del hecho cultural

Los puntos dedicados a la educación, a la cultura comunitaria y al espacio público quieren incidir en la necesidad de facilitar el hecho cultural a los ciudadanos. Un ciudadano educado culturalmente participará de manera inconsciente y espontánea en la vida cultural de la ciudad. Si, además, puede ocuparse de la gestión de esta vida cultural de manera comunitaria y en el espacio público, contribuirá de forma natural y no dirigida a la creación de un tejido cultural tan necesario como fructífero.

Huelga decir que esta facilitación debe ser también formal. Es decir, el hecho cultural debe ser fácilmente realizable desde el punto de vista de los trámites administrativos. No puede ser que las buenas intenciones en materia cultural se vean entorpecidas por una burocratización y una fiscalidad exageradas que no consiguen más que desanimar a los principales agentes culturales de la ciudad: los ciudadanos.

SI CONSEGUIMOS QUE LA CULTURA SE CONVIERTA EN UN EJE TRANSVERSAL EN LA AGENDA POLÍTICA DE LA CIUDAD, HABREMOS DADO UN PASO DE GIGANTE PARA ALCANZAR EL ESTADO DE PRESTIGIO Y DE RESPETO QUE LA DIMENSIÓN CULTURAL DEBE TENER COMO PILAR FUNDAMENTAL DE NUESTRA SOCIEDAD.

3.3 Culturalización de la política

Pensamos que es muy necesario que las políticas municipales de todos los ámbitos se impregnen de cultura. Hay que repensar la ciudad desde el prisma de la cultura, y esto sólo se puede conseguir si se aplica una mirada culturalmente crítica sobre todo lo que se tiene que decidir.

Si conseguimos que la cultura se convierta en un eje transversal en la agenda política de la ciudad, en todos los ámbitos que hemos tratado en este informe y en muchos otros, habremos dado un paso de gigante para alcanzar el estado de prestigio y de respeto que la dimensión cultural debe tener como pilar fundamental de nuestra sociedad.

ANEXO

Qué es el Consell de la Cultura de Barcelona

El Consell de la Cultura de Barcelona nació en 2007 como órgano independiente de participación ciudadana en la política cultural de la ciudad. Se estructura de la siguiente forma:

- El **Ple del Consell** es el órgano que recoge el aspecto consultivo y asesor. Lo integran un máximo de cincuenta personas entre representantes de entidades culturales de la ciudad, representantes de los grupos políticos del Ayuntamiento, personas de reconocida valía en el campo cultural y responsables técnicos y observadores permanentes de diversos ámbitos de la gestión cultural municipal. Entre otras funciones, el Ple tiene la capacidad de crear comisiones delegadas para abrir la participación y el debate a todas aquellas personas, colectivos y entidades que forman el sistema cultural de la ciudad.
- El **Comitè Executiu**, presidido por la Vicepresidencia del Consell e integrado por seis vocales designados por el Ple de entre las personas de reconocida valía en el ámbito cultural del Ple del Consell, tiene un perfil netamente independiente en su funcionamiento y es el órgano que concentra las competencias ejecutivas del Consell.
- Las **comisiones delegadas**, creadas a iniciativa del Ple del Consell, se abren a la participación de todas aquellas personas que, ya sea a título individual o en representación de entidades, colectivos o empresas, están directamente relacionadas con su ámbito temático o sectorial.amb el seu àmbit temàtic o sectorial.

Atribuciones y funcionamiento

Así pues, desde la perspectiva competencial que acabamos de describir podemos afirmar que el Consell barcelonés es único porque presenta una naturaleza híbrida con respecto a las atribuciones que tiene encomendadas. Esto también es así en organismos homólogos de otros países, como veremos más adelante, pero en el caso de la ciudad de Barcelona el espacio de actuación se ciñe al ámbito estrictamente local, lo que confiere al Consell una inmediatez y una agilidad operativa muy destacables. Por una parte, y como ya hemos descrito más arriba, el Ple y las comisiones sectoriales operan como órganos consultivos mientras que, por otra, el Comitè ejerce las funciones ejecutivas del Consell.

De acuerdo con el reglamento del Consell, las competencias ejecutivas del Comitè son:

- Informar con carácter preceptivo sobre:
 - La creación de nuevos organismos o equipamientos culturales municipales.
 - Los proyectos normativos y reglamentarios municipales que incidan en temas de política cultural o artística.
 - El nombramiento de los responsables de los equipamientos culturales municipales.
- Participar en la destinación de las subvenciones del ámbito de cultura, en el marco de la normativa de subvenciones del Ayuntamiento de Barcelona.
- Proponer los miembros de los jurados de los Premis Ciutat de Barcelona.
- Todas aquellas funciones que le encomienda expresamente el Ple del Consell de la Cultura de Barcelona.

Así pues, está claro que las atribuciones ejecutivas del Comitè abarcan ámbitos muy comprometidos (premios, subvenciones, nombramientos, etc.), áreas que no son competencia de la inmensa mayoría de los órganos homólogos y que, por tanto, quedan fuera del alcance de la participación ciudadana.

Además, y aparte de estas funciones, el Comitè también se encarga de la redacción del informe anual que nos ocupa y que, como hemos dicho anteriormente, este año se ha querido centrar en la exposición de ciertas reflexiones teóricas y críticas sobre las líneas generales que, a juicio de este Comitè, debería seguir la política cultural que se implementa desde el Ayuntamiento de Barcelona.

Referentes y precedentes

El Consell de la Cultura de Barcelona se creó con determinadas especificidades, pero tomando como modelo los organismos similares que funcionan desde hace más o menos tiempo en varios países del mundo.

De acuerdo con las capacidades operativas que tienen asignadas, estos órganos de participación se pueden dividir en dos grandes grupos:

- Los que tienen una naturaleza puramente ejecutiva: Reino Unido (*arts councils*), Estados Unidos y Canadá (*arts commissions, foundations y councils*), o Suecia (*Kulturrådet*), entre otros.
- Los que ejercen unas funciones básicamente consultivas, como los de los Países Bajos (*Kunstraad*).

En Francia, aunque nominalmente se aplican políticas culturales homogéneas y centralizadas, en general se vehiculan a través de las DRAC (direcciones regionales de asuntos culturales), que gozan de mucha autonomía en las regiones (las provincias francesas) sobre las que actúan. Es decir, si bien es cierto que las DRAC deben aplicar los principios generales de la política cultural que dicta el Estado francés, tienen autonomía tanto ejecutiva como consultiva para trabajar en un sentido o en otro y en mayor o menor medida según las necesidades propias de cada región.¹²

En cuanto al caso de Chile, el Consejo Nacional de la Cultura y las Artes (CNCA) es también un órgano de doble vertiente, tanto ejecutiva como consultiva. Con una gestión descentralizada que conlleva una implantación muy fuerte en el territorio, unas líneas de actuación claras y firmes y una dotación presupuestaria directa, el CNCA sigue siendo el modelo más ágil y efectivo de los que hemos analizado.¹³ Vale la pena hacer una mención específica al web www.observatoriocultural.gob.cl, que funciona como plataforma para agrupar los estudios y las reflexiones del comité chileno.

12. El proyecto europeo de base web Compendium (<http://www.culturalpolicies.net>) aporta información comparada de las políticas culturales en los países europeos.

13. CONSEJO NACIONAL DE LA CULTURA Y LAS ARTES. *Política Cultural 2011-2016*. Valparaíso, 2011.

Composición del Comitè Executiu

En el momento de la elaboración y redacción de este informe, el Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona está formado por:

■ **Montserrat Vendrell i Rius** (Barcelona, 1964)

Doctora en ciencias biológicas por la UB (1991). Es máster en comunicación científica por la UPF (1997) y ha cursado un programa de dirección general en el IESE (2007). Tiene una larga experiencia en investigación biomédica en centros catalanes e internacionales, y en gestión directiva. Formó parte del equipo directivo del Parc Científic de Barcelona entre 1997 y 2007. Desde 2007 es directora general de Biocat, cargo que desde 2014 compagina con el de directora general del Parc Científic de Barcelona. Preside el Comitè Europeu de Bioregions desde marzo de 2012. Preside el Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona desde 2012.

■ **Miquel Cabal Guarro** (Barcelona, 1977)

Traductor literario de ruso. Ha traducido numerosas obras de narrativa y teatro del ruso al catalán de autores como Dostoyevski, Lermontov, Platónov, Dovlátov, Chéjov o Tsvetáyeva. Ha recibido el Premio Vidal Alcover Ciutat de Tarragona por el proyecto de traducción de Petersburg, de Andrái Beli. Es investigador del Centre de Sociolingüística i Comunicació y miembro del Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades de la Universitat de Barcelona. Redacta la tesis doctoral *Transmissió, actituds i usos lingüístics dels tàtars de Crimea*. Es director adjunto del Heliogàbal desde el año 2001. Forma parte del Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona desde 2012.

■ **Toni Casares Roca** (Barcelona, 1965)

Director de la Sala Beckett / Obrador Internacional de Dramatúrgia. Fue miembro fundador del Aula de Teatre de la Universitat Autònoma de Barcelona y, también, coordinador general (1989-1992) del Centre Dramàtic de la Generalitat de Catalunya. Desde 2006 forma parte del Consell d'Assessorament Artístic, Dramatúrgia Catalana Contemporània, del TNC. Forma parte del Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona desde 2011.

■ **Xavier Cordomí i Fernández** (Barcelona, 1956)

Director de La Casa dels Entremesos y de actos tradicionales para el Servei de Festes del ICUB, presidente de la Federació d'Entitats de Cultura Popular i Tradicional de Barcelona Vella y secretario de la Associació de Festes de la Plaça Nova, entre otras responsabilidades. Ejerce la dirección artística de los actos tra-

dicionales de las fiestas de La Mercè i de Santa Eulàlia, del Corpus i del Carnaval histórico de Barcelona. Es o ha sido asesor de muchas iniciativas de cultura tradicional, al tiempo que diseñador, programador, organizador y director de fiestas como el Toc d'Inici, entre otras muchas. Es autor de varios libros, conferenciante, ponente y articulista de numerosos trabajos en revistas, publicaciones, comisiones y congresos, y comisario de varias exposiciones de cultura popular y tradicional. Ha recibido la Medalla d'Honor de la Ciutat de Barcelona, entre muchos otros premios y distinciones. Forma parte del Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona desde 2009.

■ **Daniel Giralt-Miracle** (Barcelona, 1944)

Licenciado en filosofía y letras (UB) y en ciencias de la información (UAB) y diplomado en diseño y comunicación en Alemania (Escuela de Ulm), desde mediados de los sesenta ejerce la crítica de arte, diseño y arquitectura, especialidades de las que ha comisariado más de un centenar de exposiciones y ha escrito varios libros y monografías. También ha tenido responsabilidades en la gestión cultural pública y privada. Forma parte del Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona desde 2009.

■ **Meritxell Inaraja Genís** (Vic, 1968)

Arquitecta desde 1994 por la Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona. Tiene el diploma de posgrado de museografía y diseño de la UPC. Desde 1995 dirige su propio estudio con la realización de proyectos y obras de restauración y equipamientos culturales públicos y privados, tales como la restauración de la antigua fábrica de la moneda La Seca para el espacio escénico La Seca - Espai Brossa, obra merecedora de varios premios. Ha sido profesora de proyectos de la Escola d'Arquitectura de la UIC (Universitat Internacional de Catalunya) y profesora invitada a la Escola d'Arquitectura del Vallès y del programa de extensión universitaria de la Universitat de Vic. Desde el año 2009 es miembro de la Comissió Tècnica de Patrimoni Cultural de la Catalunya Central del Departament de Cultura. Forma parte del Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona desde 2014.

■ **Elena Subirà Roca** (Barcelona, 1974)

Licenciada en humanidades y periodismo por la Universitat Pompeu Fabra, obtuvo el título de postgrado de dirección de comunicación del programa Executive Education de la escuela de negocios ESADE. Es miembro del equipo de dirección de Paral·lel 40 desde el año 2003 y actualmente es la responsable del área de Fundraising y Relaciones Institucionales de esta compañía de producción y gestión audiovisuales. Forma parte del Comitè Executiu del Consell de la Cultura de Barcelona desde 2012.

**PRINCIPALES INDICADORES
CULTURALES DE
BARCELONA**

DOS MIL CATORZE

DATOS DE CONTEXTO

Población de la ciudad de Barcelona

1,6 M

Población del área metropolitana de Barcelona

3,2 M

Superficie de la ciudad

101,4 km²

Superficie del área metropolitana

636 km²

Número anual de turistas en los hoteles

7,9 M

Núm. de edificios declarados Patrimonio de la Humanidad por la UNESCO

8

MUSEOS Y ESPACIOS DE EXPOSICIO- NES

Núm. de museos y grandes centros de exposiciones

53

Núm. de espacios y sedes de los museos y centros

64

Visitantes de museos, exposiciones y colecciones

23,1 M

Visitantes de museos, exposiciones y colecciones en los centros municipales y consorciados

10,6 M

Visitantes de los 10 espacios con más público

14,3 M

Núm. de centros con más de 500.000 visitantes anuales

15

Núm. de exposiciones temporales con más de 100.000 visitas

15

Valoración ciudadana de los museos y centros de exposiciones

7,7

ESPACIOS DE ARTES ESCÉNICAS

Número de salas de artes escénicas

59

Número de representaciones teatrales

12.666

Espectadores de las salas de artes escénicas

2,5 M

% de ocupación de las salas de artes escénicas

56%

Número de espectáculos con más de 25.000 espectadores

15

Valoración ciudadana de los espectáculos teatrales

7,2

ESPACIOS DE CONCIERTOS

Núm. de grandes auditorios

3

Espectadores de los grandes auditorios

1 M

% de ocupación de los grandes auditorios

69%

Núm. de conciertos en espacios de gran aforo

16

Núm. de asistentes a los conciertos de gran aforo

193.264

Valoración ciudadana de los conciertos

7,4

SALAS DE CINE Y RODAJES EN LA CIUDAD

Núm. de cines

30

Núm. de pantallas de cine

196

Núm. de proyecciones de cine

234.625

Espectadores de cine

6 M

Núm. de rodajes en la ciudad

3.073

Núm. de largometrajes rodados en Barcelona

62

Valoración ciudadana del cine

6,8

ESPACIOS DE CREACIÓN

Núm. de espacios de creación privados

17

Núm. de fábricas de creación públicas

8

m² de la red Fàbriques de Creació

20.040

Núm. de proyectos de creación de la red Fàbriques de Creació

350

BIBLIOTECAS DE BARCELONA

Núm. de bibliotecas de la red de bibliotecas públicas

40

Núm. de bibliotecas de la red de bibliotecas públicas / 100.000 habitantes

2,5

Visitas a la red Bibliotecas de Barcelona

6,4 M

Préstamos de las bibliotecas / habitante

2,6

% de ciudadanos de Barcelona con carné de biblioteca

55%

Valoración ciudadana de las bibliotecas

8

CENTROS CÍVICOS

Núm. de centros cívicos

51

Núm. de actividades organizadas por los centros cívicos

15.557

Asistentes a las actividades organizadas por los centros cívicos

369.321

FESTIVALES

Núm. de festivales en la ciudad

187

Asistentes a los festivales

1,7 M

Núm. de festivales con más de 100.000 asistentes

5

FIESTAS

Asistentes a las Fiestas de la Mercè

1,5 M

% de barceloneses que han asistido a las Fiestas de la Mercè

33%

Valoración ciudadana de las fiestas populares

7,5

APOYO A ENTIDADES

Importe de las subvenciones por convocatoria otorgadas por el ICUB

5,4 M€

% de solicitudes presentadas que han recibido subvención

56%

Núm. de proyectos subvencionados por el ICUB

428

FUENTES

Àrea Metropolitana de Barcelona, Associació d'Empreses de Teatre de Catalunya (ADETCA), Associació de Sales de Concerts de Catalunya (ASACC), Barcelona Film Commission, Bibliotecas de Barcelona, Departament d'Estadística del Ayuntamiento de Barcelona, encuesta Òmnibus municipal del Ayuntamiento de Barcelona, Institut Català de les Empreses Culturals (ICEC), Institut de Cultura de Barcelona (ICUB), Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT), Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, Sociedad General de Autores y Editores (SGAE), UNESCO y Turisme de Barcelona.

**ENGLISH
VERSION**

Xavier Trias

Acting Mayor of Barcelona

Culturally speaking, 2014 has been a very positive year for Barcelona. The publication you have in your hands highlights the cultural vitality and potential of our city, qualities that enrich us as people and as a nation and that generate economic activity and employment. Indeed, it is because Barcelona's future depends to such a great extent on culture that we assign it a significant share of the Council's budget.

This has allowed us to create a special capital fund for the city's large cultural venues and make an important commitment to the new Design Museum and the Museum of World Cultures, two first-rate cultural facilities that have recently opened their doors to the public. The same is true for the Recinte Modernista de Sant Pau (Sant Pau Art Nouveau Site) or El Born Centre Cultural, the latter being the epicentre of a year-long programme of events to commemorate the 1714 Tercentenary.

In the following pages, you will see how, in 2014, we continued to promote Barcelona's extensive network of museums and exhibitions spaces, which received 21 million visitors, as well as archaeological projects through the Barcino Plan. We have also encouraged creativity and helped increase the visibility of contemporary artistic projects through venues such as the Parc de Recerca Creativa del Canòdrom (Canòdrom Creative Research Park), the Centre d'Art Contemporani de Fabra i Coats (Fabra i Coats Contemporary Arts Centre) as well as the new Art Factories.

We have continued to offer our support to local cultural commerce and provide grants to help renovate athenaeums and cultural centres. We have striven to make culture more accessible for Barcelona's residents through season tickets and cultural registers. We have also continued to promote and support the growth of the city's festivals as well as community cultural facilities.

On the basis of public-private partnerships, we outline future cultural projects for the city, such as "Montjuïc, the Mountain of Museums". Indeed, this is how I see Barcelona as a cultural capital, with public and private institutions working side-by-side to forge ahead with projects and share existing resources, a formula that has already produced excellent results with, for instance, the new management model of Disseny Hub Barcelona or the Museu Picasso (Picasso Museum), a venue that welcomes a million visitors every year.

In short, the main cultural indicators for 2014 show how Barcelona has made a name for itself as a city of culture, knowledge, creativity, innovation and wellbeing which places all its potential for the dissemination of our heritage and creative talent around the world at the service of Catalonia.

CHRONICLE OF 2014. CULTURE IN FOUR SEASONS

Jaume Ciurana i Llevadot

Acting Deputy Mayor for Culture, Knowledge,
Creativity and Innovation

Those of us who work in public office have a duty to distance ourselves further than anyone else and avoid the habits, conventions and inertias of day-to-day life so as to be able to ask ourselves, on a regular basis, why we do what we do. The clarity of the mission becomes essential so that we may stay on track.

We envisage a city that treats the cultural phenomenon as if it were a big ecosystem in which everything is interconnected: through, above all, civic centres – that together form a large network of community-based culture – but also through local libraries, teams of human tower-makers (or *castellers*), a circus creation space or a music school, to name but a few examples.

Like an orchestra, we must learn to play together in harmony so that the music produced by the entire ensemble sounds good. We must move away from individualism to achieve interdependence so that no cultural agent is left out on a limb. We must aim to be a cultured society, with a critical capacity that steers away from complacency, simply because it is an unaffordable indulgence.

There was a lot of movement on Barcelona's cultural scene last year. Aside from projects that were unfolded and consolidated through community-based cultural policy, 2014 was characterised by the milestones that were reached and by the initiatives that were launched on an international scale, one of the most noteworthy being the preparations made for Barcelona's candidacy to become **UNESCO's City of Literature, as part of its Creative Cities Network**. We are determined to make literature a veritable mainstay in the city's cultural, economic and social development and thus consolidate Barcelona's role as a publishing capital, in synergy with the various literature festivals we organise, such as BCNegra (dedicated to the crime novel genre), Setmana de la Poesia (Poetry Week), Món Llibre (a children's book festival) and Barcelona Novel·la Històrica (Barcelona Historical Novel). We are convinced that, simply by following the path we have outlined to achieve this goal, we will undoubtedly contribute positively to what our city represents, what it is and what it aspires to be in the future.

Through this summary, in the form of a chronicle, I invite you to discover the main projects that the Institut de Cultura de Barcelona promoted last year with a single objective: to make citizens the only and true protagonists of culture.

Winter

The year got off to an exciting start with the presentation of the project for the new **Museu de Cultures del Món** (MCM - Museum of World Cultures). This museum aims to be, above all, a window onto the world and an invitation to learn about other ways of doing things and discover new perspectives and experiences of life through art. It encourages a dialogue between Barcelona and some of the world's most important cultures from Africa, Asia, America and Oceania. Catalans are a people with a strong desire to learn about diversity, to travel and to exchange information. And it is with this philosophy in mind that the museum sets out to help understand and interpret reality through the gaze of other cultures and, as a result, it sits well with Barcelona's deep-seated international and cosmopolitan vocation. As regards the museum's headquarters, the project showcases Casa Nadal and Casa Mora (or Marquès de Llió), two of the most emblematic and majestic buildings on Carrer Montcada that are witness to large part of the city's history, from medieval times to the 20th century. It will undoubtedly become a very special venue and a newly prized asset for Barcelona.

In the **Salvador Espriu Gardens**, popularly known as Jardines de Gràcia, we unveiled the sculpture *Solc*, by Frederic Amat, as a tribute to the great poet and we announced that the itinerary "Lavínia: Salvador Espriu's Barcelona" would begin in these gardens. This event brought to a close a year-long celebration dedicated to Espriu's memory, work and person. The poetry recited by Montserrat Carulla became, in my opinion, the high point of Espriu Year for its intensity and poignancy.

One of our foremost concerns is and has been to make access to culture easier for citizens of Barcelona. As a result, we introduced **BCN Cultural Card** that provides discounts on many cultural activities in the city from theatre, music and dance to cinema, museums and galleries, amongst others. This new card is the third in a series of successfully established initiatives such as the Barcelona Library Card and TR3SC: holders of the new BCN Cultural Card will be able to use the network of public libraries and choose from a selection of offers available to TR3SC cardholders. This new card was created with the same goals as the Quadern Cultura, launched in 2013, that aims to draw younger audiences to the city's cultural programme.

After four years of construction and renovation works, the doors to the **Recinte Modernista de Sant Pau** (Sant Pau Art Nouveau Site) were opened. This Modernista ensemble, the largest in Europe, is one of Catalonia's greatest exponents on account of its remarkable heritage and the importance of its architecture. After extensive renovation works, the site has become a knowledge centre that hosts leading institutions and companies that work on both their individual programmes and establish partnerships to develop joint initiatives. The three key areas they work in are health, sustainability and education. In parallel to this, a cultural initiative is being developed that, as well as strengthening the Arxiu Històric de l'Hospital (Historic Archive of the Hospital), will include a series of guided tours aimed at all types of visitors, as well as courses, conferences, seminars and a variety of other activities.

We increasingly find ourselves referring to creativity and innovation, aspects that generate a lot of interest in cities. Initiatives such as **Barcelona Lab Event** aim to bring culture, knowledge, creativity and innovation closer to citizens and they serve to put creators, knowledge agents and innovators in touch with one another. As John Howkins points out, it is important to strengthen a creative economy because it is this sort of economy that will create employment with added value in the city. Industry has to

be creative, and creativity, industrialised. Cities are laboratories in themselves and citizens are members of a creative community. In this sense, Barcelona must aspire to be the capital of a laboratory country: Catalonia.

In 2014 Barcelona was proclaimed the **Capital of the Sardana**, Catalonia's national dance. With the events commemorating the 1714 Tercentenary setting the scene, the entire country – and Barcelona in particular – enjoyed an especially unique moment in its history. The above distinction was, therefore, an accolade we received with pride and a sense of responsibility. Moreover, it served as a challenge that has motivated us and encouraged us to work to support our national dance, a symbol that is rooted in our collective memory. We were honoured to accept this commitment alongside the *sardana* community. For those of us who are committed to the culture, politics and freedom of our country, the piece *Somni*, by *sardana* composer Manuel Saderra, would be the perfect accompaniment to the period in history that we are currently immersed in.

CREATIVITY AND INNOVATION GENERATE A GREAT DEAL OF INTEREST. BARCELONA MUST ASPIRE TO BE THE CAPITAL OF A LABORATORY COUNTRY: CATALUNYA.

Winter drew to a close with an excellent piece of news: Barcelona was nominated **Capital of Innovation** in the framework of a competition organised by the European Commission and with €500,000 of funding. This acknowledgement is based on the fact that, for the European Commission, innovation is essential for economic growth and a competitive edge in business, and it is an essential part of the strategy for Europe 2020. The world changes and, as a result, the workings of public administration must also assiduously evolve to adapt to the new future challenges that arise. In Barcelona we are quite clear about this.

Spring

If we could use only one word to describe **Sant Jordi**, it would have to be blossom. On this day, the Feast Day of Saint George, community spirit blossoms, culture blossoms, emotions blossom and our Catalan identity blossoms. For Catalans, this day is the mirror in which we would like to see ourselves reflected every day of the year. If Paris is the city of light, Vienna, the city of the waltz and New York, the city of the skyscraper, then in Barcelona we would like to be known as the city of books, the city of libraries. We need to find allies to transform an extraordinary adventure into a multitudinous adventure: that of opening a book and starting to read.

For the exhibition "Salvadoriana. Barcelona's Curiosity Cabinet" we presented a number of previously un-exhibited items from the **Salvador Collection** – an exceptional collection held by the City Council. All of us have a cultural ambition and this

cabinet reveals the Salvador family's passion for knowledge. The Salvadors were a family of apothecaries who, between the 16th and 18th centuries, put Barcelona on Europe's scientific map. They contributed to the spread of scientific knowledge at a time when there were more questions than answers. The new documents acquired by the City Council reveal faithful reproductions of flora, fauna, mineralogy, palaeontology and the pharmacological applications of numerous natural products, as well as illustrating the economic and intellectual vigour of Catalonia in the 18th century. In all, the exhibition is a superb opportunity not only to make known the important contributions made by the Salvador family but also to recover and publicise many of their values. By following the history of science, we can discover the inner weft of today's society.

Along similar lines, the updated edition of the **Festival of Science, Technology and Innovation** will allow us to continue to assert our commitment to drawing citizens closer to science, technology, research and innovation. This festival aims to be a meeting place for different cultural agents, scientists, technology professionals and business people with the purpose of helping to make the culture of science and technology more visible throughout the city. This year we have included the word *innovation* in the title of the festival. Creativity and innovation are driving forces of entrepreneurship and economic growth; they describe an attitude towards all aspects of life. Indeed, our goal is for Barcelona to be recognised for this distinguishing trait. We are convinced that we want to be part of a city model that provides ample space for new imaginative ways of envisaging our future. Uncertainty doesn't worry us but immobility and stagnation do. We need, therefore, to make a commitment to the risk of experimenting with new ways of doing things.

THE NETWORK OF LIBRARIES IS THE BEST DOORWAY TO THE CITY'S CULTURE.

Just before the Feast of Saint John, we opened **Sant Gervasi–Joan Maragall Library**, which showcases the gardens of the Vil·la Florida Civic Centre. The library incorporates innovative elements, one of the most exemplary being the auto-loan technology. With over 40,000 titles in its collection, the library is the largest in the district. Over 900,000 citizens have a library card and this new library takes the total number of city libraries up to forty. We have opened five multimedia spaces for people with functional disabilities and we have also launched the Biblioteques de Barcelona (Barcelona Libraries) app and strengthened partnerships with schools and the social fabric of our communities. Lastly, our libraries are also preparing for the arrival of the digital book loan service. We are sure that the network of libraries is the best doorway to culture in the city. Creativity has to be a constant in the learning process and reading has a crucial part to play. Generations of future readers will depend on the quality and success of these innovations. Generations who will be more empathetic, more communicative and with a greater critical capacity, generations who will be able to express themselves precisely and reason correctly. And all this, in short, means people who are freer.

Summer

Come July, culture goes by the name of **Grec Festival de Barcelona**. The festival allows us to present audiences with a broad sample of what is on offer in the world of performing arts, from conventional formats to those that are more complex or less conventional, with the purpose of ensuring that audiences from across the spectrum are drawn by the various registers and aesthetics. It is also a good time to promote and publicise emerging artists and companies. However, this festival is especially important – in terms of its permanence and continuity – because it entices citizens to sample their first taste of performing arts, especially young audiences.

In the closing phase of the Grec Festival, we presented the new **website on popular culture**. From the beginning, we set ourselves the goal of increasing the promotion, presence and exposure of popular culture. With this goal in mind, we set in motion a series of actions to make this possible: we promoted international exchanges, organised national meetings (such as Els Tres Tombs or lace-making meetings), supported the network of Cases de la Festa (festival associations), we set up informative exhibitions, fostered communication actions (on social networks such as Facebook, Twitter, Instagram, YouTube) and we also launched the aforementioned website that draws together and provides visibility for the city's popular heritage. Through the website we can access a body of work on popular festivals and the various groups involved in them. In parallel, we have begun a civic engagement project with Wikipedia. We are aware of the human and symbolic strength of the fabric of popular culture and we will provide any necessary resources and tools to allow these groups and activities to move forward.

In August, Barcelona was guest city at the **Stockholm Festival of Culture**. Our city's hallmark groups and shows achieved great success during their time in Scandinavia. In return, Stockholm visited Barcelona, also as guest of honour, for the city's Festival of La Mercè, bringing to a close a productive exchange based on a shared way of doing things underpinned by culture, knowledge, creativity and innovation.

Autumn

Barcelona was guest of honour at **Beijing Design Week**, one of the world's most important design, architecture and urban development festivals. Our city had its own pavilion where it hosted exhibitions, workshops, discussions, audiovisual screenings and conferences, one of which focused on Gaudí and Modernisme. Moreover, a delegation of 36 design studios, creators and independent professionals from Barcelona participated in the event, with the purpose of promoting Barcelonan talent in the sphere of design and to attract investment.

On an international level, and just two days after the Beijing fair, we received news of two important events. Firstly, Barcelona would be the 2015 headquarters for the **European Cultural Parliament's annual meeting** and secondly, our city would host **Cineposium**, the annual conference for members of the Association of Film Commissioners International (AFCI). In the 2015 edition, the spotlight will shine virtually exclusively on the relationship between cinema and tourism.

We are a European capital that is committed and supportive of its neighbours, and the fall of the Berlin Wall is one of the most significant events of the past

FROM THE BEGINNING, WE SET OURSELVES THE GOAL OF INCREASING THE PROMOTION, PRESENCE AND EXPOSURE OF POPULAR CULTURE.

25 years. For this reason, and upon our own initiative, we organised the **Europa 25 programme**, a series of five exhibitions in different parts of the city to commemorate the 25th anniversary of the fall of the Berlin Wall, events that in 1989 changed the course of European history. We wanted to bring to the foreground an unofficial version of events and provide firsthand witness accounts: the true protagonists of post-Cold War Europe. The programme was put together in collaboration with various cultural centres and consulate offices in Latvia, Hungary, Poland, Romania and the Czech Republic.

La Mercè is one of the highlights in the city's calendar. What makes the festival so special, year after year, is the participation of thousands of Barcelona's citizens who make it all possible. Doubtless to say, without the enthusiasm and ef-

fort of Barcelonans, who organise, via a range of local groups and associations, much of the extensive programme, the festival would not be the same. The event is very much part of Barcelona and Catalonia but it has an international reputation, too. In 2014, La Mercè's guest city was Stockholm. The Swedish capital joined in the festivities with a series of great proposals such as the projections onto the facade of the City Hall building. Year on year, we see increasing numbers of tourists at the Festival's events, for instance at gatherings of human tower-makers (*castellers*), at parades of giants (*gegants*) or at fire-runs (*correfocs*) and concerts... It is plain to see that La Mercè is fast becoming more international.

And as the Festival of La Mercè came to a close, so did the **Tercentenary commemorations**. A year earlier, we had begun to hold events to mark the three-hundredth anniversary of the War of Succession that was fought in our city. It had been an intense year, full of all manner of proposals that allowed us to delve into the Barcelona of three centuries ago, understand the scale of the events that the city experienced and place them in relation to the Barcelona of today and to the challenges of tomorrow. The success of the entire initiative was defined and measured, and judging by the indicators, we can safely say that the overall assessment was very positive: 13 months of commemorations, 391 programmed activities that have generated a total of 865 sessions/functions in 143 venues across the city and two million visitors. The commemorations took place in all of the city's districts, thus achieving our initial objective of reaching all citizens and making known the historic events of the War of Succession with upmost rigour, and at the same time, in an enjoyable way. None of the above would have been possible without the effort, dedication and contributions of each and every one of those who participated.

THE OVERALL ASSESSMENT OF THE TERCENTENARY WAS VERY POSITIVE: A YEAR FULL OF PROPOSALS FOR THE ENTIRE CITY AND TWO MILLION VISITORS.

The time came around once again for **CultSurfing**. With this initiative we aim to put our potential, as a capital, at the service of all Catalan-speaking territories or Països Catalans. On this second occasion, the data showed that Valencia and the Balearic Islands were better represented and for the first time we had participants from Northern Catalonia and Andorra. The event is geared mainly towards programmers, cultural management professionals and municipal officers in order to establish ties between unique cultural projects across the entire territory. The objective is to discover new projects and exchange experiences with the purpose of giving the various proposals greater visibility and facilitating contact with the media and sponsors. If we had to define CultSurfing using two verbs, these would be, without a doubt, to *share* and to *exchange*.

Because we remain committed to the Arts Factories programme, we organised a series of seminars titled **Factorial – International Meeting** of Art Factories with the idea of converting them into an international platform for debate and reflection on these spaces. The main purpose of the seminars was to share thoughts on the key challenges faced by this new generation of cultural facilities. We also paved the way so as to be able to include both the Sala Beckett/Obrador Internacional de Dramatúrgia (International Drama Workshop) and a new dance space in Les Corts in the network. Although there are many art factories around the world, it is very difficult to find a structured programme that supports them. In the case of Barcelona, a network of public spaces strengthens a much broader system of creation spaces that are either privately run or organised through associations or partnerships, etc. This allows us to include around forty spaces in total. In 2013, Barcelona's art factories took on and led 379 creation projects. In summary, the three objectives of the Factorial seminars were: to open up a space for dialogue and reflection on art factories; become a platform for exchange and connection between art factories and with cultural and artistic systems; and expose Barcelona's art factories and creation spaces to the rest of the world.

The exhibition season at La Virreina began with a first-class show: "**On the table. Ai Weiwei**". Objects and images charged with meaning reflected the life and experience of the author as an artist and activist committed to society and documented the political and social realities of China today. Ai Weiwei invited us to question our surroundings from very different and varied perspectives. Through a graphic timeline, we were shown the most important aspects of the political, cultural and economic evolution of contemporary China and of the key events in the artistic and activist life of this dissident creator and outspoken critic of the Chinese Communist Party. In short, the exhibition bound culture to freedom and discovered in Barcelona the best possible stage from where it could project itself.

Winter

Without stepping outside La Virreina, the last month of the year began with the opening of the exhibition "**Objective Barcelona. We Portray the City**" in which 200 people – with different profiles, styles and origins – set out to create the *urban memory* of our times through photography. The participants were mentored by internationally acclaimed photography teachers.

The exhibition is the culmination of a project that makes civic centres true community-based cultural centres that support citizen engagement as a tool for the creation and production of quality content. The project encourages citizens to adopt a critical perspective as well as to become actively involved in the local community. It also brings together civic centres and the city's leading cultural facilities. This is a *model project* that proves how citizens can assume a leading role in culture.

We also found out that Barcelona would be the first guest city at **Hong Kong Business of Design Week**, a first-class event that had only ever called on countries to participate. It will be a magnificent opportunity for Barcelona to present its design and technology companies in Asia.

As 2014 came to a close, one of Barcelona's and Catalonia's greatest dreams, dating back 25 years, was finally realised: the opening of the **Museu del Disseny** (Design Museum). Now that the museum is up and running, the Disseny Hub Barcelona (Design Hub Barcelona) is now well and truly complete. The venue also hosts Foment de les Arts i del Disseny (FAD - Fostering Arts and Design), Barcelona Centre de Disseny (Barcelona Design Centre) and the El Clot-Josep Benet Library. Barcelona is a city that has museums covering very different subject matters, many of which have been opened thanks to donations and legacies. One crucial museum was lacking, however: a museum dedicated to design... and now we have it. It is an ambitious museum that is as rigorous as it is educational. It has a national character and shines the spotlight on collections of objects dating from the 4th century BC to the present day. Experts from various disciplines have worked side by side so that the magnificent collections can be displayed together under one roof, by which we mean, objects from the Museu de les Arts Decoratives (Museum of Decorative Arts), from the Museu de Ceràmica (Ceramic Museum), from the Museu Tèxtil i d'Indumentària (Textile and Clothing Museum) and from the Gabinet de les Arts Gràfiques (Graphic Arts Cabinet). Design is an essential element in the Barcelona that we are building together and it fuses two concepts that form part of our identity: creativity and entrepreneurship. In this city we are leaders in the production of ingenious objects that make our lives more comfortable. This new museum will undoubtedly become a catalyst for the generation of ideas and initiatives; now we have to be able to continue publicising design as one of Catalonia's fundamental and strategic sectors. Barcelona believes in and is fiercely committed to its status as a cultural capital; now we need your wholehearted involvement so that this dream may become a reality.

It was around Christmastime when we organised an open day so that Barcelonans could visit the **Muñoz Ramonet** property on Carrer Muntaner before renovation works began on the gardens. The restoration will be carried out in line with the design criteria established for the original garden, designed by Jean Claude Nicolas Forestier (1916) and remodelled by Joan Mirambell (1950). As regards the house and the turret, by architect Enric Sagnier, both will remain closed for the duration of the works to renovate them and restore the artistic heritage that they hold.

Epilogue

From a timeline perspective, these are some of the highlights from the calendar of events of the Institut de Cultura de Barcelona. From a geographical perspective, the journalists Maria Palau and Montse Frisach suggest their own particular view regarding the new cultural clusters that are emerging in our city. A theoretical analysis, reflection and diagnosis of the different spheres has been entrusted to the Executive Committee of the Consell de Cultura de Barcelona with the purpose of optimising cultural policy and maximising its performance. And lastly we have the indicators, the hard data, which are needed to fully appreciate the reality and anticipate trends that in turn will help steer future planning.

BARCELONA: NEW CULTURAL FOCUS POINTS

Montse Frisach and Maria Palau

Journalists

With culture, cities grow, gain momentum or renew themselves. Culture is the driving force behind the transformation of a city. Historically, Barcelona has understood that to build a city you also need to build culture. Indeed, this was the city's intention when, in 1934, it opened the Museu d'Art de Catalunya (Art Museum of Catalonia), the nucleus of what today has become the Museu Nacional d'Art de Catalunya, or MNAC, (National Art Museum of Catalonia), in the Palau Nacional on Montjuïc. Despite having initially been a temporary construction for the 1929 International Exposition, the building has become a permanent legacy and it symbolises the starting point of the Catalan capital's modernization aspirations in the 20th century. A decisive and courageous decision was made – interrupted shortly afterwards by the outbreak of the Spanish Civil War and paralysed during the bleak post-war years – to give the mountain of Montjuïc a new identity, much as, half a century later, this same regenerating focus was placed on the Raval with the foundation of the Museu d'Art Contemporani de Barcelona (Contemporary Art Museum of Barcelona), or MACBA, and very recently, in the Ribera neighbourhood with the opening of El Born Centre Cultural, which reflects the idiosyncrasy of a city that bases its future on the bedrock of its past.

This city, which is built with culture, proved itself once again at the end of 2014 with the opening of the Museu del Disseny (Barcelona Design Museum), in Glòries, a burgeoning cultural cluster that in the not too distant future will stand as an important cultural focus point. And 2015 has begun with the opening of a new cultural facility in Ciutat Vella, the Museu de Cultures del Món (Museum of World Cultures), that will both feed from and nourish Barcelona's most Picassian street, Carrer Montcada.

The above examples illustrate how Barcelona remains faithful to this way of understanding and creating a city. It continues to develop new citizen-based cultural attractions, and it strengthens and reinvents existing ones, giving cultural pull-factors precedence. This polycentric city model has prevailed over the historic nucleus model

that was hailed repeatedly as the main, if not exclusive, system capable of harnessing cultural consumers. Some still attribute difficulty in drawing visitors to such important venues such as the MNAC or the Teatre Nacional de Catalunya (National Theatre of Catalonia, or TNC), to their location. They see venues lying some distance away from Plaça Catalunya to be detached from the community, as if beyond the Eixample district there lay nothing but peripheries and frontiers. We, however, feel this is an unviable and dated perception for the 21st century. Not so long ago, this issue emerged as one of the main points in the discussions on the location of the contemporary art centre of Barcelona, which was finally assigned the old Fabra i Coats factory in the Sant Andreu neighbourhood – to the dismay of the aforementioned proponents of the historic nucleus model.

The success of Barcelona's public library network (a network that has understood and supplied the needs of all Barcelonans, wherever they live), the map of civic centres (true pillars of democratization, cultural diversity and mainstreaming in all neighbourhoods), and the results that the Fàbriques de Creació (Art Factories) programme is gradually leaving in its wake, which will probably have most transcendence in the next few years, all point out the direction that many cultural facilities should head for, as, whilst having overcome the stigma of elitism they have not yet achieved more than a marginal influence. In the case of the museum network, one first needs to extract the large number of tourists from data to appreciate that the impact the network has on the local area and on local people is limited.

The first step in overcoming this situation is to see Barcelona as the city it really is and to move beyond truncated cultural horizons that end abruptly with the Eixample. Furthermore, the hypothetical remoteness – from who or close to what? – of some venues has to be tackled with institutional campaigns that promote a change of mentality, and it goes without saying, firm policies that guarantee access to culture for everyone.

BARCELONA ENVISAGES NEW CITIZEN-BASED ATTRACTIONS, OR STRENGTHENS AND REINVENTS EXISTING ONES, GIVING CULTURAL PULL-FACTORS PRECEDENCE. THIS POLYCENTRIC CITY MODEL HAS PREVAILED OVER THE HISTORIC NUCLEUS MODEL THAT WAS FAVOURED BY SOME SCHOOLS OF THOUGHT.

The heart of the debate on the state of culture in Barcelona is its cultural programming that, whilst wide-ranging and diverse, shows strikingly uneven response rates. The obsession with building great cultural containers, which are sometimes overambitious and disproportionate, has not always been accompanied by policies that follow through with creative and intellectual cultural content in harmony with the criteria and tastes of today's society. Uncontrolled investments that were made until the beginning of the financial crisis have left a sad legacy of buildings that are impossibly expensive to run, devouring the entire cultural budget.

Despite the setbacks of recent times, defined by a bleak economic climate, Barcelona faces its present and outlines its future following a true cultural pattern that, we insist, mirrors the shape and meaning of different networks of cultural facilities or driving forces. This formula sees the city as having a series of concepts or strata that are intertwined. Barcino proves its potential, from the purest archaeological ruin, which can be explored *in situ*, to a mobile application that takes you on a magical and evocative virtual journey to Barcelona's Roman past. The Barcelona of the 1700s reappeared for the Tercentenary celebrations and is set to stay. Indeed El Born Centre Cultural promises to provide

new incentives and house new projects in future outreach studies and projects that are already underway.

Despite being somewhat overexploited, depersonalised and oversimplified, Modernista Barcelona remains utterly unique. What need to be addressed, however, are a number of incomprehensible failures such as the imperious need to manage, control and harmonise the legacy of the movement's principal proponent, the genius Antoni Gaudí, which at present is in the hands of many different bodies making it susceptible to too many different interests that often distort its authentic spirit. Next we come to Picasso's Barcelona that, whilst being excessively associated with tourist-trodden Barcelona, has an interesting path ahead and has the possibility of kindling a romance with Barcelona's residents. And it goes without saying: Barcelona has Miró's Barcelona. Miró is the eternal gold mine pending exploitation and the artist's influence should be perceivable well beyond his temple on Montjuïc. Miró should be far more present across Barcelona.

This article attempts to give an X-ray view of old and new cultural focus points in the city: the historic centre-Eixample, Montjuïc and Glòries.

THE HEART OF THE DEBATE ON THE STATE OF CULTURE IN BARCELONA IS ITS CULTURAL PROGRAMMING, THAT, WHILST WIDE-RANGING AND DIVERSE, SHOWS STRIKINGLY UNEVEN RESPONSE RATES.

The centre: assets and conflicts

Once Foment de les Arts i del Disseny (FAD) [Fostering Arts and Design] moved into its new premises in Glòries, in 2014, the MACBA was able to take over the Convent dels Àngels, which offers superb opportunities for expansion, thanks to an assignment from Barcelona City Council. As a result the museum has come to occupy the four buildings that frame Plaça dels Àngels: the headquarters of the institution, the white Richard Meier building that in 2015 will celebrate its 20th anniversary; the Edifici Pantalla, where the museum's Centre d'Estudis i Documentació (MACBA Study Centre) is located; La Capella (the Chapel) and now the Convent dels Àngels that stands directly opposite the Meier building. The Museum has become the lord of Plaça dels Àngels.

These new premises open the MACBA up to an infinite array of opportunities, not only in terms of floor space (an additional 1,800 square metres) but also in terms of future projects in artistic production and education. The expansion will also serve to bring about cross-cutting activities that specifically help to weave the museum into the cultural and community fabric of the Raval neighbourhood, and, consequently into the city as a whole. The City Council has made a firm commitment to the development of the museum, which constitutes a new strategic pledge to revitalise the neighbourhood. Mayor Xavier Trias announced during the presentation of the project in July 2014 that the City Council would allocate 1.5 million euros, of the total two million required, to be able to develop this long-term and complex endeavour. It is hoped that the remaining half a million will be covered by funds generated by the museum itself.

For the MACBA, taking over the Convent dels Àngels is equivalent to winning the lottery, but at present there still remains a lot to be done in order to create suitable content and intellectual challenges for all these venues.

THE MACBA HAS BEEN SUMMONED TO MEET A NEW CHALLENGE AND OVER THE COMING YEARS WE WILL SEE HOW THIS NEW ERA IS BROUGHT INTO EFFECT. THE MACBA WILL FACE ITS SECOND DEFINING MOMENT SINCE ITS INAUGURATION TWO DECADES AGO.

In the next few years, the MACBA will face the second defining moment since its inauguration two decades ago. Indeed, this is especially significant if one considers that the first has not yet been fully addressed, namely, to be a museum rooted in the community, a museum that encourages a love of modern art amongst citizens. In view of the expansion, in early 2014 the museum announced a shift in its content and programming, an out-and-out “reset”, in the words of those in charge of the institution. After a period marked by reduced programming as a result of budget cuts, a new era has recently been ushered in with the incorporation of art historian Valentín Roma and philosopher Beatriz Preciado, albeit as external advisors, who have begun to write a new chapter in the MACBA’s history with new activities and exhibitions, a hybrid formula between exhibitions and public programmes that, as a result, is much more flexible and more susceptible to drawing new audiences, which is one of the institution’s objectives.

Thus, the MACBA has been summoned to meet a new challenge, and over the coming years it remains to be seen how this new era will be brought successfully into effect. What is not sustainable, however, is the fact that a museum so well placed on the international contemporary art scene (a member of L’Internationale network of contemporary art museums) remains an unknown entity for the vast majority of Barcelona’s residents and that years after it was first opened its cultural impact is so meagre.

In the same part of the city, the well-established Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB) – which has recently had a change of management with the incorporation of Vicenç Villatoro in place of Marçal Sintes – must strive to remain a cutting-edge cultural facility. A joint collaborative strategy between the two neighbouring institutions, MACBA and CCCB, should be compulsory and it seems odd, in fact, that this has not yet been exploited as a real option to encourage their growth. It is also a pity that Barcelona University’s Geography and History faculty buildings, located close by, haven’t served, as yet, to revitalise the MACBA and the CCCB, especially given the influx of students to the area. An initial and exciting step towards achieving this essential understanding between both venues is the Habitació 1418 programme that has recently been set in motion and that is addressed to young people in the metropolitan area and in particular from the Raval.

This is a daring and innovative project that should open up new forms of collaboration and outline new management models for the entire city, given that it serves members of the public who are usually absent from cultural centres because they don’t find their personal tastes reflected in the programming criteria.

In the Rambla’s cultural cluster, conflict between the continuous and massive flux of tourists and the cultural consumers is

at its most severe. The cluster has three main cultural focus points: the Virreina Centre de la Imatge, specialising in images, both static and moving; the Gran Teatre del Liceu, and the Arts Santa Mònica. In the case of the Virreina, the programming closely follows analysis on the importance of the image in contemporary society. In 2014, the centre reached a high point with the success of the exhibition by Chinese artist Ai Weiwei, acclaimed by both the public and the critics.

THE HABITACIÓ 1418 PROGRAMME, FRUIT OF A JOINT COLLABORATIVE STRATEGY BETWEEN THE MACBA AND THE CCCB, IS A DARING AND INNOVATIVE PROJECT THAT SHOULD OPEN UP NEW FORMS OF COLLABORATION AND OUTLINE NEW MANAGEMENT MODELS FOR THE ENTIRE CITY, AS IT SERVES MEMBERS OF THE PUBLIC WHO ARE USUALLY ABSENT FROM CULTURAL CENTRES.

From the onset of the economic crisis, the Liceu – which this season celebrates its 15th anniversary since its reopening after the 1994 blaze – has severely suffered the effects of budget cuts and is now searching for new ways to fund itself and draw audiences, even if this means using new formulas. With its prestige and privileged location in the centre of the city, the theatre has to take advantage of the influx of foreign tourists visiting Barcelona and create promotions and activities to attract them. By the same token, it should not neglect local audiences, especially season ticket holders. Whilst the quality of productions should not be compromised, the theatre must attempt to harness the interest of the city's opera neophytes with policies that encourage special offers and discounts on tickets and activities outside the venue. Screening recordings of operas on the beach has, for example, proven to be a success, but the Liceu should aim for a more vibrant presence in the city to rid itself once and for all of its label of elitist and inaccessible. After all, a ticket to the Camp Nou is generally more expensive than a ticket to the Liceu.

Arts Santa Mònica, dependent upon the Government of Catalonia's Department of Culture, has been adversely affected by excessive identity changes over the years. Since another shift in direction in 2013, it has been immersed in crisis and it remains to be seen how the centre will fair under Jaume Reus, the new director.

Aside from this new direction, it is vital that this arts centre emerges from anonymity, especially if one takes into consideration its location in the city, in one of the city's busiest corners.

The cultural cluster on the other side of La Rambla (Gothic Quarter and La Ribera), has a new lead character, El Born Centre Cultural. This new cultural facility opened to the public on 11 September 2013 and over the course of 2014 became established as a key infrastructure in this part of the city. It focuses on historic memory and describes the annihilation of an entire neighbourhood during the 1714 siege of Barcelona. Its success has proven how the conservation of the ruins found beneath the old market of El Born and their subsequent museumisation and showcasing was a wise decision, despite criticisms regarding the possible propaganda uses the venue may have

EL BORN CENTRE CULTURAL HAS BECOME ESTABLISHED AS A KEY INFRASTRUCTURE IN LA RIBERA NEIGHBOURHOOD, AND THE CONSERVATION, MUSEUMISATION AND SHOWCASING OF THE ARCHAEOLOGICAL RUINS UNDER THE MARKET HAVE BEEN A SUCCESS.

in light of Catalonia's independence movement. Above and beyond political considerations, and even if Catalonia weren't at such a politically critical point, El Born is a unique infrastructure that explains in a solvent and clear manner a series of historic events that attract the interest of local residents, Catalans and tourists from further afield. The venue has been a big success and it has drawn an impressive two million visitors in its first year, making it one of the most popular cultural venues in Catalonia.

The second wise decision was to convert the old market building into a covered public square, which accentuates its facet as a meeting place, a leisure area and place to wander about, as well as its multidisciplinary character and its capacity to host all manner of activities, although, as its managers have admitted, it's important to apply a filter so that it doesn't become a mishmash of content. Upon the closure of the Tercenary activities, El Born has found its own personality and *raison d'être* in the middle of the city and the project is gaining momentum beyond the year commemorating the events of 1714.

El Born has become, for instance, the ideal setting for one of the new community festivals promoted by the City Council: Barcelona Novel·la Històrica was held for the second time in 2014, taking advantage of the success of the historical novel in Catalonia. It follows a top-rate and cross-cutting format and is an effective way of debating literary themes and bringing the public closer to its favourite authors. The thriller genre, very popular with Barcelonans, is discussed in BCNegra. This is another well-established and hugely successful event and the Barcelona Novel·la Històrica has adopted its tried and tested format. We hope that in years to come it remains as popular as it is today. Not only do the two festivals not disturb each other but they could even, at specific points, be allies. To sum up, we believe Barcelona has the capacity to undertake new parallel literary festivals.

If El Born has become a phenomenon for citizens, the Museu Picasso, the Council's flagship museum, for its quality, heritage importance and number of visitors, continues to be one of the top centres visited by tourists. Thanks to the artist's international renown, the museum draws those who come from abroad, but unfortunately most Barcelonans only remember stepping foot inside on a school trip. It should be said, though, that the museum increasingly offers more reasons to return: the permanent collection is renewed three times a year, so the museum is constantly changing and there are always new paintings to discover in this vibrant and dynamic display of works of art. One of the museum's failings is, perhaps, its public relations policy. Another problem the museum faces is the crowds of people outside on the narrow Carrer Montcada. This problem dates back some time and is particularly difficult for local residents.

Recently, however, the museum has modernised its ticket sales system and now admissions can be bought on the internet, a solution that may help break the physical and psychological barrier represented by the long queues that start at the entrance to the museum, especially during the high season. Unfortunately, Barcelona's residents (and those living outside Barcelona) still view the Museu Picasso as a touristy cultural facility, a cliché that needs challenging. This aspect has deeply concerned both the museum's former director, Pepe Serra, and its present director, Bernardo Laniado-Romero. It's yet to be seen if the online ticket sales and bookings will decongest queues on Carrer Montcada, but initial feedback is positive. In spring 2015, a major exhibition on the relationship between Pablo Picasso and Salvador Dalí – a sure success – may encourage Barcelonans to rekindle their relationship with the museum. After all, half a century ago the painter from Malaga opened the museum specifically for the people of this city.

One issue that has been repeatedly discussed over the past years with regard to Barcelona's artistic programming is whether the historic city centre really needs to host exhibitions that draw large numbers of visitors. These blockbuster exhibitions, which are common in cities with similar tourist power as Barcelona (such as London, Paris, New York and even Madrid) do not tend to be hosted here, except for in a handful of cases. Over the course of the crisis, the Catalan capital has been bereft of this type of high-impact exhibitions, to the extent that comparisons with the Spanish capital have left Barcelona in a somewhat uncomfortable position. This leads us to the question, "does Barcelona need to host this type of exhibition?" The huge expense involved in this type of operation and the fact that museums here do not have the works of art necessary for exchanges with major international institutions makes the hosting of this sort of exhibitions very difficult, which may seem paradoxical in a city with eight million overnight stays every year.

It has also been said that the reason for the absence of this type of exhibitions is the lack of suitable facilities, although the MACBA, the CCCB, the Museu Picasso or La Pedrera could amply serve this purpose. However, if we recall recent international examples, would the MACBA host a Jeff Koons or Bill Viola exhibition? Do they fit in with the MACBA's programming criteria? Could the new Museu del Disseny, with its current resources, host an exhibition by Givenchy or Yves Saint-Laurent? How often can the Museu Picasso organise an exhibition such as that of Picasso and Dalí?

Achieving a balance between the dizzying number of tourists that visit the city and cultural activity is not an easy task. This conflict of interest is particularly evident in the centre, especially to the north of Plaça Catalunya. Passeig de Gràcia, a Gaudí avenue par excellence, has in a short time become a glitzy, luxury shopping strip. Whilst it's true that neither the Champs-Élysées in Paris nor La Via Condotti in Rome are cultural clusters, we should remember that Passeig de Gràcia and its surrounding streets contain the jewels in Gaudí's crown, the Eixample's outstanding architecture, and small but enormously interesting foundations such as Godia, Suñol or Tàpies.

If this area has become consolidated as the paradigm of luxury shopping, paradoxically, the important cluster of art galleries that for four decades were dotted along Carrer Consell de Cent is undergoing a sad and swift dismantling. The reasons for this have been the economic crisis that has affected the mid-range art market, which up to now characterised Barcelona's galleries. Another factor is the business model of these galleries has been shaken up by globalisation and the digitalisation of sales. Lastly, the area we are discussing has been hit by the Urban Tenancy Act that has dealt a devastating blow to business premises that had previously enjoyed old rental contracts with cheaper rates. By means of example, in 2014, three of the most prestigious galleries in the city fell victim to this circumstance: Joan Prats,

which had to leave its historic headquarters on Rambla Catalunya and move into the premises on Carrer Balmes that previously housed Artgràfic; Carles Taché, set to relocate on Montjuïc; and La Senda, which will move to near the Palau de la Música on Carrer Trafalgar. How will the city recover from the loss of this commercial art gallery cluster in the very heart of the city?

THE PICASSO MUSEUM IS STILL PERCEIVED TO BE A MUSEUM FOR TOURISTS. A CLICHÉ THAT NEEDS CHALLENGING.

Montjuïc: a major strategic plan

Barcelona continues to trust that culture will generate the necessary stimuli to help citizens make the city's venues their own. Culture, a force capable of revitalising remote, abandoned and ill-fated urban sectors. Indeed, this is the idea behind one of the most ambitious plans in recent years: the mountain of museums, on Montjuïc. As we said, the city's cultural potential is expanding beyond its historic nucleus and the Eixample. A promising change in mentality that is just blossoming and a new city model that is being built around the city's different cultural clusters. The horizon has broadened and Montjuïc fits with a personality all of its own into this multi-centred model. The mountain of museums is a project that wants to update and reappraise a historic and at the same time contemporary legacy. Montjuïc is home to a disaggregated lot of elements – often with their backs to one another and without any true sense of community – that seem to be crying out for re-composition, re-launching and in particular more visibility.

The city does not end at Plaça Espanya, although prejudices and fears about crossing this invisible frontier live on, some more justified than others. Not all Barcelonans have the same relationship with the mountain that stands between the sea and the city. For some it is a home from home, for others it's out of the way and remote. For some this is a place to enjoy free time and get away from it all, for others it's a one-dimensional image that evokes the historic demons of the city's past. Integrating Montjuïc once and for all into the cultural life of the city, in an everyday rather than exceptional sense, means we have to endow it with a much more open character that is more closely tied to its cultural, leisure and entertainment content – old and new content.

Montjuïc has to make a commitment to culture, in a broad sense, safeguarded by this project that is being developed by several players, both public and private (the Catalan Government, Barcelona City Council, Fira de Barcelona [Barcelona Trade Fair] and CaixaBank). The project, which has been tagged with the suggestive label "a mountain of culture", encompasses a wider area than the "esplanade" that was initially put forward but wisely rejected in favour of a project with a richer, more complex character, with more volume, relief, nuances, and in harmony with Montjuïc's landscape. The project has a unifying vocation, which will need to redouble in the future, but for now, the first phase begins with a trio of venues, namely, the MNAC, CaixaForum and the Mies van der Rohe pavilion.

The MNAC will be one of the pillars that gets the project underway. And no other way forward would be logical. Under Pepe Serra, its current director, the museum at the forefront of Catalan art has begun to develop a more social model that is already helping to bring Montjuïc and Barcelona closer together. New visitors have overcome their fear of this great sanctuary of Catalan art. The success of the recent renovation of the modern art display is proof of the drawing power of a

museum that was ready for a good shake-up and a more enthusiastic management. Further proof is the interconnection with other proposals that ensure the museum's transformation beyond a monolithic vision of art.

Little by little, the museum is becoming a meeting place and a point of special interest for contrasting types of visitor. Without oversimplifying its course of action, the MNAC has managed to socialise a museum with obvious limitations, for instance its accessibility issues. It's clear that Montjuïc is further from Barcelona psychologically than physically but nothing can excuse the fact that it's taking so long for the metro to reach the entrance of the museum, a long-standing aspiration that would shatter the invisible barrier. With firm and resolute support on behalf of all administrative bodies, the MNAC could become the grand gateway to cultural Montjuïc. What is more, Fira de Barcelona is ceding the twin pavilions it no longer uses to the city and this will bring the entrance to Montjuïc, according to the current plans for the project, much closer to Plaça Espanya. The Alfons XIII and Victòria Eugènia pavilions are presently two empty containers patiently awaiting new cultural uses.

ON MONTJUÏC ART IS A MAJOR FEATURE, BUT SO IS THEATRE. IT WOULDN'T BE SO OUTLANDISH FOR VENUES LIKE THE MNAC AND THE TEATRE LLIURE TO SIT TOGETHER TO DRAW UP A PACKAGE OF JOINT INITIATIVES TO SHARE VISITORS. TODAY CULTURAL KNOWLEDGE IS INTERCONNECTED AND CANNOT BE COMPARTMENTALISED.

They provide, therefore, the opportunity to display the MNAC's own pieces, dispersed or hidden away in vaults, and to invite other international institutions to exhibit here, if and when the exhibits are relevant to the cultural identity of Barcelona or Catalonia and are able to bolster it in some way. It would be a mistake to deviate from these two principles and above all it is important to avoid converting the mountain complex into a hodgepodge of museums. First and foremost, we must see to the needs of the current Catalan museum system. Needs that in the case of the MNAC have become urgent; the Palau Nacional is desperately lacking an adequate temporary exhibition space. This isn't the MNAC's problem but Barcelona's and Catalonia's problem.

"A mountain of culture" is much more than just a complex of museums and rather than adding new attractions to Montjuïc we should seek to consolidate the cultural facilities already there and find more intelligent ways of promoting them with more imaginative, cross-cutting and inclusive solutions. On Montjuïc, art is a major feature, but so is theatre. Have the relationships and rapports between venues with different specialties been exploited sufficiently to favour the exchange of visitors? This is a major question that is awaiting an answer but that cannot be solved with the yearly Museums Night (a programme of events held in cultural venues across the city between 7 pm and 1 am) no matter how popular the initiative may be. It wouldn't be so outlandish for managers of a museum like the MNAC and a venue like the Teatre

Lliure to sit around a table together to draw up a package of collaborative initiatives that extend over time in order to maximise numbers of shared visitors. Indeed, these cultural facilities sit relatively close to one another, both physically and conceptually, as today, more than ever before, cultural knowledge is interconnected and cannot be compartmentalised. Moving visitors on Montjuïc is an ambitious endeavour that some have begun to undertake: for example, the merry tandem made up of the Mercat de les Flors and Fundació Miró or the MNAC inviting Sol Picó to dance in front of its extraordinary Romanesque heritage or the screening of art films with the collaboration of the Library of the Filmoteca de Catalunya (Cinematheque). Another exemplary initiative is the Grec Festival. This summer event in Barcelona has gained a renewed direction, with clear and coherent programming principles, and has made a firm commitment to Montjuïc, its virtually exclusive setting. Its creators, with Ramon Simó at the helm, realise that the only place to host the Grec Festival is on Montjuïc. The programming is likened to a drop of oil on a pool that spreads out from the Greek amphitheatre across the entire mountain. The agreements that have been drawn up between the Mies van der Rohe pavilion and the Museu d'Arqueologia de Catalunya (Archaeology Museum of Catalonia) or CaixaForum are the way forward and they set an example for many other future projects. For "the mountain of museums", too.

Ideally, this venture calls for interorganisational collaboration between Montjuïc's cultural facilities. We refer to Montjuïc in a global sense, because the mountain presents multiple leitmotifs, for example parks and gardens that could be the object of a more effective museographic approach, in harmony with the other attractions here and capable of transforming a simple stroll into a learning adventure. We should tie culture to the museumification of these urban natural areas and to architectural heritage. An architectural heritage that we could take much better advantage of. By this we refer to landmarks that are in themselves of interest, not because of their content. A good example is the Palau Sant Jordi, by Japanese architect Arata Isozaki, that is not just a venue for major concerts but a symbol of the renewed momentum the 1992 Olympic Games gave the city and the new impetus given to international cutting-edge architecture. The same applies to the building that hosts Fundació Joan Miró, by Josep Lluís Sert, a metaphor for a Mediterranean way of being and living. And without a doubt we shouldn't forget to mention Montjuïc castle, a symbol of Barcelona's darkest past but nowadays also at the service of culture. All these landmarks, amongst many others, can give Montjuïc a new dimension in this newly envisaged cultural organisation.

MONTJUÏC IS A LABORATORY WHERE EXPERIMENTS CAN BE CARRIED OUT TO FIND A NEW UNDERSTANDING BETWEEN CULTURE AND THE PUBLIC. A PUBLIC THAT IS DIVERSE AND LOCAL. BY NO MEANS SHOULD MONTJUÏC BECOME A THEME PARK FOR TOURISTS.

We could say that Montjuïc is, therefore, a sort of laboratory where we can carry out experiments that aim to foster a new understanding between the public and culture. A public that is – and should be – diverse and, above all, local. The debate surrounding mass tourism will greatly affect the future plans for the mountain. Without falling into the tourist phobia trap, it should be mentioned that no cultural policy programme should prioritise tourists as a source of income. By no means should Montjuïc become a theme park for tourists. Precisely because of the complex relationship that Barcelonans have historically had with the mountain, it's important to devise a decisive strategic plan that facilitates access to culture there. A strategy that has to be based on information. To give a very clear example, at Fundació Miró, the number of foreign visitors is utterly disproportionate to that of local visitors, although it must also be said that numbers are subject to change depending on the time of day, the day and the time of year.

Design: a driving force in Glòries

The next culture cluster we will examine is in Plaça de les Glòries and its surrounding area. For decades this district has suffered the consequences of complex urban planning that has obstructed all attempts to interconnect it and now it is in search of a new, clearly defined identity. The first cultural facilities to base themselves in the area were the TNC and L'Auditori but now the area has a new focal point, the recently inaugurated Museu del Disseny that opened its doors in December 2014, some fifteen years after the project was first put forward.

The building that hosts the museum, Disseny Hub Barcelona, was conceived by the architecture studio MBM, and despite its unattractive exterior, its interior is attractive and practical, an ideal venue for interesting proposals on design. We should also mention that the elimination of the elevated roundabout has increased the overall visual harmony of the facility. Apart from the museum, the venue also houses the new Josep Benet Library, which serves the Clot district and is the headquarters of the FAD and Barcelona Centre de Disseny (Barcelona Design Centre). Beyond whether the building will perform architecturally and urbanistically – this will become clear when the square's restructuring is complete and the rapport between the area and its neighbours, Encants Vells (the old Encants flea market) and Agbar Tower, is better defined – what should be highlighted is the fact that the Museu del Disseny has, at long last, placed over 70,000 artefacts on public display, a feat not to be sniffed at.

The new museum brings together the collections of four institutions: the Museu de les Arts Decoratives (Museum of Decorative Arts), the Museu de Ceràmica

(Ceramics Museum), the Museu Tèxtil i d'Indumentària (Textile and Clothing Museum) and the Gabinet de les Arts Gràfiques (Graphic Arts Cabinet). The new infrastructure is the culmination of a decision taken two decades ago to unite in a single macro space *objets d'art*, also termed *applied arts*, a sector in which Catalonia has long been a point of reference.

The immense heritage value of the museum's collections is indisputable and the inauguration of the centre has meant that, at long last, the pieces can be put on public display and studied by experts under one sole roof. It is, if you like, a temple to honour the art of objects in Barcelona.

The Museum, which has opened its doors with four spectacular permanent exhibitions dedicated to product design, fashion, graphic design and signature/decorative arts, faces several future challenges. Before the museum opened, interesting projects were developed for the display of the various collections, a brilliant example being the fashion galleries that explain, through clothes

THE NEXT CULTURE CLUSTER IS FOUND ON PLAÇA DE LES GLÒRIES AND ITS SURROUNDING AREA. IT ENCOMPASSES THREE CULTURAL FACILITIES: THE TNC, L'AUDITORI AND THE NEW MUSEU DEL DISSENY, WHICH OPENED IN DECEMBER 2014.

and accessories, how our notion of body image has changed over history. Now the museum is up and running, it's important to break the mould of the different disciplines, moving the artefacts about depending on the story that is being told, giving transverse perspectives on the world of the object and interacting, above all, with today's creators, companies, brands and all economic sectors in general related to the museum's theme. It's hard to think of another museum in the city with more opportunities to interact with society and to investigate new ways of life in the 21st century. No other museum has the potential to become a veritable emporium of the world of objects: it is a public arena for exchange in which visitors can walk from one end of the building to the other as they would in any other public space in the city.

THE MUSEU DEL DISSeny HAS TO BE HOME TO THE ENTIRE DESIGN SECTOR, WITH ALL ITS PLAYERS.

Achieving these goals is no easy task as the museum was initially conceived in times of plenty, financially speaking, but has been opened in times of shortages and cuts. What is more, this is a sector that is sensitive and susceptible, with many different interests and tendencies. Whilst not forgetting its public vocation and service to citizens, the museum should seek the implication of the private sector to ensure a dynamic future and not become a cemetery for objects that will only be visited by design school students. If in the boom, Barcelona congratulated itself for having taken over from Milan as the capital of Mediterranean design, it can now proudly announce that it has a museum with dynamic design collections that invite research and innovation on object design. The venue has to be home to the entire design sector, with all its players, both leading and minor. If this becomes the case, visitors will naturally be drawn to the museum. It will be an inevitable consequence. To sum up, the Museu del Disseny is a magnificent opportunity for Barcelona.

The consolidation of Glòries as a new cultural focus point in the city will not be complete without including one of the players that has been part of the 22@ neighbourhood since 2009 and that is just few metres from the beach, namely, Can Framis, belonging to the Fundació Vila Casas. Without counting on any public funding, Can Framis houses the private collection of paintings amassed by businessman Antoni Vila Casas. The collector's intention has always been to put together an important collection of works by Catalan artists with the purpose of offering an honest and non-conformist portrait of today's artistic production. Vila Casas acts as a true patron of the arts and is living proof of how the private sector can provide proposals that complement and complete those of public institutions and can even act as a wake-up call. The tandem formed by the neighbouring Can Framis and Museu del Disseny – one private the other public – could constitute a small-scale museum network fostering dialogue between art and design. Indeed, the artwork exhibited in Can Framis, in addition to the regular temporary exhibitions held in the two Volart venues, also belonging to Fundació Vila Casas, on Carrer Ausiàs Marc, constitute a veritable museum of contemporary Catalan art.

Glòries is also a benchmark for the performing arts and music in the city, with L'Auditori and the TNC. Sergi Belbel's last year as director of the TNC made one fear for the worst for the future of this facility, that has the handicap of solemn, disproportionate and uninviting architecture, conceived with a degree of political influence and without the involvement of the sector. The TNC had an unfortunate beginning, but it is undeniable that, with all his successes and failures, Belbel has helped it grow over the seven years of his leadership. In the midst of the financial crisis, however, his formula ran dry and audience numbers dropped overnight, as did the good rapport. The appointment of Xavier Albertí as the new director of the TNC and his adoption of new, more revolutionary guidelines, have saved what everyone hopes will one day be Catalonia's flagship playhouse.

Albertí has set the theatre on an unexpected path with a multifaceted, cross-cutting and complex programming that has drawn the attention of new audiences. His commitment to popular Catalan theatre has led to a more open character for the venue, that was crying out for a larger sphere of influence and eager to tear down the walls of bourgeois theatre. The new director has changed facets of the theatre's funding structure and has redirected some of its maintenance costs into the performances. If his predecessor opted to cut back on performances, due to the lack of funding, then Albertí has somehow managed to increase the number of shows and has made countless intrasectoral ties. For instance, with the library network or with the Institut del Teatre, an age-old pact pending resolution. His model, although still in its early stages, has been inspiring and is truly promising.

**GLÒRIES IS ALSO A BENCHMARK FOR THE
PERFORMING ARTS AND MUSIC IN THE CITY, WITH
L'AUDITORI AND THE TNC. THE TNC'S NEW MODEL
HAS BEEN INSPIRING AND IS TRULY PROMISING.
L'AUDITORI HAS ALSO GAINED NEW IMPETUS AND IT
EXPERIMENTS WITH A MORE ECLECTIC PROGRAMME.**

L'Auditori has also gained new impetus with the appointment of Joaquim Garrigosa as director and, more recently, of Valentí Oviedo as manager. Oviedo is sure to be a long-term asset as regards the innovative approach that cultural management so urgently needs. An innovative approach that L'Auditori is pleading for and that it is already being put into practice through a more eclectic programme – which is also, to a point, less structured – infused with a more popular character, with nods to cinema and new musical genres and new promotions to make tickets more affordable. The free concert that was given last summer on the beach by Barcelona Symphonic Orchestra, the OBC, drawing large crowds, outlines the institution's parallel growth path in its mission to encourage a love of classical music amongst all Barcelonans. Setting L'Auditori on a new course couldn't be delayed any further, especially if one considers the prominence of the Palau de la Música Catalana with Joan Oller as director. The Palau finds itself in a very strong position, which should serve as a stimulus for L'Auditori. Another desirable outcome would be greater synchrony in terms of the programming of both venues.

The value of specific assets

Barcelona must continue to create new cultural focus points – especially if one considers that in a hypothetical future the city may become the capital of a sovereign state. The role of municipal civic centres is a key aspect of the development of these new cultural focus points, but so too are the Fàbriques de Creació that, born in the 21st century, are simultaneously production, exhibition and education centres. In a neighbourhood such as Sant Andreu de Palomar, the Fabra i Coats centre, despite its tender years, is an example of cultural cross-cutting, fully in line with new times. Fabra i Coats has been set up to promote the union between art and technology. Whilst wanting to remain connected to the local area, it also has international aspirations, as can be seen, for example, with the fantastic contemporary art cycle led by Martí Manen and David Armengol that kick-started the regular programming of projects commissioned by the centre. Fabra i Coats also acts as a hothouse for cultural projects and encourages entrepreneurship in the sector.

Local culture hubs, both those that are well-established and those that are emerging, are where Barcelona has shown itself

to be most effective; they are capable of interacting with different cultural players and of having permanence. This explains the success of cultural initiatives that have emerged from the private sector and that have a specific and unique character. Barcelona is the host city for festivals such as Sónar and Primavera Sound, which have gradually climbed the ranks. In this case, the role of public administrations is to be predisposed to and aware of these sorts of initiatives so as to be able to guide and accompany them as they develop.

In the case of art fairs, for example, and in light of the numerous failed attempts to organise a large-format and relatively generalist competition, small signature fairs such as Loop and Swab have proven successful. Maybe this is where Barcelona's future lies.

Recently, a new shift has been noted in cinemas, also pointing to this cultural specialisation trend. As numbers of cinemagoers drop critically in commercial cinema halls and amidst the many difficulties faced by commercial cinema companies – brought about by the financial crisis and the brutal and inexplicable increase in VAT on tickets – new cinema venues have opened up with specialist listings and are finding their place in this difficult sector. The film director Ventura Pons has recently reopened the old Texas cinemas and has done so with a programme of reruns of films with a specific cultural interest. At the end of 2014, the old Nàpols cinema was transformed into the Phenomena cinema,

dedicated to rerunning films on a large screen, especially from the 1980s that have become cult favourites or classics. In the independent and more alternative cinema sector, we should also mention the Zumzeig cinema in Sants. In the field of cinema festivals, the well-established L'Alternativa and the In-Edit Festival, dedicated to musical documentaries, are also held in the city.

Barcelona supplies a variety of cultural options, a supply that is broad, rich and varied, multifaceted, but all too often supply is not matched by demand. The problem of cultural demand is worrying and it should be viewed in relation to the historic deficiencies of our country's education system. We should also make a firm commitment to new management models – many of which are outdated – to give them a collective spirit. These new models should also be more persuasive, with a vision of culture that is integrated into people's lives. Above all, cultural management should only be in the hands of people who fully believe in the true value of culture.

WE SHOULD MAKE A FIRM COMMITMENT TO NEW MANAGEMENT MODELS. CULTURAL MANAGEMENT SHOULD ONLY BE IN THE HANDS OF PEOPLE WHO FULLY BELIEVE IN THE TRUE VALUES OF CULTURE.

ANNUAL REPORT ON CULTURE 2014

Reflections of the Executive Committee of the
Consell de la Cultura de Barcelona (Barcelona
Culture Council) on cultural policy

POINT 1

Introduction

For Barcelona, 2014 was an important year. Over the weeks and months, major projects were completed and others gradually took shape. Indeed, it was a year in which the foundations for major future challenges were laid.

At a time when the very underpinning of democracy as we have understood it for the past forty years is undergoing deep change, in the midst of a context in which numerous structures seem to have hit rock-bottom and many of the processes that until now were perceived as indisputable seem to have expired, the city realises it has the opportunity and capacity to lead a process of change in which cultural policies should play a pivotal role.

We believe the time has come to recover the etymological sense of the Catalan word for city council, *ajuntament*, meaning *coming together*. In short, we believe we should make this unity our emblem. More than ever before, the institution that represents Barcelona's citizens – there is no city without citizens – has to initiate a process of convergence with a clear objective: for citizens to play a truly active role in municipal policy-making. That is to say, all actions undertaken by the City Council should be those that the Barcelonans themselves want and that are achievable when citizens and City Council come together.

As has been the case on previous occasions, the Executive Committee of the Consell de Cultura de Barcelona wants the most relevant aspects of this year's report to continue to be both critical and theoretical. The report must be reflective and it should concentrate on lines of cultural debate, many of which were already pointed to in the 2013 report. Once again, this year's report aims to avoid inventories and number crunching and focus on the themes, arguments and proposals in relation to cultural policy. For this reason we have continued to use the subtitle with the word *reflections*. The reflections made by the Committee are structured around major sectors.

The report includes a series of observations on various spheres relating in one way or another to the city's cultural policy.

In 2006, Barcelona City Council approved a new cultural strategic plan that, under the heading *Nous accents 2006* (New accents 2006), established the key lines of cultural policy to be applied over the following ten years. The text set 2015 as the year in which to take stock of the plan's achievements and, moreover, revise it with the purpose of drawing up a new strategic plan. The present report includes references to this strategic plan with the purpose of contributing to an assessment and revision that will clearly be necessary at some point in the future.

Despite not wishing to resort to figures, we feel it is appropriate to provide some basic data on cultural investment. According to the Centre d'Estudis i Recursos Culturals (Centre for Cultural Studies and Resources) of the Diputació de Barcelona (Barcelona Provincial Council), public spending on culture (between all contributing administrations) was cut by 29% from 2009 to 2012.¹ In 2009, spending was at 1,256 million Euros but by 2012 the figure stood at 897 million. Without a doubt, the current global financial crisis has brought about cuts in culture budgets (too) but what we really need to assess is how the cuts manifest themselves.

In 2006, the Institut de Cultura de Barcelona (ICUB - Culture Institute of Barcelona) allocated 4.38% of the total budget to grants. In 2014, the total amount allocated to grants – awarded on the basis of an open and competitive call for applications – was 3.45%, a reduction of 0.93%. In contrast, the ICUB's total budget has increased 21.06% in this same period. Bookshops, galleries, creation spaces, auditoriums, theatres, athenaeums, etc. have all benefitted from this increase in resources. And this, of course, is a good thing. Nevertheless, we believe the allocation for subsidising cultural projects and initiatives should be increased once again to allow for the much needed appearance of new projects.

1. DIPUTACIÓ DE BARCELONA. CENTRE D'ESTUDIS I RECURSOS CULTURAUX. *Una mirada a les estadístiques culturals de Catalunya 2014* [online]. <<http://interacció.diba.cat/blogs/2014/10/09/mirada-les-estadistiques-culturals-de-catalunya-2014>> [Retrieved: 11th March 2015].

POINT 2

Reflections for cultural debate

Using the prescriptions of the 2013 report as a starting point, we will suggest a series of reflections touching on a number of spheres related – to greater or lesser extent – to Barcelona's cultural policy, whether this be directly or tangentially. These reflections aim to introduce the themes around which cultural debate currently revolves and briefly express the standpoint of this committee. Moreover, said reflections are illustrated, whenever possible, with examples from the city itself. We also refer to the 2006 strategic plan with the purpose of contributing to its future assessment and revision.

2.1 Culture and education

Both the 2006 strategic plan and the various reports written prior to the formation of the present Committee suggest there is a general consensus regarding the need to give culture a pivotal role in the sphere of education. We stated in last year's report that education should be a cultural tool; it should represent a system capable of encouraging critical thinking in children, generating identities and contributing to the fabric of society.

2.1.1 Basis of the diagnosis

The 2011 report by the Consell Nacional de la Cultura i les Arts (CoNCA – National Council for Culture and the Arts),² in the chapter dedicated to culture and education, warned that:

Over recent years, the periodic and continuous publication of reports by the OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development), by UNESCO and the EU, highlight with disturbing persistency that the status of education in Catalonia [...] does not only diverge considerably from its economic level but also suffers the consequences of severe structural deficiencies, more in keeping with developing countries.

². GENERALITAT DE CATALUNYA. CONSELL NACIONAL DE LA CULTURA I DE LES ARTS. *Informe anual sobre l'estat de la Cultura i de les Arts a Catalunya 2011*. Barcelona: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, 2011.

According to the 2013 annual report by Fundació Jaume Bofill³ (Jaume Bofill Foundation), Catalonia is trailing behind the rest of Europe in terms of public investment (a term we favour over *expense*) in education. With only 4.1% of GDP invested (again, preferable to *spent*) in education, only Greece, Romania and Luxembourg are behind, whilst the average for Spain is 4.97%. In the rest of Europe the percentages fluctuate between Denmark's 8.8% to Luxembourg's 3.15%.

THERE IS A GENERAL CONSENSUS REGARDING THE NEED TO GIVE CULTURE A PIVOTAL ROLE IN THE SPHERE OF EDUCATION.

Beyond the increasing inadequacy of public investment in education, which alone illustrates nothing, there are indicators that have long warned of the need for a profound restructuring of the education system. One such indicator is secondary school drop-out rates that, despite having improved since 2008, continue to be of concern. According to data from the Department for Education,⁴ in 2011 the total stood at 26%, in line with Spain's average of 26.5% but double the EU-27 average of 13.5%.

That said, and as data in the Jaume Bofill Annual Report also confirms, it is important to highlight that baseline indicators of the education and training strategy of EU countries for 2020⁵ are growing increasingly more positive. This probably indicates that the system is beginning to show evidence of a change in direction.

The 2006 strategic plan, in its second structuring programme "Culture, education and local communities", established the basic course of action that was needed "to connect culture and education [...] in order to favour a comprehensive development". Of the ten structuring programmes the plan introduced, this has perhaps been the least accomplished and, as a result, we believe that the time has come to put forward tough measures that can be implemented in the near future to redress a situation that has been off track for far too long.

³. MARTÍNEZ MARTÍN, Miquel; ALBAIGÉS BLASI, Bernat (dir). *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2013*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill, 2013. (Polítiques; 80)

⁴. GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT. *Ofensiva de país a favor de l'èxit escolar. Pla per a la reducció del fracàs escolar a Catalunya 2012-2018*. Barcelona: Departament d'Ensenyament, 2013.

Also available online at: <http://ensenyament.gencat.cat/web/content/home/departament/publicacions/monografies/ofensiva_exit_escolar/ofensiva_exit_escolar.pdf> [Retrieved: 11th March, 2015].

⁵. EUROPEAN COMMISSION. *Strategic Framework – Education and Training 2020* [online]<http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/index_en.htm> [Retrieved: 11th March, 2015].

In the same year as Barcelona's last strategic plan, UNESCO published a study on education and culture⁶ and suggested guidelines based on the study's findings and the conclusions of the international conference on the same theme, World Conference on Arts Education.⁷ The guidelines describe the most tangible effects produced by the interweaving of education and culture on the education system, namely:

- Fostering active learning
- Increasing students' interest in specific areas of a curriculum adapted to the local area
- Promoting respect and involvement in local communities and cultures
- Promoting a well-trained and motivated teaching staff

Similarly, the document highlights the importance of this interrelationship in terms of culture and the arts:

Awareness and knowledge of cultural practices and the various artistic forms strengthens personal and collective identities and values, and contributes to the preservation and promotion of cultural diversity. Cultural education promotes this awareness as well as advocating cultural practices. It is the medium through which knowledge and appreciation of culture and the arts is transmitted from generation to generation.⁸

2.1.2 The fracturing of education and culture

This Committee begins its work, therefore, with a critical and simultaneously ambivalent diagnosis: in addition to the lack of long-term policies binding culture to education in our context, we must also consider the specific initiatives that have mainly emerged in local communities and, in the case of Barcelona in particular, contain elements for change and transformation, despite the difficulties brought about by the aforementioned structural void.

This starting point coincides with yet another diagnosis defined recently by authors from both cultural and educational fields, namely, Gemma Carbó, Alfons Martinell, Eduard Miralles and Aida Sánchez de Serdio, amongst others.

6. BAMFORD, Anne. *The Wow Factor: Global research compendium on the impact of the arts in education*. Münster: Waxmann Verlag, 2006.

7. UNESCO. *Road Map for Arts Education. The World Conference on Arts Education: Building Creative Capacities for the 21st Century* [online].

<http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/CLT/pdf/Arts_Edu_RoadMap_en.pdf> [Retrieved: 16th March, 2015].

8. Ibid.

Thus, whilst leading national and supranational organisations insist on the need to reform the education system to help individuals develop the skills necessary for present-day society – with the emphasis on cultural and artistic competences, considered the pillars of an education system adapted to today's world – the reality is that in the sphere of *domestic* policy (both of the Spanish Government and Catalan Government) the distance between the cultural system and the education system either remains stable or it increases. To use Gemma Carbó's words, instead of the *intersections* (points of convergence) being strengthened the reality is that the *intertices* (voids, empty spaces) are widened.

We can confidently affirm, therefore, that culture and education have been systematically fractured and that the cluster of experiences implemented so far serves merely as an exception that proves the following cast-iron rule: in our local context (in Catalonia and Spain), cultural and educational policies have created two independent spheres with very few overlapping intersections. In this framework, we observe two major negative effects generated by this dissociation. Firstly, a fragile artistic education among the population as a whole, and secondly, a growing fracture between contemporary creation and what is of interest to society.

This systematic disconnection between culture and education has a direct impact on the development of a fundamental cultural right: the right to participate in cultural life. In effect, it helps perpetuate cultural inequality by assigning the exclusive right to *creative* or *creator* duties to a handful of agents, defined as active agents in cultural life, namely, artists, creators, cultural industries, cultural centres, etc. Then, there is the vague group called *the audience*, characterised by its passive nature, reduced to having receptive functions, consumers of this *culture* that *others* produce. The phrase "participation in a cultural life" should imply playing an (active) role in the various processes that are associated with culture: training, creation, production and communication. Today, however, some of these functions are reserved for a select group of agents and consequently only some cultural practices – those deemed *culture* – gain recognition, visibility and, in a nutshell, a hegemonic position.

THE DEFINITIVE IMPROVEMENT OF THE EDUCATION SYSTEM MUST INVOLVE AN INTERTWINED MANAGEMENT OF CULTURE AND EDUCATION.

2.1.3 Turning the situation around

This Committee believes that the definitive improvement of the education system must involve the intricate management of culture and education. The integration of artistic and creative teaching and practices at all levels of compulsory and post-compulsory education, even if this takes the form of specific subjects or resources applicable to diverse disciplines, is a formula that helps to encourage a life-long active involvement in cultural life. This represents a direct and regular path for participation in culture.

When, as we have seen, digital communication media and social networks become in practice isolating tools, culture and the community activities it involves can serve to pull in the opposite direction as a resocialising force. However, for this to be the case in broad and effective terms, culture first needs to have played a key role in education.

Recently there have been several initiatives aimed at transforming the damaged ties between education and culture. For instance, a number of programmes and actions have been developed that tie contemporary creation to the educational context. Whilst some of these programmes have been isolated and lacking in continuity, others have begun to outline a path that suggests they may help to build permanent programmes and systems, if and when certain conditions are in place.

If this is the case, we could be about to witness a unique transformation in our local context: successfully accomplishing an initial stage – characterised by the presence of unique, isolated and short-term actions – and moving on to a more mature phase, defined by the development of programmes committed to binding culture and education based on contemporary creation. Without solving the structural problems (programmes, projects or actions existing in separate strata to policies) these experiences can still serve not only to *palliate* deficiencies and omissions but they can also contain elements and agents with the power to transform.

THANKS TO ENCOURAGEMENT FROM THE ICUB, THE PROGRAMMES OF THE ART FACTORIES AND THE NETWORK OF CIVIC CENTRES INCLUDE AMONG THEIR OBJECTIVES THE OPENING OF INTERSECTIONS BETWEEN CULTURE AND EDUCATION.

2.1.4 Noteworthy experiences

Barcelona, similar to other local governments in our context, has tended to remedy the absence of national policies with two distinct courses of action. Firstly, the city designs programmes to unite culture and education, in partnership with a range of cultural and educational agents, not only from the public and private sectors but from the fabric of community associations, too. Secondly, the city supports initiatives developed by other types of agent, in particular from the third sector, whether these are organised or not.

Accordingly, we should refer to initiatives such as the Consell de Coordinació Pedagògica de Barcelona (Pedagogical Co-ordination Council of Barcelona), that has built up a solid partnership history. This body is in harmony with the

International Association of Educating Cities and is conceived as an instrument with which to connect the city's cultural and education systems. Similarly, the foundation of the Consorci d'Educació de Barcelona (Barcelona Education Consortium) – the chief agent of the city's educational policies, made up of the Government of Catalonia and Barcelona City Council – has meant that programmes bringing education and culture together can be put in motion. By this we refer to partnership education programmes and educational programmes that enjoy school-territory collaboration. It is in this context that we should place, for example, the development of "**Creators IN RESiDENCE at Barcelona's Upper Secondary Schools**".

This scheme was set up in 2009 in close partnership with the Institut de Cultura de Barcelona and it has been implemented on six occasions at twenty-nine publicly run secondary schools in Barcelona.

Indeed, the Institut de Cultura de Barcelona has announced that one of the objectives of two of its chief programmes – namely Fàbriques de Creació (Art Factories) and Xarxa de Centres Cívics (Network of Civic Centres) – is the creation of more intersections between culture and education. Many creation factories, for instance Graner, Sala Beckett/Obrador Internacional de Dramatúrgia or Fabra i Coats, have had a long-standing relationship with IN RESiDENCE. Similarly, many of the art factories develop educational programmes with primary and secondary schools as well as

with other non-formal agents (adult education centres, neighbourhood groups, senior citizen day centres, community centres): Ateneu Popular 9Barris and, once again, Sala Beckett, Fabra i Coats and Graner are developing programmes and projects that place the emphasis on the educational facet of cultural centres.

With respect to civic centres, the fact that they are community-based cultural centres has often led them to link their cultural support project to creating ties with the area's education agents. Along these lines, mention should be made of the programme "**Objective Barcelona**", promoted by twelve of the city's civic centres, which over the course of 2014 has brought together, within the framework of a production process, creators from the world of photography and over two hundred participants from each of these centres. The subsequent visualisation and communication of this project (exhibitions on the metro, exhibitions in the twelve civic centres and in La Virreina Centre de la Imatge [Virreina Image Centre], parallel activities, etc.) are a good example of how we can work to the highest possible standard whilst maintaining a community-based profile.

Aside from its own programmes, the Institut de Cultura supports initiatives developed outside the limits of the institution, intended to produce overlaps between culture and education (from creation spaces that have made a commitment to education to programmes developed by entities, groups and platforms):

- "**Cinema in Course**", a programme led by the association A Bao A Qu, has returned to Barcelona's primary and secondary schools for the tenth time. In a similar fashion to the programme mentioned above, this initiative also works on several disciplines and transmits community values. Cinematographic production stimulates creativity and innovation at an early age as well as encouraging an enjoyment of film.
- We would like to mention the artistic creation courses and workshops for children and young people that are led by "**Let's experiment with art**", as well as ongoing training for teachers with the purpose of promoting innovative educational methods based on diverse artistic processes.
- We should also include in this set of projects "**Building gazes**" (by Drac Màgic), "**Explaining dance**" (by BdDansa), **Newton's Tangerine**, **My First Film Festival** (by Modiband) and **transFORMAS**, amongst others.

THE FRAMEWORK OF CONSOLIDATED PARTNERSHIP BETWEEN THE CONSORCI D'EDUCACIÓ AND THE INSTITUT DE CULTURA FOR THE CREATION OF THE "IN RESIDENCE" PROGRAMME HAS SHOWN THAT IT IS POSSIBLE FOR BOTH THE EDUCATIONAL AND CULTURAL SYSTEMS TO JOIN SUCCESSFULLY IN THE DEVELOPMENT OF INTERSECTIONS BETWEEN CULTURE AND EDUCATION.

The Consell de Cultura de Barcelona believes that institutional dialogue is one of the basic premises for the development of long-term policies. In this sense, the framework of consolidated partnership between the Consorci d'Educació and the Institut de Cultura for the creation of IN RESIDENCE shows that it is possible for both systems (educational and cultural) to join successfully in the development of intersections between culture and education. The programme has also shown that this institutional dialogue encourages all manner of connections

based on a shared project with the participation of arts centres (Fundació Joan Miró [Joan Miró Foundation], La Capella), museums (MACBA - Contemporary Art Museum of Barcelona, MNAC - National Art Museum of Catalonia, MUHBA - History Museum of Barcelona, amongst others), performance spaces (Mercat de les Flors), libraries, civic centres, archives, and so on. Other well-established programmes, such as those developed by Can Felipa, also build their projects on networks stretching between different agents: secondary education centres, art factories, cultural centres, neighbourhood groups, creators...

The relational nature of this type of partnerships, within the framework of which traditional frontiers become blurred (between inside and outside, institutional and non-institutional) and where institutions (both cultural and educational) place the emphasis on porosity and permeability, is another basic premise needed to make a qualitative leap in improving artistic education. Indeed, art factories team up with all types of education centres, from pre-school (Graner has begun a programme for nursery schools) up to post-university education (in 2014 Barcelona's Fabra i Coats Art Factory introduced the Collectiveactions programme, together with Llotja - Escola Superior de Disseny i Art [Llotja Art and Design College], the Faculty for Fine Arts of Barcelona University and Sala d'Art Jove).

These alliances allow for the participation of all manner of actors: creators, teachers, commissioners, curators, events managers, critics, researchers and agents linked to artistic creation. In educational terms, this entails bringing reality into the classroom. By this we don't mean simply witnessing a simulation of creativity but rather experiencing it firsthand in the company of its exponents. That's why it's so important to put processes in motion that place students in truly creative scenarios (or production scenarios, if you will) through partnerships between institutions and all manner of cultural and educational agents.

2.2 Culture and community

Over recent years there has been an important change in citizens' opportunities to participate and become involved in political and social circles. The public-private dichotomy has been replaced by a concept that acknowledges a desire for the active and positive implication of each and every citizen in relation to the world: what we *share*, what *shapes* us, what *affects* us all, regardless of the level of our collective consciousness. Whether we like it or not, each and every action, idea, thought and emotion affects the community and makes us jointly responsible.

Culture, understood as a skill pertaining to the individual (to humankind), is seen in a completely different light when we keep in mind this joint responsibility.

The notion of *culture* is multiplied by a thousand, by millions, by the same number of citizens that live together, interrelate and seek interaction between themselves and the world. The concept of *culture* has been shaken up and it has broken the safe consensus of an enforced label. Culture is simultaneously difference, conflict and unease with the world and with oneself; and it is the desire to share the emotions tied to this disaffection.

Culture is not a product that has, to a lesser or greater extent, been agreed upon, defined and limited to certain specific spheres with the purpose of being *exhibited* or *consumed* (museums, theatres, auditoriums...), according to agreed and conventional utilitarian functions (related to identity, standardising...) or according to the same market rules that prevail over the use of other consumer goods. It is not an element *external* to the individual, to which the administration must guarantee access and that can become a consumer product depending on the conditions that are imposed upon it.

WE NEED TO DISCUSS THE CULTURAL DIMENSION OF ALL OUR POLITICAL DECISIONS. CULTURE IS EVERYWHERE AND WE MUST LOOK AFTER IT AND WORK TO PROTECT AND PRESERVE IT IN ALL SPHERES.

Culture is *ability* over *result*, power over *action*. It is part and parcel of the human condition, and to deny the free development of the individual and the group is to reduce its potential, dehumanise existence and limit our development as a species.

Consequently, we need to discuss the cultural dimension of all our political decisions. Culture is everywhere and we must look after it and work to protect and conserve it in all spheres. We cannot govern and regulate life in society without being mindful of it. Without a doubt, how economic, employment, social, educational and urban planning policies, amongst others, influence culture is (or, rather, *should be*) the main consideration when defining actions for these political spheres.

For this reason, moreover, the long-standing demand to urgently prioritise the joint planning of education and culture, as we saw above, now extends to all other spheres of local public administration. In the case of Barcelona, this refers to spheres affecting social policy, urban planning, tourism, the economy, housing, participation and, unfortunately still pending, education and teaching.

If in each of these spheres decisions are made to prioritise and, above all, facilitate the free cultural development of the community, it goes without saying that we have taken important steps forward in the rehumanisation of a city that, more and more blatantly, is losing its unique personality and creative skills.

There are several projects specialising, above all, in the field of community culture – either from a theoretical or practical standpoint – and we believe the time has come for these long-standing initiatives to take a leading role:

- **Indigestió:** this group, with 20 years' experience, continues to deepen and broaden the debate on the relationship between artists and society through the online magazine *Nativa* and especially through several forums and spaces for reflection that it organises.

- The **Artibarri** network influences group work through community-based artistic projects that aim to encourage social change and improve quality of life.
- **Comusitària** is an organisation that specialises in the management of community artistic projects and in services to entities, organisations and civic, social, cultural and education centres.
- Lastly, we would like to highlight the management of the Ateneu Popular 9Barris by the association **Bidó de Nou Barris**, as well as the training and artistic and cultural outreach activities they organise.

2.3 Culture and science

Although the 2006 strategic plan gave its fifth structuring programme the title “Barcelona Science”, we believe there is still much to be done in order to promote and publicise the cultural implications of science.

2.3.1 Science, art and humanities as inseparable elements of cultural beings

The human species has inherited an evolutionary legacy in which genetic information and acquired knowledge are inseparable. Today, at the beginning of the 21st century, scientific and technological development is growing exponentially. Now, more accurately than ever before, we can discover the whys and wherefores of everything around us and use this knowledge to clarify our joint challenges. This step will require well-informed and cultured citizens who are able to play an active role in the decision-making process and shape the society of the future.

The benefits of scientific education on a community’s culture go way beyond knowledge in itself. Science allows for a critical way of viewing reality, it transmits the values upon which we wish to build our society. The scientific method is based on questioning established dogma and proving hypotheses with facts; it involves looking at preset knowledge in a new light and allows us to move forward and innovate.

2.3.2 The role of education

Although the relationship between education and culture has already been discussed in this report, we need to underscore its relevance here, too. Our ability to understand the world in which we live depends to a great extent on our knowledge of scientific ideas, associated technologies and social challenges. For most of us, this knowledge is primarily transmitted through education.

The education system is weighed down with overly rigid structures that oblige us to choose early on between isolated compartments of knowledge. We neglect the most important aspect: above and beyond *what*, education should serve to teach *how*. How we face major individual and joint challenges, how we question canons of knowledge. The education process should become a process of discovery, a laboratory in which we produce independent individuals. Creativity and innovation, ingredients that make up the DNA of culture and science, are not subjects on an alternative syllabus; they are skills we should acquire over the course of the education process.

CREATIVITY AND INNOVATION, INGREDIENTS THAT MAKE UP THE DNA OF CULTURE AND SCIENCE, ARE SKILLS WE SHOULD ACQUIRE OVER THE COURSE OF THE EDUCATION PROCESS.

Future challenges are hybrids and to deal with them successfully we need to apply a cross-curricular multidisciplinary approach. Social sciences and the arts should be scientific, and scientific subjects should serve to tackle social challenges.

The aforementioned aspects should be considered when designing our education system, from primary through to higher education. Some secondary schools have already taken a step in this direction by launching programmes that tackle specific cross-curricular challenges using teamwork. There are also other pilot schemes, such as the one designed by Pompeu Fabra University (UPF), in which first year students are able to put together a personalised curriculum including subjects from several degree courses.

2.3.3 Barcelona, city of science

Barcelona has several cultural facilities that develop scientific dissemination projects and activities. We need to support these and encourage their role in the educational process of discovery. Nevertheless, citizens won't achieve a true scientific culture if science continues to be the product of a specific elite group whose work we see displayed in museums. Science has to blossom in the public domain, from libraries to civic centres, from markets to the media. And we should applaud and welcome initiatives such as the invitation two years ago to one of Catalonia's leading scientists, Lluís Torner, to announce the start of Barcelona's Festival of La Mercè; or the science street festivals; or the wise decision to celebrate the Year of Light during the Santa Eulàlia Festival in February this year.

Barcelona has areas with a high scientific density, generally located around university campuses: the Barcelona University (UB) and the Polytechnic University of Catalonia (UPC) campuses on Avinguda Diagonal; the Institut d'Estudis Catalans (IEC – Institute for Catalan Studies), the geography and history faculties and the Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC – Higher Council of Scientific Research) in the Raval neighbourhood and, lastly, the Pompeu Fabra University in Ciutadella Park. Often, these areas are not entirely integrated into the local area: they lack the services needed to transform the campuses into open communities. As a result, we miss the unique opportunity to make science more permeable between local people and centres based in neighbourhoods. The cultural implications of public space will be dealt with in greater detail in the following section of this report.

The commitment to creating our own research centres has helped Catalonia attain high research standards, placing us amongst Europe's leading regions. Barcelona and its metropolitan area are where most of these centres are based. We refer to prominent international centres such as the Institut de Recerca Biomèdica (IRB - Institute for Research in Biomedicine) or the Barcelona Supercomputing Centre (BSC), which this year celebrate their tenth anniversaries. Whilst this is just a brief period in the city's history,

**THE COMMITMENT TO CREATING OUR OWN
RESEARCH CENTRES HAS HELPED CATALUNYA ATTAIN
HIGH RESEARCH STANDARDS, PLACING US AMONGST
EUROPE'S LEADING REGIONS.**

it has been long enough to place Barcelona's name in the international rankings. Simultaneously, however, these centres are the embodiment of a fragile ecosystem where elements that have taken time and effort to build up can crumble because of misguided policies and misinterpreted practicalities.

We insist that the various administrations should coordinate their policy-making to conserve this heritage. The City Council, although it is the governing body with least direct responsibility for the budget for this area, can contribute by helping research centres enhance their profile as assets to the city. We must move away from the idea of ivory towers, and endeavour to make the areas where knowledge is produced more permeable. Good examples are programmes – supported by either public or private sectors, research centres and universities – that draw different areas of the city closer to science, for instance the science-in-society programmes by organisations such as the Institut de Recerca de la Sida IrsiCaixa (IrsiCaixa AIDS Research Institute) and the Parc Científic de Barcelona (Barcelona Science Park), with funding from Fundació "la Caixa" ("la Caixa" Foundation) or Fundació Catalunya-La Pedrera (Catalunya-La Pedrera Foundation). Similarly, we should highlight the series of discussions on science and culture that the CCCB organises in partnership with different organisations and, in short, all those initiatives that bring science closer to citizens' daily lives.

2.4 Culture and public space

Public space, the city, as a place of diversity, exchange, opportunities and integration, is an open, universal and global space. It is where individuals, as the cultural beings they are, can freely develop. It is where people can express and manifest themselves, feel and make their voice heard. It is a shared space, diverse and plural, where all identities come together, mix and express themselves. Where presence is multiple and diverse, whether this be tangible or intangible. Where connections, plurality and coexistence are revealed. Where communities are built, where the common good is shared and living conditions are improved. It is *the cultural space* par excellence.

As a Mediterranean and European city, and unlike some Eastern or American cities, Barcelona creates and structures itself around public space. The city is organised through its streets, squares, avenues, promenades and open spaces, that are framed and ordered by the buildings. Consequently, the quality of open space is the key to developing the city, to developing culture.

2.4.1 Public space and facilities

2.4.1.1 Public space tied to cultural facilities

Below are some examples that highlight the importance of the relationship between a cultural facility and its surrounding public space.

- **Disseny Hub Barcelona (Design Hub Barcelona)**: the confluence of several facilities in one sole building, in a strategic location that links two urban spaces (Plaça de les Glòries and Poblenou) and a large interior vestibule (that could just as well be exterior) are aspects that highlight the importance and influence of cultural facilities on their surrounding public space. The same can be said of the temporary interventions to provisional spaces in Plaça de les Glòries, that, thanks to intelligent management during the construction works, have contributed positively to the well-being of citizens. Indeed, this is a good example of how urban space can have a cultural function when different disciplines and actions converge at a single point. We should aim to maintain and support these convergences as they exponentially multiply the benefits of cultural proposals.
- The **Joan Maragall Library in Sant Gervasi**, the newest addition to the city's network of forty libraries, is a good example of urban generosity. Not only is it an excellent cultural facility, but the clever architectural adjustments also enhance and upgrade the surrounding public space – the narrow street – as well as the gardens that the site includes. It is a representative sample of the direct relationship between public space and cultural facilities and how these can interrelate and be mutually beneficial.
- A more complex example – and with a less positive outcome – is the **area surrounding the Joan Fuster Library**. Whilst one course of action of the Pla Buits (Vacant Plots Plan) has simply (and generously in favour of pedestrians) resolved issues relating to the availability of temporarily unused publicly-owned plots, the comprehensive urban planning project for Plaça Lesseps has not been altogether successful, despite the lengthy group work involved. Consequently, this complex area, with a major urban imprint and cultural dimension, continues to be a sort of no man's land rather than a meeting place for neighbourhoods lying to the north and south of Gràcia.

- A good example of how public space can become an extension and enlargement of a cultural facility in itself, a facet that has yet to be fully exploited, can be found in **Plaça Margarida Xirgu**. This ideal open area surrounded by three large facilities – Mercat de les Flors, Institut del Teatre and Teatre Lliure – has a tremendous capacity to multiply the cultural influence of the ensemble, although this opportunity is often not taken advantage of. It is a clear example of urban development at the service of culture. The city's cultural policies should aim to have a greater impact in this respect as the repercussions would not only be expressed in terms of urban development but they would also act as unequivocal cultural multipliers.
- In the future, we will need to reconsider, for example, **Montjuïc, the mountain of museums**. In addition to the facilities that already exist there, we should keep in mind how cultural areas can be extended through public space and how, in this case, this will not only be complementary to the cultural activity but also, on account of its urban dimension, serve the positive task of cultural amplifier. It's clear that this should not only be taken into account but, what is more, taken advantage of and promoted.

CULTURAL POLICY SHOULDN'T FOCUS ITS ATTENTION SOLELY ON THE ACTIVITIES CARRIED OUT INSIDE VENUES BUT SHOULD ASSESS THE IMPORTANCE AND THE IMPACT OF THESE HUBS ON THE PUBLIC SPACE AROUND THEM.

2.4.1.2 Public space and other facilities and services in the city

Due to their characteristics, public spaces come into their own around a city's facilities, whatever function these may have. Subsequently, we should take this into consideration and cultural policy should set its sights on these zones that, despite often being undervalued, in practice concentrate a high density of cultural exchange and relationships.

- This applies to public space around **education centres**. We refer to the entrance and exit points as well as the areas surrounding nursery, primary, secondary schools and any other education centres. Open and undefined spaces, closely tied to the surroundings, that we should look after in cultural terms. Public space is a direct extension of the activity carried out in education centres and, as such, the education centre should be understood as an additional part of the public space.
- Another example of how culture relates to the urban space is **markets**. Here, the interior and exterior blend together, the public space is open and diverse and it hosts innumerable human relationships. It is good and necessary to take into account and promote this natural and spontaneous activity characterised by human and social (and therefore cultural) relationships that emerge around markets. We also feel it is a positive sign that over time and space these places have been able to combine heritage and economic, social and cultural activities. Santa Caterina market is a good example of cultural symbiosis. Here, cutting edge architecture is combined with social ties, gastronomy and the urban and historic importance of the surrounding area. Another example is Sant Antoni market, where the urban space and the times are perfectly adapted to the multiplicity of functions that can be carried out there. Further examples are the cultural and educational actions in markets, from folk concerts to cookery courses. We must remain committed to these facilities that encompass commercial, economic, community and cultural benefits.
- Mention should also be made of the network of **civic centres**. Cultural policy shouldn't focus its attention on the activities carried out inside these venues but instead should assess the importance and the impact of these hubs on the public space around them.

- There are also numerous examples in which public space tied to facilities has a positive impact on cultural quality. Some may seem to be very distant from culture whereas in fact they contribute favourably to the cultural quality of an individual and of the city. For instance, guidelines for Hospital del Mar that prioritise views of the sea and the connection of the hospital's buildings to the beach are not trivial and in fact subtly but effectively contribute, in addition to the user's well-being, to spatial sensitivity, to a considerate relationship with the environment and, in short, to cultural sensitivity.

WE NEED TO ENSURE THAT IMPORTANT HERITAGE SITES DO NOT BECOME PURELY TOURIST ATTRACTIONS AND ECONOMIC ASSETS BUT THAT THEY REMAIN PUBLIC SPACES COMMON TO ALL BARCELONANS.

To sum up, the area surrounding a facility, and not just the facility itself, provides an opportunity to broaden the cultural phenomenon, and this represents a benefit for the community that we should pay special attention to.

2.4.2 Public space and heritage

The city's tangible and built heritage is closely tied to its surrounding public space and it has a significant impact on cultural matters. Current circumstances with respect to tourism, new economic models, and so on, are having an impact on the relationship between this heritage and the city, and said impact is not always positive.

The relationship of these heritage sites with the urban space must be given particular importance if they are to contribute to the common good of Barcelona's citizens and not become purely tourist attractions and economic assets. We must ensure that heritage sites such as Hospital Sant Pau, Sagrada Família, Park Güell or Passeig de Gràcia remain public spaces common to all Barcelonans and not simply *consumer objects*.

What truly endows Barcelona with a rich heritage is not necessarily the large sites but rather the many built elements and tangible and intangible remnants that provide evidence of the city's past and allow it to look to the future. The majority of these built heritage elements were, in the past, tied to the public space and continue to be so in the present, although in a different way. Their existence enriches this common space. This is the case of all historical remains: the city walls, the Roman city, the Jewish quarter, settlements made by different peoples who integrated into Barcelona, the industrial areas, etc. The incorporation of these diverse and disperse heritage elements into the life of the city is crucial to having them contribute to the knowledge and wellbeing of citizens.

- A good example of the urban cultural integration of an element of historic heritage is the urban development and restoration of the **anti-aircraft battery at Turó de la Rovira**. Here history, contemporary architecture and a strategic location come together to assert the value of a heritage element that is open and at the service of the community. It is an all-encompassing project that will contribute to comprehensive knowledge, favour and help raise awareness, and merge all cultural aspects. This would be a good model for other heritage sites in the city to adopt, such as archaeological remains like the old city walls, in which many aspects of culture, history, heritage, architecture, urban planning, art and citizen enjoyment can come together in a harmonious way and create, eventually, a city that is richer and wiser. Urban spaces, therefore, need to integrate architectural heritage from all periods and of all types. And the administration needs to supply the means for these to be studied and conserved whilst underscoring the value of all heritage elements, however small they may be, and integrate them and make them visible, understandable and freely accessible to citizens.

**IT IS IN THE STREETS AND SQUARES WHERE
THE CITY'S CULTURE EXPRESSES ITSELF
EVERY DAY, WITHOUT PUTTING ON A SHOW,
WITH NEITHER FANTASY NOR FICTION.**

2.4.3 Natural public spaces

Any form of knowledge and any improvement in wellbeing is also a cultural improvement. Along these lines, Barcelona's parks and green areas – as open and natural public spaces – should play a key role in the exchange of knowledge, experiences and relationships.

- **Great green lungs.** The relationship the city has with nature and knowledge of the natural environment are also key factors in the cultural development of citizens. However, all too often this aspect is detached from culture and the city's cultural management and it is relegated exclusively to the domain of urban planning. We miss countless opportunities to raise cultural awareness in the great public space that the natural environment provides (knowledge and sensory and artistic development, for instance). These missed opportunities would contribute to making us more sensitive, wiser and freer citizens and, consequently, they would strengthen and broaden the desire and the interest for all other spheres of knowledge. In Tres Turons, Montjuïc or Collserola great opportunities for exchange and cultural relations between individuals or between citizens and the natural space are lost because we tend to think that city culture unfolds exclusively in an urban setting. Barcelona has not yet taken full advantage of the spatial characteristics of these large urban parks that, needless to say, could provide great opportunities for all manner of cultural expressions.
- **The city's parks and gardens.** The fact that our city's parks and gardens are on a smaller and more local scale has meant that these open public spaces have been used for cultural and socialising activities. We wish to highlight and applaud the coming together of independent organisations and the administration to develop the Vacant Plots Plan, which takes advantage of unused plots across the city for social and cultural activities. Nonetheless, all too often, activities in the city's open spaces are carried out for urban development purposes rather than from a broad cultural perspective.

2.4.4 Day-to-day public space

Just as a city's culture is that which unfolds on a day-to-day basis – bolstered by its offer of thousands of events, facilities and connections – the city's urban space is not made up of unique buildings and places but rather of an infinite network of streets and squares. It is here, in the streets and squares, where the city's culture expresses itself every day, without putting a show, with neither fantasy nor fiction.

A city in which citizens can walk about, move around and stroll comfortably, where they can enjoy the shared space, is without doubt a questioning, wise and cultured city. As we said above, the quality of the urban space is directly related to the quality of life of citizens and this, in turn, depends on citizens' desire for knowledge and cultural development. Therefore, it is clear that the urban quality of the streets and squares of Barcelona and how we *enjoy* and *experience* them has a significant cultural dimension. Barcelona has been an urban planning model at several points in its history and it has made excellent urban development decisions in favour of shared urban space that have enriched it in cultural terms.

Recently, however, some trends in public space usage have stripped it of its community function and, in turn, erased its cultural qualities. A good example of this trend can be observed on La Rambla, which seems to serve economic interests anchored in tourism without taking into account that the avenue forms part of the city and, consequently, above all else, belongs to the people of Barcelona and should serve their needs.

The same pattern is repeated on Rambla de Catalunya. A few years ago, urban planning measures were taken to restore the central promenade, but today, however, we find permanent structures taking up the public space. In contrast, in other parts of the city, where tourists perhaps have not (yet) arrived, such as Plaça de les Glòries, ingenious strategies have been designed that provide quality public space for citizens, even whilst construction work is still underway.

Barcelona's citizens should be able to *occupy* the public space when they celebrate important events or popular and traditional festivals. We should guarantee that these common cultural expressions can be carried out without being overpowered by private or one-sided interests.

2.5 Culture and tourism

Tourism statistics for the city of Barcelona are staggering. It is estimated that the city receives some 27 million visitors a year, of which half stay overnight in the city (around 7.6 million do so in a hotel) and the remainder come on day trips.⁹ Due to the impact that this number of visitors has on the city, it is clear that tourism cannot remain on the sidelines of municipal policy, nor, of course, of cultural policy. Tourism in Barcelona has become an irreversible phenomenon. Beyond what it contributes to the city in terms of wealth, we should assess the main effects of this extraordinary influx.

The vast majority of tourists who visit our city do so in pursuit of good-life clichés: good food, nice weather, beaches, shops... And they find all this, and culture too. Only certain elements, however, of a culture that seems to have been reduced to two or three main stereotypes: Gaudí and Modernisme, Picasso and the Gothic quarter, and, on occasion, the Miró and Tàpies foundations. Whilst it is true to say that there are events that attract specific groups, such as Sónar or Primavera Sound, in broad terms, the classic figures mentioned above continue to draw the majority of tourists.

THE CULTURAL ELEMENTS THAT THE VAST MAJORITY OF TOURISTS FIND IN OUR CITY SEEM TO HAVE BEEN REDUCED TO STEREOTYPES: GAUDÍ AND MODERNISME, PICASSO AND THE GOTHIC QUARTER, AND, ON OCCASION, THE MIRÓ AND TÀPIES FOUNDATIONS.

We don't deny that we should continue to take advantage of visitors' cultural interest in our city, as the fact is that it does provide economic benefits. That said, however, all too often citizens feel that the city functions above all in favour of *the tourists*.

WE NEED TO FIND A BALANCE BETWEEN THE CITY FOR TOURISTS AND THE CITY FOR THE LOCAL PEOPLE OF BARCELONA. WE SHOULD HELP BARCELONANS PARTICIPATE IN THE CITY'S CULTURE. WE NEED PUBLIC POLICIES THAT SUPPORT A MODEL OF TOURISM THAT IS NON-INVASIVE BUT THAT IS WELL INTEGRATED INTO THE CITY.

Urban development and construction work seem to be addressed to tourists, and the same occurs with transport infrastructures. This eminently tourist city is witnessing how certain neighbourhoods are being drained of local people to become, more or less overnight, a combination of discreet hotels and a theme park.

Gone are the days, of course, of travellers on the Grand Tour and instead we have *tourists*: people who visit a city for only two or three days and who have to make the most of their time. This new scenario inevitably involves a reassessment of the *services* that we should offer tourists, and by *services* we mean those offered as part of a quality cultural programme because the tourists we envisage coming to Barcelona are people who seek *cultural tourism*.

As we see it, up to now private companies have been quick to learn how to attract possible *clientele*. They have used the city's most distinctive cultural elements to promote what they have to offer: trips to the beach, leisure complexes, shopping centres, luxury shops... Culture is absent, except for certain symbols that are extracted because they may serve a profitable purpose.

And whilst it's clear that we need to look after tourism, and we have to see to its needs, we also have to encourage tourism to take part in the city's cultural activity, that all too often, regrettably, can be described as introspective. So, the first hurdle we need to overcome is taking pride in our culture and spreading word of it beyond local channels.

In the data gathered for reports by Turisme de Barcelona (Barcelona Tourism),¹⁰ tourists state that what they value most in the city is architecture and culture, ahead of leisure and restaurants. However, whilst Barcelona is perceived as a cultural city, when we analyse in more detail the city's cultural facilities we see that the number of foreign tourists visiting these is not particularly high. With the exception of La Pedrera and the Museu Picasso (Picasso Museum), which register nearly a million foreign visitors every year, the remaining municipal museums and cultural facilities that define the city – such as the MACBA, the MNAC, the MUHBA, the CCCB (Contemporary Culture Centre of Barcelona), the Virreina Centre de la Imatge, the Museu de Ciències Naturals (Natural Sciences Museum) or L'Auditori, not to mention the many theatres that line our streets – attract only around three hundred thousand visitors in total. To be precise, in 2013 12.7 million people visited museums, private collections and exhibition centres, a figure that stands a long way off the Catalan capital's true potential.

This same phenomenon applies to spaces that aren't strictly cultural but that could define the essence and the personality of the city, namely municipal parks that, except for the Park Güell and Ciutadella Park, are neither well-known nor frequently visited. The Laberint d'Horta (Horta's Labyrinth Park), the Jardí Botànic de Barcelona (Botanic Garden of Barcelona) on Montjuïc and the park in Diagonal Mar, amongst others, have not become international reference points nor distinguishing features of the city.

As mentioned above, Barcelona's mainstay continues to be Modernisme and Gaudí. Art galleries, music festivals (except for the aforementioned Sónar and Primavera Sound), film or theatre festivals, including the Grec, have not yet become international benchmarks, and indeed the same is true for its circus, dance and theatre shows and concert halls.

Do we stick to promoting tried and tested options or should we champion the city's overall wealth in art, museums, theatres, cinemas, music, as is the current trend in other European cities?

10. TURISME DE BARCELONA; DIPUTACIÓ DE BARCELONA. *Estadístiques de turisme a Barcelona i comarques*. Barcelona: Turisme de Barcelona; Diputació de Barcelona, 2014.

The fact is that any move in this direction could cause tensions. As the 2011 CoNCA report points out in the section on tourism and culture:

- Converting a cultural asset into a tourist product generates two possibilities: the synergy between tourism and culture produces a space for mutual respect and interest, or, alternatively, one reality suffocates the other, distorting its essential values. Any interference within the cultural sphere has generated misgivings in all spheres.

We believe it is important to analyse certain issues that arise recurrently when this distrust emerges:

- Why is it that when we talk about culture we focus on tourism and its profitability?
- Why do we have to pay such high prices to access certain facilities when, in actual fact, they're ours already? And not just that, but we have to put up with overcrowding, too?
- What does the administration do with the tourism tax that tourists pay when they sleep overnight in the city? Shouldn't that money be ploughed back into the city and not just spent on making improvements for tourists?

As it stands, municipal museums are only free one Sunday per month or at specific times, and this isn't enough. Maybe the time has come to set a token rate or at least a reduced rate for Barcelonans and at the same time enable local people's access to cultural venues so that they can enjoy them. Many cities around the world that are greatly affected by tourism apply these sorts of measures. It is true that the European Union advises against this practice but it is legitimised when the service in question is provided by a city council and financed with municipal funds. Venice is a classic example of a city with two set prices: one for tourists and another for locals.

People don't see this as an injustice but as a necessary contribution to the municipal coffers to maintain a series of services and infrastructures that have very high costs and to compensate local residents for the impact of an extractive tourism that produces considerable fatigue in day-to-day urban life.

In a similar vein, although with a Universalist spirit, there are measures occasionally applied by cinemas. In demand for recognition, tickets prices are reduced and as a result unusually large audiences are drawn to the cinema. Similar measures have been taken by Barcelona's public theatres, coinciding with Saint George's Day (a highlight in the Catalan calendar of events) or with the International Theatre Day. In this sense, perhaps we could promote something along the lines of Girona10, a campaign that the city of Girona has so wisely supported for the past few years. Whilst it is true that this event is promoted by the Associació d'Hostaleria, Turisme i Restauració de Girona (Hotel, Tourism and Restaurant Association of Girona), the city's cultural agents have also reaped the benefits.

We are convinced of the importance of culture and we are fully aware that it is a determining factor in the revenue the city gains through tourism. Consequently we should offer quality services. Nevertheless, we have to remember that our first priority should be Barcelona's residents, who have to withstand the city's tourist phenomenon: when we think of culture in the city, we should do so with these people in mind.

IF WE CAN MAKE CULTURE CUT ACROSS ALL ASPECTS OF THE CITY'S POLITICAL AGENDA, WE WILL HAVE TAKEN A HUGE STEP IN ACHIEVING THE PRESTIGE AND RESPECT THAT THE CULTURAL DIMENSION DESERVES AS A FUNDAMENTAL PILLAR OF OUR SOCIETY.

We need to find a balance between the city for tourists and the city for the local people of Barcelona. We should help Barcelonans participate in the city's culture, adapt culture to their creative skills and tastes, and create an environment in which talent and creativity excel, so that this excellence becomes, in itself and in a natural way, an allure for tourism. A tourism that consumes the culture of a city that shows a clear public commitment to showcasing it. With affordable prices for Barcelonans, with community-based facilities, with content that balances innovative and minority proposals with large-scale commercial proposals. A city that always prioritises quality as well as national talent and production and that carries out an intensive publicity campaign of our heritage and culture.

A series of public policies that make our theatres and cinemas, our museums and exhibitions spaces, our festivals and concert halls international benchmarks. In short, public policies that support a model of tourism that is non-invasive and integrated into the city.

POINT 3 By way of conclusion

3.1 Publicity and visibility of cultural policy

In the same way as we have been critical of many aspects of the policies that Barcelona City Council implements through the Institut de Cultura, we have also acknowledged a series of experiences in several spheres that we have considered to be positive. Many of these experiences are little known to Barcelonans, as are many of the actions and projects that the ICUB championed during 2014.

We believe that it is fundamentally important to improve cultural policy publicity strategies in order to notably increase the relevance and public visibility of projects. By clearly highlighting the repercussions of the City Council's actions and/or those that it supports in this sphere, we would draw Barcelonans significantly closer to culture.

In this sense, the City Council has at its disposal its own resources and means through which it can make a strategic commitment to communicating the contents that culturally define Barcelona. Campaigns could be designed to encourage visits to the city's museums, promote neighbourhood initiatives, disseminate quality creativity in all the artistic fields and, of course, point out the numerous initiatives that are being carried out to draw citizens closer to science.

3.2 Facilitating the cultural phenomenon

The above sections on education, community culture and public space aim to emphasise the need to facilitate the cultural phenomenon for citizens. Culturally educated citizens will participate unconsciously and spontaneously in the cultural life of the city. If, in addition, they can take on the management of this cultural life on a community basis and in the public space, they will contribute in a natural, informal way to the creation of a cultural fabric that is as necessary as it is fruitful.

It goes without saying that this facilitation must also be formal. By this we mean that the cultural phenomenon must be easily achievable in terms of the administrative processes. We must ensure that good intentions in the field of culture are not hindered by excessive bureaucracy and taxation that only serve to dissuade the city's foremost cultural agents: the citizens themselves.

3.3 Imbuing politics with culture

We believe that it's crucial for all fields of municipal policy to become imbued with culture. We need to rethink the city from the spectrum of culture and this can only be done if we apply a culturally critical perspective on everything that needs to be decided.

If we can make culture cut across all aspects of the city's political agenda, in all fields mentioned in this report and many others, we will have taken a huge step in achieving the prestige and respect that the cultural dimension deserves as a fundamental pillar of our society.

ANNEX

What is the Consell de la Cultura de Barcelona (Barcelona Culture Council)?

The Consell de la Cultura de Barcelona was created in 2007 as an independent body of civic engagement in the city's cultural policy. It is structured in the following way:

- The **Plenary of the Council** is the body that carries out its consultative and advisory functions. It is formed by a maximum of fifty people, including representatives of the city's cultural organisations, representatives of the political groups on the City Council, people of recognised worth in the cultural field, and technical project managers and permanent observers from the various spheres of municipal cultural management. Among other functions, the Plenary has the authority to create delegate commissions for the purpose of opening participation and discussion to all the individuals, collectives and organisations that form the city's cultural system.
- The **Executive Committee** is chaired by the vice-presidency of the Council and is formed by six persons of recognised worth in the cultural sphere appointed by the Plenary from among its members. The Executive Committee shows a clearly independent profile with respect to its functioning and it is the body that holds the executive authority in the Council.
- The **delegate commissions**, which are created on the initiative of the Plenary of the Council, are open to the participation of all persons who, either as individuals or in representation of organisations, collectives or companies, are directly related to the commissions' respective thematic or sectoral spheres.

Authority and operation

From the standpoint of the competences which have been described above, it may be affirmed that the Consell de la Cultura de Barcelona is unique inasmuch as it is of a hybrid nature with respect to the authority that is vested in it. This is also true of the French and Chilean bodies as we will see below, but in the case of the city of Barcelona, the Council's scope of action is confined to the strictly local sphere, giving it a very notable immediacy and operative agility. On the one hand, as described above, the Plenary and the sectoral commissions operate as consultative bodies while the Committee, on the other hand, carries out the executive functions of the Council.

According to the Council rules and regulations, the Committee's executive competences are:

- To report, on a fixed basis, on:
 - The creation of new municipal cultural bodies or facilities.
 - The municipal legislative and regulatory plans concerning aspects of cultural or artistic policy.
 - The appointment of the heads of municipal cultural facilities.
- To participate in the allocation of grants in the sphere of culture, within the framework of Barcelona City Council's rules on grants.
- To nominate the members of the juries of the City of Barcelona Awards.
- To carry out all the functions that are expressly entrusted to it by the Plenary of the Consell de la Cultura de Barcelona.

Accordingly, the Committee's executive authority clearly embraces some highly sensitive spheres (awards, grants, appointments, etc.) which are not the competence of the great majority of its counterpart bodies and which, in the case of those bodies, consequently lie outside the scope of civic engagement.

Moreover, aside from these functions, the Committee is also in charge of drafting the annual report, that is to say, the document now under the reader's consideration, which – as mentioned above – seeks to focus this year on certain theoretical and critical reflections with respect to the general lines which, in the Committee's opinion, should be followed by the cultural policy to be implemented by Barcelona City Council.

References and precedents

The Consell de la Cultura de Barcelona was created with a set of specific features, although it was based on the model of similar bodies that have been operating for some time in various other countries across the globe.

According to the operative capacities assigned to them, these participatory bodies may be divided into two main groups:

- Those of a purely executive nature: United Kingdom (arts councils), USA and Canada (arts commissions, foundations and councils), and Sweden (*Kulturrådet*), among others.
- The bodies which have basically consultative functions, such as those of the Netherlands (*Kunstraad*).

In some countries these bodies have both types of functions, as is the case, for example, in France and Chile. In France, although uniform centralised policies are nominally applied, they are usually channelled through DRACs (Regional Directorates for Cultural Affairs), which have a high degree of autonomy in the regions (the French provinces) where they act. That is to say, although it is true that the DRACs should apply the general principles of the cultural policy decreed by the French State, they have both executive and consultative autonomy to work in one direction or another, and to do so with greater or lesser intensity depending on each region's particular needs.¹¹

In the case of Chile, the Consejo Nacional de la Cultura y las Artes (CNCA - National Council for Culture and the Arts) is also a body with both executive and consultative functions. The CNCA has a decentralised management, which has led to its very firm establishment in the territory and it has clear lines of action and a direct budgetary endowment, making it perhaps the most agile and effective of all the models which we have analysed.¹² We would like to make a specific mention of the website www.observatoriocultural.go.cl, that functions as a platform to draw together all the studies and reflections of the Chilean committee.

11. The European web-based project Compendium (<http://www.culturalpolicies.net>) provides comparative information on the cultural policies of European countries.

12. CONSEJO NACIONAL DE LA CULTURA Y LAS ARTES. *Politica Cultural 2011-2016*. Valparaíso, 2011.

Composition of the Executive Committee

At the time of the preparation and drafting of this report, the members of the Executive Committee of the Consell de la Cultura de Barcelona were as follows:

- **Montserrat Vendrell i Rius** (Barcelona, 1964) has a PhD in Biological Sciences from the University of Barcelona (1991), a Master's in Scientific Communication from the Pompeu Fabra University (1997) and she has also studied general management at IESE (2007). She has wide experience in biomedical research in both Catalan and international centres and in senior management. She was a member of the management team of the Parc Científic de Barcelona between 1997 and 2007. Since 2007 she has been the general manager of Biocat, a role that since 2014 she has combined with that of general manager of the Parc Científic de Barcelona. Since 2012 she has chaired both the European Council of BioRegions and the Consell de la Cultura de Barcelona.
- **Miquel Cabal Guarro** (Barcelona, 1977) is a literary translator who has translated numerous works, both narrative and drama, from Russian into Catalan. Amongst others, he has translated authors such as Dostoyevsky, Lermontov, Platonov, Dovlatov, Chekhov and Tsvetayeva. He was awarded the Premi Vidal Alcover Ciutat de Tarragona for his translation of the novel *Petersburg*, by Andrey Bely. He is a researcher at the Centre de Sociolingüística i Comunicació (Sociolinguistic and Communication Centre) and a member of University of Barcelona's Study Group on Endangered Languages. He is currently drafting the doctoral thesis *Transmissió, actituds i usos lingüístics dels tàtars de Crimea* (Transmission, attitudes and linguistic uses of the Crimean Tatars). Since 2001 he has been assistant director of the cultural association Heliogàbal and he has been on the Executive Committee of the Consell de la Cultura de Barcelona since 2012.
- **Toni Casares Roca** (Barcelona, 1965) is the director of Sala Beckett/Obrador Internacional de Dramatúrgia. He was a founding member of Aula de Teatre at the Autonomous University of Barcelona and also general coordinator (1982-1992) of the Centre Dramàtic (Drama Centre) of the Government of Catalonia. Since 2006 he has been on the Contemporary Catalan Theatre Artistic Advisory Board of the Teatre Nacional de Catalunya (TNC - National Theatre of Catalonia). He has been a member of the Executive Committee of the Consell de la Cultura de Barcelona since 2011.
- **Xavier Cordomí i Fernández** (Barcelona, 1956) is director of La Casa dels Entremesos, a centre that promotes traditional Catalan culture and events for the ICUB's Festival Services Department. He is president of the Federació d'Entitats de Cultura Popular i Tradicional de Barcelona Vella (Federation of Popular and Traditional Culture Organisations in Old Barcelona) and secretary of the Associació de Festes de la Plaça Nova (Festival Association of Plaça Nova), amongst other positions. He is the artistic director of traditional events for Barcelona's La Mercè and Santa Eulàlia festivals, the Corpus Christi celebrations and Barcelona's historic Carnival. He advises on many traditional culture activities and designs, programmes, organises and directs many events, such as the Toc d'Inici, which marks the beginning of the city's annual Festival of La Mercè. He is the author of several books and of numerous articles in magazines, publications, committees and conferences, as well as a speaker, lecturer and curator of a range of exhibitions on popular and traditional culture. He was awarded the City of Barcelona Medal of Honour, amongst many awards and accolades. He has been on the Executive Committee of the Consell de la Cultura de Barcelona since 2009.
- **Daniel Giralt-Miracle** (Barcelona, 1944) holds a degree in Philosophy and Letters from the University of Barcelona and a degree in Information Sciences from the Autonomous University of Barcelona. He also graduated in Design and Communication at the Ulm School of Design, Germany, and since the mid-sixties he has been an art, design and architecture critic, areas of expertise in which he has also been curator of over one hundred exhibitions and author of several books and monographs. He has held positions in private and public cultural management and has been a member of the Executive Committee of the Consell de la Cultura de Barcelona since 2009.
- **Meritxell Inaraja Genís** (Vic, 1968) graduated in Architecture in 1994 from the Barcelona Higher Technical College of Architecture. She has a postgraduate diploma in museum studies and design from the Polytechnic University of Catalonia. Since 1995 she has headed her own studio where she develops new projects and renovations and designs public and private cultural facilities, such as the renovation of the old coin mint for the La Seca – Espai Brossa performance space, a project for which she won several prizes. She has been a lecturer for the Architecture School of the International University of Catalonia (UIC) and guest lecturer at the Vallès Architecture School and on University of Vic extension programme. Since 2009 she has been a member of the Technical Committee of Cultural Heritage for Central Catalonia for the Department of Culture. She has been on the Executive Committee of the Consell de la Cultura de Barcelona since 2014.
- **Elena Subirà Roca** (Barcelona, 1974) graduated in Humanities and Journalism from Pompeu Fabra University and holds a post-graduate degree in Communication Management from the Executive Education programme at the ESADE Business School. Since 2003 she has been one of the directors of Paral·lel 40, a company specialising in audiovisual production and management where she is currently at the head of the Fundraising and Institutional Relations Department. She has been on the Executive Committee of the Consell de la Cultura de Barcelona since 2012.

**MAIN CULTURAL
INDICATORS ON
BARCELONA**

TWO THOUSAND FOURTEEN

258
ENG

**CONTEXT
DATA**

Population of the city of
Barcelona

1.6 M

Population of the metropolitan
area of Barcelona

3.2 M

Extension of the city

101.4 km²

Extension of the metropolitan
area

636 km²

Number of tourists at the
city's hotels

7.9 M

Number of buildings listed
as World Heritage Sites by
UNESCO

8

Number of centres with over
500,000 annual visitors

15

Number of temporary
exhibitions with over 100,000
visits

15

Community appraisal of
museums and exhibition spaces

7.7

**MUSEUMS
AND EXHIBI-
TION SPACES**

Number of museums and big
exhibition centres

53

Number of museum and
exhibition spaces and
headquarters

64

Visitors to museums,
exhibitions and collections

23.1 M

Visitors to museums, exhibitions
& collections at municipal &
consortium centres

10.6 M

Visitors to the
top 10 attractions

14.3 M

Number of shows with over 25,000
spectators

15

Community appraisal of
theatre shows

7.2

**PERFORMING
ARTS
SPACES**

Number of performing arts
auditoriums

59

Number of theatre
performances

12,666

Spectators at the performing
arts auditoriums

2.5 M

% occupancy of
the performing arts
auditoriums

56%

259
ENG

CONCERT SPACES

Number of large auditoriums

3

Spectators at the large auditoriums

1 M

% occupancy of the large auditoriums

69%

Number of concerts at large-capacity spaces

16

Number of people attending concerts in large-capacity spaces

193,264

Community appraisal of concerts

7.4

260
ENG

CINEMAS AND FILM SHOOTS IN THE CITY

Number of cinemas

30

Number of cinema screens

196

Number of cinema screenings

234,625

Cinema spectators

6 M

Number of film shoots in the city

3,073

Number of feature-length films shot in Barcelona

62

Community appraisal of cinema

6.8

CREATION SPACES

Number of private creation spaces

17

Number of public art factories

8

Floor space in square metres of the art factories network

20,040

Number of creation projects in the art factories network

350

BARCELONA LIBRARIES

Number of libraries in the public library network

40

Number of libraries in the public library network / 100,000 inhabitants

2.5

CULTURAL FESTIVALS

Visits to the Barcelona Libraries network

6.4 M

Library book loans / inhabitant

2.6

% of inhabitants of Barcelona with library card

55%

Community appraisal of libraries

8

SUPPORT TO ENTITIES

Amount of subsidies per call granted by ICUB

5.4 M €

% of submitted applications that received subsidies

56%

Number of projects subsidised by ICUB

428

CITY FESTIVALS

Participants in the Festival of La Mercè

1.5 M

% of inhabitants of the city who attended the Festival of La Mercè

33%

Community appraisal of the city festivals

7.5

SOURCES

Àrea Metropolitana de Barcelona, Associació d'Empreses de Teatre de Catalunya (ADETCA), Associació de Sales de Concerts de Catalunya (ASACC), Barcelona Film Commission, Biblioteques de Barcelona, Department of Statistics (Barcelona City Council), Òmnibus municipal survey (Barcelona City Council), Institut Català de les Empreses Culturals (ICEC), Institut de Cultura de Barcelona (ICUB), Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT), Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, Sociedad General de Autores y Editores (SGAE), UNESCO and Turisme de Barcelona.

261
ENG

PRESIDENT

Jaume Ciurana i Llevadot

VICEPRESIDENT

Gerard Ardanuy i Mata

VOCALS

Francina Vila i Valls
Guillem Espriu Avendaño
Ángeles Esteller Ruedas
Isabel Ribas Seix
Pius Alibek
Montserrat Vendrell Rius
Elena Subirà Roca
Josep M. Montaner i Martorell
Miquel Cabal Guarro
Maria del Mar Dierssen Sotos
Daniel Giralt-Miracle
Ramon Massaguer i Meléndez
Arantxa Garcia Terente

**GERENT DE L'ÀREA DE CULTURA, CONEXIEMENT,
CREATIVITAT I INNOVACIÓ**

Marta Clari Padrós

SECRETÀRIA

Montserrat Oriol Bellot

COMITÈ EXECUTIU DEL CONSELL DE LA CULTURA DE BARCELONA

Montserrat Vendrell Rius, vicepresidenta del Consell i
presidenta del Comitè Executiu, Miquel Cabal Guarro, Toni
Casares Roca, Xavier Cordoní i Fernández, Daniel Giralt-
Miracle, Meritxell Inaraja Genís i Elena Subirà Roca.

EDICIÓ

Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura

Consell d'Edicions i Publicacions

PRESIDENT

Jaume Ciurana i Llevadot

VOCALS

Jordi Martí i Galbis
Jordi Joly Lena
Vicente Guallart Furió
Àngel Miret Serra
Marta Clari Padrós
Miquel Guiot Rocamora
Albert Ortas Serrano
Marc Puig Guàrdia
Josep Lluís Alay Rodríguez
José Pérez Freijo
Pilar Roca Viola

DIRECCIÓ

Montserrat Tort Bardolet
Pilar Roca Viola

COORDINACIÓ I INDICADORS

Assumpta Manils Guarro
Isis Olba Rodríguez

COORDINACIÓ EDITORIAL

Meritxell Téllez Pérez

DISSENY I IMPRESSIÓ

Pro. Agència Creativa

FOTOGRAFIES

A. Bofill: pàgina 29
Antonio Lajusticia: pàgina 81
Ariel Ramírez (cedida per BCQ Arquitectura Barcelona): pàgina 70
Cartell de l'exposició de Samuel Aranda: pàgina 73
Gunnar Knechtel: coberta i pàgines 7, 16, 20, 23, 24, 34, 40, 43,
47, 48, 50, 58, 61, 63, 64, 66, 79, 83, 84 i 88
Mas: pàgina 36
Pep Herrero: pàgines 11, 67 i 86
Pere Virgili: pàgines 30 i 31
Robert Ramos: pàgina 74
Vicente Zambrano: pàgines 72 i 77

CORRECCIÓ DE CATALÀ I TRADUCCIÓ AL CASTELLÀ

Laia Cabal Guarro

TRADUCCIONS A L'ANGLÈS

Manners Traduccions

Per completar la visió de la vida cultural a Barcelona durant el 2014, entreu a *barcelonadadescultura.bcn.cat*, el lloc web d'indicadors i dades culturals de la ciutat que integra en un mateix espai de consulta els indicadors anuals dels principals equipaments culturals, les dades dels festivals i de les principals festes de ciutat, la relació de les entitats culturals que reben el suport de l'Istitut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona i un potent cercador de dades. Tota la informació del web està disponible, a més, en diferents formats de dades obertes.

Para completar la visión de la vida cultural de Barcelona durante 2014, puedes consultar *barcelonadadescultura.bcn.cat*, el sitio web de indicadores y datos culturales de la ciudad que integra en un mismo espacio de consulta los indicadores anuales de los principales equipamientos culturales, los datos de los festivales y de las principales fiestas de la ciudad, la relación de las entidades culturales que reciben el apoyo del Institut de Cultura del Ayuntamiento de Barcelona y un potente buscador de datos. Además, toda la información del web está disponible en diferentes formatos de datos abiertos.

To complete this view of the cultural life in Barcelona in 2014, visit *barcelonadadescultura.bcn.cat*, the website on the city's cultural data and indicators that presents, in a single reference space, the annual indicators of the leading cultural facilities, the data on Barcelona's foremost cultural festivals and city festivals, the list of the cultural entities receiving support from the Barcelona City Council's Institut de Cultura (ICUB), and a powerful data search engine. What's more, all the information on this website is available in various open data formats.

Ajuntament
de Barcelona